

TAITEEN JA KULTTUURIN BAROMETRI 2018

Taiteilijoiden
ja taiteen
liikkuvuus

MARIA HIRVI-IJÄS
SAKARIAS SOKKA
KAIIJA RENSUJEFF
ARI KURLIN

Cuporen verkkojulkaisuja 51

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2019

Ulkoasu ja taitto: Tiina Paju

ISBN 978-952-7200-37-7 (pdf)

ISSN 1796-9263 (pdf)

TAITEEN JA KULTTUURIN BAROMETRI 2018

Taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuus

MARIA HIRVI-IJÄS
SAKARIAS SOKKA
KAIJA RENSUJEFF
ARI KURLIN

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus CUPORE
Taiteen edistämiskeskus

Maaliskuu 2019

cupore

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

SISÄLTÖ

Yhteenveto	5
Sammanfattning	10
Summary	15
Kuvioluettelo	20
Johdanto	23
Taiteilijoita tukevien organisaatioiden näkökulma liikkuvuuteen	26
Taiteilijoita Suomesta ulkomaille	27
Tavoitteena edistää liikkuvuutta, verkostoitumista, taiteen laatua ja kulttuurivientiä	30
Ulkomailla tapahtuvaa toimintaa ja matkustamista tuetaan eniten	33
Liikkuvuustukea eniten taiteilijoille ja taiteilijoiden muodostamille työryhmille	35
Liikkuvuustuen mittakaava ja hakijamäärät	36
Näkökulmia liikkuvuuden tukemiseen	38
Taiteilijoiden näkökulma liikkuvuuteen	41
Vastaajien suhde liikkuvuuteen	44
Matka-apuraha on tärkein liikkuvuustuki	48
Taiteellisen työn kehittäminen on liikkuvuuden keskeinen motiivi	58
Liikkuvuus avaa uusia työskentelymahdollisuuksia	68
Liikkuvuutta tulisi tukea enemmän ja joustavammin	74
Liikkuvuus ei ole ongelmaton	86
Barometrin yleiset kysymykset: vertailu 2015–2018	95
Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon merkityksistä	95
Taiteen moninaiset tehtävät	108
Ilman kutsumusta ei tulla taiteilijaksi	114
Apurahojen merkitys on keskeinen	117
Keskustelu ja johtopäätökset	123
Lähteet	130
Liite 1. Kyselylomake	135

YHTEENVETO

Liikkuvuus on monelle taiteen tekijälle luonnollinen osa taiteellista toimintaa

Suomessa toimiville taiteilijoille on varsin tavallista, että taiteellinen toiminta sisältää kotimaan rajat ylittäviä verkostoja ja toimintaa. Barometrikyselyn vastaajista 73 prosenttia oli jossain vaiheessa työskennellyt ulkomailla ja 70 prosenttia heistä kokee oman taiteellisen tuotannon esittämisen ulkomailla kuuluvan taiteilijana työskentelemiseen.

Kuitenkin vain noin kolmasosa kaikista vastaajista näki ulkomaille muuttamisen mahdollisena vaihtoehtona ja vielä harvempi koki, että työmahdollisuudet lisääntyisivät ulkomaille muuton kautta.

Oma maa ja paikkakunta nähdään siis hyvänä tukikohtana, josta lähteä ja johon palata. Vaikka kaikki vastaajat eivät näe liikkuvuutta välttämättömäksi taiteilijana kehittymiselle, monet kokevat, että mahdollisuus matkustamiseen ja muualla työskentelyyn on oleellista läpi koko taiteilijauran.

Kansainvälinen kokemus koetaan oman toiminnan kannalta oleelliseksi ja antoisaksi. Jopa 70 prosenttia kaikista vastaajista on vähintään jokseenkin samaa mieltä siitä, että se on tärkeää oman toiminnan arvostuksen lisäämiseksi.

Taiteilijoiden liikkuvuutta tuetaan monella tavalla – tarve on lisääntynyt

Vaikka taiteen rahoittajien keskuudessa on tavanomaista ylläpitää erityisiä tukiohjelmiä juuri liikkuvuudelle ja kansainvälistymiselle, myös monet muut tukiohjelmat sisältävät kansainvälistä toimintaa. Sekä valtion että säätiöiden työskentely- ja kohdeapurahat voivat edistää monenlaista liikkuvuutta. Siten on hyvin vaikeata sanoa tarkkaan, kuinka paljon liikkuvuutta tuetaan.

Suorat matka-apurahat ovat taiteilijoiden näkemyksen mukaan erityisen arvokkaita ja myös organisaatiot kokivat matka-apurahojen tarpeen lisääntyneen huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Monet taiteilijat korostivat, että hakuaikojen ja päätöksenteon tahdin tulisi tiivistyä vastaamaan tuen tarpeiden nopeutumista – liikkuvuusmahdollisuuksia tulee usein yllättäenkin vastaan ja niihin on kyettävä reagoimaan nopeasti.

Apua yhteyksien luomiseksi oman alan toimijoihin sekä tietoa toimintarakenteista eri maissa toivottaisiin jo oleskelun suunnitteluvaiheessa. Vaikka suuri osa vastaajista kohdistaisi kaikki tuet taiteilijoille, nousee esille myös tarve tukea tuottajia, neuvovia agenteja sekä managereita, joiden avulla taiteilijat pystyisivät paremmin muodostamaan oman työskentelynsä puitteet.

Liikkuvuudella tavoitellaan taiteellista kehitystä, vuorovaikutusta ja toimeentuloa

Taiteilijoiden tärkein motiivi liikkuvuudelle on oman taiteellisen työn kehittäminen. Oleellista olisi, että liikkuvuustukea voisi hakea joustavasti, ilman, että tuki olisi sidottu tiettyyn toimintaan, paikkaan tai jaksoon.

Työskentely residensseissä on vakiintunut kansainvälisen toiminnan muoto ja tavallista kaikilla taiteen aloilla. Tärkeintä on, että residenssijaksoilla saa mahdollisuuden keskittyä omaan työskentelyyn ilman muita vaatimuksia.

Verkostoituminen oman alan taiteilijoihin ja muihin ammattilaisiin tapahtuu parhaiten oman työn ohessa, ja yhteistyöprojekteja saattaa syntyä pitkälläkin aikaviiveellä. Tukea toivottiin myös lyhyempiin tutustumisvierailuihin ja oman alan tapahtumissa käymiseen.

Taiteilijoita tukevien organisaatioiden motiiveja liikkuvuuden tukemiselle ovat verkostoitumisen lisäksi myös työtilaisuuksien kehittäminen sekä maakuva-työ ja edustaminen.

Lähes kaikki olivat jokseenkin samaa mieltä siitä, että liikkuvuus avaa uusia työskentelymahdollisuuksia. Suorat toimeksiannot, näyttelyt, festivaalit tai muut kohdistuneet esiintymiset ovat hedelmällisimpiä valmiiden tukiverkoston kautta, sen sijaan, että yhteydet olisi luotava itse tyhjästä. Tukiverkostot parantavat myös mahdollisuuksia saada taiteellisesta työstä tuloja. Ulkomailta tuloja saaneiden osuus on selkeästi suurin musiikin alalla.

Lokaalisuudella on yhä suurempi merkitys globaalisuuden rinnalla

Maa- ja maailmanlaajuuden, avoimen, taidemaailman verkostoitumismahdollisuuksien rinnalle nousee selvästi myös paikallisuuden, lokaalin, arvostus. Liikkuvuuden ei näin ollen tarvitse tarkoittaa kansainvälisyyttä, vaan se voi olla myös oman maan sisällä liikkumista. Vastaajista 88 prosenttia piti liikkuvuustukea Suomessa tapahtuvaan toimintaan tärkeänä. Monelle taiteilijalle idea globaalista taiteesta ja kansainvälisen uran tavoittelemisesta ei ole kiinnostava. Oman taiteen kehittyminen tai oman taiteellisen toiminnan yhteys yleisöön voi olla huomattavasti merkittävämpää omassa lähiympäristössä kuin kauempana.

Kotimaiseen liikkumiseen, kuten matkoihin, kiertueisiin tai rahtiliikenteeseen, on kuitenkin ulkomaille suuntautuvaa liikkuvuutta vaikeampi löytää rahoituslähteitä. Tämä näkemys nousee esille etenkin esittävien taiteiden aloilla toimivilla, mutta myös kaikilla kyselyyn vastanneilla taiteenalasta riippumatta (73 %).

Matkustaminen ei ole mikään itseisarvo, ja laadukkaan kotimaisen toiminnan, ilman pakotettua kansainvälistymistä, tulisi olla riittävä peruste taiteilijan arvostukselle. Lokaalisuuden arvostuksen lisääntyminen on myös yksi vastaus ylikulutuksen ja ympäristöongelmien kaltaisiin polttaviin kysymyksiin.

Paikallaan pysymistä puolustavat myös digitalisaation avulla luotavat rajoittamattomat yhteydet maailmalle. Liikkuvuuden elementtinä digitaalisuus on tärkeä yli puolelle vastaajista, mutta on myös huomattava, että digitalisaatio ei silti poista tarvetta myös fyysiselle liikkuvuudelle.

Liikkuvuuden ongelmat ovat ekologisia, poliittisia ja kulttuurisia

Liikkumiseen liittyy myös monia ongelmia. Ekologiset argumentit on otettava vakavasti ja hiilijalanjälkemme tiedostaminen on muuttamassa liikkumisen tapoja ja muotoja. Tämä tulisi monen vastaajan mielestä ottaa huomioon myös liikkuvuustukien myönnoissä.

Vapaa liikkuminen on myös poliittinen kysymys, jolloin sen ei voi olettaa olevan kaikille itsestään selvä asia. Yhdenvertainen kohtelu, vähemmistöjen oikeudet ja kulttuuriset arvot nousevat osaksi myös taiteilijoiden liikkumista.

Kulttuurisen omimisen, appropriaaation, määritelmät ja rajat kiinnostivat kansainvälisestä liikkuvuudesta inspiraatiota ammentavia taiteilijoita. Lähes kaikki vastaajat toivovat matkojen tuottavan virikkeitä ja uudistumista. Paikallisten normien ja arvojen kunnioittaminen vierailijana on eräänlainen perusolettamus, mutta taiteeseen ja taiteilijoiden toimintaan sisältyvät myös haastaminen, kokeilu ja kyseenalaistaminen.

Useassa kohdassa kyselyä nousivat esiin myös kulttuurisen vastavuoroisuuden kysymykset. Enemmistö vastaajista ei pitänyt ulkomailta Suomeen tulevien taiteilijoiden tukemista erityisen tärkeänä. Yleinen näkemys oli, että tuista on jo muutenkin kova kilpailu ja muualta tulevat taiteilijat saisivat tukea omasta kotimaastaan.

Liikkuvuutta tukevissa organisaatioissa kulttuurista moninaisuutta (45 %) oli pohdittu enemmän kuin kulttuurista appropriatiota (21 %) tai kulttuuristen vähemmistöjen huomioimista (34 %). Vain runsas kolmannes (37 %) kyselyyn vastanneita organisaatioita oli pohdittu kestävään kehitykseen liittyviä asioita ja vain vajaa kolmannes organisaatioista kertoi tukevansa kaksisuuntaista liikkuvuutta.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitys taiteen kentällä kasvaa

Keskustelu taiteen kentän tasa-arvosta ja taiteilijoiden yhdenvertaisesta kohtelusta on vahvistunut barometrikyselyissä vuosi vuodelta. Jokaisessa barometrikyselyssä noin 70 prosenttia vastaajista on ollut sitä mieltä, että taiteen kenttä ei ole tasa-arvoinen. Rakenteiden ylläpitämää eriarvoisuutta havaitsi merkittävä osa kaikkien alojen vastaajista (vähiten kirjallisuuden alan taiteilijat (73 %) ja eniten audiovisuaalisilla aloilla toimivat (94 %)).

Vastaukset vahvistavat edelleen näkemystä siitä, että eriarvoisuus on ongelma, joka läpäisee kaikki taiteenalat. Kaksi kolmesta vastaajasta on joko itse kokenut tai todistanut epäasiallista kohtelua taidekentällä. Selvästi useimmin viitataan ”yleisiin”

syrynnän syihin, kaikkein eniten sukupuoleen perustuvaan syrjintään ja yleisesti epäasiallisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen.

Eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita kuvattaessa toistuvat monet samat teemat kuin omakohtaisissa syrjintäkokemuksissa: miesten hallitsevat valta-asetat, käsitykset suhteisiin perustuvasta suosimisesta tuen jakamisessa, pääkaupunkikeskeisyys sekä vähemmistöjen marginalisoitu asema.

Yli 70 prosenttia vastaajista kokee, että yhdenvertaisuuden tulisi olla nykyistä tärkeämpi lähtökohta liikkuvuuden tukemisessa, ja lähes yhtä usein koettiin, että tulisi kiinnittää enemmän huomiota vähemmistöryhmien oikeuksiin. Organisaatioista 45 prosenttia ilmoitti ottaneensa yhdenvertaisuuskysymykset huomioon liikkuvuustukia myönnettäessä.

Taiteen saatavuus ja saavutettavuus avaavat uusia näkymiä todellisuuteen

Taiteen ominaispiirteisiin liittyviä väittämiä on sisällynyt jokaiseen toteutettuun barometrikyselyyn. Niihin on suhtauduttu varauksellisesti sillä perusteella, että taiteen olemus on moninainen eikä määriteltävissä. Kuitenkin vastaukset toistavat neljän barometrin pohjalta selkeitä suuntia. Taiteen laaja saatavuus ja saavutettavuus, taiteen merkitys uusien näkökulmien avaajana sekä taiteen laatu ja laadukkuus ovat taiteen tärkeimmiksi koettuja elementtejä. Kaikkein eniten vastustetaan väitettä taiteen markkinaehtoisuudesta sekä vaatimusta taiteen viihdyttävyydestä.

On varsin tyypillistä, että taiteen laajoihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin ja vuorovaikutukseen eri sidosryhmien tai sektoreiden kanssa suhtaudutaan myönteisesti. Vain harva vastaaja korostaa kärjistetysti taidemaailman poikkeuksellisuutta tai erityisyyttä muihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin nähden.

Liikkuvuusnäkökulmasta on kiinnostavaa, että vain neljäsosa vastaajista on täysin samaa mieltä siitä, että taiteen tehtävä on edistää kulttuurien välistä vuorovaikutusta.

Liikkuvuutta tukevien organisaatioiden keskuudessa taiteen saatavuus ja saavutettavuus nousee esiin myös yhtenä toiminnallisena tavoitteena, kuten myös taiteen toimivuus välineellisenä osana maakuvan rakentamista.

Taiteilijan ammatti on kutsumuslähtöinen

Taiteilijuuden määrittely on kulkenut mukana kolmessa eri taiteilijaryhmille kohdistetussa barometrikyselyssä. Vaikka vastaajaryhmien välillä on esimerkiksi pieniä taiteilijajärjestöjen jäsenkriteerien merkitystä ja koulutuksen painoarvoa koskevia painotuseroja, vastaukset ovat olleet kaiken kaikkiaan eri vuosina hyvin samansuuntaisia.

Edellisessä barometrissa todettiin, että ”taiteilijuus on sekä kutsumusammatti että ammatti muiden joukossa”, täsmälleen samat väittämät saivat eniten kannatusta myös tänä vuonna. Voi tulkita, että taiteeseen kohdentuvan intohimon aste ja ammattimainen asenne erottavat taiteilijan muista ihmisistä, jotka hekin

ovat lähtökohtaisesti luovia ja ehkä myös kiinnostuneita taiteellisesta toiminnasta. Kyse on taiteen keskiöön asettavasta elämäntavasta ja siihen liittyvistä valinnoista, joiden myötä taiteilija erottuu taiteilijaksi. Seurauksena voi syntyä tilanne, jossa taide nousee tärkeämmäksi kuin elintaso.

”Ammatti ammattien joukossa”-ajattelu voidaan tulkita pyrkimykseksi korottaa toimeentulon mahdollisuudet ja sosiaaliturvan taso muiden ammattien rinnalle, toisaalta kyse on realismista sen suhteen, että taiteen tekeminen on useilta osiltaan työtä siinä (ja siten) kuin mikä tahansa muukin työ.

Apuraha merkitsee vapautta ja perustulo takaisi toimintaedellytykset

Kaikissa tähän mennessä toteutetuissa barometreissa on ollut väittämiä, joilla on kartoitettu yleisesti taiteen tukijärjestelmää ja täsmällisemmin apurahoitusta koskevia näkemyksiä. Kaikkien barometrien yhteinen sanoma on selvä: työskentelyapurahan tulisi olla sen suuruinen, että se riittää elämiseen ja taiteellisen työn tekemiseen Suomessa ja taiteilijoiden apurahojen määrää tulisi lisätä.

Ajankohtainen keskustelu tällä hetkellä liittyy apurahojen muuttamiseen palkoiksi. Tätä kannatti kyselyssä selvästi harvempi vastaaja (40 %) kuin ajatusta perustulosta (71 %). Palkka-ajatusta sivuaa myös apuraha-termistä luopumista koskeva väittämä, jota kannatti hieman useampi kuin vastusti.

Useat vastaajat näkivät palkkasuhteen höydyt sosiaali- ja työttömyysturvan sekä eläkekertymiin liittyvien ongelmien ratkaisussa ja jotkut vastaajat korostivat, että palkan maksaminen ”normalisoisi” taiteilijoiden suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan. Toisaalta joukossa oli niitä, jotka pitivät apurahoitusta jotenkin lähtökohtaisesti vapaampana kuin palkkasuhdetta. Lisäksi vastaajat miettivät palkkamallin kuluja laskien, että samalla rahalla saisi tukea useammalle, mikäli palkkamallin vaatima lisärahoitus kohdennettaisiin apurahoihin.

Perustulo koetaan usein yleisenä perustoimeentulon ongelmien ratkaisuna, johon sisältyisi mahdollisuus kerätä parempaa toimeentuloa ja rakentaa taiteellista uraa sen päälle. Lopulta monille vastaajista kyse on toimeentulon varmistamisesta enemmän kuin siitä, millä termillä tai keinoilla se toteutetaan.

SAMMANFATTNING

Mobilitet är för många konstutövare en naturlig del av den konstnärliga verksamheten

Bland de konstnärer som är verksamma i Finland är det synnerligen vanligt att den konstnärliga verksamheten innefattar nätverk och projekt utanför landets gränser. 73 procent av dem som svarat på barometerenkäten har i något skede arbetat utomlands, och 70 procent av dem är av den uppfattningen att det ingår i konstnärens arbete att även visa sin konst utomlands. Trots detta ser endast en tredjedel det som ett möjligt alternativ att bosätta sig utomlands, och ännu färre ser att en flytt utomlands skulle ge ökade arbetsmöjligheter.

Det egna landet och den egna hemorten uppfattas således som en bra bas att utgå från och återkomma till. Även om alla de som svarat inte ser mobilitet som en nödvändighet för konstnärlig utveckling, är många av den uppfattningen att möjligheter att resa och arbeta på annan ort är väsentligt genom hela konstnärskarriären.

Internationell erfarenhet upplevs både som väsentlig och givande för den egna verksamheten. 70 procent av alla som svarat är minst delvis av samma åsikt att det också är viktigt för en ökad uppskattning av det egna arbetet.

Konstnärers mobilitet stöds på många sätt – behovet har ökat

Även om det bland konstfinansiärer är vanligt att upprätthålla specifika stödprogram för just mobilitet och internationalisering, innehåller även många andra program stöd till internationell verksamhet. Såväl statens som fondernas arbets- och projektstipendier kan främja olika former av mobilitet. Därför är det svårt att exakt säga hur mycket stöd konstnärers mobilitet får.

Konstnärerna är av den åsikten att direkta resestipendier är särskilt värdefulla och även organisationerna ser att behovet av resestipendier har ökat anmärkningsvärt under de senaste tio åren. Många av konstnärerna betonade att ansökningstiderna och beslutsprocesserna borde påskyndas för att vara i takt med stödbehoven – möjligheter till resor och internationella uppdrag kan dyka upp plötsligt och kräver snabba reaktioner.

Hjälp med att knyta kontakter med aktörer inom den egna branschen samt information om verksamhetsstrukturer i olika länder är önskvärda redan i planeringsstadiet. Även om en stor del av dem som svarat på enkäten skulle rikta allt stöd till konstnärer, finns det även ett behov att ge stöd till producenter, rådgivande agenter och managers, med vars hjälp konstnärer bättre skulle kunna forma omständigheterna för sitt arbete.

Med mobilitet eftersträvas konstnärlig utveckling, interaktion och försörjning

Det största motivet för mobilitet bland konstnärerna är utvecklandet av det egna konstnärliga arbetet. Det som uppfattas som väsentligt är flexibilitet i mobilitetsstödet, så att det inte är bundet till någon specifik verksamhet, plats eller tidsperiod.

Arbete i konstnårsresidens har etablerats som en internationell verksamhetsform och är vanligt inom alla konstformer. Konstnärerna ser det som väsentligast att det under residensperioden är möjligt att koncentrera sig på sitt eget arbete utan några andra krav.

Nätverkande med konstnärer i samma bransch och andra professionella sker bäst i samband med det egna arbetet, och samarbetsprojekt kan utvecklas över en längre tid. Det vore även önskvärt att kunna få stöd för kortare visiter för att följa evenemang inom den egna branschen.

Motiven för mobilitetsstöd för de finansierande organisationerna är förutom nätverksbyggande även ökning av arbetstillfällen samt nationell branding och representation.

Nästan alla enkätsvar bekräftar åsikten att mobilitet öppnar för nya uppdrag och arbetstillfällen. Direkta uppdrag, utställningar, festivaler och andra fokuserade framträdanden är mer givande genom befintliga stödstrukturer än om kontakterna måste skapas från grunden. Stödstrukturerna förbättrar även möjligheterna att få inkomster från det konstnärliga arbetet. Mest inkomster från utlandet får utövare inom musikbranschen.

Det lokala är allt viktigare vid sidan av det globala

Parallellt med öppenhet och möjligheter till nätverkande inom den världsomfattande konstvärlden höjer sig tydligt värdesättandet av det lokala. Mobilitet behöver således inte betyda internationalisering, utan kan betyda rörlighet inom det egna landet. 88 procent av de som svarat på enkäten ansåg att mobilitetsstöd för verksamhet inom Finland är viktigt. För många konstnärer är tanken på global konst och en strävan efter en internationell karriär inte intressant. Den egna konstens utveckling eller den egna verksamhetens kontaktytor med publiken kan vara mer betydelsefull i den egna närmiljön än på främmande mark.

Nationell rörlighet, såsom resor, turnéer och fraktkostnader, är svårare att få finansiellt stöd till än till mobilitet riktad mot utlandet. Denna uppfattning var tydlig främst bland aktörer inom scenkonsten, men även bland alla deltagarna. (73 %)

Resandet är inte ett värde i sig, och kvalitativ inhemsk verksamhet utan någon tvingad internationalisering, borde vara tillräckligt för en konstnärs aktning. Den växande uppskattningen av det lokala är också en reaktion på brännande frågor såsom överkonsumtion och miljöproblem.

Ett försvar för immobilitet är även att digitaliseringen ger redskap för obegränsade internationella kontakter. Digitaliseringen som ett mobilitetselement är viktigt för mer än hälften av de som svarat på enkäten, men digitaliseringen ersätter inte behovet av fysisk rörlighet.

Mobilitetens problem är ekologiska, politiska och kulturella

Det finns många problem kopplade till mobilitet. De ekologiska argumenten måste tas på allvar och medvetenheten om koldioxidavtryck förändrar våra former och sätt för rörlighet. Detta borde enligt många av svaren uppmärksammas även i beviljandet av mobilitetsstöd.

Fri rörlighet är även en politisk fråga, då den friheten inte kan tas som självklar för alla. Jämlik behandling, minoriteters rättigheter och kulturella värden betonas även som delar av konstnärers mobilitet.

Kulturell appropriering, dess definitioner och gränsdragningar, intresserade konstnärerna som söker inspiration genom mobilitet. Nästan alla svaren betonar resandets funktion som stimulans och förnyelse. Respekt för lokala normer och värderingar är en grundförutsättning, men konst och konstnärlig verksamhet innehåller även utmaningar, experiment och ifrågasättande.

På flera ställen i enkäten betonas förhållningssätt till kulturell reciprocitet. Majoriteten av svaren ser inte att stöd för internationella konstnärers mobilitet till Finland är speciellt viktigt. Den allmänna synen är att det redan är stor konkurrens om stöden, och att utländska konstnärer kan söka stöd i sina egna länder.

Organisationer som stöder mobilitet har i sin verksamhet beaktat kulturell mångfald (45 %) i högre grad än kulturell appropriering (21 %) eller kulturella minoriteter (34 %). Endast en minoritet av organisationerna som svarat på enkäten lyfte fram funderingar kring hållbar utveckling (37 %) och bara 29 procent av organisationerna inkluderar mobilitetsstöd för kulturell växelverkan.

Betydelsen av jämställdhet och jämlikhet på konstfältet ökar

Diskussionerna om jämställdhet på konstens fält och konstnärernas jämlika behandling har förstärkts i barometerenkäterna år för år. I varje Konst- och kulturbarometer har cirka 70 procent av de som svarat på enkäterna varit av den åsikt att konstens fält inte är jämställt.

En betydande del av alla svaren inom alla konstområden noterar strukturer som upprätthåller ojämlikhet (minst, 73 %, bland litteraturutövare och mest, 94 %, bland representanter för audiovisuella konstformer).

Svaren bekräftar uppfattningen om att ojämlikheten är ett problem som genomsyrar alla konstområden. Cirka två av tre av alla som svarat har antingen själv upplevt eller bevittnat osaklig behandling på konstfältet. Majoriteten hänvisar till ”allmänna” skäl till diskriminering, allra mest grundat i kön och i allmänhet osakliga attityder och osakligt beteende.

Beskrivningar av strukturer som upprätthåller ojämlikhet upprepar ofta samma teman som den självupplevda diskrimineringen: männens dominerade maktpositioner, uppfattningar om preferenser baserat på kontakter inom stödutdelningar, centreringen på huvudstadsområdet samt minoriteternas marginaliserade ställning.

Fler än 70 procent av dem som svarat på enkäten upplever att jämlikhet borde vara en viktigare utgångspunkt vid stöd av mobilitet, och nästan lika ofta upplevdes att man i högre grad borde uppmärksamma minoriteternas rättigheter. Bland organisationerna meddelade 45 % av de som svarade att de tagit frågor om jämlikhet i beaktande vid beviljande av mobilitetsstöd.

Konstens tillgång och tillgänglighet öppnar upp för nya verklighetsvyer

Påståenden om konstens väsen har ingått i alla hittills genomförda Konst- och kulturbarometrar. De har fått ett blandat mottagande då den allmänna uppfattningen är att konsten i grunden är mångbottnad och odefinierbar. Trots detta är det möjligt att se en tydlig trend i svaren i de fyra senaste barometrarna.

En bred tillgång till konst och konstens tillgänglighet, konstens betydelse för öppnande av nya synvinklar samt konstens kvalitet upplevs som de mest väsentliga elementen. Det största motståndet väcker påståenden om konstens marknadsvillkor eller krav på konstens underhållande funktion.

Konstens breda samhällseliga effekter och dialog med olika intressentgrupper och sektorer är något som de flesta förhåller sig positiva till. Endast ett fåtal av dem som svarat betonar tillspetsat konstvärlden som exceptionell i relation till andra samhällseliga fenomen.

Ur en mobilitetssynpunkt är det intressant att endast en fjärdedel av dem som svarat är helt eniga med tanken om att konstens uppgift är att främja kulturell interaktion och dialog. Bland organisationerna som stöder mobilitet är tillgången till konst och dess tillgänglighet en av verksamhetens mål, såväl som konstens funktionalitet som en del av uppbyggande av en nationell profilering.

Konstnärens yrke grundas i ett kall

Definitionen av konstnärskapet har varit med i tre barometerenkäter som riktats till olika konstnärsgupper. Även om det mellan svarsgrupperna finns mindre skillnader exempelvis i synen på konstnärorganisationernas medlemskriterier och utbildningens betydelse, går svaren varje år tydligt i samma riktning.

I förra årets Konst- och kulturbarometerrapport konstaterades att ”konstnärskapet är både ett kall och ett yrke bland andra yrken”. Exakt samma påståenden fick mest uppslutning även i årets enkät. Detta är möjligt att tolka som så att graden av passion inriktad på konsten och förhållningssättet mot professionalitet skiljer konstnärerna från andra människor, som även de i grunden är kreativa och kanhända

intresserade av konstnärlig verksamhet. Det handlar om en livsstil där konsten place-
ras i centrum och tillsammans med de val som man då måste göra. Dessa val urskiljer
konstnären som konstnär, och kan även leda till en situation då konsten är viktigare
än levnadsstandarderna.

Idén om konstnärskapet som ”ett yrke bland andra yrken” kan tolkas som en
strävan efter möjligheten att öka försörjningen och den sociala säkerheten till den nivå
som finns inom andra yrken, men det är även frågan om en realism i relation till att
konstutövandet till mångt och mycket är ett arbete på samma sätt som andra arbeten.

Stipendier innebär frihet och basinkomst skulle garantera förutsättningar att arbeta

I alla hittills genomförda Konst- och kulturbarometrar har det funnits med påståen-
den, som kartlagt allmänna uppfattningar om konstens stödstrukturer och specifikt
om stipendiesystemet. Det huvudsakliga beskedet gemensamt för de fyra Konst- och
kulturbarometrarna är tydligt: arbetsstipendiet skall vara av den storleken att det
täckar levnads- och arbetskostnader i Finland, och antalet stipendier till konstnärer
bör ökas.

Den aktuella diskussionen om att omvandla stipendier till löner fick tydligt
mindre stöd (40 %) än tanken på en allmän basinkomst (71 %). Idén om lön skulle
medföra att stipendie-begreppet skulle tas bort, vilket något fler anslöt sig till än mot-
satte sig. Många av dem som svarat såg löneanställningens fördelar som lösningen av
problemen med social- och arbetslöshetsförsäkringar samt som pensionsgrundande.
Vissa svar betonade att en löneanställning skulle ”normalisera” konstnärernas rela-
tion till det omgivande samhället. Å andra sidan fanns det svar som framhöll sti-
pendiesystemet som något i grunden friare än en löneanställning. Därtill framkom
funderingar kring kostnaderna för ett lönesystem, och en kalkyl om att man med
samma kostnader skulle kunna stödja fler konstnärer om samma summa användes
till stipendier.

Basinkomsten ses i allmänhet som en lösning på försörjningsproblemen och
skulle innebära möjligheter att bygga en stärkt inkomstmodell samtidigt med en
konstnärlig karriär. Till syvende och sist är det för de flesta i högre grad fråga om att
säkra sin inkomst än om vilka termer eller vilka metoder som det förverkligas med.

SUMMARY

Mobility is for many artists a natural part of their artistic work

Among artists working in Finland, it is quite normal for their artistic work to involve networks and activities that extend beyond Finland's borders. Among the respondents to the survey, 73 percent had worked abroad at some point in their careers, while 70 percent felt that the opportunity to present one's art abroad should be part of their work as an artist.

However, only around one in three respondents considered moving abroad to be a likely alternative for themselves, and even fewer felt that they would have more work opportunities by moving abroad.

This suggests that artists consider their own country and own place of residence in Finland to be a good base from which to travel and to which to return. Although not all respondents see mobility as important for one's development as an artist, many feel that that opportunity to travel and work elsewhere is relevant throughout their entire artistic careers.

International experience is considered important and rewarding. As many as 70 percent of respondents at least somewhat agree that international experience increases their labour market value.

The mobility of artists is supported in many ways – growing need

Although it is quite normal among bodies funding the arts to maintain special support programmes especially for mobility and internationalisation, many other support programmes also cover international activities. Working grants and project grants awarded by the State and foundations may promote a wide range of mobility. Accordingly, it is very difficult to say precisely how much mobility is supported.

According to the artists surveyed, direct travel grants are very important, and also organisations have experienced a significant increase in the need for travel grants during the past ten years. Many artists emphasised that application periods and decision-making should be accelerated to meet the increasingly rapid demand, as opportunities to travel often come unexpectedly and must be responded to fast.

Respondents to the survey also called for support in establishing contacts with actors in their own field and information about arts structures in different countries when planning to work abroad. Although the majority of respondents would target all forms of support directly at artists, a need was also expressed to support producers, agents and managers who could help artists create better conditions for their work.

Mobility as a means for artistic development, interaction and income

The main motive for mobility among the artists surveyed was to develop their own artistic work. They also felt it was important that mobility grants could be applied for flexibly, without the support being tied to one specific activity, place or period.

Working in artist residencies has become an established form of international activities and is common in all fields of the arts. The most important aspect of artist residencies is the chance to work in peace and focus on one's artistic work.

Networking with other artists and professionals in the same field of the arts is best achieved alongside one's own artistic work, and cooperation projects can evolve with even long delays. The artists surveyed also called for support for shorter familiarisation visits and for attending events related to their own field of the arts.

The motives for supporting mobility among funding organisations, in addition to networking, also include improving job opportunities, as well as supporting Finland's image and international representation.

Nearly all respondents somewhat agreed that mobility opens new working opportunities. Direct assignments, exhibitions, festivals and other targeted appearances are more fruitful with support networks already in place instead of artists having to create contacts by themselves from the start. Support networks also improve the opportunities to earn a living from one's artistic work. Musicians enjoy by far the biggest income from foreign sources compared to other artists.

Locality is of growing importance alongside globalisation

Alongside global and open networking opportunities in the art world, there is clearly growing respect for locality. In other words, mobility does not have to mean internationalisation but can also mean mobility within one's own country. Among respondents to the survey, 88 percent considered mobility support for activities within Finland to be important. For many artists, the idea of global art and seeking an international career is not interesting. Developing one's own art or the connection between one's own artistic activities and the audience can be much more meaningful within one's own local environment rather than on an international scale.

However, it is harder to find sources of funding for domestic mobility, such as for travel, tours and freight inside Finland, compared to funding for international mobility. This view is held especially among performing artists, but also among artists in other fields of the arts (73%).

Travel is not an end in itself, and high-quality artistic activities in Finland, without enforced internationalisation, should be sufficient grounds for the appreciation of an artist's work. The growing importance of locality is also a response to the burning issues of today, such as over-consumption and environmental problems.

Remaining in one place is also backed up by the limitless connections to the world afforded by digitalisation. As an element of mobility, digitalisation was considered important by over half of the respondents, but at the same time it is important to note that digitalisation does not eliminate the need also for physical mobility.

Mobility challenges are environmental, political and cultural

Mobility also faces many challenges. Environmental arguments must be taken seriously, and awareness of our carbon footprint is changing the ways and forms of mobility. Many of the respondents to the survey believe that this should be taken into consideration also when awarding mobility grants.

Free movement is also a political question, so it cannot be assumed that it can be taken for granted for everyone. Fair and equal treatment, the rights of minorities and cultural values are also factors in the mobility of artists.

Artists who seek inspiration from international mobility are interested in the definitions and boundaries of cultural appropriation. Nearly all respondents hoped that travel would provide them with stimulation and renewal. Although respecting local norms and values as a visitor is a kind of basic assumption, art and working as an artist also involve challenging, experimentation and questioning.

Issues related to cultural reciprocity arose in several parts of the survey. The majority of respondents did not consider support for foreign artists travelling to Finland to be particularly important. The general view was that competition for grants was already tough and that artists arriving from other countries should apply for support from their own countries.

Among organisation supporting mobility, cultural diversity (45%) was seen as a more important factor than cultural appropriation (21%) or the rights and needs of cultural minorities (34%). Only a minority (37%) of respondents from organisations highlighted issues related to sustainable development, and only 29 percent of organisations include bilateral mobility support in their activities.

Growing importance of equality and non-discrimination in the arts

The issue of equality in the arts and the non-discriminatory treatment of artists has been of growing importance in the Arts and Culture Barometer over the years. In each survey to date, approximately 70 percent of respondents have been of the opinion that equality is not realised in the arts sector. A significant share of respondents in all fields of the arts noted structures that maintain inequality (from 73% among artists in the field of literature to 94% among audiovisual artists).

The responses further strengthen the view that inequality is a problem that affects all fields of the arts. Approximately two thirds of respondents have either experienced themselves or witnessed inappropriate treatment and/or discrimination as an artist or in artistic work. The respondents most frequently referred to the “general” causes of discrimination, above all gender-based discrimination and in general inappropriate attitudes or behaviour.

When describing structures that maintain inequality, many of the same themes were repeated as in personal experiences of discrimination: male-dominated positions

of power, favouritism based on relations when allocating support, the dominance of the nation's capital, and the marginalised position of minorities.

More than 70 percent of respondents agreed that promoting equality should be a more important basis for supporting mobility, and almost as many agreed that special attention should be paid to the rights and needs of minority groups when implementing mobility. Among organisations, 45 percent of respondents stated that they pay special attention to issues of equality when awarding mobility grants.

Availability and accessibility of art offer new perspectives on reality

General claims about art have been included in every Arts and Culture Barometer to date. The responses to these claims should be treated with caution, as the very essence of art is varied and hard to define. Nevertheless, the responses to the claims made in this, the fourth Arts and Culture Barometer, clearly repeat certain trends. The most important elements of art according to the respondents to the survey are its broad availability and accessibility, its importance for helping to see things in new ways, and the importance of maintaining a high standard and quality of art. The respondents disagreed most with the claims that art should have market appeal and that it should entertain.

It is quite typical that the respondents related positively to the widespread social impact of art and how it interacts with different stakeholders and sections of society. Only a few of the respondents pointedly emphasised the exceptional nature of the art world and its special nature compared to other social phenomena.

In terms of mobility, it is interesting that only a quarter of respondents completely agreed with the claim that art should promote interaction between cultures.

Among organisations that support mobility, the availability and accessibility of art was also highlighted as being one of the objectives of their activities, as was the effectiveness of art as a tool for strengthening the country's image.

The artist profession as a vocational calling

Views on being an artist have been included in the last three Arts and Culture Barometers aimed at different artist groups. Despite small weighting differences due to the different target groups for each survey, for example in the responses regarding the importance of complying with the membership criteria for artist associations and having an art education for defining oneself as an artist, on the whole the responses have been very similar each year.

The previous Arts and Culture Barometer supported the claims that "the artist profession is both a vocational calling and a profession like any other". The exact same claims received the most support also in this year's survey. It can be interpreted that the degree of passion that artists have about art combined with their professional attitude separates them from other people who are essentially creative and perhaps

also interested in artistic activities. It is a question of an art-based way of life and the related choices that are involved that make an artist an artist. This can result in a situation in which art becomes more important than livelihood.

The idea of a “profession among professions” can be interpreted as an attempt to emphasise the opportunities of earning a living and enjoying a level of social security comparable to those of other professions. At the same time, it can be seen as a realistic view of how being engaged in art is in many ways work and (therefore) just like any other work.

Grants mean freedom and basic income would secure the conditions required for working as an artist

All of the Arts and Culture Barometers to date have included claims designed to clarify the views of artists regarding the support system for the arts in general and grants in particular. The common message from all four surveys is clear: amount of working grants should be sufficient to cover the cost of living and working as an artist in Finland, and the amount of artist grants should be increased.

The currently topical idea that state artist grants should be turned into salaries (normal employment relationship with the state/other institution as the employer) was supported by considerably fewer respondents (40%) than the idea of introducing basic income (71%). The idea of introducing salaries is tied to the idea of discontinuing the use of the word “grant”, which was supported by slightly more respondents than those who opposed the idea.

Several respondents saw the benefits of introducing normal employment relationships in terms of solving the problems related to social and unemployment security, as well as pension rights, and some pointed out that paying them a salary would “normalise” the relationship of artists to the rest of society. On the other hand, some respondents considered grants to be in principle more secure than employment relationships. In addition, when considering the costs of the salary model, some respondents noted that the same amount of money would provide support for more artists if the additional funding required for the salary model was allocated to grants instead.

Basic income is often seen as a general solution to the problems of basic earnings that would include the opportunity to earn a better livelihood on which to build one’s artistic career. Ultimately, many respondents were more interested in securing their livelihoods than what term or methods were used to achieve this security.

KUVIOLUETTELO

KUVIO 1.	<i>Kyselyyn vastanneet organisaatiot (%)</i>	26
KUVIO 2.	<i>Mitä organisaatiot tarkoittavat liikkuvuudella? (%)</i>	27
KUVIO 3.	<i>Taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuuden tukemisen muodot (%)</i>	34
KUVIO 4.	<i>Näkökulmat (%), jotka organisaatioissa on huomioitu taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuutta tuettaessa</i>	38
KUVIO 5.	<i>Vastaajat (% lkm) taiteenaloittain</i>	41
KUVIO 6.	<i>Vastaajien asuinpaikka</i>	42
KUVIO 7.	<i>Vastaajat työmarkkina-aseman mukaan</i>	43
TAULUKKO 1.	<i>Työmarkkina-asemaan liittyviä eroja taiteenaloittain</i>	44
KUVIO 8.	<i>Kyselyyn vastanneiden taiteilijoiden taiteellinen työ ja koulutus ulkomailla</i>	45
KUVIO 9.	<i>Vastaajien osuus, joilla tuloja taiteellisesta työstä ulkomailta</i>	45
KUVIO 10.	<i>Vuonna 2017 liikkuvuustukea hakeneiden osuus vastaajista taiteenaloittain</i>	46
KUVIO 11.	<i>Vastaajien toteutuneiden työskentelyjaksojen sijainti sekä mieluisin sijainti työskentelyjaksolle</i>	47
KUVIO 12.	<i>Työskentelyjakson sopiva pituus</i>	48
KUVIO 13.	<i>Vastaajien näkemykset erilaisten liikkuvuustukien tärkeydestä</i>	49
KUVIO 14.	<i>Vastaajien näkemykset Suomessa tapahtuvan toiminnan tukemisen tärkeydestä taiteenaloittain</i>	51
KUVIO 15.	<i>Vastaajien näkemykset ulkomaisten taiteilijoiden tukemisesta taiteenaloittain</i>	52
KUVIO 16.	<i>Vastaajien näkemykset tuotantotuesta taiteenaloittain</i>	53
KUVIO 17.	<i>Vastaajien näkemykset taiteenalojen rajat ylittävästä yhteistyöstä taiteenaloittain</i>	54
KUVIO 18.	<i>Vastaajien näkemykset ulkomaisten residenssijaksojen tukemisesta taiteenaloittain</i>	57
KUVIO 19.	<i>Vastaajien näkemykset ulkomaisten taiteilija-asuntojen tukemisesta taiteenaloittain</i>	57
KUVIO 20.	<i>Vastaajien näkemykset liikkuvuuden motiiveista</i>	59
KUVIO 21.	<i>Vastaajien näkemykset inspiraation ja virikkeiden saamisesta liikkuvuuden keskeisenä motiivina taiteenaloittain</i>	61
KUVIO 22.	<i>Vastaajien näkemykset ulkomailla tapahtuvan taiteellisen työskentelyn tärkeydestä taiteilijana kehittymiselle taiteenaloittain</i>	62
KUVIO 23.	<i>Vastaajien näkemykset residenssijakson työrauhasta ja keskittymisestä taiteenaloittain</i>	63
KUVIO 24.	<i>Vastaajien näkemykset suhteiden luomisesta muihin taiteilijoihin taiteenaloittain</i>	65

KUVIO 25.	<i>Vastaajien näkemykset muiden taiteenalojen taiteilijoiden samanaikaisesta residenssityöskentelystä taiteenaloittain</i>	65
KUVIO 26.	<i>Vastaajien näkemykset oman taiteellisen tuotannon esittelystä ulkomailla taiteenaloittain</i>	67
KUVIO 27.	<i>Vastaajien näkemykset liikkuvuudesta osana taiteellista toimintaa</i>	69
KUVIO 28.	<i>Vastaajien näkemykset koulutusta vastaavan työn löytämisestä ulkomailla taiteenaloittain</i>	70
KUVIO 29.	<i>Vastaajien näkemykset kansainvälisestä kokemuksesta ja työmarkkina-arvon lisääntymisestä taiteenaloittain</i>	72
KUVIO 30.	<i>Vastaajien näkemykset digitaalisuudesta merkittävänä liikkuvuuden elementtinä taiteenaloittain</i>	74
KUVIO 31.	<i>Vastaajien näkemykset liikkuvuuden tukimuodoista</i>	75
KUVIO 32.	<i>Vastaajien näkemykset liikkuvuustukien myöntämisen joustavuudesta taiteenaloittain</i>	77
KUVIO 33.	<i>Vastaajien näkemykset asiantuntijapalautteen kytkemisestä liikkuvuustukeen taiteenaloittain</i>	80
KUVIO 34.	<i>Vastaajien näkemykset liikkuvuustukiin liittyvän tiedon saamisesta taiteenaloittain</i>	82
KUVIO 35.	<i>Vastaajien näkemykset oman taiteenalan tiedotuskeskuksen roolista taiteenaloittain</i>	82
KUVIO 36.	<i>Vastaajien näkemykset liikkuvuustukien myöntöprosessien keventämisestä ja nopeuttamisesta taiteenaloittain</i>	83
KUVIO 37.	<i>Vastaajien näkemykset tuesta työskentelyyn oman kotipaikkansa ulkopuolella Suomessa taiteenaloittain</i>	85
KUVIO 38.	<i>Vastaajien näkemykset tuesta Suomen sisäiseen liikkuvuuteen taiteenaloittain</i>	86
KUVIO 39.	<i>Vastaajien näkemykset liikkuvuuden arvoista</i>	87
KUVIO 40.	<i>Vastaajien näkemykset kaksisuuntaisen liikkuvuustuen lisäämisestä taiteenaloittain</i>	88
KUVIO 41.	<i>Vastaajien näkemykset ulkomaisten taiteilijoiden Suomessa työskentelyn tukemisen lisäämisestä taiteenaloittain</i>	89
KUVIO 42.	<i>Vastaajien näkemykset tarpeesta pohtia enemmän liikkuvuuden ja kulttuurisen omimisen suhdetta taiteenaloittain</i>	90
KUVIO 43.	<i>Vastaajien näkemykset tarpeesta kiinnittää enemmän huomiota liikkuvuuden hiilijalanjälkeen taiteenaloittain</i>	92
KUVIO 44.	<i>Vastaajien näkemykset vuosina 2016–2018 barometrin kysymykseen ”Taiteen kenttä on tasa-arvoinen”</i>	96

KUVIO 45.	<i>Vastaajien näkemykset (2018) väittämään ”Taiteen kenttä on tasa-arvoinen” taiteenaloittain</i>	97
KUVIO 46.	<i>Vastaajien näkemykset vuosina 2016–2018 barometrin kysymykseen ”Oletko kokenut tai todistanut taiteilijana/taiteellisessa työssä epäasiallista kohtelua ja/tai syrjintää?”</i>	98
TAULUKKO 2.	<i>Täydentävissä vastauksissa kysymykseen ”olen kokenut syrjintää, millaista?” mainitut syrjinnän perusteet</i>	99
KUVIO 47.	<i>Vastaukset väittämään: ”Oletko kokenut tai todistanut taiteilijana/taiteellisessa työssä epäasiallista kohtelua ja/tai syrjintää?” sukupuolen mukaan</i>	101
KUVIO 48.	<i>Vastaukset väittämään ”Oletko kokenut tai todistanut taiteilijana/taiteellisessa työssä epäasiallista kohtelua ja/tai syrjintää?” taiteenaloittain ja sukupuolen mukaan</i>	102
KUVIO 49.	<i>Kyllä-vastanneiden (2018) osuus väittämään ”Taiteen kentällä on rakenteita, jotka pitävät yllä eriarvoisuutta” taiteenaloittain</i>	103
TAULUKKO 3.	<i>Eniten (+) ja vähiten (–) kannatusta saaneet taiteen ominaispiirteitä kuvanneet väittämät vuosien 2015, 2016, 2017 ja 2018 barometreissä</i>	109
KUVIO 50.	<i>Vastaajien näkemykset (2018) taiteen ominaispiirteistä</i>	110
KUVIO 51.	<i>Vastaajien näkemykset (2018) taiteilijuudesta</i>	114
TAULUKKO 4.	<i>Eniten (+) ja vähiten (–) kannatusta saaneet taiteilijuutta kuvanneet väittämät vuosien 2016, 2017 ja 2018 barometreissä</i>	115
KUVIO 52.	<i>Vastaajien näkemykset (2018) apurahoista ja muusta taiteilijatuudesta</i>	120

JOHDANTO

Taiteen ja kulttuurin barometrin teemana on tällä kertaa taiteen ja taiteilijoiden liikkuvuus. Nimenomaan taiteilijoiden, ja yleisesti luovien alojen toimijoiden, oikeutta ja mahdollisuutta vapaaseen liikkuvuuteen pidetään keskeisenä taiteilijoita maailmanlaajuisesti koskettavana kysymyksenä.

Unescon suosituksessa (1980) kehoitetaan taiteilijan yhteiskunnallisen aseman vahvistamiseen. Siinä myös pyydetään jäsenmaita pitämään huolta taiteilijoiden mahdollisuuksista osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Tämän suosituksen merkitys vahvistui vuoden 2005 Unescon konventiossa kulttuurisen moninaisuuden edistämisestä. Siinä ajatusten ja taideteosten vapaata liikkuvuutta korostetaan inhimillisen vuorovaikutuksen ja keskinäisen kunnioituksen oleellisena tekijänä.

Vapaalla liikkuvuudella vahvistetaan ihmisoikeuksia sekä sanan- ja ilmaisunvapautta osana taiteen vapautta. Sitä ei kuitenkaan voida nähdä ongelmattomana muuttuvassa maailmassa. Ihmisten rajoitettu liikkuvuus ja kiristynyt poliittinen tilanne vaikuttavat myös taiteen kentällä.¹ Samalla pakotettu migraatio vaikeuttaa monien taiteilijoiden mahdollisuuksia tehdä työtään.²

Euroopan unionin piirissä taiteilijoiden ja luovan alan toimijoiden liikkuvuuden merkitys ymmärretään laajasti osana unionin perusrakennetta ja tavoitteita.³ Uudessa vuonna 2018 vahvistetussa kulttuuriohjelmassa (v. 2021–2027) liikkuvuutta halutaan yhä vahvemmin tukea verkostoitumisen, uusien työmahdollisuuksien ja kulttuurisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi.⁴

Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeisimmässä strategisessa toimintaympäristöanalyysissä globalisaation arvioidaan kiristävän kilpailua, mutta myös tarjoavan mahdollisuuksia suomalaisille kulttuuritoimijoille. Kansainvälistymisen

1 Freemuse-organisaation tutkijat ovat laajan tiedonkeruun ja analyysin avulla identifioineet kymmenen maata, joissa on huomattu hälyttävää kehitystä taiteilijoiden ilmaisunvapauden rajoittamisessa vuonna 2018. Nämä maat ovat: Espanja, Intia, Iran, Israel, Kiina, Kuuba, Meksiko, Puola, Venezuela ja Yhdysvallat. Systemaattista ja rakenteellista taiteilijoiden hiljentämistä on havaittu seitsemässä maassa: Bangladesh, Malesia, Marokko, Nigeria, Pakistan, Turkki ja Venäjä. Ks. Freemuse 2018.

2 Arts Equal-tutkimushankkeen osana on tuotettu toimenpidesuositus ohjeistamaan suomalaisia viranomaisia turvapaikkaa hakeneiden taiteilijoiden tilanteiden käsittelyssä. Ks. Karttunen et al. 2017.

3 Artikla 167 Euroopan perussopimuksessa korostaa kulttuurien kanssakäymisen tukemista ja kulttuurisen moninaisuuden merkitystä.

4 EU:n piirissä on useat OMC-ryhmät työskennelleet juuri luovien alojen toimijoiden liikkuvuuden sekä taiteilijaresidenssiverkostojen kehittämiseksi. Ks. OMC 2012, 2014. Tuore Euroopan parlamentin tilaama raportti kartoittaa liikkuvuuden fasilitoinnin tarpeita ja muotoja ks. KEA 2018.

nähdään tarjoavan tekijöille uusia työtilaisuuksia ja -tuloja sekä mahdollisuuksia kehittää sisältöjä. Kansainvälistyminen onnistuisi laajamittaisemmin vahvistuneilla rakenteilla. Strategiassa viitataan erityisesti välittäjätoimijoihin ja niiden kykyyn solmia kansainvälisiä yhteyksiä.⁵

Kulttuurin kansainvälistyminen tarkoittaa Suomessa myös panostusta suoraan kulttuurivientiin. Viimeisimmän kulttuuriviennin kehittämisohjelman mukaan kulttuuriviennin rakennetta tulisi kehittää osana viennin ja kaupan edistämisen kokonaisuutta, ottaen huomioon kulttuurin tuotteiden ja palveluiden erityisluonne.⁶ Koska kulttuurivientituki harvoin suunnataan suoraan taiteilijoille, sen kartoittaminen jää tämän barometrin ulkopuolelle.

Taiteen ja kulttuurin barometreillä on tarkasteltu vuodesta 2015 lähtien vuosittain taiteilijoiden ja taiteen asiantuntijoiden asenteita, arvoja ja näkemyksiä muuttuvassa toimintaympäristössä. Vuonna 2018 tehtiin kaksi kyselyä, joiden tavoitteena on kartoittaa sekä tukea jakavien organisaatioiden että taiteilijoiden näkemykset liikkuvuudesta.

Ensimmäisessä kyselyssä tavoitteena oli kartoittaa liikkuvuutta tukevien organisaatioiden toimintaperiaatteet, syyt ja tavoitteet taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuuteen ja tukemiseen liittyvissä kysymyksissä. Toisessa, taiteilijoille suunnatussa, avoimessa kyselyssä mukana oli koko taiteen kenttä (eri taiteenalat, kaikki ikäluokat). Taiteilijoilta pyydettiin näkemyksiä sekä liikkuvuutta koskeviin väittämiin että yleisiin, aikaisemmissakin barometrikyselyissä esiintyneisiin, taidetta, taiteilijuutta ja taiteen tekemistä koskeviin väittämiin.

Taiteenalajako noudattaa tässä raportissa Taiteen edistämiskeskuksen nykyistä toimikuntajakoa: arkkitehtuuri ja muotoilu, audiovisuaaliset taiteet, esittävät taiteet, kirjallisuus, musiikki sekä visuaaliset taiteet. Näiden lisäksi mukana ovat useilla taiteenaloilla toimivat, monialaiset taiteilijat, joita ei voinut sijoittaa edellä mainittuihin taiteenalaluokkiin.⁷

Taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuudelle ei ole yleistä kansallista linjausta yllä mainitun virallisen kulttuuripolitiikan strategian lisäksi. Taiteen edistämiskeskuksella on valtion virastona lakisääteinen tehtävä edistää taidetta kansallisesti ja kansainvälisesti sekä edistää taiteilijoiden kansallisia ja kansainvälisiä työskentelyedellytyksiä. Valtionavustuksilla toimivat taiteen tiedotuskeskukset sekä kulttuuri- ja tiedeinstituuttien verkosto toimivat kentällä ja muodostavat suurlähetystöjen kanssa suomalaisen taiteen kansainvälistymisrakenteen. Näiden lisäksi myös taiteilijajärjestöt ja yksityiset säätiöt toimivat liikkuvuuden ja kansainvälistymisen mahdollistajina. Liikkuvuuden rahoittajien ja tukijoiden näkökulmasta toiminnan

5 OKM 2017, 29.

6 OKM 2011, 41.

7 Samaa luokittelua taiteenalojen suhteen on noudatettu Taiteen ja kulttuurin barometreissä myös vuosina 2016 ja 2017.

tavoitteena voi olla niin kulttuurivienti, kulttuuridiplomatia kuin Suomi-kuvan vahvistaminenkin. Keskeistä on myös tukea taiteen kehitystä, vuorovaikutusta ja kulttuurista moninaisuutta.

Suurimmalla osalle taiteilijoista keskeinen motiivi matkustamiselle on oman työn ja osaamisen kehittäminen sekä oman taiteenalan toimijoiden kanssa verkostoituminen. Matkustamisen seurauksena voi toimintakenttä maantieteellisesti laajentua sekä työmahdollisuudet ja toimeksiannot lisääntyä.

Taiteilijoilla tuntuu olevan liikkuvuustuelle yhä enemmän tarvetta, mikä näkyy myös barometria varten toteutetun organisaatiokyselyn vastauksissa. Kiinnostavaa on, että liikkuvuus ei välttämättä tarkoita ainoastaan kansainvälisyyttä tai ulkomaille matkustamista. Monelle taiteilijalle myös kotimaan rajojen sisällä tapahtuva matkustaminen ja residenssityöskentely on usein oleellista.

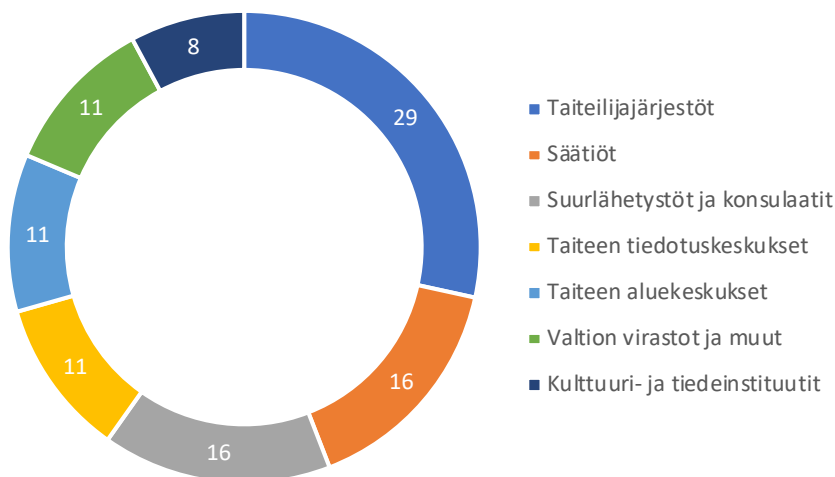
Nyt järjestyksessään neljännessä taiteen ja kulttuurin barometrissa on tehty myös vertailuja aikaisempien barometrikyselyiden vastauksiin taiteesta, taiteilijuu-desta ja taiteellisen työn tekemisestä. Vertailu mahdollistaa aikasarjojen, trendien ja muutosten tarkastelun taiteilijoiden näkemyksissä ja kertoo eri vastaajaryhmien suhtautumisesta taiteen kentällä askarruttaviin peruskysymyksiin.

Kärjitetymmät näkemykset ja kokemukset liittyvät taiteen kentän yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon. Näkemykset ja kokemukset näistä ovat menneet barometrityön aloittamisen jälkeen koko ajan huonompaan suuntaan. Syitä tähän voi vain arvailla: onko syynä avoimuuden lisääntyminen vai tilanteen huononeminen? Vastauksen saaminen tähän kysymykseen vaatii lisätutkimuksia taiteen kentän tapahtumista.

TAITEILIJOITA TUKEVIEN ORGANISAATIOIDEN NÄKÖKULMA LIKKUVUUTEEN

Liikkuvuutta tukeville organisaatioille suunnattu kysely lähetettiin 215 organisaatiolle. Vastauksia saatiin 38 organisaatiolta eli vastausprosentti oli 18. Vaikka vastauksia kyselyyn saatiin vähän, vastaajia oli kuitenkin laaja-alaisesti eri tyyppisistä organisaatioista. Lähes kolmasosa vastaajista edusti taiteilijajärjestöjä. Seuraavaksi eniten vastaajia oli mukana säätiöistä ja suurlähetystöistä/konsulaateista. Lisäksi mukana oli eri taiteenalojen tiedotuskeskuksia sekä aluekeskuksia, valtion virastoja ja kulttuuri- ja tiedeinstituutioita. (Kuvio 1.)

Kysely suunnattiin laajasti niille organisaatioille, jotka tukevat taiteilijoiden ja taiteilijoiden muodostamien työryhmien liikkuvuutta ja kansainvälistymistä. Mukana oli Taiteen edistämiskeskus, säätiöitä ja rahastoja (lähde: Säätiöpalvelu), taiteilijajärjestöjä, taiteen tiedotuskeskuksia, taiteen ja kulttuurin aluekeskuksia, suurlähetystöjä ja konsulateja sekä kulttuuri- ja tiedeinstituutteja.

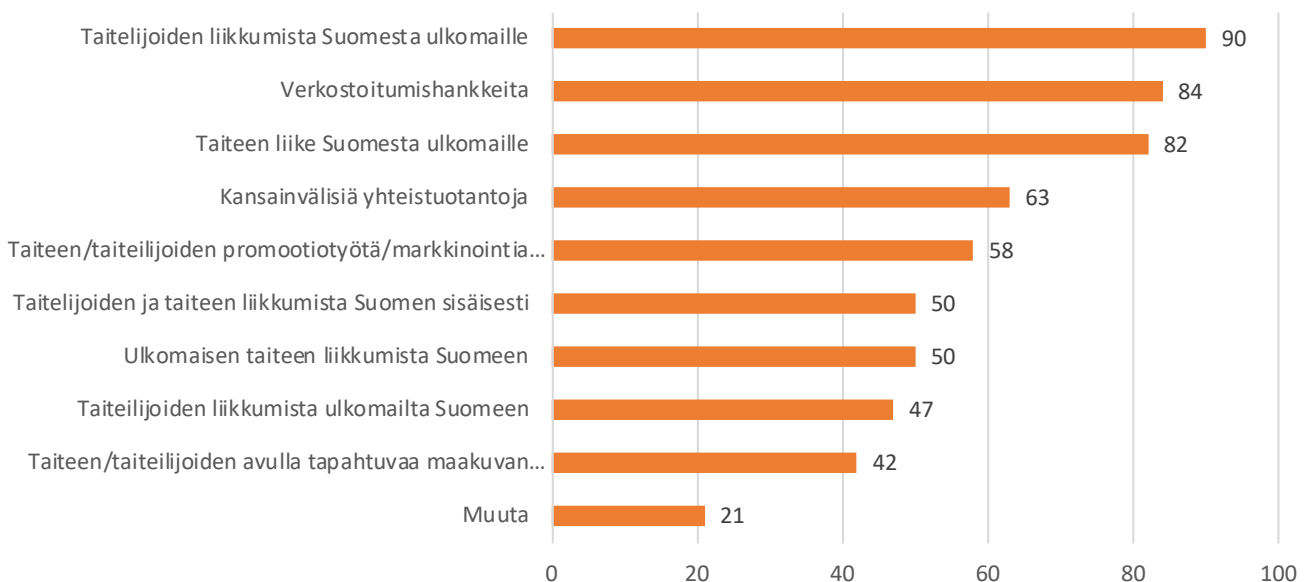
KUVIO 1. Kyselyyn vastanneet organisaatiot (%)

Organisaatiot olivat aloittaneet liikkuvuuden tukemisen pääsääntöisesti joko 1990-luvulla tai 2000- ja 2010-luvuilla. Ainoastaan hyvin pieni osa vastanneista organisaatioista oli aloittanut 1900–1930-luvuilla tai 1980-luvulla. Tämän perusteella liikkuvuuden edistämisen tukeminen on melko uutta organisaatioissa ja siihen liittyvä kehittäminen voi olla aika lailla alkuvaiheissaan. Näiden tietojen

osalta kannattaa tietysti huomioida se, että tulos perustuu vähäiseen vastausmäärään eli kattavasti tätä asiaa ei tämän kyselyn tulosten perusteella voi päätellä⁸.

Taiteilijoita Suomesta ulkomaille

Lähes kaikki organisaatiot (90 %) tarkoittivat liikkuvuudella taiteilijoiden matkustamista Suomesta ulkomaille. Myös verkostoitumishankkeet, taiteen vienti ulkomaille, kansainväliset yhteistuotannot sekä taiteen/taiteilijoiden promootiotyö ulkomaille merkitsivät liikkuvuutta yli puolelle vastanneista organisaatioista. Noin puolelle organisaatioista liikkuvuus merkitsi myös taiteilijoiden ja taiteen liikkumista Suomen sisäisesti sekä ulkomailta tulevan taiteen ja taiteilijoiden tuontia Suomeen. Taiteen ja taiteilijoiden avulla tapahtuva maakuvaan rakentaminen oli osa liikkuvuutta lähes puolelle kyselyyn vastanneista organisaatioista. (Kuvio 2.)

KUVIO 2. Mitä organisaatiot tarkoittavat liikkuvuudella? (%)

Taiteilijajärjestöille liikkuvuus merkitsee ennen kaikkea taiteilijoiden matkustamista ulkomaille ja myös verkostoitumishankkeita ja taiteen liikkuvuutta Suomesta ulkomaille. Taiteen tiedotuskeskuksissa liikkuvuus merkitsee yhtä lailla taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuutta ulkomaille sekä kansainvälisiä yhteistuotantoja,

⁸ Taidetoimikuntalaitoksessa kansainväliseen toimintaan tarkoitettavat avustusmuodot (matkat, residenssit) aloitettiin 1990-luvulla. Matka-apurahoja senaatti kuitenkin alkoi myöntää jo 1860-luvulla. Residenssiavustukset yhteisöille Taiteen edistämiskeskuksen edeltäjä Taiteen keskustoimikunta aloitti 1990-luvun lopulla. (Karttunen 2005, Tuomikoski-Leskelä 1977, Seirala ym. 2019)

verkostoitumista ja myös taiteen ja taiteilijoiden promootiotyötä/markkinointia. Ulkomaisten taiteilijoiden ja ulkomaisen taiteen tuominen Suomeen oli tiedotuskeskusten vastauksissa yleisempää kuin taiteilijajärjestöjen. Sen sijaan Suomen sisäinen liikkuvuus oli hieman yleisempi taiteilijajärjestöjen kuin tiedotuskeskusten vastauksissa.

Taiteen aluekeskusten vastaukset poikkesivat edellisistä, sillä kaikki niistä olivat valinneet Suomen sisäisen liikkuvuuden ja verkostoitumishankkeet vastauksissaan. Toiseksi eniten valintoja oli ulkomaisten taiteilijoiden matkoilla Suomeen ja ulkomaisen taiteen tuonnilla Suomeen. Puolet aluekeskuksista piti myös taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuutta Suomesta ulkomaille tässä tarkoitettuna liikkuvuutena. (Kuvio 4.)

Kulttuuri- ja tiedeinstituuteista kaikille vastanneille liikkuvuus merkitsee taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuutta ulkomaille, kansainvälisiä yhteistuotantoja, verkostoitumishankkeita ja taiteen sekä taiteilijoiden promootiotyötä ja markkinointia. Myös ulkomailta Suomeen tulevien taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuus ja maakuvan rakentaminen mainittiin vastauksissa.

Säätiöiden ja rahastojen vastaukset jakaantuivat eniten tässä kysymyksessä. Suurin osa säätiöistä oli valinnut taiteilijoiden matkat Suomesta ulkomaille ja seuraavaksi suurin osa taiteen viemisen Suomesta ulkomaille. Puolet säätiöistä valitsi myös Suomen sisäisen liikkuvuuden ja verkostoitumishankkeet. Sen sijaan taiteilijoiden matkat ulkomailta Suomeen ja ulkomaisen taiteen tuonti Suomeen olivat vain hyvin harvojen säätiöiden valinta.

Suurlähetystöjen ja konsulaattien vastauksissa korostuivat taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuus Suomesta ulkomaille, verkostoitumishankkeet ja maakuvan rakentaminen. Suomen sisäinen liikkuvuus ei ollut näissä vastauksissa mukana eikä juurikaan ulkomailta Suomeen tapahtuvat taiteilijoiden matkat tai taiteen tuonti ulkomailta Suomeen.

Valtionhallinnon piirissä olevat virastot ja muut vastasivat kaikki, että liikkuvuus tarkoittaa taiteilijoiden matkoja ja taiteen vientiä Suomesta ulkomaille. Lähes kaikki valitsivat myös vaihtoehdot: taiteilijat ja taide ulkomailta Suomeen, kansainväliset yhteistuotannot ja verkostoitumishankkeet. Taiteen ja taiteilijoiden promootiotyö ja markkinointi sekä maakuvan rakentaminen olivat osalle tästä ryhmästä myös osa liikkuvuutta.

Osalle organisaatioita liikkuvuus tarkoitti muuta kuin edellä mainitut valmiit vastausvaihtoehdot. Liikkuvuudella organisaatiot tarkoittavat vastausten mukaan myös asiantuntijoiden, välittäjäportaana sekä resurssien liikkuvuutta. Saamelaisen taiteilijoiden ja saamelaisen taiteen liikkuvuuteen liittyy myös saamelaisen kulttuurin yllärajaisuus (Norja, Ruotsi, Suomi, Venäjä) sekä eri maanosissa tapahtuva alkuperäiskansojen kulttuuritoiminta.

Kysymykseen vastaaminen ei ollut helppoa, kuten ei myöskään ollut kysymyksen muotoilu. Liikkuvuuteen sisältyy hyvin paljon erilaisia näkökulmia ja tukemisen osalta niin erilaisia tukimuotoja, periaatteita ja lähtökohtia, että kokonaisuuden kuvaileminen yksinkertaisella tavalla on vaikeaa. Mikä on liikkuvuuden määritelmä ja mikä on kunkin organisaation kontribuutio siihen?

Tässä vaikea rajata, puhutaanko siitä mitä tarkoitamme/miten käsitteen määrittelimme vai sitä, mitä meidän organisaatiomme tekee.

Kotimainen liikkuvuus on tietenkin osa liikkuvuutta, mutta ei meidän toimintaamme.

Organisaatioiden kommentteissa korostettiin, että sen lisäksi, että apurahaa myöntävillä tahoilla on usein liikkuvuuden edistämiseen oma tukimuotonsa, myös organisaation muiden tukimuotojen avulla voidaan edistää liikkuvuutta ja kansainvälistä toimintaa. Näihin lukeutuvat muun muassa Suomen Kulttuurirahaston tukimuodot (säätio) sekä Taiteen edistämiskeskuksen (valtion virasto) valtakunnalliset ja alueiden kohdeapurahat sekä valtakunnalliset ja alueiden erityisavustukset ja työskentelyapurahat.⁹ Taiken tilastointia hankaloittaa etenkin se, ettei hakija ole aina merkinnyt apurahahakemukseen liikkuvuuteen tai kansainvälistymiseen liittyvää toimintaa sekä se, ettei työskentelyapurahan saajan tosiasiallisesta toiminnasta ja toiminnan sijainnista tarvitse olla eikä myöskään ole kattavaa tietoa. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että liikkuvuuteen ja kansainvälistymiseen myönnetään vuosittain huomattavasti enemmän tukea kuin tilastoista nyt käy ilmi.

Taike tukee liikkuvuutta osana muuta toimintaansa. Sen lisäksi on erillinen kansainvälisen liikkuvuuden edistämisen määräraha.

Kulttuurirahastolla on erilliset tukimuodot kahdelle ensin mainitulle kategoriale - käytännössä kaikki muutkin toimintamuodot kuuluvat SKR:n mahdollisten tukien piiriin yleisten apurahahakujen kautta.

Huomiota kannattaa kiinnittää myös siihen, että joidenkin organisaatioiden koko toiminta perustuu kansainvälistymiseen ja siten edellyttää jo lähtökohtaisesti kansainvälistä toimintaa.

Oman toimintamme viitekehys on keskitetty EU-rahoitus, joten omassa toiminnassamme liikkuvuus edellyttää aina kansainvälisyyttä ja eurooppalaisia partnereita.

Niin ikään huomioitava on myöskin se, että useat organisaatiot pyrkivät edistämään myös muiden toimijoiden kuin taiteilijoiden ja taidealan kansainvälistymistä ja liikkuvuutta, puhutaan esimerkiksi luovien alojen toimijoiden, kulttuuri-alalla toimivien tai luovien alojen yritysten kansainvälistymisestä ja liikkuvuudesta.

9 Seirala ym. 2019.

Tällaisessa tilanteessa voi olla hankalaa erottaa taiteeseen ja muuhun kuin taiteeseen kohdistuvat tuet ja resurssit.

Tavoitteena edistää liikkuvuutta, verkostoitumista, taiteen laatua ja kulttuurivientä

Taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuus nähdään organisaatioissa erittäin tärkeänä, tarpeellisena ja välttämättömänä asiana. Tietyille organisaatioille liikkuvuuden edistäminen on lakisääteistä¹⁰ ja joillekin organisaatioille tehtävä on määrätty organisaation omista säännöissä ja/tai strategiassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön organisaatiolle myöntämä rahoitus edellyttää usein myös ministeriön kaavailemien tehtävien suorittamista tai tavoitteiden saavuttamista. Tämä tehtävä voi olla myös liikkuvuuden ja kansainvälistymisen edistäminen.

Taiken lakisääteinen tehtävä on edistää taidetta ja kulttuuria kansallisesti ja kansainvälisesti sekä edistää taiteilijoiden kansallisia ja kansainvälisiä työskentelyedellytyksiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut organisaation tehtäväksi EU:n keskitetyn kulttuurin rahoitusohjelman tiedotuksen ja hakijoiden neuvonnan sekä hankkeiden kansallisen vastinrahoituksen myöntämisen. Tavoitteena on edistää suomalaisten kulttuuriorganisaatioiden mahdollisuuksia osallistua ja menestyä EU:n kulttuurialan rahoitusohjelman hakukierroksilla. EU:n kulttuurialan rahoitusohjelman tavoite on mm. avata luovan alan toimijoille uusia kansainvälisiä mahdollisuuksia ja markkinoita sekä vahvistaa alan toimijoiden osaamista.

Frame-säätiön tehtävä on suomalaisen nykytaiteen kansainvälistäminen. Tavoitteena on saada suomalaista nykytaidetta maailmalle, synnyttää työtilaisuuksia suomalaisille taiteilijoille ja verkostoida suomalaisia taiteen muita asiantuntijoita.

¹⁰ Laki Taiteen edistämiskeskuksista (567/2012): 3 § Taiteen edistämiskeskuksen tehtävänä on: 1) edistää taidetta kansallisesti ja kansainvälisesti; 2) edistää kulttuuria kansallisesti ja kansainvälisesti siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään; 3) edistää taiteilijoiden kansallisia ja kansainvälisiä työskentelyedellytyksiä; 4) osallistua taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämiseen; 5) vastata yhteydessään olevien valtion taidetoimikuntien, alueellisten taidetoimikuntien ja erillislautakuntien sekä taideneuvoston hallinnosta sekä niille kuuluvien asioiden valmistelusta, päätösten esittelystä ja toimeenpanosta; 6) toimia opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijavirastona toimialallaan; 7) laatia opetus- ja kulttuuriministeriölle perusteltu ehdotus valtion talousarvioon otettavista toimialansa määrärahoista; 8) huolehtia muista taiteen ja kulttuurin edistämistehtävistä, joista erikseen säädetään tai jotka opetus- ja kulttuuriministeriö sille antaa. Taiteen edistämiskeskuksen työjärjestyksessä ja strategiassa (2015–2020) mainitaan myös kansainvälisen tason ja uudistumisen edistäminen sekä kansainvälistyminen.

Kuuluu yhdistyksen tehtäviin (määritelty säännöissä ja strategiassa). Ministeriö myös resurssiohjaa yhdistystä tekemään /edistämään taiteilijoiden liikkuvuutta ja kansainvälistymistä. Tavoitteena on taiteilijoiden / ryhmien kansainvälisen toiminnan osaamisen kehittäminen, kv-työtilaisuuksien lisääminen, kansainvälisen vuorovaikutuksen kasvattaminen ja taiteen sisältöjen kehittäminen sitä kautta.

Taiteilijoiden ja taiteen tasokkuus sekä menestys vaativat useiden toimijoiden mukaan kansainvälisiä kontakteja. Verkostoiminen kansainvälisesti nähdään myös syynä tukea liikkuvuutta ja kansainvälistymistä taiteen kentällä.

Näemme verkostoitumisen sekä kansallisesti että kansainvälisesti erittäin tärkeäksi sekä tekijöiden identiteetille että työskentely- ja menestymismahdollisuuksille. Lisäksi kansainvälinen verkostoituminen avaa rahoitus- ja vientimahdollisuuksia, jotka ovat selkeästi suurempaa kokoluokkaa kuin pelkästään kotimaisin voimin olisi mahdollista saavuttaa.

Näkemyksemme mukaan ollakseen korkeimmalla kansainvälisellä tasolla, taide vaatii kansainvälisiä kontakteja. Myös uuden oppiminen, verkostoituminen, inspiroituminen, kansainvälinen myynti tai esiintymismahdolliset ovat tärkeitä.

Organisaatiomme on alun perin perustettu työskentelykeskukseksi suomalaisille visuaalisen alan tekijöille, eli kuvataiteilijoille, arkkitehdeille ja muotoilijoille. Liikkuvuustyö on edelleen toimintamme strategisessa keskiössä. Pyrimme avaamaan suomalaisille tekijöille mahdollisuuksia ammatilliseen verkottumiseen ja sitä kautta työmahdollisuuksiin New Yorkin taidekentässä.

För att få impulser och skapa nätverk.

Det viktigaste är få nya idéer och skapa värdefulla nätverk som leder till nya framgångskoncept. Det är också en typ av marknadsföring av konst och kultur på svenska i Finland.

Myös suomalaisen taiteen tunnetuksi ja näkyväksi tekeminen on suuressa roolissa taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuutta tuettaessa. Tunnettuuden katsotaan myös lisäävän teosten kysyntää ja taiteilijoiden työllistymismahdollisuuksia.

Keskeinen tehtävämme on edistää suomalaisen teatterin (esittävien taiteiden) kansainvälistymistä, mahdollistaa suomalaisten teatteritekkijöiden ja esitysten kansainvälistä liikkuvuutta ja tehdä näin suomalaista taiteen alaa ja alan taiteilijoita tunnetuiksi ja myös mahdollisesti lisätä näin taiteilijoiden työllistymistä ulkomailla. Tässä työssä työskennellään aina yhteistyössä kohdemaan kumppaneiden kanssa. Liikkuvuuden keskeinen edellytys

on kansainvälinen verkostoituminen (mitä fasilitoidaan asiantuntija- ja verkostoitumismatkoin sekä erilaisin hankkein). Tavoitteina on kestävyys ja vaikuttavuus, jonka edellytyksenä on pitkäjänteinen suunnittelu yhteistyössä kohdemaan kumppaneiden kanssa. Tässä työssä hyödynnetään verkostoja ja laajentaa yhteyksiään kansainvälisesti ja kansallisesti arvostettujen organisaatioiden kanssa.

Strategiana on tunnettuuden lisääminen ja säätiömme avustamien taiteilijoiden esille nostaminen.

Verkostoituminen ja kansainväliset kontaktit ovat tärkeitä kaikilla taiteen aloilla. Perimmäinen tavoite on saada kotimaisille taiteilijoille työmahdollisuuksia.

För att stöda konstnärernas kreativa utveckling och möjligheter att nå internationell synlighet och framgång.

För att visa fram den konst och kultur som görs i Finland.

Näyttää siltä, että hallituksen kärkihankkeiden, strategioiden ja suositusten sisällöillä on myös vaikutusta siihen, millä termeillä organisaatiot puhuvat omista tavoitteistaan. Tästä esimerkkinä taiteen saatavuus ja saavutettavuus.¹¹

Meillä liikkuvuudella edistetään niin alueellista, kotimaista kuin kansainvälistä taiteen ja taiteilijoiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Liikkuvuuden painopiste on toiminta-alueellamme ja liikkuvuuden ymmärrämme hyvin laajasti mukaan lukien myös palvelutuotanto ja kulttuurihyvinvointi. [...] meillä on avautunut myös mahdollisuus vastaanottaa kotimaisia ja kansainvälisiä taiteilijoita ja taidetta ja tämä toiminta kasvaa vuosi vuodelta.

Taiteen nähdään myös lähtökohtaisesti olevan globaalia. Kansainvälisten kontaktien merkitystä taiteilijan tuottavuuteen korostetaan ja pienten taiteenalojen sisämarkkinoita pidetään liian pieninä. Tavoitteena on myös järjestää tukea ja rahoitusta välittäjäportaalle. Myös verkostoimisen merkitystä on korostettu samoin kuin kulttuurivientiä päämääränä sinänsä.

Visuaaliset taiteet ovat lähtökohtaisesti kansainvälisiä aloja. On tärkeää, että taiteilijoilla on mahdollisuus saada kansainvälisiä kontakteja ja haluaansa inspiraatiota työlleen. Nykyaidekäsityön markkinat ovat Suomessa pienet, joten taiteilijoiden toimeentulon ja taidemarkkinan kasvua on haettava ulkomailta. Tavoitteena on luoda taiteilijoille hyvät mahdollisuudet laajentaa sekä työskentelyään että taiteen myyntiä ulkomaille ja toisaalta olla organisaationa aktiivisesti kehittämässä alaa kansainvälisissä

¹¹ Kulttuuripolitiikan strategia 2025 (2017); Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus (2014); Hallitusohjelman (2015–2019) kärkihanke 4 (Toimintasuunnitelma... (2016).

verkostoissa. Tavoitteena on myös edistää uusia vientimahdollisuuksia, tukea ja rahoitusta taiteen mikroyrittäjille ja välittäjäportaalle.

Suomen Ranskan instituutti on suomalaisen kulttuurin, osaamisen ja yhteiskuntaelämän esittelijä, kulttuuriviennin edistäjä, asiantuntijaorganisaatio, aktiivinen verkottuja ja verkottaja Ranskassa. Keskeinen tehtävä on tarjota maamme taiteen, kulttuurin, luovien alojen edustajille mahdollisuuksia esitellä työnsä tuloksia Ranskassa sekä verkottua kansainvälisten toimijoiden kanssa.

Alueellinen näkökulma on mukana liikkuvuuden tukemisessa. Lokaali globaalin vastapoolina on saanut yhä enemmän tukijoita ja Suomessa katsotaan olevan paljon potentiaalia tämän näkemyksen edistämiseen.

Toimimme [...], joten sekä alueen yleisöille että taiteilijoille on tärkeää saada vaikutteita muualta. Toisaalta [...] tarjoaa varsinkin ulkomaalaisille hyvin eksoottisen kohteen residenssityöskentelyyn.

Positiivisen maakuvan luominen ja niin sanottu maakuvatyö on monen organisaation arkipäivää ja osa kulttuuridiplomatiaan kuuluvaa toimintaa. Näille organisaatioille on tärkeää luoda Suomesta myönteinen kuva kulttuurin ja taiteen myötävaikutuksella sekä saada Suomessa toteutetulle taiteelle uutta yleisöä.

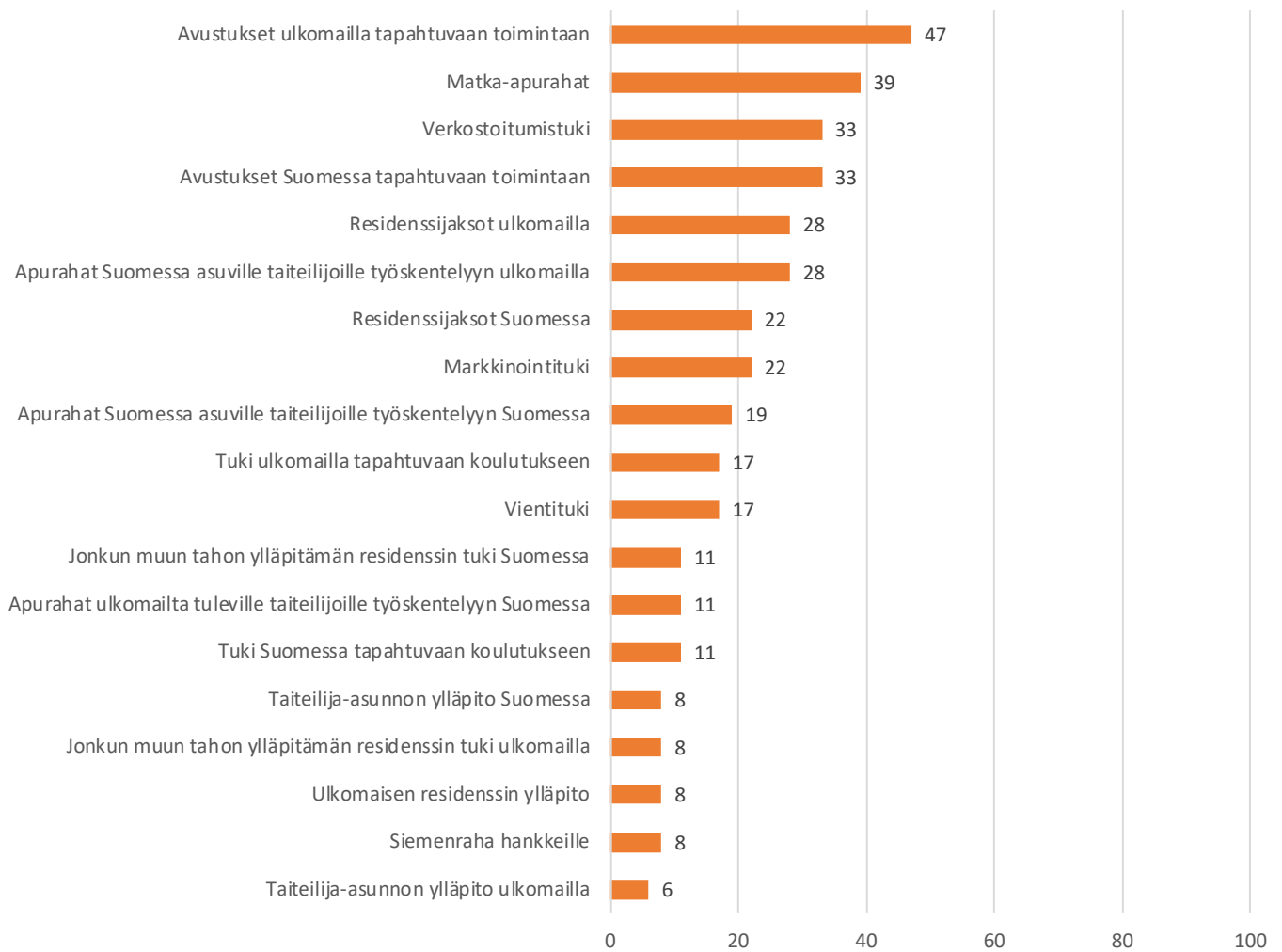
Taiteilijoiden liikkuvuuden tukeminen on osa maakuvatyötä, joten sen tavoitteet määräytyvät maakuvatyön eli Suomi-kuvan rakentamisen kautta.

Positiivisen maakuvan luominen [.....] ja sitä kautta kaikkien sektoreiden toimijoiden toimintaedellytysten tukeminen. Samalla edistetään suomalaisten taiteilijoiden mahdollisuutta verkottua [.....] taiteilijakollegoiden kanssa.

Suomalainen taide on olennainen osa maakuvatyötämme, jolla pyritään edistämään positiivista kuvaa Suomesta [...]. Tavoitteenamme on suomalaisen taiteen näkyvyyden lisääminen, suomalaisten taiteilijoiden kansainvälisen verkostoitumisen tukeminen ja positiivisen Suomi-kuvan edistäminen kansainvälisten asiantuntijavierailuiden kautta.

Ulkomailla tapahtuvaa toimintaa ja matkustamista tuetaan eniten

Lähes puolet organisaatioista myöntää tukea ulkomailla tapahtuvaan toimintaan. Seuraavaksi yleisintä on myöntää matka-apurahoja. Verkostoitumistuen ja Suomessa tapahtuvan toiminnan tukeminen ovat vastausten mukaan kolmanneksi yleisimmät tavat tukea taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuutta. (Kuvio 3.)

KUVIO 3. Taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuuden tukemisen muodot (%)

Liikkuvuutta tukevilla organisaatioilla on lukemattomia erilaisia tukimuotoja. Avustukset ulkomailla tapahtuvaan toimintaan sisälsivät seuraavia tukimuotoja: esiintyminen, kiertueet, kansainväliset hankkeet, majoitus- ja matkakulut, harjennanvarainen matkatuki, vienti- ja markkinointihankkeet, messut, rahoituksen hankkiminen, näyttelyt ja näyttelyhankkeet, galleria-avustukset, residenssityöskentely, taideyhdistysten toiminta-avustukset, tutustumismatkat, verkostoituminen, verkostoitumismatkat, yhteistoiminta- ja verkostoitumistapahtumat, kontaktiverkostojen luominen, kansainväliset yhteistyöprojektit, vieraskieliset julkaisut, yhteistyöpartnerina toimiminen, opetus- ja asiantuntijavierailut, jatko-opinnot.

Avustuksia organisaatiokentällä on myös Suomessa tapahtuvaan toimintaan: Aluekeskuspalkka (sis. liikkuvuus, harjoitus- ja esitystilat, myös residenssiin), aluekeskusverkoston sisäisten esitys-, opetus-, asiantuntija- ja taiteilijavaihtojen maksaminen,

esiintyminen, konsertit, kiertueet, festivaalimatkat, kansainväliset taiteilijaresidenssit Suomessa, kuvitushankkeet, näyttelyt, taiteen ja taiteilijoiden asiantuntemuksen myynti, tuottaminen, työskentelytuet, uusien myyntikanavien luominen.

Muuta tukea kysyttäessä vastauksista löytyi verkostoitumistapahtumia, tiedottamista, käänösapurahoja, tietoa ja valmennusta rahoitushakuihin osallistuville, vastinrahoitusta suomalaisten organisaatioiden rahoitusosuuteen, mediataiteen kv. jakeluohjelma ja promootio (verkossa), harjoitus- ja esitystiloja, yhteistyötä oppilaitosten kanssa, tukea messuille osallistumiseen, asiantuntijoiden lähettämistä Suomeen, vierailuesitysten ostoa ja tanssiteosten osatuottamista, koulutuksen järjestämistä, osaamisvaihtoa kulttuuri-instituutioiden välillä.

Liikkuvuustukea eniten taiteilijoille ja taiteilijoiden muodostamille työryhmille

Organisaatioiden liikkuvuustuen kohteena ovat useimmiten taiteilijat (yli 70 %). Myös taiteilijoiden muodostamat työryhmät, etenkin esittävillä taiteenaloilla, ovat usein tuen kohteena. Puolet organisaatioista tukee yksittäisiä taiteellisia tuotantoja. Noin kolmasosa organisaatioista tukee yhteisöjä/yleishyödyllisiä yhdistyksiä, tuottajia, kuraattoreita ja tutkijoita ja noin neljäsosa tuotantoyhtiöitä ja managereita. Vastaajien joukossa oli vähiten tuen jakajia agenteille ja yrityksille.

Organisaatiot jakoivat liikkuvuustukea myös kriitikoille, kulttuurialan oppilaitoksille, ulkomaisille yhdistyksille, vienninedistämishankkeille, ulkomaisille yhteistyökumppaneille, kunnille ja toimittajille. Osa organisaatioista valitsee kutsuttavan taiteilijan, osa järjestää neuvontaa liittyen yksittäisiin näyttelyihin tai verkostoitumiseen.

Yli puolet organisaatioista tukee esittäviä taiteenaloja (näyttämötaide, tanssitaide, sirkustaide) ja visuaalisia taiteita (kuvataide, valokuvataide, kuvitus ja sarjakuva). Hieman alle puolet tukee kirjallisuutta ja musiikkia ja reilu neljännes audiovisuaalisia taiteita (elokuvataide, mediataide) sekä arkkitehtuuria ja muotoilua.¹²

Osa organisaatioista tukee kaikkien taiteenalojen toimijoita, osa yksittäisten taiteenalojen. Vastaajissa oli mukana myös kaikkia luovien alojen toimijoita tukevia organisaatioita. Kulttuuri- ja tiedeinstituutit tukevat yleensä kaikilla taiteenaloilla toimivia, tietyn taiteenalan tiedotuskeskukset ja taiteilijajärjestöt taas ainoastaan oman taiteenalan toimijoita.

Yli puolet organisaatioista oli asettanut liikkuvuustukien saamiselle erityispainotuksia. Yleisimmin erityispainotus oli tietyssä taiteenalassa tai jonkin

12 Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiön (2018) selvityksessä suomalaisten residenssien taiteilijoista vuosina 2014–2017 residenssissä työskennelleistä taiteilijoista suurin osa oli kuvataiteen alalta. Seuraavaksi eniten taiteilijoita oli musiikista/äänitaiteesta ja esittävistä taiteista.

taiteenalan sisäisessä genressä, esimerkkinä nykytaide tai nykytanssi. Tämän lisäksi painotettiin jäsenyyttä, vientihankkeita (taidemessut), matkoja, työskentelyedellytysten kehittämistä ja eri sisältöjen nostamista. Painopisteet olivat pysyviä noin puolelle ja määräajoin (yleensä vuosittain) vaihtuvia noin puolelle organisaatioita.

Kohdemaata koskevia painotuksia tai rajoituksia oli noin 40 prosentilla vastaajista. Vastanneiden organisaatioiden kohdemaat olivat Italia (myös San Marino ja Malta), Japani, Kiina, Korea, Ranska ja Yhdysvallat. Laajempina kokonaisuuksina painotettiin Pohjoismaita, Euroopan Unionin rahoitusohjelmaan virallisesti osallistuvia maita (ja rajoitetusti muut), Yhdysvaltojen länsirannikkkoa, Aasiaa, Latinalaista Amerikkaa, Itämeren piiriä ja kaukokohteita.

Liikkuvuustuen mittakaava ja hakijamäärät

Liikkuvuustukea myönnettiin vastanneiden organisaatioiden kautta vuonna 2017 keskimäärin 20 000 euroa (mediaani). Vaihteluväli liikkuvuustuen määrässä oli erittäin suuri (0 – n. 1 milj.), joten näistä luvuista voi johtopäätöksenä todeta, että suurin osa organisaatiosta jakaa suhteellisen pienen summan vuodessa, mutta myös suurempien vuosittaisten summien ($\geq 500\,000$ €) jakajia organisaatioiden joukossa on muutama.

Liikkuvuustukeen kohdistuvien hakemusten lukumäärä (keskimäärin/vuosi) organisaatioissa oli 1–2000 kappaletta ja yhteensä hakemuksia tuli vuosittain organisaatioille yli 6000. Noin 90 prosenttia organisaatioista sai alle 500 hakemusta vuosittain.

Liikkuvuustukea saavia taiteilijoita/tahoja oli vastanneilla organisaatioilla yhteensä keskimäärin yli 2000 vuosittain. Vastanneista organisaatioista noin 90 prosenttia myönsi tukea vuositasolla keskimäärin alle 200 taiteilijalle/taholle.

Liikkuvuustukea jakaa joustavasti vuoden mittaan noin puolet organisaatioista, kerran vuodessa jakavia oli neljännes vastaajista. Muut jakoivat tukea joko neljä kertaa tai kaksi kertaa vuodessa ja myös sellaisia organisaatioita oli mukana, jotka jakoivat liikkuvuustukea harvemmin kuin vuosittain.

Liikkuvuustuen hakujat jakaantuivat melko tasaisesti sen mukaan, oliko organisaatiolla ympärivuotinen haku-aika vai määrittelemätön haku-aika, viidenneksellä organisaatioista oli ainoastaan yksi haku-aika vuodessa. Jotkin organisaatiot kohdentavat tukensa yhteen hankkeeseen, eikä varsinaista hakukierrosta järjestetä lainkaan ja lisäksi on organisaatioita, jotka tukevat taiteilijoita projektikohtaisesti tai kutsuperiaatteella. Kaikissa organisaatioissa tuki ei tarkoita rahallista tukea vaan esimerkiksi verkostoitumistapahtumien järjestämistä.

Liikkuvuustukeen kohdistuvat hakijamäärät ovat organisaatioissa (70 %) pääasiassa kasvaneet viimeisten kymmenen vuoden aikana. Hakijamäärät ovat pysyneet ennallaan noin viidenneksessä organisaatioista ja vähentyneet vain hyvin harvoissa organisaatioissa. Organisaatioille saapuu hakemuksia silloinkin, kun tukea ei ole haettavana.

Emme myönnä matka- emmekä muitakaan suoranaisia liikkuvuustukia, mutta hakemuksia tulee sekä meidän omiin hankkeisiin että kyselyjä yleisesti matka- ym. avustuksista.

Liikkuvuustuet kiinnostavat myös laajemmin. Ulkomaiset toimijat tuntevat myös tarvetta tämän tyyppiseen tukimuotoon.

Kansainväliset yhteydenotot lisääntyneet.

Liikkuvuustukihakemukset ovat muuttuneet sisällöltään viimeisten kymmenen vuoden aikana. Organisaatioille suunnatut hakemukset ovat sekä parantuneet että huonontuneet ja myös monipuolistuneet. Myös organisaatioiden omat linjaukset vaikuttavat hakemuksiin.

Ovat parantuneet.

Valitettavasti heikot hakemukset ovat lisääntyneet. Onneksi on myös laadukkaita hakemuksia.

Omat strategiset linjauksemme ovat muuttaneet hakemusten sisältöjä (mm. aluekeskuspalkka). Pyrimme keventämään taiteilijan hakutyötä ja meillä haetaan motivaatiokirjeellä aluekeskuspalkkaa. Hakemukset ovat siis lyhentyneet ja ammattimaistuneet, koska sisältö pitää tiivistää.

Liikkuvuustuen hakijoiden tarpeet ovat myös muuttuneet hieman. Omarahoitusosuutta on vähemmän käytettävissä, ulkomaiset opinnot kiinnostavat ja nopeisiin matkatukiin on paljon tarvetta. Vastausten perusteella myös organisaatioiden ja yritysten hankkeet tulleet aiempaa enemmän näkyviin.

Hakijoilla on entistä vähemmän omarahoitusosuutta käytettävissään, eli odotushorizonttina on, että pystymme myöntämään apurahan 100%:na. Seurauksena on, että pystymme myöntämään käänösapurahoja entistä harvempien näytelmien kääntämiseen. Laadukkaat käännökset edellyttävät, että ammatti-ihmiset saavat työstään asianmukaisen suuruisen apurahan.

Kommer mera ansökningar om utbildning utomlands. Intresset för AIR har ökat.

Matka-apuraha ja opinnot ulkomailla -apurahat lisääntyneet.

Tarve nopealle matkatuelle, ja paine sellaisen järjestämiseen, on kasvanut sirkuskentällä voimakkaasti. Kyse on suhteelliset pienistä summista, joilla katettaisiin lähinnä matkustamisen kuluja.

Yksittäisten toimijoiden hakemukset ovat vähentyneet ja organisaatioiden ja yritysten kanssa tehtävien hankkeiden määrä on kasvanut.

Näkökulmia liikkuvuuden tukemiseen

Organisaatioista 29 oli valinnut vähintään yhden kysymyslomakkeessa tarjotuista liikkuvuuden tukemiseen liittyvistä näkökulmista. Organisaatioissa oli huomioitu erityisesti nopean reagoinnin merkitys liikkuvuuden edistämässä. Usein taiteilijoille, työryhmille tai muille tahoille tarjotut tilaisuudet tulevat nopeasti eteen eikä aikaa ole hitaaseen reagointiin vaan vastausta kutsuun tai vastaavaan aloitteeseen vaaditaan usein saman tien. Tällaisten tilanteiden varalle tarvitaan joustavia haku-aikoja ja nopeaa päätöksentekoa, jotta hakija ei menetä itselleen tärkeää tilaisuutta. Organisaatioissa oli huomioitu laajasti myös yhdenvertaisuus ja kulttuurinen moninaisuus. Hieman vähemmälle huomiolle olivat jääneet kestävä kehitys ja kulttuuristen vähemmistöjen huomioiminen. (Kuvio 4.)

Vain noin joka kolmannessa organisaatiossa oli otettu huomioon liikkuvuustukiin suunnattujen resurssien lisääminen, vaikka noin 70 prosenttia organisaatioista kertoi hakijamäärien kasvaneen viimeisten kymmenen vuoden aikana. Lähes joka kolmas organisaatio oli huomionnut liikkuvuustukien kaksisuuntaisuuden, mikä osittain liittyy edelliseen. On vaikea lisätä ja jakaa tukea kaksisuuntaiseen toimintaan, jos jaettava tuki ei riitä kunnolla edes yksisuuntaiseen liikkuvuuden tukemiseen ja toteuttamispyrkimykseen. (Kuvio 4.)

KUVIO 4. Näkökulmat (%), jotka organisaatioissa on huomioitu taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuutta tuettaessa (prosenttiosuudet laskettu koko vastaajamäärästä)

Kulttuurinen omiminen (appropriatio) oli otettu huomioon noin joka viidennessä organisaatiossa. Tuki matkustamiseen (kotimaan matka-apurahat) ja residenssitoimintaan Suomessa oli niin ikään huomioitu noin joka viidennessä organisaatiossa, vaikka taiteilijoiden (ks. s. 85–86) omien näkemysten mukaan tällaiselle tuelle olisi erittäin suuri tarve. (Kuvio 4.)

Joustava reagointi oli huomioitu erityisesti taiteen tiedotuskeskuksissa ja taiteenalojen aluekeskuksissa sekä suurlähetystöissä, kestävä kehitys niin ikään taiteen tiedotuskeskuksissa ja taiteenalojen aluekeskuksissa samoin kuin myös kulttuurinen moninaisuus. Jälkimmäisen huomioiminen oli keskivertoa yleisempää myös suurlähetystöissä. Yhdenvertaisuuden huomioimisessa ei ollut eroja sen suhteen, minkä tyyppisestä organisaatioista oli kyse. Huolestuttavaa oli se, että vain noin puolet organisaatioista oli ottanut yhdenvertaisuuden huomioon omassa liikkuvuuteen liittyvässä toiminnassaan.

Kansainvälinen liikkuvuus on arkipäivää kaikille taiteen kentällä toimiville tahoille, sen ajatellaan kuuluvan kaikille uran eri vaiheessa oleville, ei vain tietyille valiojoukkoille. Liikkuvuustuen tarve on siten kasvanut taiteen kentällä ja kaikenlaista moninaisuutta haluttaisiin tukea entistä enemmän ilman, että tukeen liittyvät rajoitukset kahlitsevat toimintaa. Resurssien vähäisyys vaikeuttaa tämän toteutumista ja siihen haluttaisiin löytää ratkaisua.

Behovet har ökat.

Emme jaa tukia, mutta hankkeidemme kautta ja kentän tarpeet muuten tuntien tiedämme, että matka-avustuksille ja kiertuetuille niin koti- kuin ulkomaillakin on huutava tarve! Omassa toiminnassamme emme ole voineet lisätä kv-toiminnan osuutta vuoden 2013 jälkeen, jolloin määrärahojamme leikattiin noin 9 prosenttia.

Kansainväliset kontaktit ovat jo nuorelle polvelle arkipäivää. Lähdetään mieluummin Eurooppaan kouluttautumaan kuin jäädään kotimaahan. Koskee sekä ammattikoulutusta sekä kurssitoimintaa. Tehdään skypea ja muiden virtuaalimaailmojen kautta yhteistyötä muiden kollegojen kanssa ympäri maapallon ilman, että pitää olla läsnä fyysisesti samassa paikkaa. Lisäksi meillä kotimaan taiteen kentällä vallitseva oletus, että vaan laadukkaat esitykset ja isot toimijat voivat tehdä liikkuvuutta ja heitä pitää siinä tukea, on todella takapajuista ajattelua.

Pystymme tällä hetkellä ylläpitämään residenssiä ja tarjoamaan taiteilijoille tilat ja kollektiivin. Toiveemme olisi laajentaa tukea niin, että voisimme kattaa myös heidän matka- ja asumiskustannuksensa. Kansainväliseen vieniin tarvitsemme lisäresursseja ja erillisen työntekijän.

Resursseja tulisi saada lisää.

Tarpeita olisi paljon enemmän kuin rahaa.

Tarvitsisimme lisää rahaa voidaksemme sekä majoittaa suurempia työryhmiä että maksaaksemme pientä tukea matkakuluihin.

Liikkuvuutta tukevien organisaatioiden näkökulmasta liikkuvuus on suoraan yhteydessä myös kentän perusrahoituksen riittämättömyyteen. Yhteiskunnan panokset luovien alojen tukemiseksi ovat edelleen vähäiset ja resurssoinnin painopiste enemmänkin yritys- ja liiketoiminnassa kuin epäkaupallisessa taiteessa. Taiteen kentällä liikkuvuustukea jakavien näkökulmasta tarvittaisiin vähemmän rajoituksia ja enemmän nopeutta sekä mahdollisuuksia verkostoitumiselle.

- - - rahoitus ei salli KV-teosten tuontia Suomeen.

Eurooppalaisiin rahoitusohjelmiin osallistumisen edellytys on hyvät verkostot Eurooppaan. Tarvittaisiin matalan kynnyksen ”go and see” -liikkuvuustukia, jotka loisivat mahdollisuuksia verkostoitumiselle.

Liikkuvuuden vahvistamisen tarve kasvaa, verkostoitumiseen lisättävä resursseja.

Monet toivovat matka-apurahoja haettavaksi lyhyellä käsittelyajalla, mutta ainakaan tällä hetkellä ei ole henkilöstöresurssien kannalta järkevää; sen sijaan voi olla järkevää myöntää jollekin taholle rahoitusta, joka jakaa rahat eteenpäin. Esimerkiksi kulttuuri-instituuteilla joitakin tällaisia matkatukiohjelmiä.

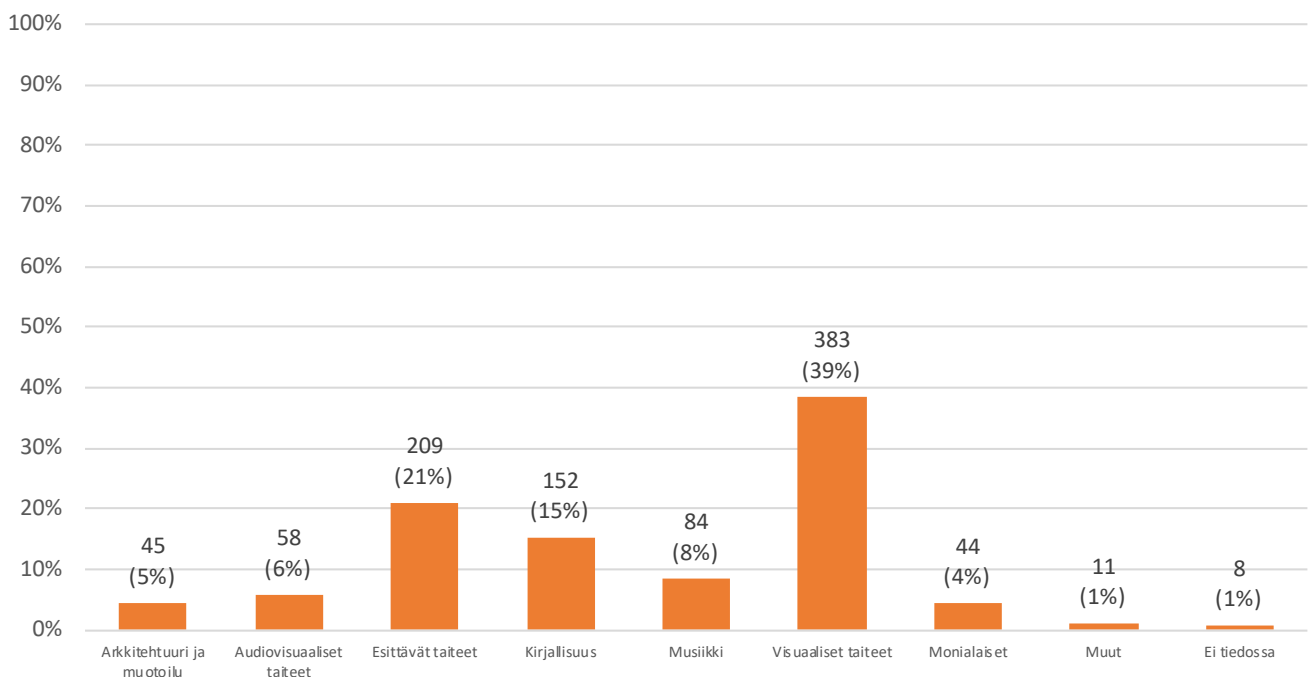
Olemme havainneet sirkuskentän vahvan tarpeen nopeisiin liikkuvuustukiin, nk.matkatukiin. Sirkuskenttä jää pienuudestaan johtuen liian helposti suurempien taiteenalojen jalkoihin, vaikka onkin kansainvälisesti liikkuvien ja verkottunein taiteenala.

Olemme juuri kehittämässä uutta projektia, joka auttaa nimenomaan verkostojen luomisessa ja niiden ylläpitämisessä. Lähitulevaisuudessa pohdimme arvoja ja sen myötä uusia suuntaviivoja.

TAITEILIJOIDEN NÄKÖKULMA LIKKUVUUTEEN

Taiteen ja kulttuurin barometrin taiteilijoille suunnattu kysely lähetettiin sekä sähköpostikyselynä että avoimena kyselylinkkinä. Sähköpostikysely suunnattiin 1542 taiteilijalle. Kyseessä oli otos kaikista Taiteen edistämiskeskuksesta vuonna 2017 apurahaa hakeneista (otos: joka neljäs hakija). Avointa kyselylinkkiä jaettiin samaan aikaan myös taiteilijajärjestöjen ja taiteen tiedotuskeskusten sekä sosiaalisen median kautta eri taiteenalojen taiteilijoille. Kyse ei ollut siitä, että vain asiasta kiinnostuneiden ja asiaan vihkiytyneiden taiteilijoiden vastaukset kiinnostaisivat, vaan vastauksia toivottiin laajasti kaikilta taiteilijoilta riippumatta siitä, olivatko he kiinnostuneita liikkuvuuteen liittyvistä apurahoista tai muista siihen liittyvistä kysymyksistä. Ensimmäistä kertaa barometrikysely suunnattiin siis koko taiteen kentälle eli vastaajaryhmänä oli 'kaikki taiteilijat'.

Avoimen vastausmahdollisuuden vuoksi tarkan vastausprosentin määrittäminen ei ole mahdollista. Vastauksia kertyi yhteensä 994 kappaletta, joista osittaisia vastauksia oli noin 370. Lomakkeen täytti loppuun asti 623 vastaajaa.

KUVIO 5. Vastaajat (% , lkm) taiteenaloittain

Kyselyyn vastanneet taiteilijat edustivat eri taiteenaloja. Taiteenaloittain tarkasteltuna eniten vastauksia tuli visuaalisten taiteiden aloilla toimivilta (39 %). Toiseksi eniten vastaajia oli esittävilta taiteenaloilta (21 %) ja kirjallisuuden alalta (15 %). (Kuvio 5.)

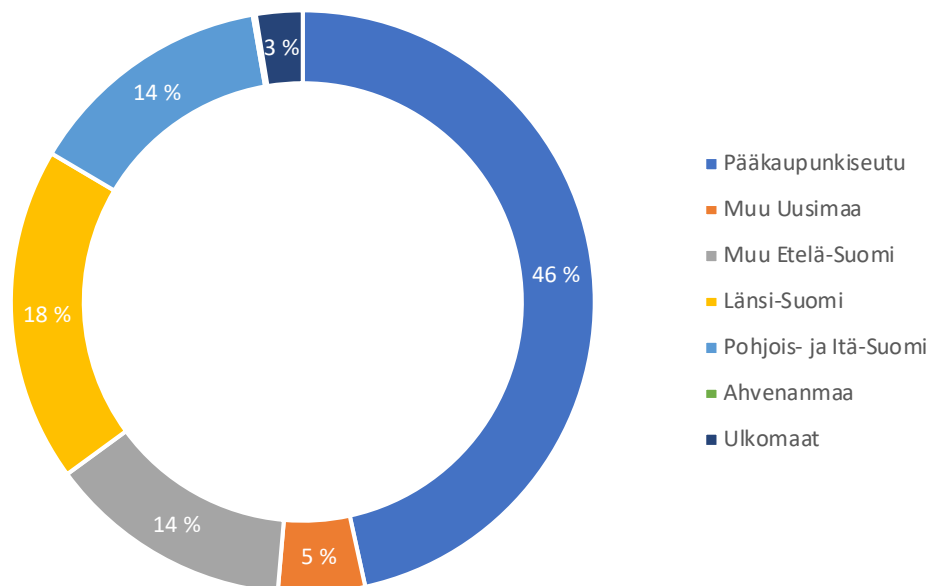
Suurin osa vastaajista oli naisia (61 %). Taiteenalojen välillä oli tässä suhteessa jonkin verran eroja. Musiikin alan vastaajista 50 prosenttia oli miehiä. Arkkitehtuurin ja muotoilun alan vastaajista naisia taas oli 83 prosenttia. Muiden alojen kohdalla noin kaksi kolmasosaa oli naisia.

Vastaajat olivat keskimäärin 44-vuotiaita. Iäkkäimpiä olivat kirjallisuuden (mediaani 52) ja monialaisten taiteiden aloilla toimivat (mediaani 51), nuorimpia puolestaan arkkitehtuurin ja muotoilun (mediaani 39) ja esittävien taiteiden aloilla toimivat (mediaani 40). 82 prosenttia vastaajista oli 35-vuotiaita tai vanhempia.

Useimpien vastaajien äidinkieli oli suomi (91 %). Lisäksi ruotsinkielisiä oli 5 prosenttia ja muun kielisiä 4 prosenttia.

Vastaajat olivat varsin korkeasti koulutettuja. Yleisin koulutustausta oli taidealan ylempi korkeakoulututkinto (36 %). Taidealan alemman ammattikorkeakoulututkinnon oli suorittanut 18 prosenttia ja muun tutkinnon 19 prosenttia, mikä tarkoitti useimmiten korkeakoulututkintoa muilta kuin taidealoilta. Erityisesti kirjallisuuden alalla muun alan tutkinto oli yleinen (59 %) kuten taiteilijoille suunnatussa kyselyissä ja taiteilijatutkimuksissa yleensäkin. Kirjallisuuden alalla kyseessä oli useimmiten muun alan korkeakoulututkinto, yleisimpänä filosofian maisteri.

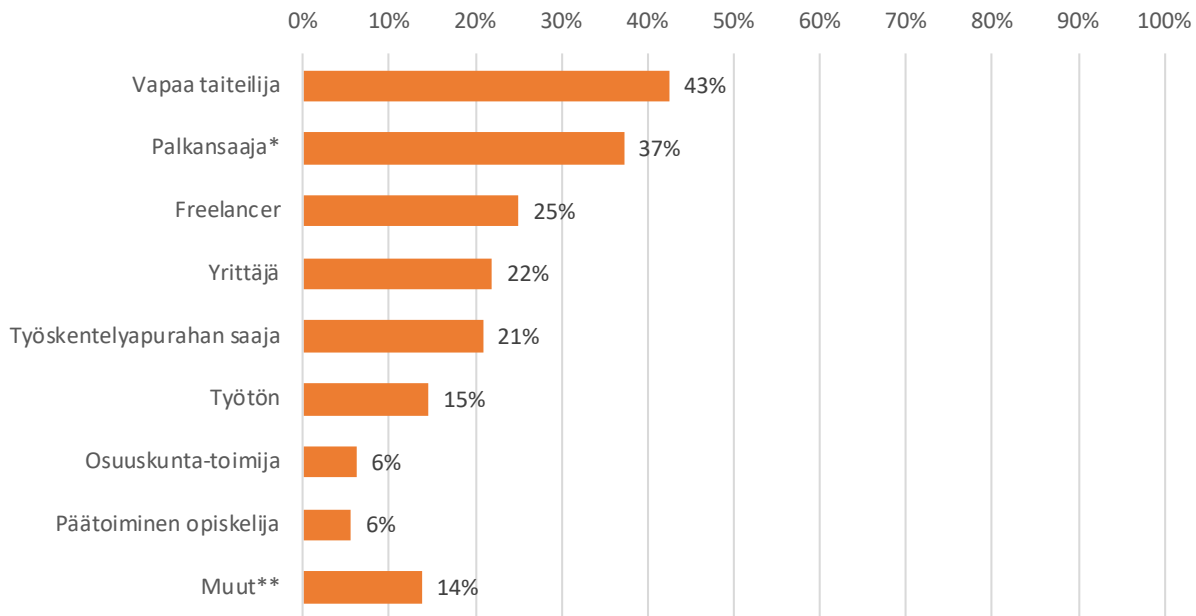
Lähes joka toinen vastaaja asui pääkaupunkiseudulla (kuvio 6). Erityisesti audiovisuaalisten taiteiden (71 %) ja musiikin alalla toimivat (59 %) olivat painottuneet vahvasti alueelle. Visuaalisten alojen vastaajia (9 %) asui muita useammin pääkaupunkiseudun sijasta Uudellamaalla.

KUVIO 6. Vastaajien asuinpaikka

Vastaajien työmarkkina-asetat osoittautuivat päällekkäisiksi (75 % valitsi useamman kuin yhden) ja vastaavat aiempien tutkimusten tuloksia taiteilija-ammateissa toimivien sijoittumisesta työmarkkinoille. Palkansaajana toimi reilu

kolmannes (37 %) ja yleisin valinta oli vapaa taiteilija (43 %). (Kuvio 7.) Tyypillisimmin vapaana taiteilijana toimivat olivat myös työskentelyapurahan saajia (22 %), työttömiä työnhakijoita (21 %) tai osa-aikaisesti määräaikaisessa palkkasuhteessa (21 %).

KUVIO 7. Vastaajat työmarkkina-aseman mukaan

Sis. päällekkäisyyksiä, vastaajat saivat valita useita vaihtoehtoja

*osa-aikaiset ja vakinaiset, määräaikaiset

**vanhempainvapaalla, työvoimapoliittisessa koulutuksessa, eläkkeellä, varusmies- tai siviilipalveluksessa, muut

Palkansaajana työskentelivät useimmin esittävien taiteiden, musiikin sekä arkkitehtuurin ja muotoilun vastaajat. Yrittäjyys oli puolestaan yleisintä monialaisilla taiteilijoilla ja audiovisuaalisilla aloilla toimivilla. Freelancerina työskentelivät useimmin esittävien taiteiden ja musiikin aloilla toimivat taiteilijat. Kirjallisuuden alalla toimiville oli muita tyypillisempää työskentelyä työskentelyapurahansaajana. Vapaa taiteilijuus korostui erityisesti visuaalisilla aloilla toimivilla. Harvinaisinta työttömyys oli kirjallisuuden sekä arkkitehtuurin ja muotoilun aloilla. (Taulukko 1.)

TAULUKKO 1. *Työmarkkina-asemaan liittyviä eroja taiteenaloittain*

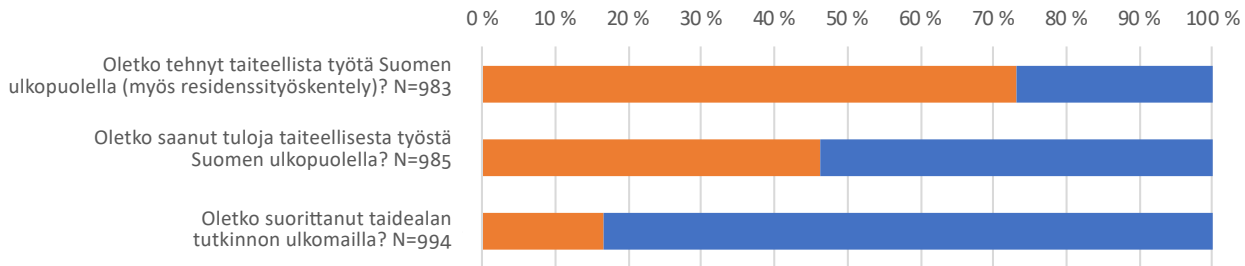
Palkansaaja		Yrittäjä		Freelancer	
esittävät taiteet	55 %	monialaiset taiteet	57 %	esittävät taiteet	56 %
musiikki	46 %	audiovisuaaliset taiteet	42 %	musiikki	44 %
arkkitehtuuri ja muotoilu	46 %				
Työskentely-apurahansaaja		Vapaa taiteilija		Työtön työnhakija	
kirjallisuus	31 %	visuaaliset taiteet	54 %	arkkitehtuuri ja muotoilu	8 %
audiovisuaaliset taiteet	26 %	audiovisuaaliset taiteet	48 %	kirjallisuus	6 %

Työmarkkina-asemassa ei pääosin ilmennyt merkittäviä alueellisia eroja. Taiteenalohtaisessa tarkastelussa visuaalisilla aloilla toimivilla ilmeni muutamia alueellisia eroja. Pääkaupunkiseudulla asuvat visuaalisilla aloilla toimivat työskentelivät muualla asuvia useammin työskentelyapurahalla (32 %–17 %) tai freelancerina (21 %–11 %). Pääkaupunkiseudun ulkopuolella työttömien työnhakijoiden osuus alalla oli suurempi (25 %–14 %). Muilla aloilla sekä yleisesti vastaajajoukossa vastaavia eroja ei ollut havaittavissa.

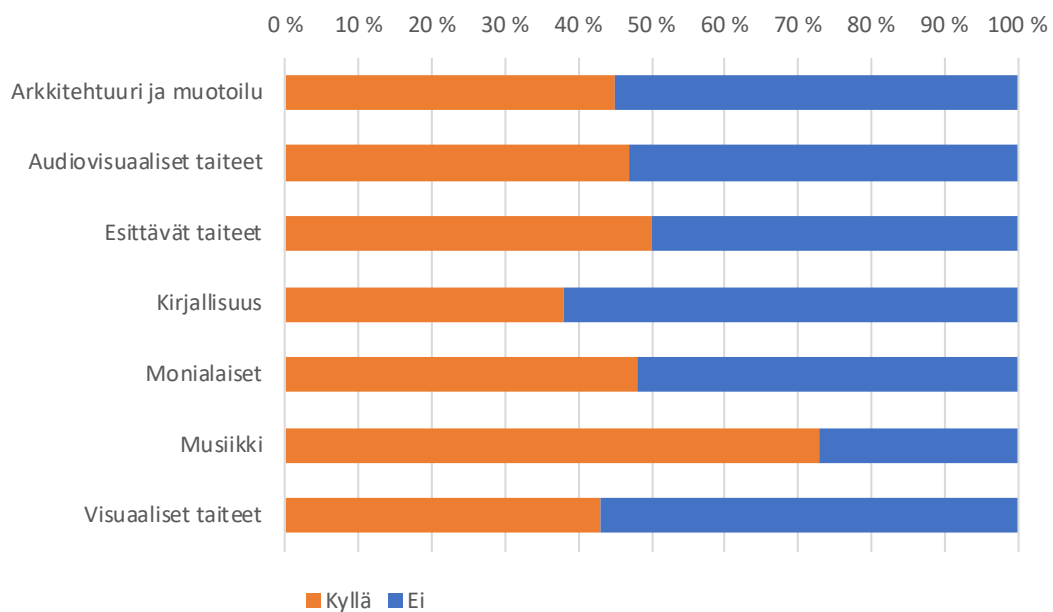
Vastaajien suhde liikkuvuuteen

Suomessa asuvien taiteilijoiden maan rajojen ulkopuolella tapahtuva liikkuvuus osana taiteellista toimintaa on varsin tavallista. Kyselyyn vastanneista 73 prosenttia oli tehnyt taiteellista työtä ulkomailla ja 46 prosenttia heistä on saanut ulkomailla tehdystä taiteellisesta työstään tuloja. Eniten liikkuvat monialaiset tekijät (84 %) ja eniten tuloja ulkomailta saivat musiikin alalla toimivat (73 %).¹³ Kirjallisuuden alalla toimivista vain 38 prosenttia on saanut tuloja ulkomailta. Taidealan tutkinto sen sijaan suoritetaan pääasiassa Suomessa, sillä ulkomailla tutkinnon suorittaneiden osuus oli 17 prosenttia. (Kuvio 8 ja 9.)

13 Kuvaavaa on, että Music Finlandin mukaan suomalaisen musiikkiviennin markkina-arvo oli vuonna 2017 yhteensä 58,9 miljoonaa euroa ja se kasvoi edellisvuodesta 30 %. Suoranaisesti edellinen ei liity taiteilijoiden tuloihin, välillisesti kylläkin.

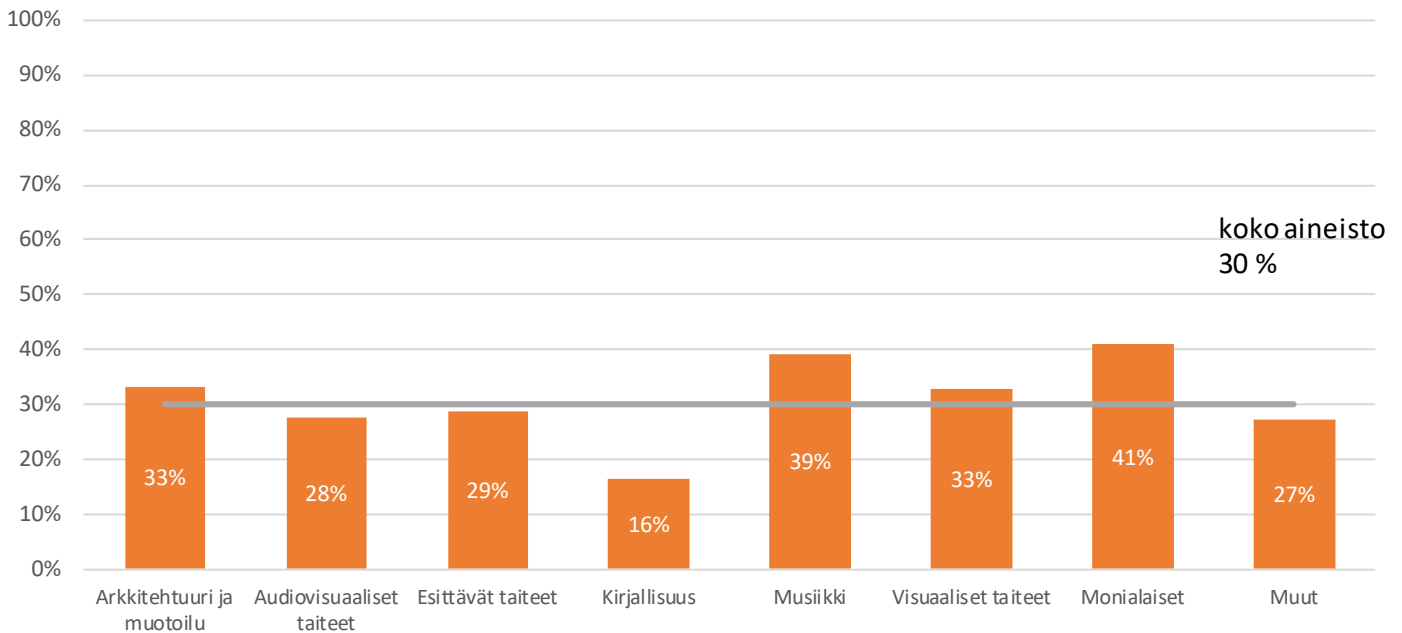

KUVIO 8. Kyselyyn vastanneiden taiteilijoiden (%) taiteellinen työ ja koulutus ulkomailla

KUVIO 9. Vastaajien osuus, joilla tuloja taiteellisesta työstä ulkomailta

Vastaajista 30 prosenttia vastaajista 30 prosenttia oli hakenut jotain taiteilijoille tarkoitettua liikkuvuustukea vuonna 2017. Tukea haettiin kaikista tarjolla olevista lähteistä niin valtiolta (Taike) kuin yksityisiltä säätiöiltä sekä omien taiteilijajärjestöjen kautta. Aktiivisimpia erilaisten liikkuvuustukien hakijoina olivat pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla asuvat taiteilijat (yhteensä lähes 80 %). Myös ulkomailla asuvat Suomesta lähteneet taiteilijat olivat aktiivisia, sillä heistä lähes puolet haki Suomesta tukea tähän tarkoitukseen. Edelliseen kysymykseen saatujen vastausten mukaisesti taiteenaloittain tarkasteltuna aktiivisimpia liikkuvuustukien hakijoita vuonna 2017 olivat monialaiset taiteilijat ja musiikin alalla toimivat (kuvio 10).

KUVIO 10. Vuonna 2017 liikkuvuustukea hakeneiden osuus vastaajista taiteenaloittain

Kyselyyn vastanneet hakivat liikkuvuustukea pääasiassa omaan työskentelyyn ulkomailla, mutta myös omaan työskentelyyn oman asuinpaikan ulkopuolella kotimaassa. Vuonna 2017 liikkuvuustukea hakeneiden tärkein tukimuoto oli selvästi matka-apuraha (64 %) ja seuraavaksi tärkein residenssijakso ulkomailla (35 %). Residenssijaksoja kotimaassa haki ainoastaan noin kymmenesosa vastaajista. Muiden avustusmuotojen – esimerkiksi vientituki tai markkinointituki – suosio oli suurinta musiikin alalla.

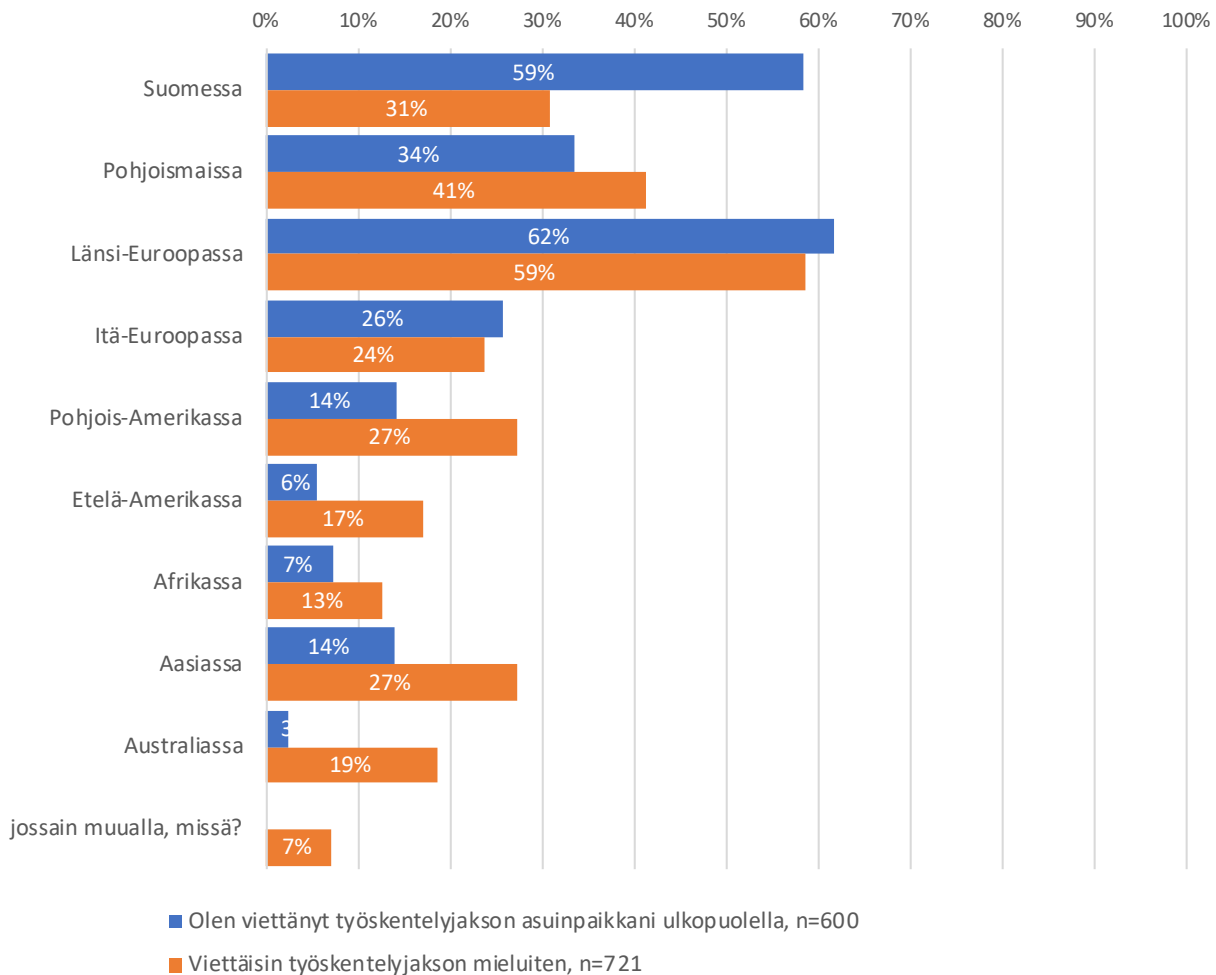
Liikkuvuuteen liittyvät työskentelyn muodot vaihtelevat merkittävästi taiteenaloittain. Eri taiteenaloilla vallitsevat rakenteet, perinteet ja käytännöt vaihtelevat tämän suhteen. Yleisimpiä liikkuvuuteen liittyviä työskentelymuotoja ovat esiintymiset, joihin voi lukea näyttelyt, festivaalit, messut, kiertueet ja konsertit. Harvinaisempia taas ovat esimerkiksi erilaiset yhteistuotannot ja koulutustilanteet. Residenssityöskentely on tavallista kaikilla taiteenaloilla kuten myös erilaiset tutkimus- ja valmistelujaksot.

Taiteenaloittain tarkasteltuna kotimaassa tapahtuva liikkuvuuteen perustuva työskentely on yleensä hyvin samansuuntaista kuin ulkomailla, erona esittävillä taiteenaloilla yleinen ja laajempi kotimainen kiertuetoiminta. Tukijärjestelmässä liikkuvuuden yleinen samaistaminen kansainvälisyyteen on ilmeistä. Kotimaassa tapahtuvaan liikkumiseen on monen vastaajan mielestä jopa vaikeampi saada tukea kuin kansainväliseen toimintaan.

Liikkuvuuteen perustuvista maantieteellisistä kohteista sekä toteutuneiden työskentelyjaksojen osalta että näihin liittyvistä toiveista kysyttäessä ilmeni, että 60 prosenttia vastaajista oli työskennellyt kotipaikkakuntansa ulkopuolella Suomessa

ja että 31 prosenttia työskentelisi mielellään oman kotipaikkakuntansa ulkopuolella Suomessa.

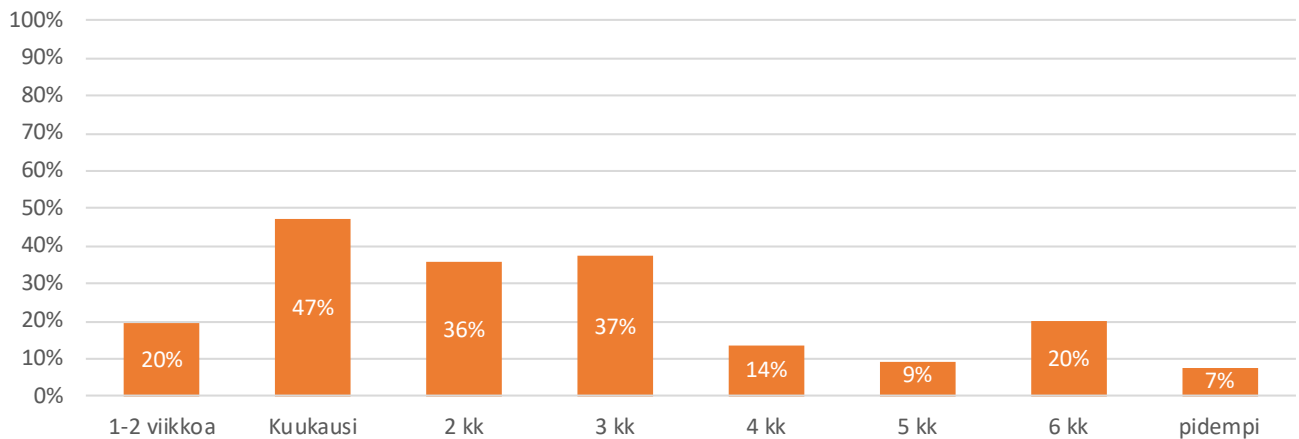
Suurin osa vastaajista (62 %) oli työskennellyt Länsi-Euroopassa ja yli puolet (59 %) suuntaisi jatkossakin mieluiten Länsi-Euroopan maihin. Vastaajista kolmannes oli viettänyt työskentelyjakson muissa Pohjoismaissa ja neljä kymmenestä piti Pohjoismaita mieluisana kohteena myös tulevaisuudessa. (Kuvio 11.)

KUVIO 11. Vastaajien toteutuneiden työskentelyjaksojen sijainti sekä mieluisin sijainti työskentelyjaksolle

Kuitenkin myös muut mantereet olisivat mieluisia työskentelykohteita laajemmalle joukolle kuin tähän mennessä on toteutunut. Aasia ja Pohjois-Amerikka kiinnostavat molemmat yli neljäsosaa ja Australia lähes viidesosaa vastaajista. Myös Afrikka ja Etelä-Amerikka kiinnostavat taiteilijoita kuten myös avovastauksissa esille tulleet Alaska, Lähi-Itä ja Uusi-Seelanti.

Sopivien ajanjakson pituus ulkomailla työskentelemiseen on vastaajien mukaan kuukaudesta kolmeen kuukauteen (kuvio 12). Kommenteissa korostetaan kuitenkin ajanjakson pituuden liittyvän siihen, mikä on työn kohde tai käsillä olevan hakkeen luonne tai minkälaiset olosuhteet ja elämäntilanne kulloinkin vallitsee.

KUVIO 12. Työskentelyjakson sopiva pituus

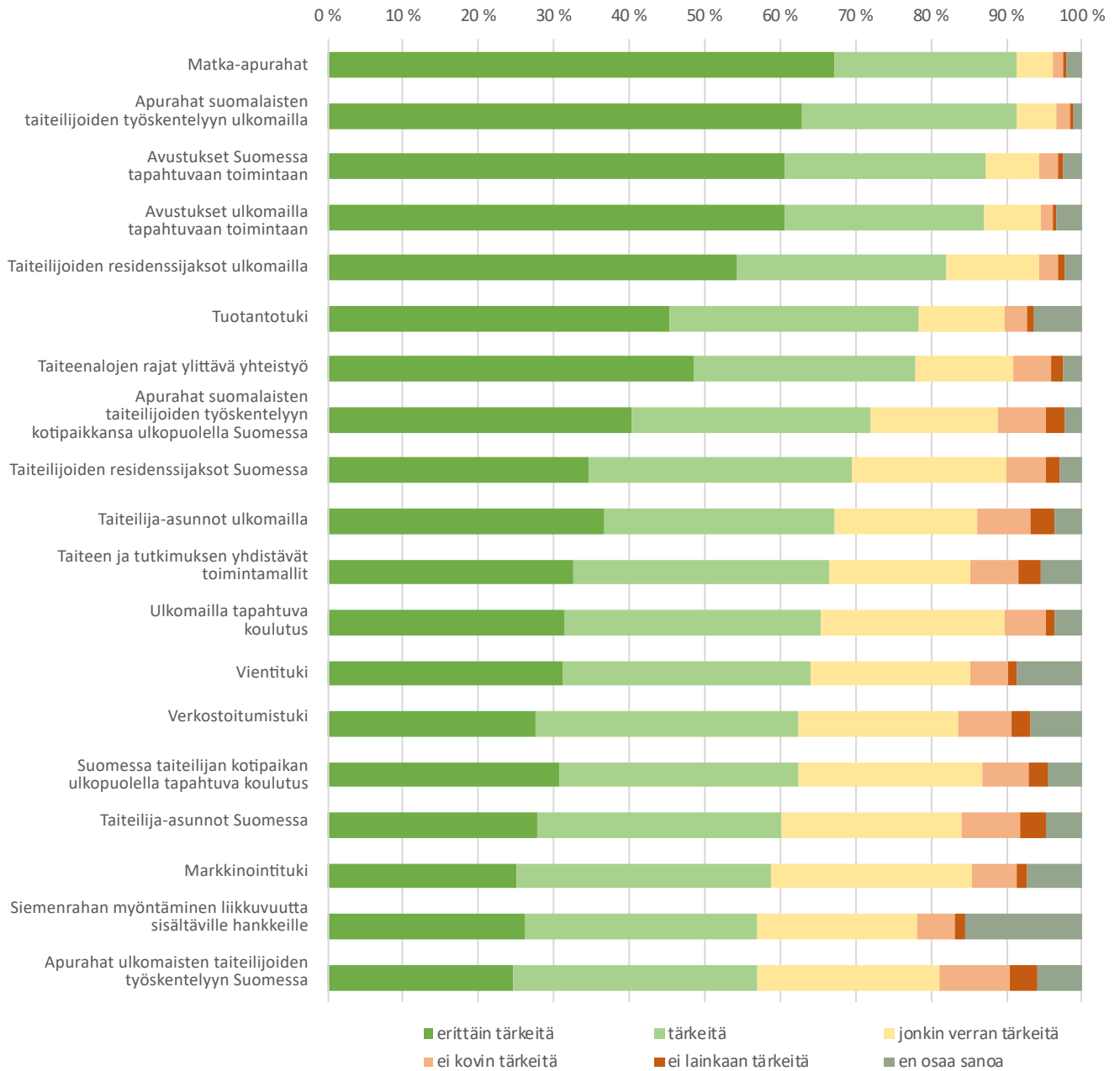
Mahdoton kysymys. Kansainväliselle kurssille tai itsenäiselle opintomatkalle 1–2 viikkoa voi olla täydellinen mitta. Mutta upeaa olisi työskennellä vuosi ulkomailla, ja ottaa perhe mukaan.

Mikä kellekin sopii - viikosta vaikka pariin vuoteen, sehän riippuu täysin siitä, millaista projektia on toteuttamassa. Hankkeet, joissa on paljon yhteistyötä eri tahojen kanssa toteutuvat harvoin lyhyellä täsmätyöskentelyllä, jolloin esim. residenssijaksoja pitäisi voida jakaa pidemmälle ajalle. Itseleni parhaita ovat 1–4 kuukauden jaksot ulkomailla, joista minulla on myös kokemusta.

Minimissään 1–3 kuukautta auttaa tutustumaan myös alueella olevaan taiteeseen oman työskentelyn lisäksi.

Matka-apuraha on tärkein liikkuvuustuki

Vastaajista yli 90 prosenttia pitää matka-apurahaa kaikkein tärkeimpänä liikkuvuuden tukimuotona. Tämän voi tulkita niin, että matkakulujen kattaminen sinänsä on riittävä lähtökohta liikkumiselle ilman tarkempaa toiminnallista täsmennystä. Yhtä merkittävässä asemassa on kuitenkin myös ulkomailla työskentelyä varten myönnettävät apurahat. (Kuvio 13.) Monille taiteilijoille tämä tukimuoto on jopa edellytys sille, että toimintaa Suomen rajojen ulkopuolella ylipäänsä on.

KUVIO 13. Vastaaajien näkemykset erilaisten liikkuvuustukien tärkeydestä

Matka-apuraha on lähes yhtä tärkeä tukimuoto kaikilla taiteenaloilla. Ainoastaan kirjallisuuden alalla toimivien näkemykset poikkeavat hieman muista, sillä heistä ”vain” 55 prosenttia pitää matka-apurahoja erittäin tärkeänä tukimuotona.

Korvamerkitsemätön apuraha, jota voi käyttää myös liikkuvuuteen on kaikkein tärkein, koska joskus apurahaa on niin vähän työskentelyyn, että joillekin yhteisöille haluaisi tarjota esityksen kohtuuhintaan, mutta matkakulut tulevat kalliiksi – etenkin jos on roudattavaa. Apurahojen rytmi ei tue

liikkuvuutta – siis se, että ne myönnetään niin harvoin. Taiteen kentällä voi tapahtua nopeitakin muutoksia. Nopea tuki olisi paras, mutta varmaan hankala järjestää.

Kun rahaa jaetaan, sitä tulisi olla riittävästi, eikä sen verran, että juuri köyhysrajalla mennään. Näin minulle kävi tänä vuonna, kun viimein sain elämäni ensimmäisen residenssipaikan ja liikkuvuusapurahan. Siinä sitten köyhäilin kalliissa Pariisissa kuukauden spagettia keitellen.

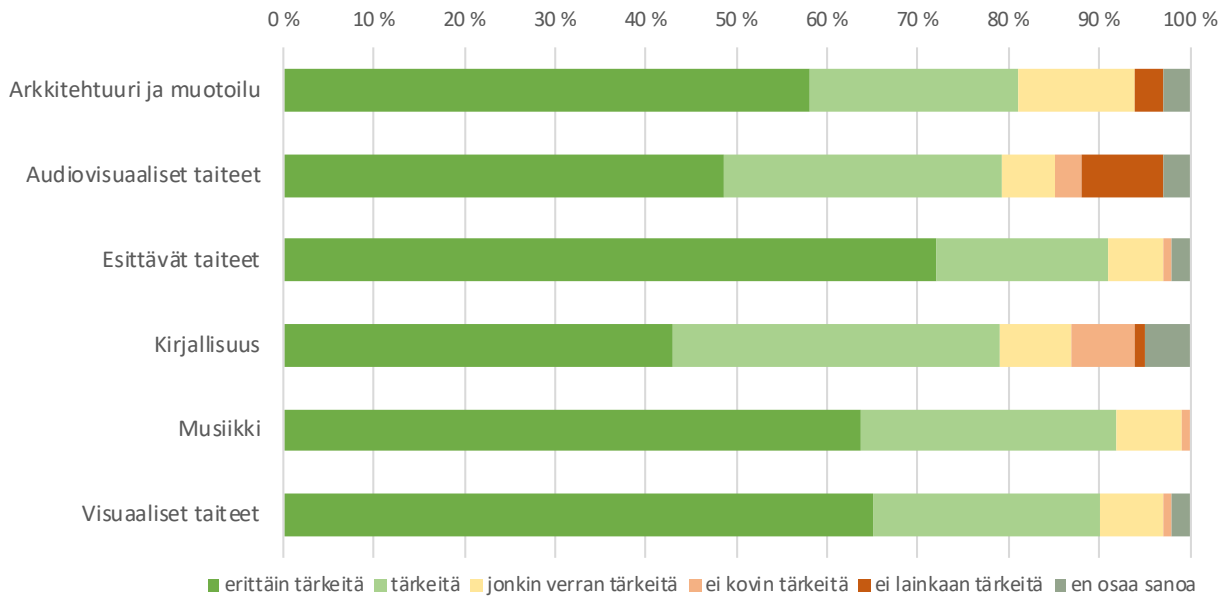
Ajattelen, että liiallinen taloudellisen tuen ripottelu moneen erilaiseen suuntaan (kuten yllä olevat vaihtoehdot) pienentää mahdollisuutta siihen tärkeään eli työskentelyyn (joka voi olla monen sisältöistä!).

Riittävät työskentelyapurahat yhdistettyinä residensseihin, ei vain matkat, vaan myös toimeentulo, jopa palkkiot ja ulkomaanpäivärahat.

Pienikin rahoitus liikkuvuuteen on usein ratkaisevaa sille saako tekijä järjestettyä vuotensa niin että projekti voi toteutua. Merkitsin avustukset tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi, koska monissa tuotannoissa se on kynnyskysymys: joko se tehdään tai ei tehdä.

Liikkuvuus ymmärretään ensisijaisesti kansainväliseksi liikkuvuudeksi, mutta myös työskentely oman asuinpaikan ulkopuolella Suomessa on taiteilijoille tärkeää. Tämä koskee erityisesti Uudellamaalla (pl. pääkaupunkiseutu) asuvia taiteilijoita. Heidän näkemyksissään korostuvat muualla asuvia vastaajia useammin apurahat Suomessa työskentelyyn (85 % tärkeä tai erittäin tärkeä), residenssijaksot Suomessa (82 %) sekä taiteilija-asunnot Suomessa (79 %). Uudellamaalla asuvilla taiteilijoilla on näistä tukimuodoista myös muita useammin omakohtaisia kokemuksia.

Esittävien taiteiden, musiikin ja visuaalisten taiteiden aloilla toimivilla on muita selvemmin tarvetta kotimaassa tapahtuvan liikkumisen tuelle – osana aloille ominaista perustoimintaa. (Kuvio 14.)

KUVIO 14. Vastaajien näkemykset Suomessa tapahtuvan toiminnan tukemisen tärkeydestä taiteenaloittain

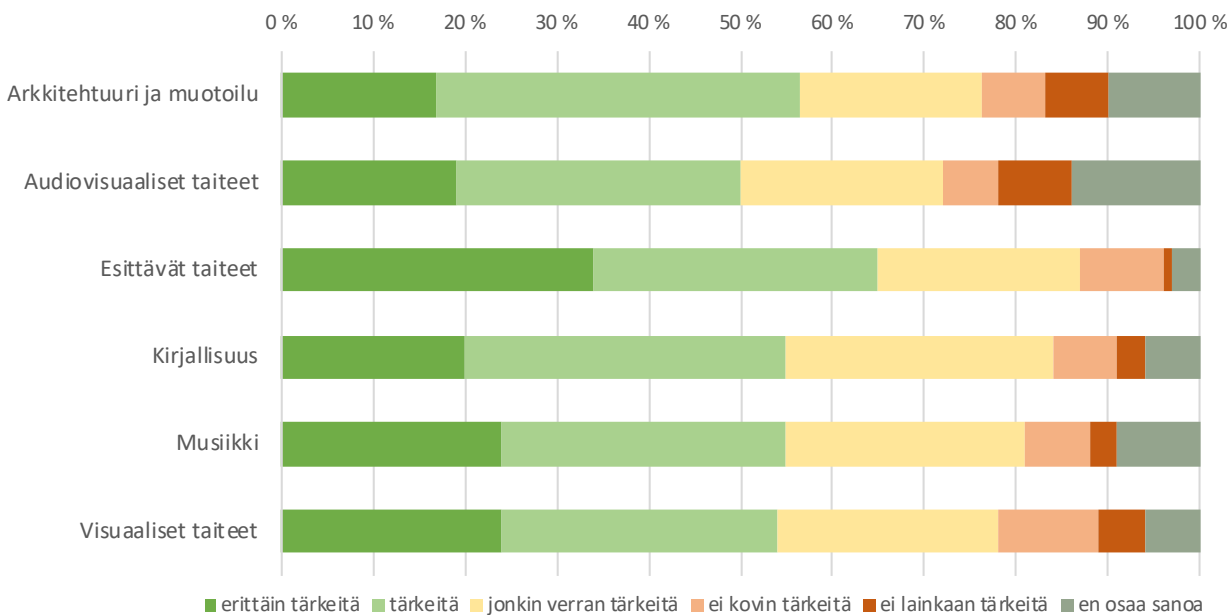
Sitten: liikkuvuuteen Suomen sisällä pitää antaa enemmän rahaa, mutta niin päin, että ei-Helsingissä asuville on mahdollisuutta hakea tukea liikkuvuuteen, sillä useinkin ”kaikki” tapahtuu Helsingissä. Lisätä tukea esim. Taiken maakuntarahastoille liikkuvuuteen. Jottei kävisi niin että jo nyt ”kaikista herkuista nauttivat’ Helsingiläiset saisivat lisää rahaa matkustella ympäri Suomea (toki tämäkin on tärkeää etenkin, jos se auttaa ei-Helsingissä työskenteleviä verkostoitumaan, mutta on aina riskinä ”pääkaupunkiseudun kolonialismi” = kaikki hyvä on ja voi olla vain Helsingissä ja sitä sitten pitää kierrättää) Lisäksi: Taiken liikkuvuusapurahat pitäisi olla vapaasti valittavissa, ei niin että vain ulkomaalaisiin hankkeisiin. Tarvitsen useinkin matka-apurahaa Suomen sisäisiin matkoihin, eikä niihin voi hakea ja kaiken huipuksi matkustaminen Suomen sisällä voi olla radikaalisti kalliimpaa kuin halpalennot esim. Berliiniin.

Suomessa sisäiset matkat ovat hintavia ja esteenä toisinaan työskentelylle.

Pienet vapaat ryhmät tarvitsevat kotimaan kiertuetukea, jotta esitysten elinkaari ja saatavuus sekä saavutettavuus olisi kohdillaan!

Kotimaan liikkuvuuteen (matkakulut, majoitukset) on vaikea saada tukea mistään, vaikka ne ovat isossa maassa aika korkeat. Keikkahintaa ei voi nostaa ylettömästi (esim. vapaan kentän vierailut VOS-taloissa).

Kansainvälisessä liikkuvuudessa on vastaajien mielestä oleellisempaa tukea suomalaisten taiteilijoiden liikkumista ja työskentelyä ulkomailla, eikä niinkään tukea ulkomaisten taiteilijoiden toimintaa Suomessa. Vain neljäsosa kaikista vastaajista pitää erittäin tärkeänä tukea muualta tulevien taiteilijoiden tuloa Suomeen. Tähän suhtaudutaan hieman muita myönteisemmin esittävien taiteiden piirissä. Esittävien taiteiden aloilla toimivista 65 prosenttia kokee muualta tulevien taiteilijoiden tukemisen tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi. (Kuvio 15.)

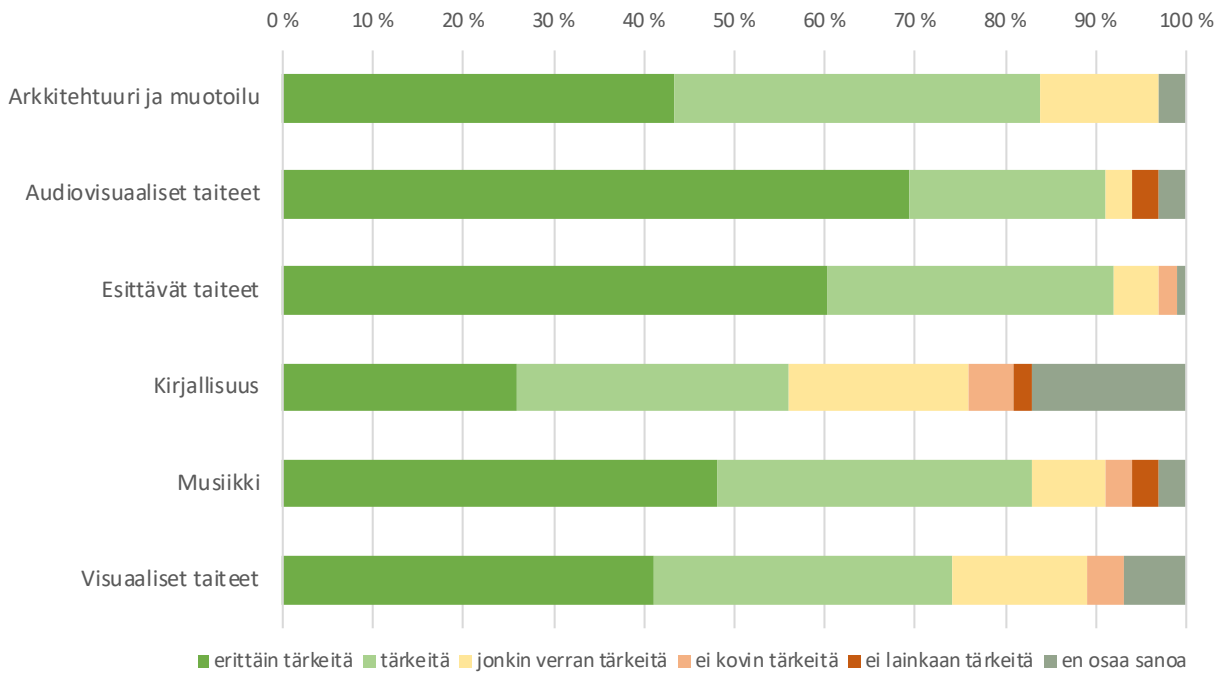

KUVIO 15. Vastaajien näkemykset ulkomaisten taiteilijoiden tukemisesta taiteenaloittain

On muistettava, että monet maat tukevat mittavasti taiteensa näkyvyyttä ulkomailla. Esimerkiksi on helpompaa saada ulkomainen ryhmä Suomeen kuin suomalainen ryhmä ulkomaille. Monet maat antavat kunnollista kiertuetukea, jolloin suomalainen vastaanottava taho ei joudu maksamaan kuin pienen osan kuluista. Kun taas suomalaiset yrittävät kiertää maailmalla, tyssää matka siihen, ettei Suomesta saa kiertueelle tukea. Ulkomaiset festivaalit olettavat lähtömaan ministeriöiden antavan tukea arvostetuille taiteilijoilleen.

Vähän jäykkiä kysymyksiä: ulkomaisten taiteilijoiden työskentelyä Suomessa ei tarvitse niinkään tukea, (ei lainkaan tärkeää) sillä useinkin voivat hakea apurahaa omasta maastaan työskentelyyn Suomessa. Paitsi tietysti jos ”ulko-maalainen” asuu Suomessa, luetaanko hänet silloin suomalaiseksi? Suomessa asuvien taiteilijoiden työskentelyä pitää tukea kansalaisuuteen katsomatta.

Suomessa asuvien taiteilijoiden toiminnan tukeminen eri muodoissaan ulkomailla koetaan erittäin tärkeäksi kaikilla taiteenaloilla. Toimintaan kohdistuvat avustukset (88 %) ja työskentelyapurahat (93 %) koetaan yleisesti tärkeämmiksi kuin koulutustuki (65 %). Liikkuvuuteen liitettyä tuotantotukea pidetään tärkeänä audiovisuaalisten taiteiden (92 %) ja esittävien taiteiden (93 %) aloilla, kirjallisuuden alalla tuotantotuki on huomattavasti harvempien mielestä tärkeä tukimuoto (56 %).

KUVIO 16. Vastaajien näkemykset tuotantotuesta taiteenaloittain

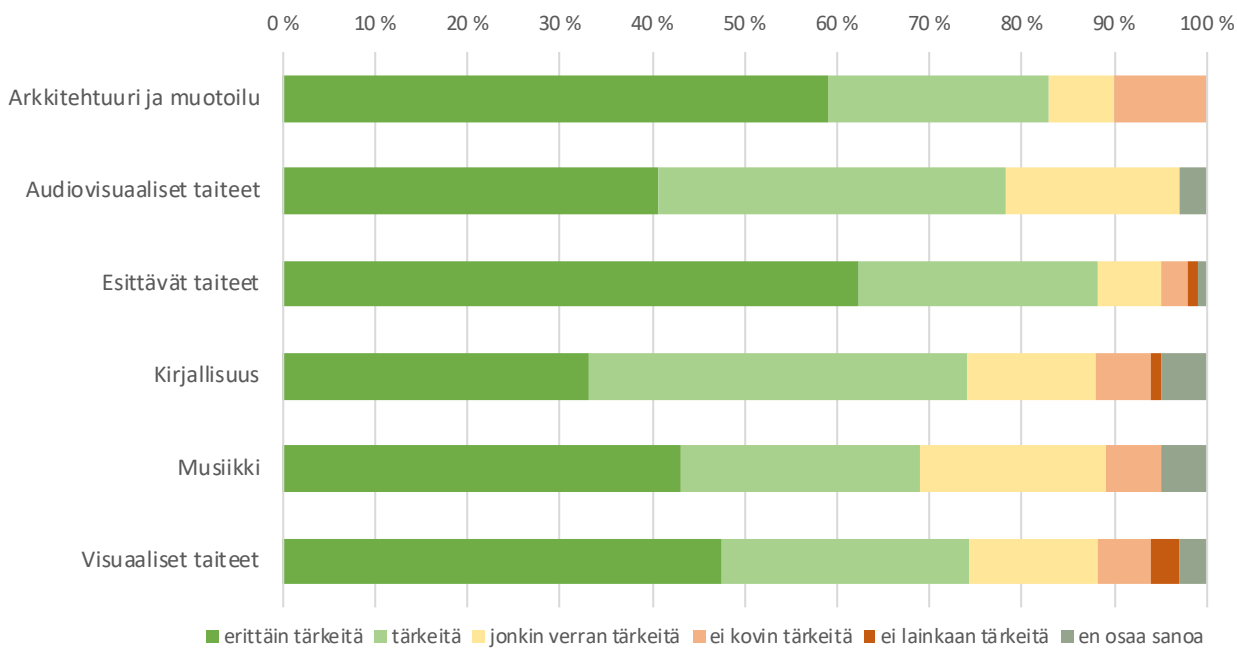
Teosten jälkituotantoon suunnattu tuki olisi erittäin tärkeää, jotta niiden jatkoyöstäminen, vierailut ym. toiminta ulkomailla olisivat mahdollisia.

Omalla alallani (säveltäjä) tuotantotukea ei tarvita lainkaan, eikä verkostotumistuki auta myöskään mitään, koska säveltäjä verkostoituu automaattisesti töittensä ja niiden vastaanoton kautta.

Tällä hetkellä tukijärjestelmästä puuttuu jälkituotantoon tarkoitettu tuki, jolla tuettaisiin esitysten varastointia, säilytystä ja tavaroiden ja ihmisten liikkumista ulkomaan keikkatilanteessa. Tuntuu todella turhalta, että samaan aikaan kun pidetään pystyssä kalliita residenssejä, suomalainen taiteilija ei voi vastata saatuihin kansainvälisiin kutsuihin, koska resursseja keikkailuun ei ole. Suomalainen teatteri ei näy kansainvälisillä festareilla. Välillä joku yksittäinen tekijä onnistuu viemään jonkun miniesityksen,

mutta tilanne on surkea verrattuna moneen muuhun Euroopan maahan. Kyse ei ole tasosta. Suomalainen teatteri on osittain kiinnostavaa ja pienellä osalla olisi kansainvälistä potentiaalia. Esityksiä on kuitenkin tällä hetkellä mahdotonta viedä.

Taiteenalojen rajat ylittävään yhteistyöhön (78 %) sekä taiteen ja tutkimuksen väliseen suhteeseen (66 %) taiteilijat suhtautuivat myönteisesti ja piti näitä malleja tärkeinä liikkuvuuteen liittyvinä toimintamuotoina. Etenkin esittävien taiteiden aloilla taiteenalojen rajat ylittävää yhteistyötä pidettiin erittäin tärkeänä. (Kuvio 17.)

KUVIO 17. Vastaajien näkemykset taiteenalojen rajat ylittävästä yhteistyöstä taiteenaloittain

Pidän tärkeänä sitä, että osataan ylittää oma työnkuva, eikä rajoiteta toimintaa liikaa. Kaikkea ei tarvitsekaan osata mutta jo se, että ymmärtää edes hiukan muiden työnkuvaa ja sen haasteita ja mahdollisuuksia avaa ovia uudelle ja paremmalle.

Tukea pitäisi myöntää helpommin pilottitoimintaan ja uudenlaisten yhteistyömallien avaamiselle. Nyt se on vain näennäistä ja tuki keskittyy perinteiseen toimintaan.

Residenssijaksot, koulutukset, taiteilija-asunnot ja verkostoitumiset ovat menneen maailman elitismiiä, kun suurin osa taiteilijoista taistelee päivittäisestä leivästä. Taiteilijat hyötyisivätkin rahoituksen suuntaamisesta vieniin, markkinointiin ja ihan perustuotantoon. Lisäksi suomalaiset taiteilijat

tarvitsisivat uudistumista ja sitä toisi mukanaan mm. taiteen ja tutkimuksen yhdistävät toimintamallit.

Yhä useammilla taiteen aloilla on yhteistyötä tutkijoiden kanssa ja yhteisiä konferensseja ja tapaamisia (esim. mediataide Linz), ympäristötaide, sosiaaliset kysymykset (maahanmuutto, taiteilijoiden sosiaalinen vastuu jne.). Tutkijoiden on mahdollista saada rahoitusta konferenssimatkoihin mutta instituutioiden ulkopuolisten vapaiden taiteilijoiden ei.

Noin 60 prosenttia vastaajista pitää erillistä liikkuvuuteen liittyvää vienti-, markkinointi- ja verkostoitumistukea tärkeänä. Tämä liittyy oman toimialan rakenteiden tunnistamiseen sekä tietoisuuteen siitä, että kansainväliset markkinat ovat monimuotoisia ja vaativia. Monella tekijällä on paineita oman työkentän laajentamiseen taiteellisen toiminnan mahdollistamiseksi myös tulevaisuudessa. Kuitenkaan kaikille ei ole selvää, miten toimia kansainvälisillä markkinoilla ilman erillistä apua. Vähiten tämäntyypisiä tukia kaivataan kirjallisuuden alalla, mikä on tulkittava toimialan vakiintuneita rakenteita vasten.

Verkostoitumisen koetaan usein tapahtuvan kuin itsestään varsinkin kollegiaalisesti taiteilijoiden kesken, mutta markkinoinnissa ja erityisesti viennissä on kyse eri alojen ammattilaisten osaamisen yhdistämisestä. Tällöin taiteilija tarvitsee tavoitteidensa toteuttamiseen apua toimialansa vientiä ja markkinointia tukevilta rakenteilta.

Kirjallisuusvientiin tarvittaisiin lisää panostusta, ammattimaisia agenttuureja, joilla olisi uskottavia kontakteja. Tällä hetkellä toiminta vaikuttaa amatöörimäiseltä suurelta osin esim. Ruotsiin verrattuna. Suomesta viedään mitä vaan ja minne vaan, ei kiinnitetä huomiota ulkomaan kontaktien laatuun ja kaikkea myydään sekaisin.

Tukea konkreettisiin 'vienti'-ponnistuksiin, esimerkiksi näyttely, avajaiset, markkinointi. Kulttuurisektorin mm. lähetystöjen ja kulttuuri-instituutiin tuettava paremmin, nyt edes henkistä tukea ei tule ja jopa instituuteissa pidetyt näyttelyt jäävät ilman markkinointia, ellei kuvataiteilija itse tee kaikkea. Huom. muu kuin kuvataide saa paljon paremman kohtelun ja tuen. Koko kulttuurisektori toimii nurinkurisesti ja laittaa kapuloita rattaisiin, jos jollain saattaisi olla vetoa ulkomaille, tuoppausta ei tule. Tai pärstäkerroin ja tapahtuman 'suuruus' vaikuttaa, vaikka pienikin tapahtuma saattaisi tuottaa paremman tuloksen ja johtaa jatkuvuuteen. Todellista kiinnostusta ja halua ei ole kuvataiteen viennin tukemiseen, vaikka myyntiäkin syntyisi.

Koen kaikki verkostoitumiseen liittymiset avustukset erityisen tärkeiksi, koska luovan henkilön täytyy luoda itselleen jonkinlainen platformi. Oikeiden ihmisten tapaaminen, residenssit, nettisivut yms.

On tärkeää, että ymmärretään, mikä kaikki ja keiden kaikkien työ edistää taiteen viientä ja taiteilijoiden verkostoitumista. Itse olen kohdannut monesti asenteen, ettei taiteen välittäjätahton (tuottaja, koordinaattori, kiertue-manageri, yhteyshenkilö) katsota olevan oleellinen taiteilijoiden ja taiteen viennissä esimerkiksi ulkomaille tai muille paikkakunnille. Itse olen päinvastaista mieltä ja onneksi tämä näkemys on pikkuhiljaa muuntumassa ja ymmärretään, että taiteen ympärillä toimii muitakin ammattilaisia kuin itse taiteilijat ja hekin tarvitsevat toiminnalleen tukea.

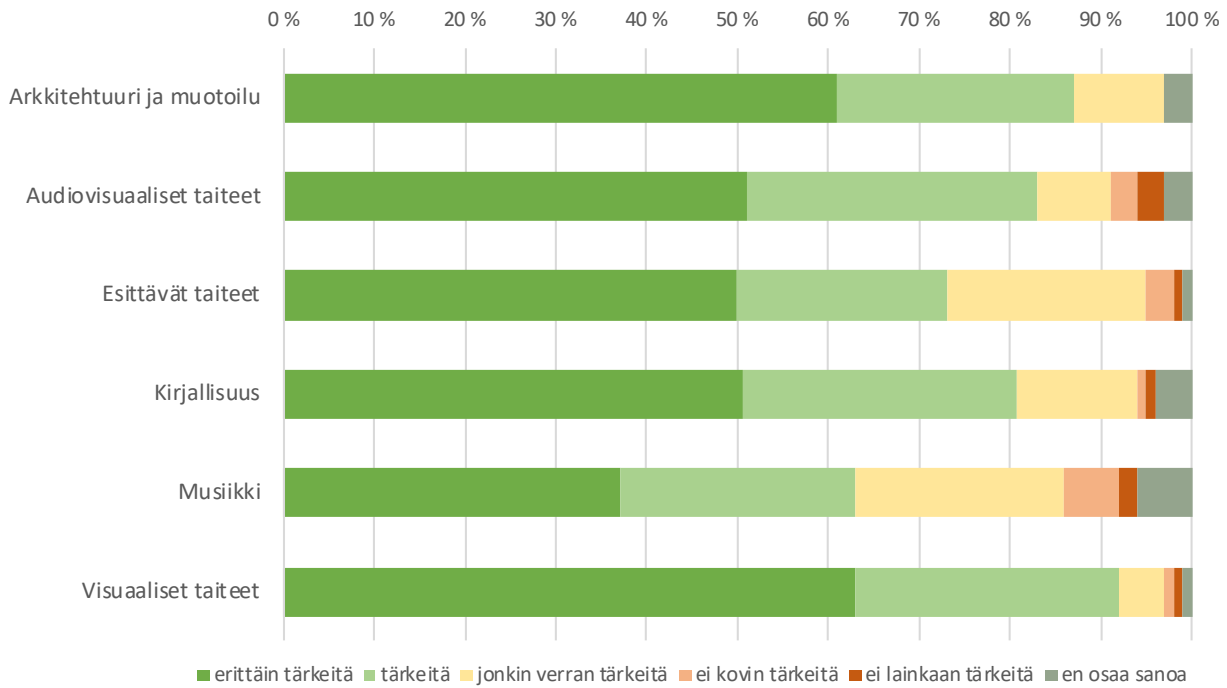
Suomesta puuttuu kokonaisvaltainen ja määrätietoinen kuvataiteen vientiohjelma. Erityisesti tarvittaisiin asiantuntija-apua näyttelymahdollisuuksien hankkimiseen ja galleristisuhteiden solmimiseen.

Tärkeintä olisi tukea suomalaisten taiteilijoiden esiintymistä (näyttelyt, messut, tms.) ulkomailla. Tuki pitäisi tehdä niin että se mahdollistaisi taiteilijan läsnäolon ulkomaisissa esiintymisissään. Tuki pitäisi kohdistaa siten että taiteilijoilla olisi mahdollista olla paikan päällä myös avajaisten jälkeenkin. Eli ei semmoista niukkaa tukea, jossa taiteilija käy kääntymässä avajaisissaan ja lähtee saman tien kotiin. Taiteilijan riittävä läsnäolo mahdollistaa verkostoitumisen ja kontaktien luomisen. Tuki pitää kohdentaa taiteilijalle ja taiteelle eikä heidän ympärillä pyöriville tukihenkilöille (tuottajat, kuraattorit tms.).

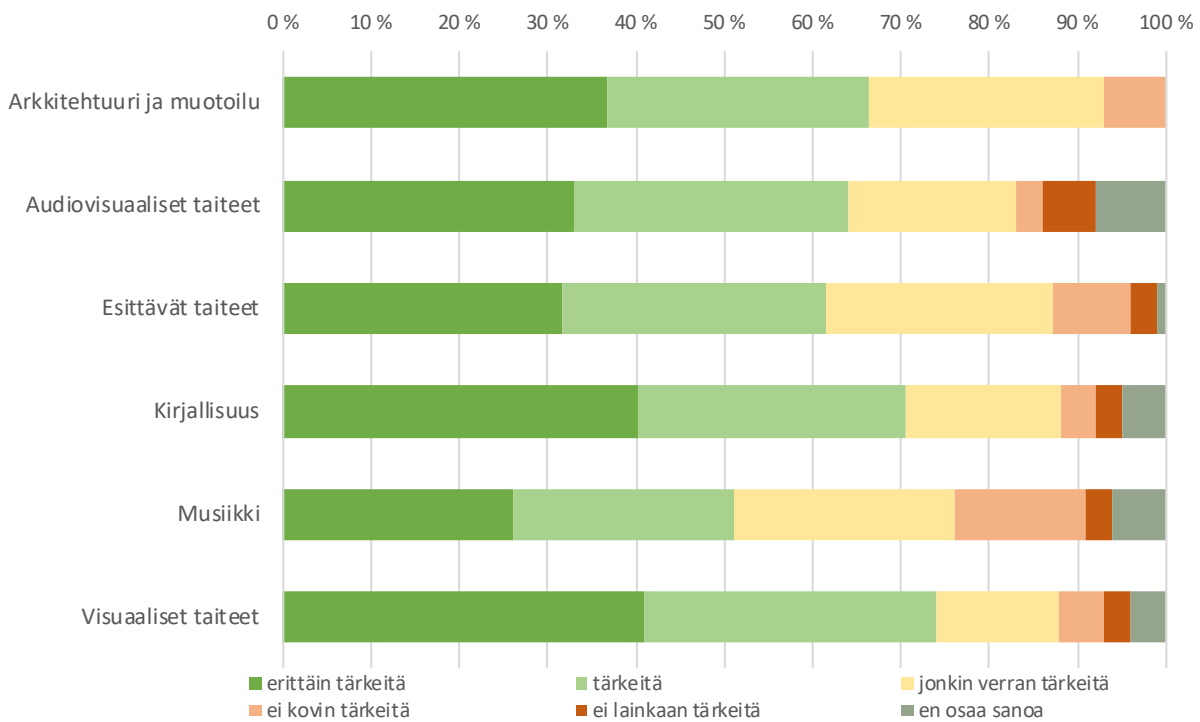
Kyselyyn vastanneista 82 prosenttia pitää kansainvälisiä taiteilijaresidenssejä tärkeinä. Residensseistä onkin viime vuosikymmeninä muodostunut tärkeä toimintamuoto ja maailmanlaajuinen verkosto.¹⁴ Kaikilla taiteiden toimialoilla on toimivia residenssejä kuten myöskin taiteilija-asuntoja. Näiden toimintamuotojen ero ei ole välttämättä ihan selkeä ja erilaisia välimuotoja on myös olemassa. Residenssit ovat useimmiten organisoidumpia, usein suuntautuneita tuotantoon, verkostoitumiseen tai esimerkiksi taiteelliseen tutkimukseen. Taiteilija-asunnot sen sijaan toimivat oleskelu- ja työtiloina ilman erillisiä tukirakenteita. Vakiintuneimmat residenssiverkostot toimivat visuaalisten taiteiden aloilla. Sekä visuaalisten taiteiden että kirjallisuuden aloilla toimivat ovat perinteisesti hakeutuneet taiteilija-asuntoihin itsenäiseen ja jopa eristettyyn työskentelyyn.

Vaikka residenssitoiminta nähdään tärkeänä kansainvälisenä verkostona ja verkostoitumismuotona, myös kotimaiset residenssit ovat vastaajille tärkeitä. Vastaa- jista 70 prosenttia pitää kotimaisia residenssejä tärkeinä ja 60 prosenttia kokee, että kotimaiset taiteilija-asunnot ovat tärkeitä.

¹⁴ Kansainväliseen Res Artis-verkostoon kuuluu yli 600 jäsenorganisaatiota. Sen merkityksestä ks. Kokko 2009. Suomessa toimivien residenssien tilanteesta kertoo Suomen Ateljeesäätiön tuore kysely (2019).

KUVIO 18. Vastaajien näkemykset ulkomaisten residenssijaksojen tukemisesta taiteenaloittain

KUVIO 19. Vastaajien näkemykset ulkomaisten taiteilija-asuntojen tukemisesta taiteenaloittain

Auttaisi, jos residenssi-ulkomaanmatka-liikkuvuusasiaan voisi budjetoida mukaan lastenhoitoa, ja sitä olisi myös tarjolla luotettavista lähteistä kohdepaikassa. Ihan Suomessakin työskentelin 2kk toisessa kaupungissa ja oli kyllä tosi raskasta puolisolle tulla sinne lapsia hoitamaan (silloin oli vauva + isompi lapsi). Kannattaa tutustua Mothers in Arts -residenssitoimintaan, voisiko tällaista olla myös Suomessa. Että lapsille kivaa tekemistä, tai rahaa haettavissa lastenhoitajaan yms yms. Ihan kauhulla odotan miten käy, kun pitäisi ensi vuonna reissata ympäri maailmaa leffan kanssa.

Yksilöresidensseistä tärkeimpiä mielestäni ovat ne, jotka edistävät verkostoitumista, siis työskentelyjaksot paikoissa, joissa on muita saman tai muiden alojen taiteilijoita. Olen usein ollut tällaisissa residensseissä ja myös luonut yhteishankkeita siellä tapaamieni taiteilijoiden kanssa. Henkilökohtaisia suhteita ja omasta ympäristöstä irtautumista mahdollistava tuki on hyöty-suhteeltaan valtava: taloudellinen satsaus on pieni, mutta vaikutukset, jotka perustuvat henkilökohtaisiin suhteisiin, voivat olla merkittävät. Siksi matka-apurahat ja residenssiavustukset kuten myös koulutustuet ovat mielestäni tuista tärkeimpiä.

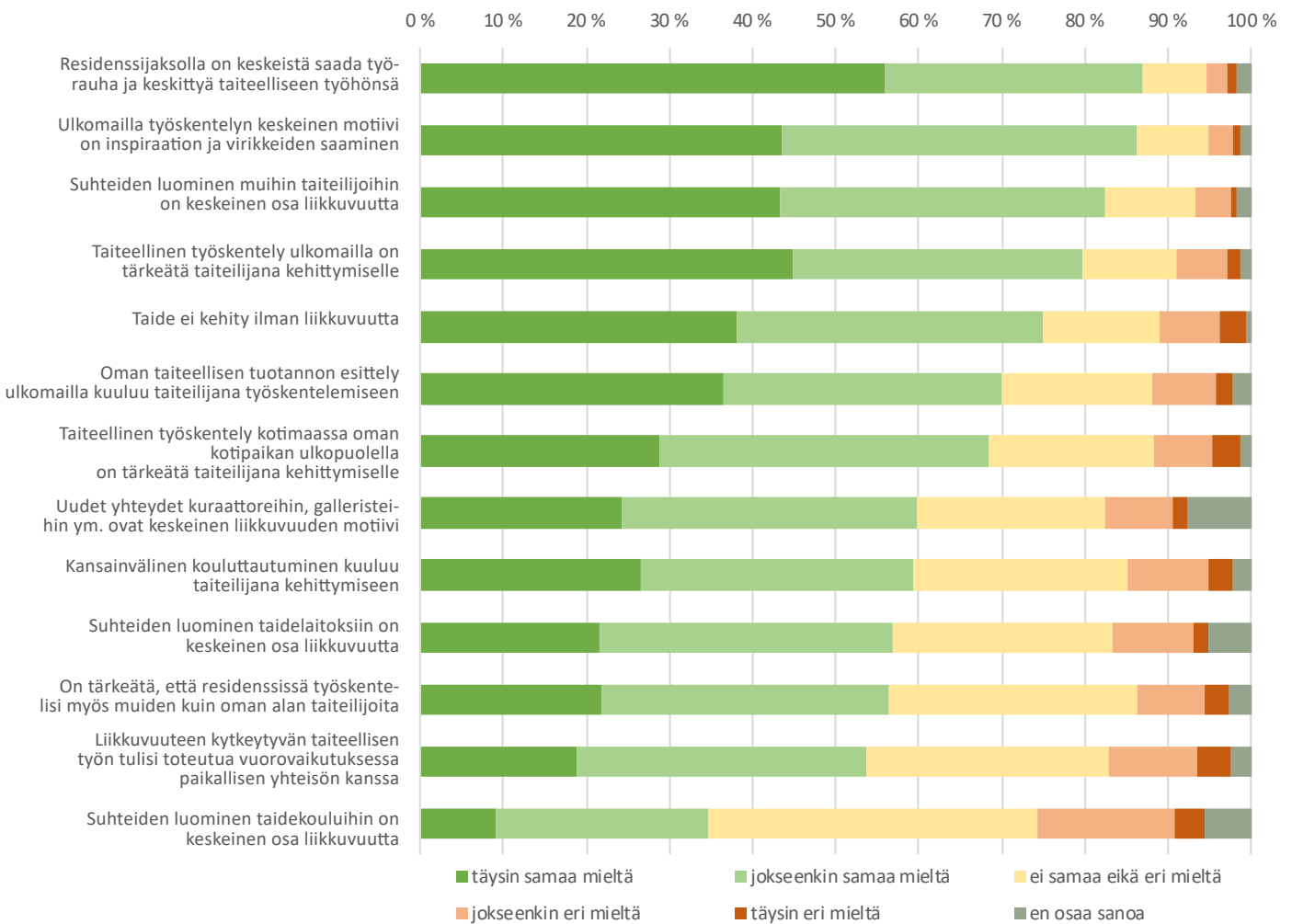
Residenssijaksojen tulisi pääsääntöisesti sisältää kuratointia ja mentoimintaa, taiteilijan työn edistämistä ja verkostojen luomista kohteessa. Esimerkiksi osa Pariisin Citeessä työskentelevistä suomalaisista taiteilijoista voisi saada aktiivisesti Suomen Ranskan instituutin mesenaatikseen/mentorikseen residenssin ajaksi ja residenssiin tulisi aina sisältyä stipendi. Tämä menetetty tilaisuus toteutuu harmillisen huonosti nykyisellään. Taiteilijalle on iso panostus irrottautua veloitteistaan kotimaassa ja järjestää taloutensa residenssin ajaksi. Se pitäisi pystyä hyödyntämään paremmin.

Kummallakaan Pariisin työskentelyjaksollani (3 kk ja 6 kk) instituutti ei halunnut tavata minua tai informoida tekemisistään minulle. Tämä oli kummallista ja häkellyttävän lyhytnäköistä ja arroganssia. En tiedä miten pelkkä taiteilijan asuminen taiteilija-asunnossa ulkomailla tai kotimaassa erityisesti edistäisi taiteilijan uraa. Jos taiteilijalla on projekti, johon hän tarvitsee väliaikaista oleskelua ulkomailla, hän voi itse järjestää asunnon ja saada sisällyttää nämä kulut projektiinsa.

Usein taiteilija-asuntotyypissä residenssissä taiteilija jää ilman mahdollisuutta oikean residenssin tarjoamaan paikalliseen verkostoon. Varsinkin isoissa kaupungeissa yksittäisen taiteilijan on lähes mahdoton lähestyä paikallisia toimijoita ilman esittelevää kontaktia.

Taiteellisen työn kehittäminen on liikkuvuuden keskeinen motiivi

Liikkuvuuden merkitys taiteelliselle toiminnalle on kiistatta suuri enemmistölle vastaajia (kuvio 20). Mutta liikkumista sinänsä ei voi pitää itseisarvona ja joidenkin vastaajien mielestä taiteilijoita painostetaan liikaakin liikkuvuuteen. Digitalisaation aikakaudella tietoa ja virikkeitä voi saada myös etäämmältä eikä liikkuvuus takaa taiteellista laatua.

KUVIO 20. Vastaajien näkemykset liikkuvuuden motiiveista

Taiteilijan työ on reagoida ympäröivään maailmaansa, joka on globaali.

Liikkuvuus ei saa olla mikään itseisarvo, yhtä lailla tärkeää mielestäni on tukea taiteilijoita, jotka asuvat koko ikänsä samassa paikkaa ja joita ei kiinnosta institutionaalinen verkostoituminen.

Meillä on internet ja siten liikkuvuus ei ole samalla tavalla välttämätöntä kuin mitä se oli entisinä aikoina. (Huom. tässä ei kirjoita mikään impi-vaaralainen, vaan olen asunut 20 % elämästäni Suomen ulkopuolella, sekä Manner-Euroopassa että Yhdysvalloissa.)

Onko liikkuvuus todella itseisarvo? En ole itse nähnyt siitä juuri mitään hyötyä varsinaisen taiteellisen työni kannalta. Fiksumpaa olisi parantaa olosuhteita täällä missä asun kuin laittaa minua hakemaan muutaman tonnin vuoksi residenssejä yms. Verkostoitua voi myös esimerkiksi Helsingissä, joka on tällä hetkellä varsin vilkkaasti vierailtu kuraattorien yms. toimesta, lisäksi uusia sukupolvia koulutetaan jatkuvasti.

*Jag tror att i den digitala värld vi nu lever i finns det en god möjlighet att också som konstnär utvecklas fast man är stationär på en plats. Dock kan vis-
telser på annan ort ge god input och inspiration. Tycker dock att det blir ett oproportionerligt tryck på konstnärer att vara mobila.*

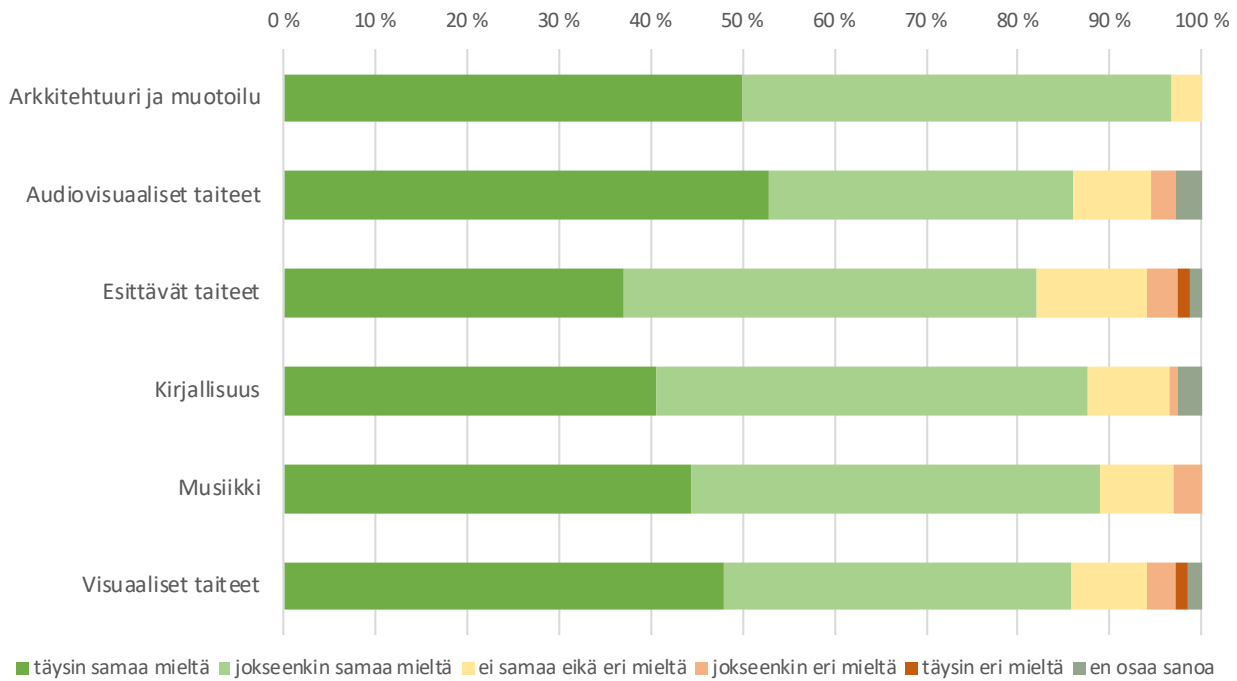
Itse olen kerännyt melkein kaikki ulkomaalaiset yhteyteni matkustamalla. Nykyisellä sähköisellä aikakaudella keskustelua voi käydä sähköisesti, mutta erityisesti teatteritaiteen puolella varsinainen läsnäolo puhuu enemmän kuin mikään muu keino keskusteluun.

Kansainvälisen liikkuvuuden tärkeämpiä motiiveina pidetään mahdollisuutta nähdä maailmaa ja katsoa omaa tekemistään eri näkökulmista. Inspiroituminen jatkuvaan luovaan työhön sekä virikkeiden saaminen niin miljööstä kuin muun taiteen ja taiteilijoiden kohtaamisesta ovat myös tärkeitä syitä kansainväliseen toimintaan. Työskentely-ympäristön muutos saattaa sinänsä sysätä taiteellista työtä uuteen suuntaan. Lähes 90 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että ulkomailla työskentelyn keskeinen motiivi on inspiraation ja virikkeiden saaminen. (Kuvio 20.)

Minua vetää pois tutuista ympyröistä uudet maisemat.

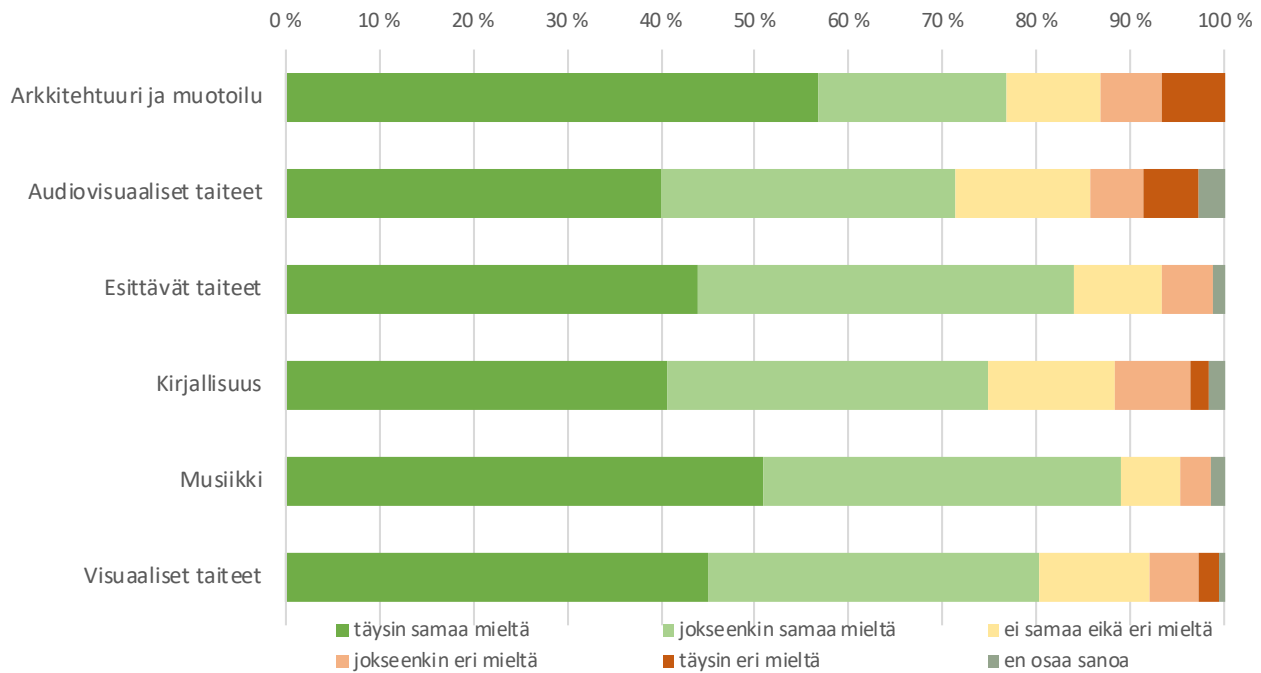
Liikkuvuuden motiivi ulkomaille lähdettäessä omalla kohdallani olisi se, että kuulen oman ääneni, joka hukkuu arkisessa pyörityksessä helposti.

Matkoilla aina tapahtuu ja kohtaa asioita, myös itsensä, erityisesti itsensä. Ne ovat upeita mahdollisuuksia kasvaa. Ja usein on hyvä olla valmius johonkin ihan muuhun kuin mitä suunnitteli.

KUVIO 21. Vastaajien näkemykset inspiraation ja virikkeiden saamisesta liikkuvuuden keskeisenä motiivina taiteenaloittain

Vaikka sekä kotimaassa että ulkomailla liikkuminen on vastaajien enemmistön mielestä oleellista taiteilijana kehittymiselle. Liikkumista ei kuitenkaan pidetä ratkaisevana taiteen kehitykselle. 68 prosenttia on sitä mieltä, että kotimaassa liikkuminen on tärkeää ja lähes 80 prosenttia on sitä mieltä, että kansainvälinen liikkuvuus on tärkeää taiteilijana kehittymiselle. Erityisesti musiikin alalla toimivat korostavat ulkomailla työskentelyn merkitystä (89 %), kun taas kotimaassa tapahtuva, oman asuinpaikan ulkopuolella, työskenteleminen koetaan tärkeimpänä esittävien taiteiden aloilla (81 %). (Kuvio 22.)

KUVIO 22. Vastaajien näkemykset ulkomailla tapahtuvan taiteellisen työskentelyn tärkeydestä taiteilijana kehittymiselle taiteenaloittain

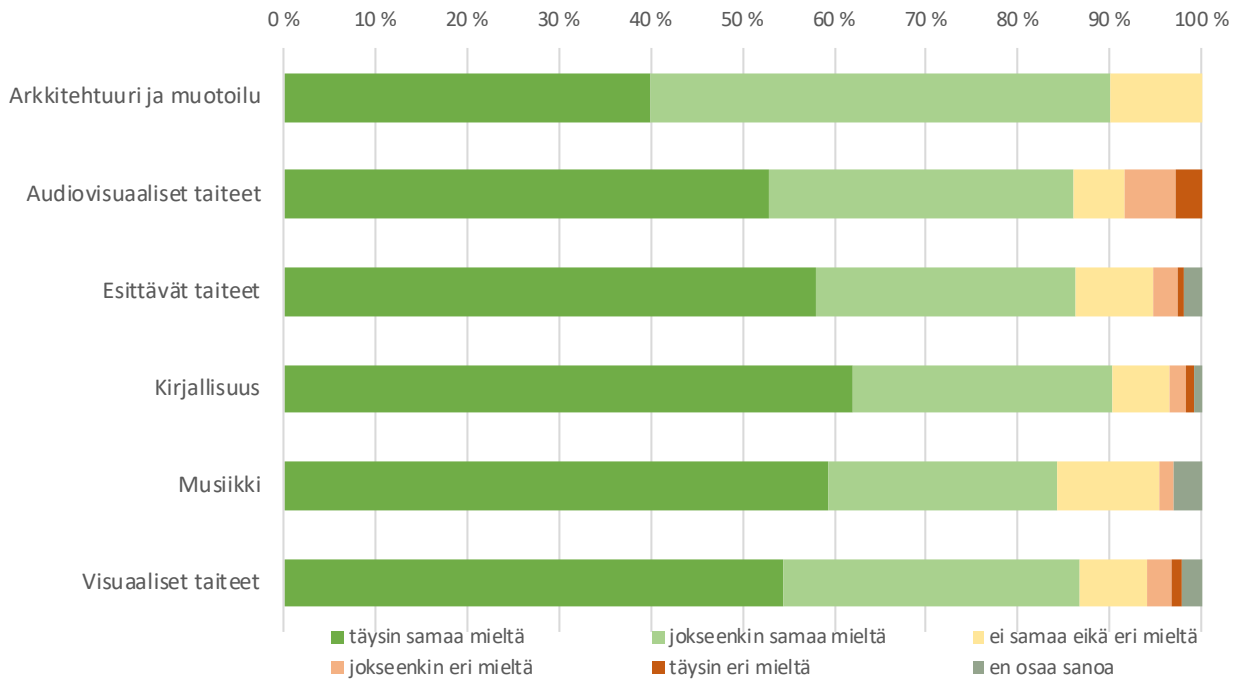
Uskon, että taiteilija voi olla syvä, pätevä, yhteiskuntaa läpiporaava, tunteva, herkkä, taitava, tuottelias jne. täysin ilman liikkuvuutta. Tästä on maailmassa tuhansia hyviä esimerkkejä. Joskus paikallisuus kääntyy eduksi. Silti pidän itse liikkuvuutta hyvänä taiteilijuudelle avartavuudessaan.

Taiteellinen työskentely ulkomailla on ollut omalle työskentelylleni tärkeää, mutta en koe sen olevan ehto hyvään taiteelliseen työskentelyyn. Toki liikkuvuus, uusien paikkojen kokeminen ja uusien ihmisten tapaaminen aina avartaa näkökulmia ja näin ollen voisi ajatella sen myös lisäävän merkityksellisyyttä taiteen tekemiseen. Lisäksi ulkomailla opiskelu/työskentely avaa uusia näyttely-, projekti-, sekä rahoitusmahdollisuuksia.

Taiteilijan tehtävänä on tehdä taidetta. Kaikki yhteydet/taiteilijatapaamiset/linkitykset etc. vie voimavaroja taiteen tekemisestä. On myös harhaa, että taide ikään kuin kehittyy ihmisessä enemmän, kun matkustaa paljon eri maissa.

Taide elää ihmisessä ja luovuuden hedelmät syntyvät, vaikka ei liikkuisi mihinkään kotimaan ulkopuolelle. Mutta on tietenkin mukava matkustaa varsinkin, jos sen joku maksaa. En tunne yhtään suomalaista taiteilijaa, jonka taide erottuisi erikoiseksi siksi, että asuu ja matkustaa paljon ulkomaisissa residensseissä.

Mahdollisuus keskittyä omaan taiteelliseen työskentelyyn on ensisijaista, vaikkakin verkostoituminen on tärkeä osa residenssielämää (kuvio 23). Residenssioleskelun keskiössä on lähes kaikille vastaajille oma ”tulostuotto” aika.¹⁵ Se saattaa olla ainutlaatuinen mahdollisuus saada tilaa keskittyneelle työskentelylle, ja oleellista on tiedostaa, että residenssijakson vaikutukset ja vaikuttavuus voivat tulla näkyviin taiteellisessa tuotannossa ja toiminnassa huomattavalla viiveellä.¹⁶

KUVIO 23. Vastaajien näkemykset residenssijakson työrauhasta ja keskittymisestä taiteenaloittain.

Ulkomailla työskentelyssä, etenkin residenssijaksojen keskiössä on aina ollut työ itsessään. Inspiroituminen, verkostoituminen ja tutustuminen tulee usein siinä sivussa.

Taiteen tekemiselle pitää antaa tulostuottoa aikaa ja mahdollisuuksia.

An art residency is new air, a holiday, an only chance to get to a country (my example: South Africa) where you wouldn't be able to go on your own. Many artists can't afford a studio. So, in an art residence, they finally can have space needed for work. Another thing is that many artists have children, and most art residencies don't give a possibility to travel with them.

15 Residenssien moninainen merkitys tilan ja ajan näkökulmasta ks. Elving, Kokko & Gielen (eds.) 2019.

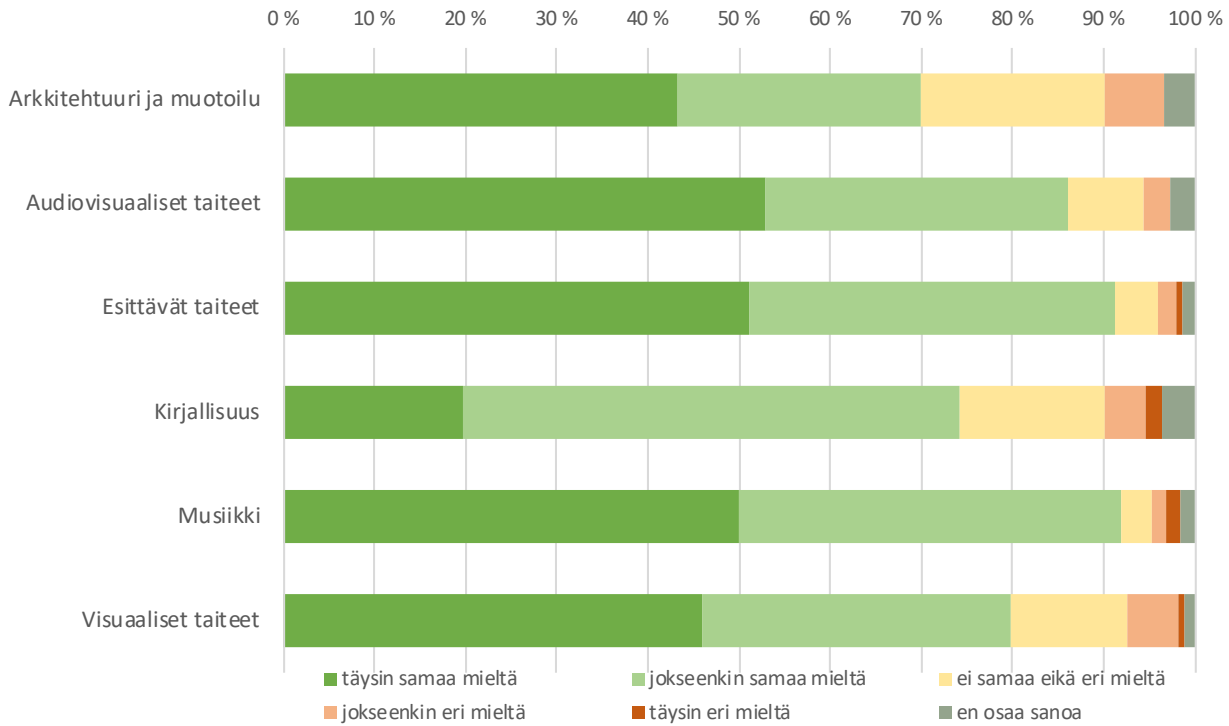
16 Taiteellisen kehittämisen prosesseista residenssityöskentelyssä ks. Hirvi-Ijäs & Kokko 2019.

En ole ollut residenssissä, mutta toivoisin residenssityöskentelyltä sekä mahdollisuutta keskittyä omaan työhön että mahdollisuutta tutustua (ulkomailla) paikalliseen kulttuuriin tai (kotimaassa/ulkomailla) toisiin samaa tai samankaltaista työtä tekeviin. Kulttuuria käännetään rivien välissä koko ajan, ja sen tunteminen on todella tärkeää. Toisaalta harvalla on varaa heittäytyä pelkästään tutkimusmatkailemaan kulttuurin parissa ulkomailla, joten residenssissä on saatava myös työrauha.

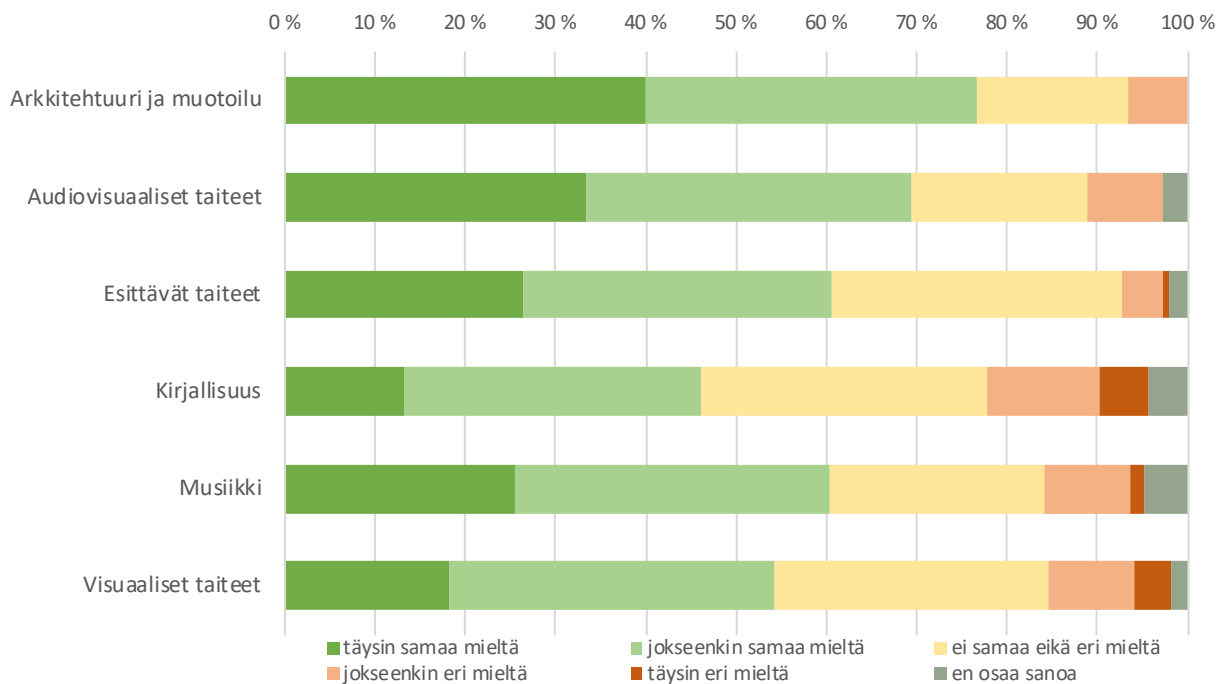
Kuinka ”tehokasta” työskentely ulkomailla tulisi olla? Joidenkin residenssien idea monesti on, että taiteilija saa vapaasti imeä vaikutteita, tulokset näkyvät ehkä vasta ajan kuluttua. Toiset taas ihan oikeasti työskentelevät residensseissä ollessaan ja tulokset ovat oikeasti syntyneet residenssissä. Tätä vapautta ei saisi kahlita myöskään, se on niin yksilöllistä, kukin tavaltaan. Itselleni residenssityöskentely on vielä tuntematonta, joskin haaveilen semmoisesta.

Näitä liikkuvuuden ilmenemismuotoja voi olla eri kategorioissa. Kaikkiin muotoihin eli työskentelyjaksoihin/hankkeisiin ei tarvitse sisällyttää esim. verkostoitumista ja maksimoida menestymisen, taiteen viennin ajatusta. Tarvitaan enenevässä määrin edelleen myös suorituskeskeisyydestä vapaita alueita vailla kontaktien luomisen paineita ts. puhtaan työrauhan edistämisen tyyssijoja, mikäli residenssiajoista puhutaan.

Kuitenkin eräs residenssityöskentelyn anneista on muiden taiteilijoiden kohtaaminen, joka saattaa johtaa konkreettisiin yhteistyöhankkeisiin tai muuten vain kollegiaaliseen tukiverkostoon. Noin puolet vastaajista pitää tärkeänä, että samassa residenssissä työskentelee eri alojen taiteilijoita. (Kuviot 24 ja 25.)

KUVIO 24. Vastaajien näkemykset suhteiden luomisesta muihin taiteilijoihin taiteenaloittain

KUVIO 25. Vastaajien näkemykset muiden taiteenalojen taiteilijoiden saman-ikäisestä residenssityöskentelystä taiteenaloittain

Residensseissä olisi mukavaa ja suotavaa nähdä myös muiden taiteenalojen edustajia, jos ei olla tekemässä tiettyä juttua isommalla porukalla.

Säännöllinen residenssitoiminta on tärkeämpää kuin satunnaisten residenssien tukeminen. Parhaat kokemukseni on residensseistä, joissa työskentelee myös muita taiteilijoita.

In art residences, other artists are usually very important as potential future colleagues. It is extremely important to communicate with locals, certainly gain new acquaintances with curators, museum workers. Also, the second aspect is new culture, new information, new experiences. Any normal artist will spend all extra money they get for their artistic work. Artist usually doesn't have a possibility to travel or to have a leave of absence - they don't have nor time nor money for it.

Henkilökohtaiset suhteet ovat avainasemassa, instituutiot tulevat mukaan vasta sitten. Esimerkki: Meksikossa käynnistin hankkeen, jossa käänsin suomalaista runoutta espanjaksi yhdessä meksikolaisen runoilijan kanssa. Kun yhteistyö oli viritetty, haimme hankkeelle meksikolaisen kustantajan. Instituutioita tarvitaan, mutta institutionaaliset hankkeet ovat raskaampia ja kalliimpia toteuttaa kuin henkilökohtaisiin suhteisiin /verkostoitumiseen perustuvat. Myös oma työrauha toki tärkeä motiivi lähteä esim. residenssiin.

Kollegiaaliset yhteydet ja verkostot ovat tavoitteena kaikkien taiteenalojen tekijöille, mutta taitelijat eivät asemoi konkreettisten yhteistyöhankkeiden tai työtilaisuuksien synnyttämistä oman liikkuvuutensa keskiöön. Oman työskentelyn ja oman tekemisen kehittämisen ohessa toivotaan kyllä mahdollisuuksia tutustua ja kytkeytyä teosten välittäjiin, mutta tämän toivotaan tapahtuvan ennemmin luonnollisena työskentelyn jatkeena kuin erillisinä, suorina yhteydenottoina laitoksiin, galleristeihin tai kuraattoreihin. Vain noin 25 prosenttia vastaajista on täysin samaa mieltä siitä, että yhteydet laitoksiin ja välittäjiin ovat keskeinen osa liikkuvuutta. Tämä on hieman ristiriitaista siihen nähden, että 70 prosenttia vastaajista kuitenkin kokee oman taiteellisen tuotannon esittämisen ulkomailla kuuluvan taiteilijana työskentelemiseen. Tuotannon esille tuomisen ei siis koeta olevan taiteilijan omalla vastuulla, vaan osa erillistä, muiden vastuulla olevaa tuotantoprosessia. Tällöin tuotantoprosessi voisi olla kytketty residenssiorganisaatioiden tai muunlaisen, ei-nimetyt, mutta toivotun, tukirakenteen normaaliin perustoimintaan, joka ei vaadi taiteilijalta suurta omaa panosta.¹⁷

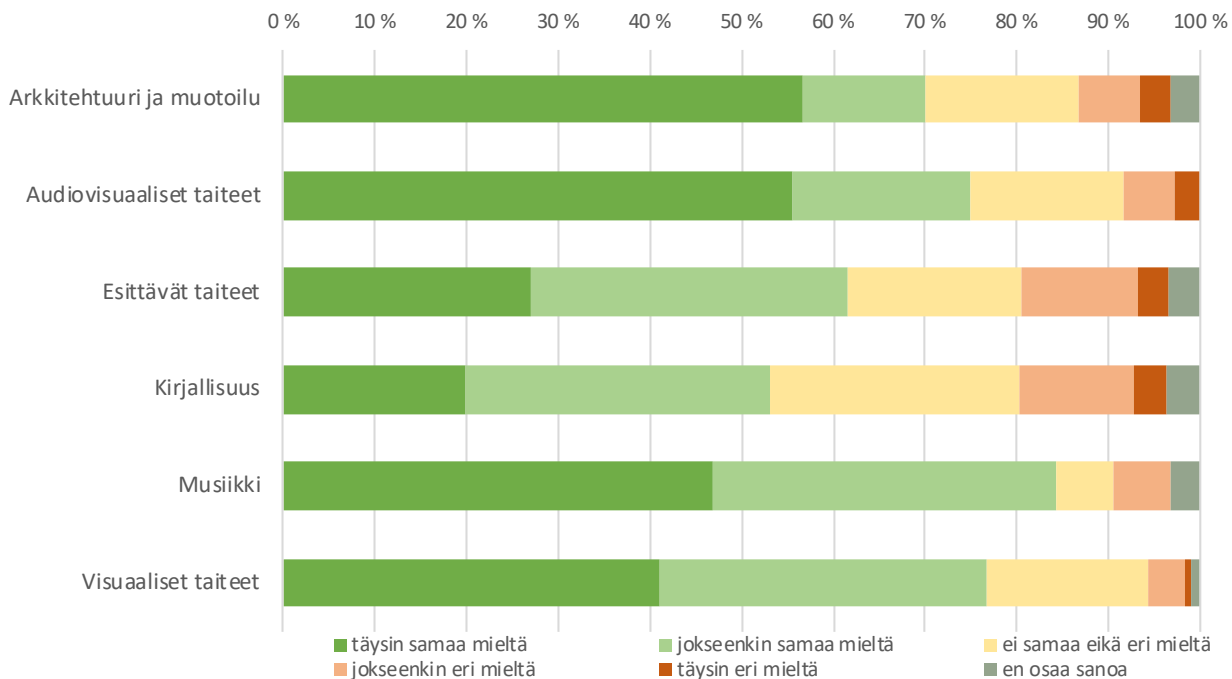
Suhteiden luominen on myös tärkeää ja se tulee luonnollisesti oman työskentelyn kautta. Olisi hienoa, jos residenssijaksolla voisi esitellä omaa

¹⁷ Tuoreita esimerkkejä taiteilijoiden näkemyksistä residenssijakson rakenteista ks. Schrey & Pasila 2018.

työskentelyä niin paikallisille taiteilijoille mutta myös kuraattoreille, galleristeille ja kirjoittajille.

Periaatteessa uusien yhteyksien luominen olisi hyvä residenssityöskentelyssä ulkomailla. Tosi asia kuitenkin näyttää olevan, että yksittäinen taiteilija tarvitsee yleensä suosittelijan, joka avaa taiteilijalle mahdollisuuden löytää ulkomailla (kuten kotimaassakin) galleria tai kuraattori, joka ottaisi taiteilijan vastaan ja esittäisi taiteilijan teoksia. Tämän vuoksi ei pitäisi kohdistaa tällaisia vaatimuksia tai oletuksia residenssikaudelle.

Optimitilanne on voida keskittyä täysin omaan työskentelyyn sekä luoda myös kontakteja paikallisiin tahoihin, kuraattoreihin ja museoihin ja mielellään myös esiintyä (esittäytyä) samalla paikallisessa museossa tai galleriassa edes pienimuotoisesti.

KUVIO 26. Vastaajien näkemykset oman taiteellisen tuotannon esittelystä ulkomailla taiteenaloittain

Perinteinen teosajattelu / taiteellinen prosessi voi saada uusia muotoja. Ei välttämättä pyritä, että juuri nämä kaksi taiteilijaa on saatava samalle näyttämölle/ samaan tilaan samaan aikaan, vaan, että kumpikin omassa paikassaan jakaa jaetun luovan prosessin tuotoksia jne. ja silti kyse on yhteistyöstä ja kansainvälisyydestä.

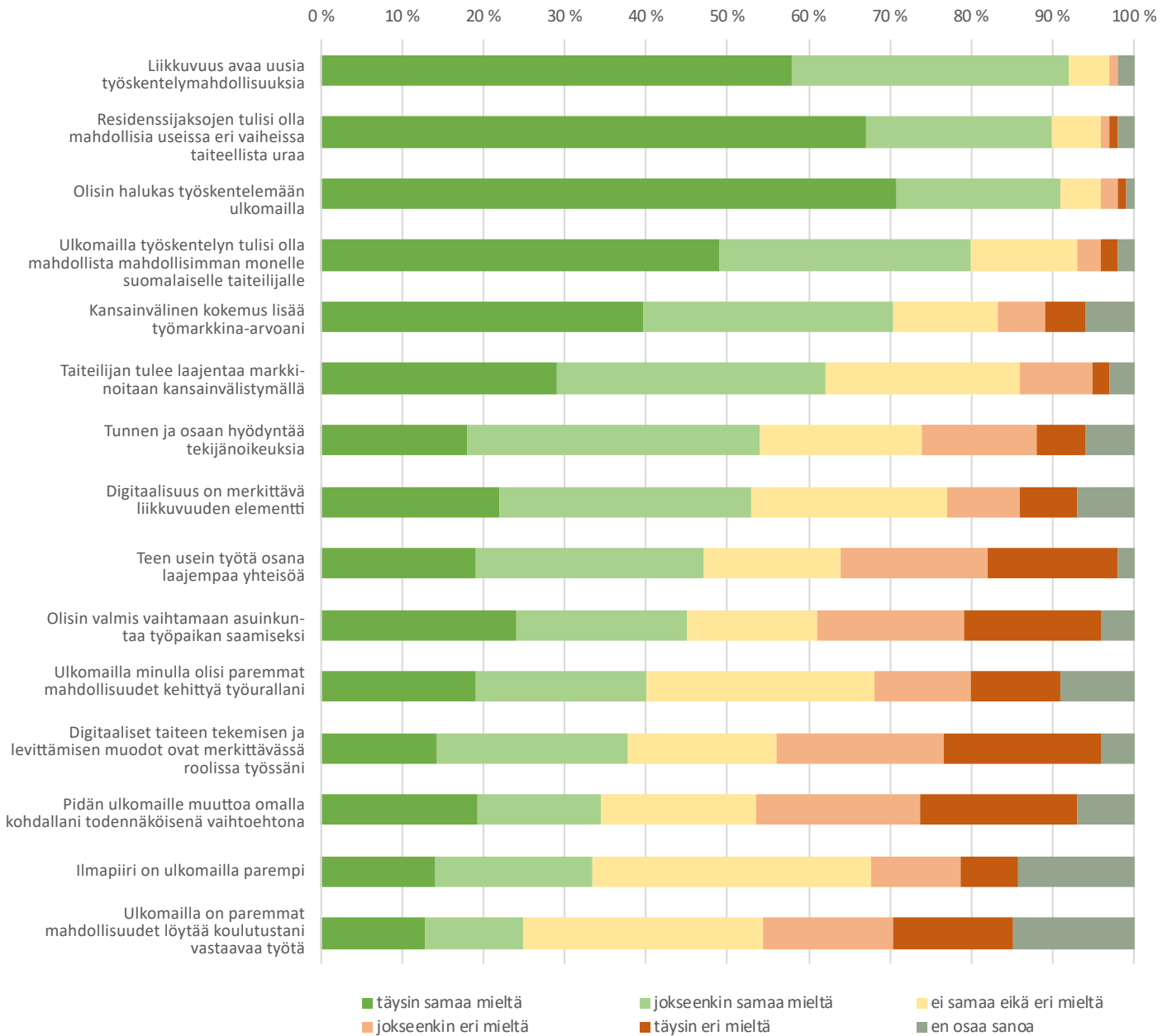
Taiteellinen työ ei ole sama asia kuin tuotannollinen työ, johon kuuluvat markkinointi ja verkostoituminen. Väitän, että ainakin puolet taiteilijoista ovat sen verran introvertteja, etteivät katso omaavansa tuottajan työhön vaadittavia ominaisuuksia. On tärkeää, että voi olla menestyvä, ja liikkuva taiteilija, vaikkei olisi sosiaalisesti pätevä taiteensa myyjä.

Näkemykseni taiteilijana on, että taiteilijan tehtävä ei ole myydä työtään, taiteilijan tehtävä on tehdä työnsä. Näin ollen kollegasuhteet ovat keskeisiä, eivät tuotannolliset; sama koskee kansainvälisiä tilanteita. Tämä voidaan kokea utopistisena, mutta nimenomaan taiteellinen työ on kaiken muun taiteen ympärillä tapahtuvan pohja.

Tietysti yritän saada työtäni esille aina siellä, minne menen. Reitit vain ovat erilaisia, ja joskus sopivia paikkoja teosten esittämiseen ei ole juuri siellä, missä on residenssissä. Silloin vieraasta ympäristöstä voi hyötyä jotenkin muuten, esim. luomalla suhteita tai keräämällä vaikutteita.

Liikkuvuus avaa uusia työskentelymahdollisuuksia

Oman taiteellisen työskentelyn mahdollistaminen ja kehittäminen on vastaajien mukaan ehdottomasti keskeisin motiivi ja tavoite liikkumiselle. Lähes kaikki vastaajat ovat myös samaa tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että liikkuvuus avaa uusia työskentelymahdollisuuksia. Lähes samassa mittakaavassa vastaajat ovat halukkaita työskentelemään ulkomailla, yhtenä mahdollisuutena residensseissä työskenteleminen läpi koko taiteilijauran. Tämä mahdollisuus suotaisiin mielellään kaikille Suomessa asuville taiteilijoille, vaikka liikkuvuus sinänsä ei ole kaikille taiteilijoille oleellista. (Kuvio 27.)

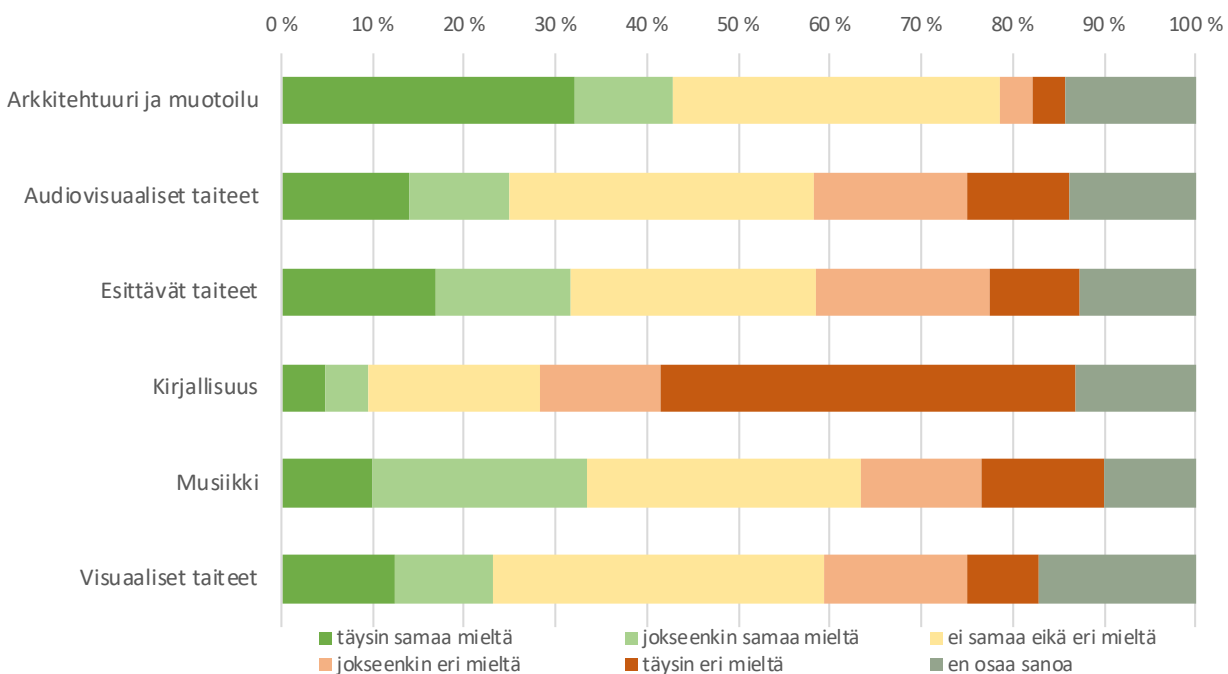
KUVIO 27. Vastaajien näkemykset liikkuvuudesta osana taiteellista toimintaa

Minua on myös pitkään kiusannut taiteilijoiden pakkoajaminen ulkomaille. Esim. itselleni on ollut palkitsevaa pitää muutamia näyttelyitä ulkomailla ja harkitsen kovasti esim. taidemessuille osallistumista, mutta se ei ole mitenkään ensiarvoista työskentelyssäni. Vaikka puhun sujuvaa englantia, minun on vaikea käyttää sitä työkielenäni ja kommunikoida täydellä teholla. Ulkomaan työskentelyjaksot ovat olleet inspiroivia ja tuoneet uusia näkökantoja työhöni, mutta samalla ne ovat kovin uuvuttavia. Työskentelen mieluummin kotona ja pääyleisöni löytyy kotimaasta. Välillä kuitenkin tuntuu, että

taiteilijalta edellytetään kansainvälistymistä, jotta olisi ”ammattilainen” - pelkkä kotimaan markkinoilla pyöräily ei välillä tunnu riittävältä toiminnalta, vaikka elannon ja taiteen esittämisen kannalta olisin itse siihen tyytyväinen. On edelleen sellainen olo, että näyttely jossain New Yorkin sivulaitamilla pikkutilassa, jossa käy ehkä kymmenen ihmistä, joiden kanssa ei synny mitään vuoropuhelua, on CV:ssä parempi kuin näyttely Raahen kaupungin salissa, jossa käy satoja ihmisiä, joiden kanssa syntyy pitkäaikaistakin keskustelua. Voi olla vaikutelma vain, mutta tällainen välittyy jatkuvasti, enkä ole ainoa, jolla tämä olo on.

Suomessa olisi erittäin tärkeää keskittyä tukemaan ja mahdollistamaan enimmäkseen taiteen tekemistä Suomessa, eikä puskea taiteilijoita työskentelemään ulkomaille. Siksi olisi tärkeää saada ulkomailta työskentelevät tai kouluttautuneet taiteilijat kiinnostumaan myös Suomessa työskentelystä.

Vaikka liikkuminen kiinnostaa suurta osaa vastaajia, ulkomaille muuttaminen ei ole todennäköinen vaihtoehto kuin noin kolmannekselle heistä. Useampi (45 %) olisi valmis vaihtamaan asuinkuntansa Suomessa työllistymisen vuoksi. Suurinta valmius siihen on esittävien taiteiden alojen toimijoilla (61 %). Ulkomaille muuttoa kohtaan osoitettu penseys on sikäli loogista, että alle puolet vastaajista (40 %) näkee itselleen ulkomailta parempia työllistymismahdollisuuksia. Tätäkin harvempi uskoo löytävänsä ulkomailta koulutustaan vastaavaa työtä. (Kuvio 28.)

KUVIO 28. Vastaajien näkemykset koulutusta vastaavan työn löytämisestä ulkomailta taiteenaloittain

Suomessa on hyvä työskennellä (rahoitus ja työskentelytilaa) ja viedä työn tuloksia myös ulkomaille. Ulkomaille on vieläkin kovempi kilpailu ja esim. naisen asema on heikompi. (Pohjoismaita lukuun ottamatta)

Muutin ulkomaille Suomesta, koska minusta alkoi tuntua siltä, ettei Suomessa ole enää mitään mahdollisuuksia minulle. Ilmapiiri on myöskin ahdas, eikä tilaa ole kasvulle, saati sille, että oikeasti voisi hengittää vapaasti ja tavoitella omia unelmiaan. Suomalainen ei vielääkään uskalla unelmoida, saati sallia sitä naapurilleen. Opiskelen taiteellista tohtorintutkintoa Yhdysvalloissa. Rahoituksen tähän sain pääosin myöskin Yhdysvalloista. Minulle ei ole iso asia, että jäisin tänne tekemään uraa, jos siihen mahdollisuus avautuisi. Tiedän jo etukäteen, ettei sellaista mahdollisuutta minulle Suomesta löydy.

Olen asunut ulkomaille 15 vuotta ja työskentelen tällä hetkellä neljässä maassa (Suomi, Ranska, Hollanti, Kanada). Koen että varsinkin Ranskassa taiteilijan ei tarvitse taistella olemassaolostaan tai ammattinsa arvokkuuden ja tarpeellisuuden puolesta samoin kuin Suomessa.

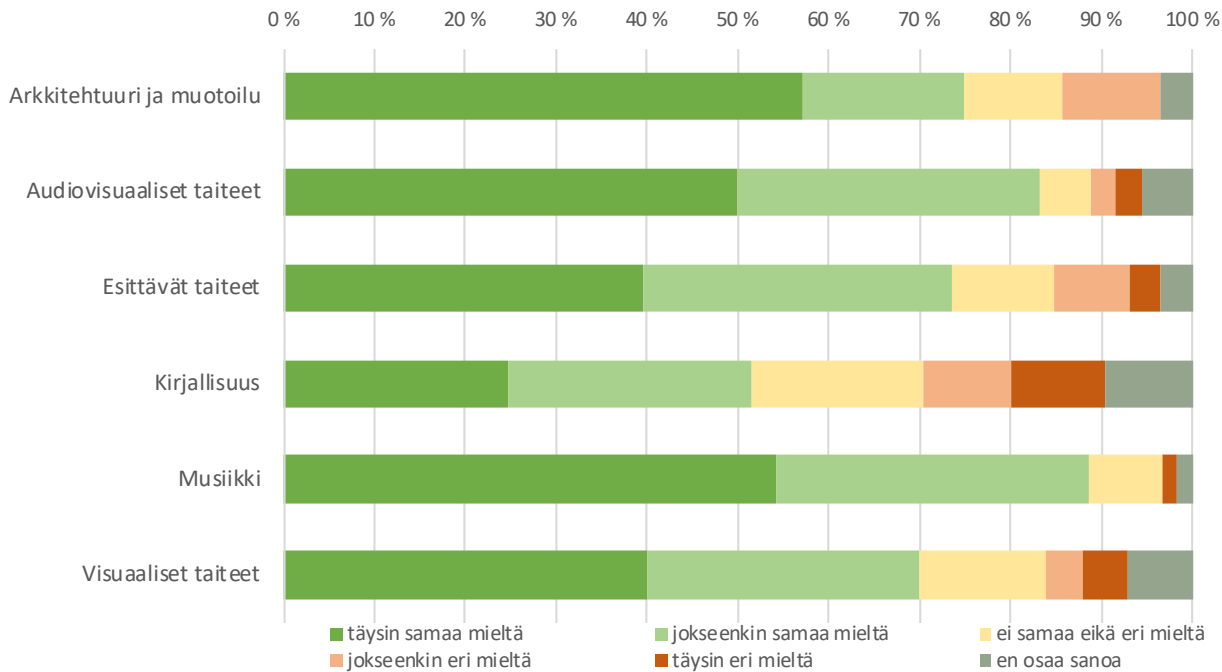
Olen asunut ulkomaille. Tilaisuuksia on enemmän mutta myös kilpailu on huomattavasti kovempaa, koska myös taiteilijoita on enemmän, esim. Yhdysvalloissa. Toisaalta se on terveellistä huomata ja kokea.

Olen nyt asunut viidessä eri maassa yhteensä toistakymmentä vuotta. Työni on kansainvälistä, mutta kultaa ei vuolla puuveitsellä kadulta missään. Lisäksi oman sosiaalisen verkoston puute ja aivan vieraat markkinat, joille tullaan tyhjästä ovat omiaan karistamaan turhat kuvitelmat.

Olen päättänyt olla vapaaehtoisesti koditon mahdollistaakseni mahdollisimman suuren liikkuvuuden sirkusalalla itselleni, ja näin ollen maksimaaliset työskentelymahdollisuudet.

Som filmregissör är mina huvudsakliga finansiärer inhemska även om jag skulle jobba med ett projekt som filmas eller klipps i ett annat land.

Kansainvälinen kokemus koetaan oman toiminnan kannalta oleelliseksi ja antoisaksi. Jopa 70 prosenttia kaikista vastaajista on vähintään jokseenkin samaa mieltä siitä, että se on tärkeää oman toiminnan arvostuksen lisäämiseksi. Tässä on kuitenkin taiteenaloittaisia eroja: etenkin kirjallisuuden alalla toimivat kokevat kansainvälisen kokemuksen merkityksen muilla taiteenaloilla toimiviin verrattuna vähäisemmäksi. (Kuvio 29.)

KUVIO 29. Vastaajien näkemykset kansainvälisestä kokemuksesta ja työmarkkina-arvon lisääntymisestä taiteenaloittain

Internationell erfarenhet ökar på mitt värde på arbetsmarknaden - det borde det! Jag har studerat och bott utomlands i nästan 7 år och gjorde min magister i en skola som rankas som världens bästa konstskola, så min förvåning var ganska stor när jag flyttade tillbaka till Finland och insåg att det mer är ett hinder än en fördel att ha bott och studerat utomlands. Hade jag stannat utomlands vet jag att jag hade haft större chanser att hitta jobb som motsvarar min utbildning, men valde av familjeskäl att flytta tillbaka.

Suomessa ei arvosteta ulkomaisia projekteja. Taiteilijakunta on sisäänpäin kääntynyt eikä tiedä ulkomaisista mahdollisuuksista, uskalla, viitsi, ja siitä myös palkitaan. Kaikkien ei tarvitsekaan, mutta niitä, jotka ovat löytäneet ulkomaista yleisöä voisi tukea, koska se saattaa parantaa työmahdollisuuksia. Aina ei tarvitse muuttaa, eikä muutto sovi kaikille tai jokaisessa elämäntilanteessa.

Kansainvälinen kokemus lisää työmarkkina-arvoani lähinnä ulkomailla, ei Suomessa.

Asun pysyvästi ulkomailla ja olen työskennellyt residensseissä ympäri Eurooppaa. Yleisesti pidän kansainvälisyyttä työmarkkina-arvoani nostavana, mutta välillä koen sen myös laskevan arvoani suomalaisten keskuudessa.

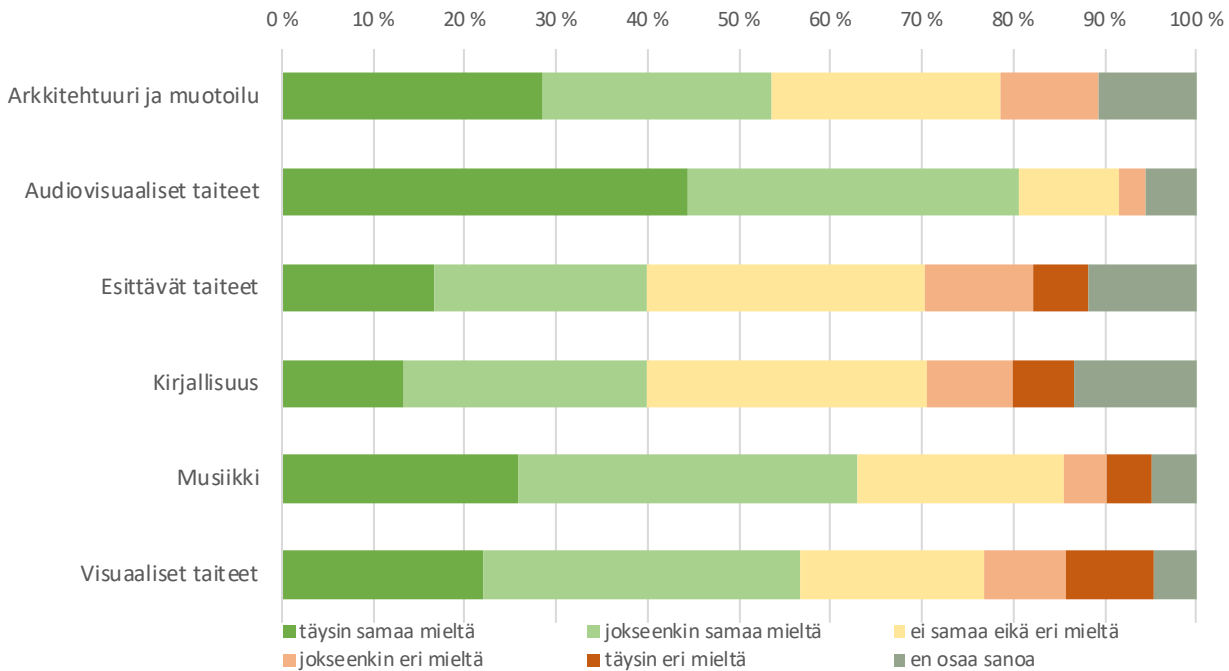
Kieltäydyn käyttämästä termejä työmarkkina-arvo tai markkinointi työni yhteydessä.

Ei kaikille sovi kv-markkinat eikä pidäkään sopia. Mutta Suomessa ei ole taidemarkkinoita, joten laajentaminen on hyvä asia. Olemme insulaarisia ja omassa pikku kuplassamme. Olen asunut pitkään ulkomailla eikä työmarkkina-arvoni ole parantunut sen takia Suomessa.

Samaten kansainvälisen työn kokemus lisää markkina-arvoa ainakin Suomessa, mielestäni liikaa. Joku näyttely tai pari jossain ulkomailla saa leveän huomioarvon kotimaassa, vaikka ne olisivat ihan diipadaapa gallerioita tai suurlähetystöjen aulanäyttelyitä. Jopa pienen kotimaisen taajaman kirjastogalleriassa voi olla enemmän näkijöitä, kokijoita ja lähipiirivaikutusta/ymmärrystä.

Teknologisen kehityksen myötä on syntynyt oletus, että fyysisen liikkuvuuden merkitys olisi vähenemässä. Vastajat eivät kuitenkaan koe, että digitalisaation merkitys teosten yhteistuotannossa, jakelussa, esittämisessä ja vastaanotossa olisi erityisen suuri – audiovisuaalisten taiteiden aloilla toimivia lukuun ottamatta.

Digitaalisten työmuotojen käyttö on arjessa monille itsestään selvää, mutta vain alle puolet vastaajista kokee digitaalisten taiteiden muodot merkittäviksi omassa työssään. Liikkuvuuden elementtinä digitaalisuus on tärkeä yli puolelle vastaajista, mutta sitä ei kuitenkaan koeta varteenotettavaksi vaihtoehdoksi fyysiselle liikkuvuudelle. (Kuvio 30.)

KUVIO 30. Vastaajien näkemykset digitaalisuudesta merkittävänä liikkuvuuden elementtinä taiteenaloittain

Näyttämötaide vaatii läsnäoloa ja kontaktia yleisön kanssa eikä digitaalisuutta täten voida suoraan soveltaa.

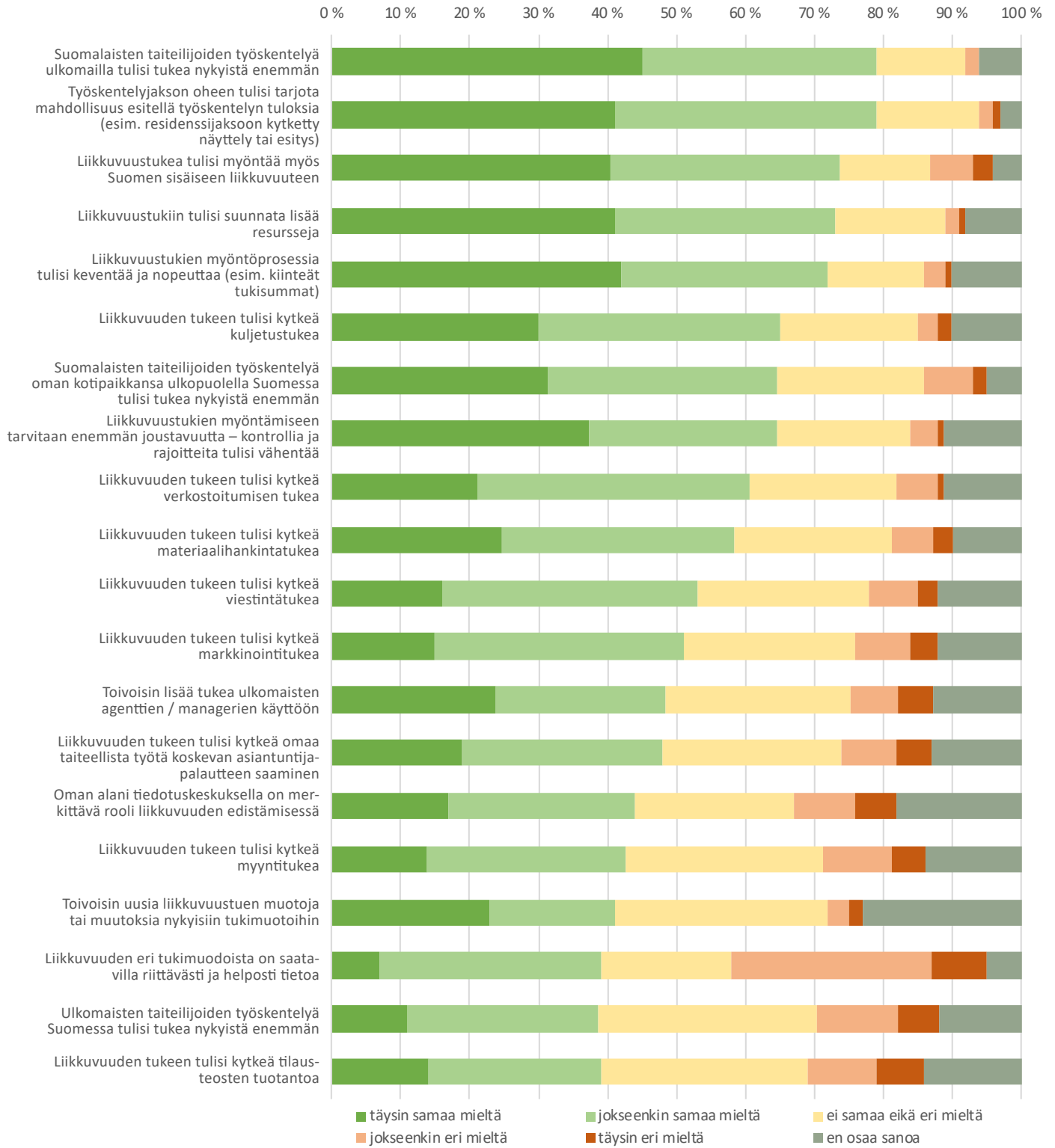
Digitaalisuus on merkittävä liikkuvuuden elementti- Näin valitettavasti on.

Instagram on tärkeä osa työtäni, samoin kameran käyttö valokuvaamiseen.

Taiteellinen työskentely ulkomailla tulisi mahdollistaa mahdollisimman monelle suomalaiselle taiteilijalle riippumatta välineestä. Digitaalinen taide leviää helposti netin kautta ilman taiteilijan pakollista oleskelua ulkomaille ja sille on omat jakelukanavansa. Pitäisi panostaa enemmän muihin välineisiin, joiden kokeminen ja tekeminen vaatii fyysistä läsnäoloa. Myös moni- ja poikkitaiteelliseen yhteistyöhön.

Liikkuvuutta tulisi tukea enemmän ja joustavammin

Vaikka lähes 80 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että suomalaisten taiteilijoiden liikkuvuutta tulisi tukea nykyistä enemmän, aivan yksinkertaista vastausta ei ole siihen, minkälaisia resursseja olisi syytä vahvistaa. Joidenkin mielestä uransa alussa olevat tekijät tarvitsisivat enemmän tukea, kun taas toiset korostavat tukea myös muille taiteen alan ammattilaisille kuin taiteilijoille. (Kuvio 31.)

KUVIO 31. Vastaajien näkemykset liikkuvuuden tukimuodoista

Liikkuvuustukia on tarpeeksi. Toivon, että tukisummia ei taas tuhlata kaikkien muuhun kuin suoraan taiteilijoille.

Toivoisin, että taidekirjoittamisen eri muotoja (kritiikki, kuratointi, taidetta ja tutkimusta yhdistävät hankkeet) tuettaisiin paremmin.

Toivoisin, että muutkin taiteen ammattilaiset kuin taiteilijat voisivat hakea liikkuvuustukea.

Uran alkuvaiheessa oleville suunnattua tukea.

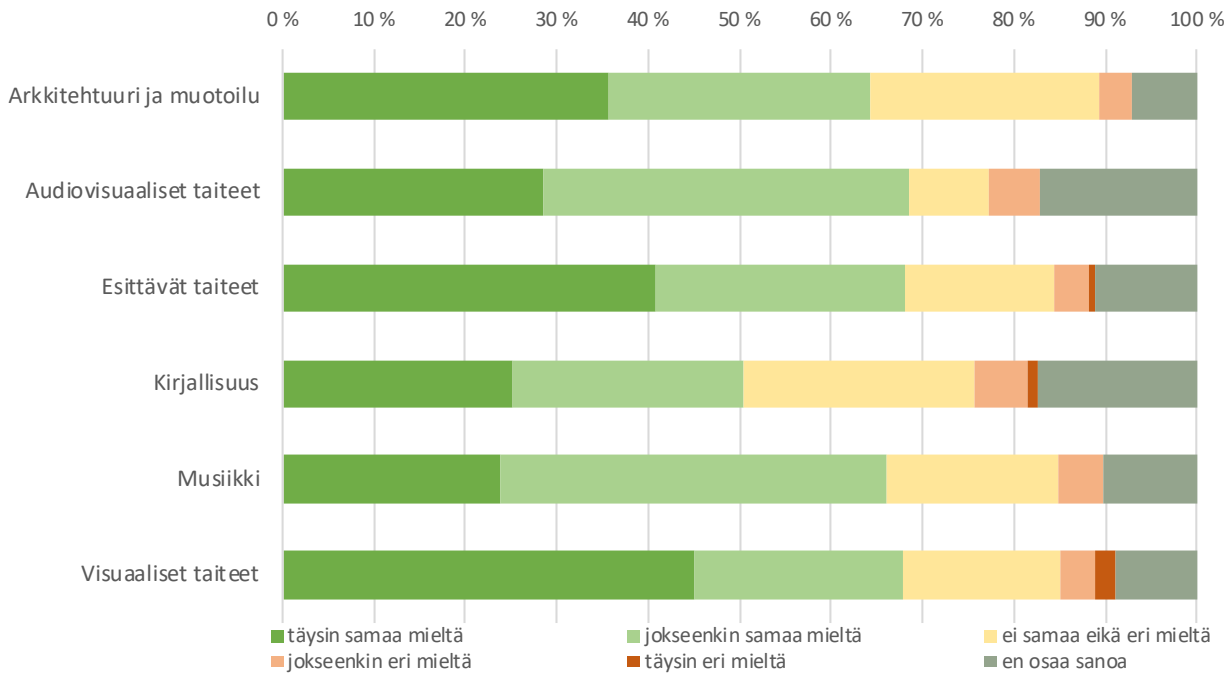
Myös tukea niille, jotka vasta aloittavat uraansa. (MA esim. suorittamatta, mutta tarve tehdä jo taiteellista työtä koululaitoksen ulkopuolella)

Nuorten taiteilijoiden liikkuvuustuki.

Kaikenikäisille taiteilijoille, ei vain nuorille tähdille tai niille, jotka ovat jo niittäneet mainetta, vaan myös niille, jotka jäävät varjoon...

Haluaisin selkeästi sellaisen tuen missä voisi suunnitella ja aloittaa verkostoitumisen. Nykyiset tuet on liikaa sidottu siihen, että verkostoja on jo. Aloittavalle taiteilijalle tukimuodot ovat tällä hetkellä haastavat.

Monikaan vastaaja ei kaipaa täsmällisesti kohdennettuja lisätukimuotoja tuotantoon, myyntiin, markkinointiin tai viestintään. Sen sijaan suurin osa vastaajista (64 %) toivoo nykyistä suurempaa joustoa tuen käyttämisessä. Yleisesti vaikuttaa siltä, että vapaus kehittää, ilman erityisiä veloitteita omaa taiteellista työtään liikkuvuuden avulla, on kaikkein tärkeimmäksi ja antoisimmaksi koettu toimintamuoto. (Kuvio 32.) Tukien piiriin toivotaan myös lyhyitä matkoja (näyttelyt, esitykset). Vastauksissa toivottiin myös, että otettaisiin paremmin huomioon perheellisten taiteilijoiden residenssityöskentelymahdollisuudet. Lisäksi toivottiin yhdistysten ja yhteisöjen tukimahdollisuuksiin monipuolisuutta.

KUVIO 32. Vastaajien näkemykset liikkuvuustukien myöntämisen joustavuudesta taiteenaloittain

Käytännössä vain paikoissa käyminen ilman tarkempaa suunnitelmaa olisi jotain, mitä olisi hienoa pystyä tekemään. Tällaiset tilanteet ovat antaneet kaikista eniten minulle taiteilijana ja avanneet mahdollisuuksia ja verkostoja ulkomaille. Jos tällaisen jakson aikana on mahdollisuus keskustella ja työskennellä erilaisten taiteilijoiden kanssa ilman huolta toimeentulosta, se olisi jotain, mitä itse arvostaisin.

Toivoisin, että liikkuvuusapurahan sijaan tavallista työskentelyapurahaa voisi myöntää ulkomailta työskentelyyn omilla ehdoilla, eikä pelkästään residentsihin tm sellaisiin.

On myös tärkeää ymmärtää, että kestävien kansainvälisten yhteistyöprosessien synty on usein vuosia kestävä prosessi ja iso osa siitä koostuu nimenomaan tämäntyyppisestä, yksittäisenä käyntinä ns. ei-tuottavasta toiminnasta. Ei kannata tuijottaa sitä, esiintyikö taiteilija julkisesti juuri tällä kertaa, vaan kysyä, voiko tämä yhteistyö johtaa tuotantoon 5 vuoden säteellä. Minulla on johtanut.

Kun liikun ja työskentelen ulkomailta, pyrin ottamaan matkasta kaiken irti. Esiinnyn muusikkona, käyn ehkä soittotunnilla, muiden konserteissa, tapaan soitinrakentajia ja kollegoja. Eli toivon ettei tuen ehtoja tarvitsisi tiukasti määrittää vain yhteen edellisistä.

Voisi olla porrastettuja hakuja eri tarpeisiin. Sekä itsenäiseen työskentelyyn, johon ei sisälly muista velvoitteita, kun edistyä yksittäisen teoksen kanssa, että enemmän verkostoitumista sisältävään ulospäin suuntautuneeseen toimintaan, johon voisi liittyä sitten myös esiintymistä ja muuta vaihtoa. Molemmat ovat tärkeä osa ammatissa etenemistä.

Tycker det är bra med stöd för endast mobilitet, men samtidigt vore det bra om det även fanns kombinationsstöd, flexibla stöd som går att kombinera med ens egna behov (beroende på vad mobiliteten gäller, t.ex. residens, produktion av utställning utomlands, utbildning etc.).

Pienemmätkin ajanjaksot ja projektit voitaisiin huomioida paremmin. Kaikilla ei ole mahdollisuutta lähteä pitkäksi aikaa pois Suomesta esim. perheen tai muiden töiden takia.

Tuntuu, että useimmat residenssit on suunnattu perheettömille taiteilijoille, joilla ei ole mitään siteitä minnekään, ei velvoitteita ketään tai mitään muuta kuin omaa uraansa kohtaan.

On vaikeaa rahoittaa perheen liikkumista taiteilijan mukana. Usein residenssit on suunnattu yksilöille. Olisi ihanaa, jos olisi paikkoja, joihin voisi mennä perheen kanssa.

Apurahoja ja residenssejä ulkomailla myös perheellisille.

Eri taiteenaloilla joustavuutta tarvitaan erilaisten toimintamuotojen ja työskentelyprosessien takia eri asioita. Joillain taiteenaloilla eniten tukea tarvitaan objektien ja tavaroiden kuljettamiseen, kun taas joillain muulla taiteenallalla eniten tukea tarvitaan arkistotutkimukseen, harjoittelujaksoon tai jälkituotantoon.

Kongressimatkojen ja -maksujen tukia.

Näyttelyt ja alan workshopit/ konferenssit ovat olleet merkittäviä kansainvälistymisen kannalta. En ole saanut koskaan tukea ja usein matkani eivät täytä edes hakuheitoja. Erikoistuminen ja verkostoituminen on kuitenkin tapahtunut kesäkurssien aikana.

Painopiste alkuvaiheen ideointi- & verkostoitumistoiminnan tukiin.

Stöd specifikt för arkivforskning och faktainsamling.

Toivoisin, että tutkimustyön ja ekskursionien tekemiseen ulkomailla olisi helppompaa hakea tukea.

Muotoilun puolella liikkuvuustukea ei myönnetä palkattomiin harjoitteluihin ulkomailla, esim. taideinstituutioissa, taiteellisissa projekteissa yritysten lisäksi.

Harjoittelut ulkomailla ovat nykyään lähes välttämättömyys ja ne jatkuvat palkattomina pitkään ammattiin valmistumisen jälkeen.

Kokemukseni on, että vielä 90-luvulla matka-apurahojen saaminen esim. kansainvälisiin kirjallisuustapahtumiin osallistumiseksi oli joustavampaa ja helpompaa. Jos sai kutsun kirjallisuustapahtumaan, saattoi melko varmasti luottaa siihen, että silloisen Taiteen keskustoimikunnan matka-apuraha kattoi matkakulut (jotka olisivat olleet itselle kynnyksysymys, vaikka summat eivät kovin suuria olleetkaan). Tämä lisäsi liikkuvuutta.

Rahiti- ja kuljetuskuluihin tukea. Esimerkiksi Taite ei tue näitä tällä hetkellä.

Rahtien ja teosten kuljetukseen, konferenssimatkoihin, joustavuutta rajatapauksiin (esim. kehitysyhteistyöprojektit).

Teosten kuljetuksiin, esim. ulkomaisiin kilpailuihin.

Help for transportation to exhibition inside the country and abroad. Not commercial ones: sometimes there is a possibility to exhibit at some place, but transportation of the artwork would cost a lot of money, and that is the main reason why I personally don't participate in many projects.

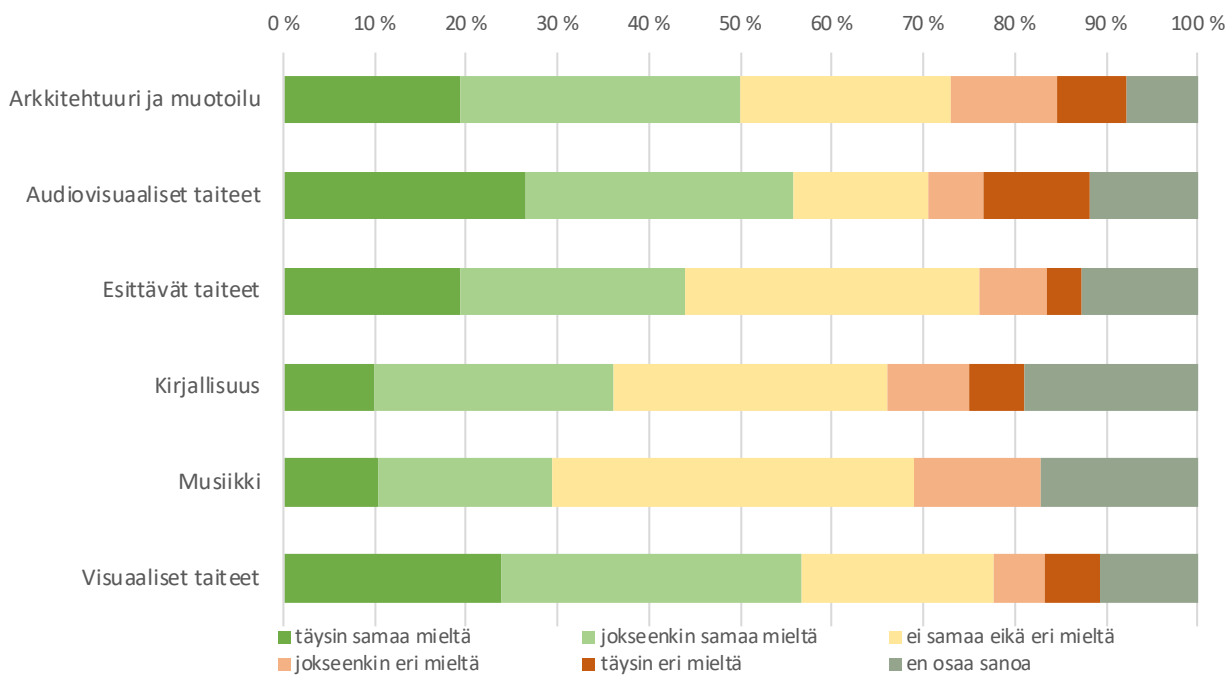
Jälkituotantotukea esitysten kansainväliseen vientiin. Kun Suomessa esityksen kausi päättyy taiteilijalla ei ole varaa varastoida ja kuljettaa lavasteita. Vaikka kutsuja ulkomaille tulisi, niihin on hankala vastata, jos lavasteet on jo ehditty heittää pois. Myös joustavasti haettavaa tukea tavaroiden (lavaste) ja työryhmien ulkomaille vientiin.

Omaa taiteellista työtä koskevan asiantuntijapalautteen kytkeminen liikkuvuustukeen ei herättänyt vastaajissa innostusta (kuvio 33). Asiantuntijapalautteen sisällön ymmärtäminen näyttää vaihtelevan taiteenalakohtaisesti, jolloin sen käsitetään kohdistuvan myös erilaisiin työskentelyn vaiheisiin.

Konkreettisimmillaan palautetta toivotaan kielteisen apurahapäätöksen yhteydessä, jotta seuraava liikkuvuustukihakemus onnistuisi paremmin. Liikkuvuustuen valmistelulta ja hakemusten arvioinneilta toivotaan tarkempaa asiantuntemusta ja selkeämpiä kriteereitä.

Apua yhteyksien luomiseksi oman alan toimijoihin sekä tietoa toimintarakenteista eri maissa toivottaisiin jo oleskelun suunnitteluvaiheessa. Vaikka suuri osa vastaajista kohdistaisi kaikki tuet taiteilijoille, nousee avovastauksissa jälleen

esille myös tarve tukea tuottajia, neuvovia agentteja sekä managereita, joiden avulla taiteilijat pystyisivät muodostamaan oman työskentelynsä puitteet.

KUVIO 33. Vastaajien näkemykset asiantuntijapalautteen kytkemisestä liikkuvuustukeen taiteenaloittain

Tukea ei tulisi jakaa kenelle tahansa. Jakamisen pitäisi olla kuratoitua ja harkittua. Välillä tuntuu, että ulkomaille yritetään viedä ihan mitä tahansa. Tärkeää, että Suomesta viedään aidosti kansainvälisesti potentiaalista taidetta.

Tuo ajatus asiantuntijapalautteesta oli kiinnostava!

Kuka sitä asiantuntijapalautetta antaisi? Toisen ihmisen töistä? Tätä aina ihmettelen paitsi tietysti, kun on kyse suurista produktioista ja rahoista.

Mutta jos teet itsekseksi niin?

Ja monet taiteilija on surkeita markinoijia ja muutenkin hoitamaan käytännön asioita, eivätkä monet ole edes minkään tiedon tavoitettavissa.... ja hyvillä managereilla / mesenaateilla ois kyllä kysyntää.

Miksi ulkomaisia kuraattoreita tulisi tukea apurahoin, kuka niitä pääsee tapaamaan, mikä hyötysuhde on? Eikö niitä voisi infota muutoin, esim. kutsumalla ulkomaisiin näyttelyihin tai tapaamisiin ulkomailla?

Yhteyksien saamisessa ulkomaisiin (tai kotimaisiin) managereihin tai gallerioihin voisi Frame auttaa.

Myös liikkuvuushankkeen merkittävyyden perustelu ajatteluttaa: tuntevatko tai ovatko kotimaan arvioijat kiinnostuneita kyseisestä tapahtumasta tai tahosta. Mitä pidetään alan kannalta merkittävänä ja tukemisen arvoisena liikkuvuutena?

Konsultointia, neuvontaa, niitä tarvitsisi liikkuvuutta suunnitella. Siis esim neuvova agentti, joka katsoo omia töitä ja ideoi yhdessä suunnitelman. Että tällaiseen voisi hakea rahaa. Myös että toiminta olisi alojen rajat ylittävää. Jos on vaikka sarjakuva + elokuva + kuvitus, että olisi yksi henkilö, jonka kanssa voisi suunnitella kokonaisulkomaanvalloitusta.

Lisää tukea ulkomaisten agenttien / agentuurien käyttöön.

Taiteentuottajan liikkuvuustuki taiteen myynti- ja markkinointityöhön.

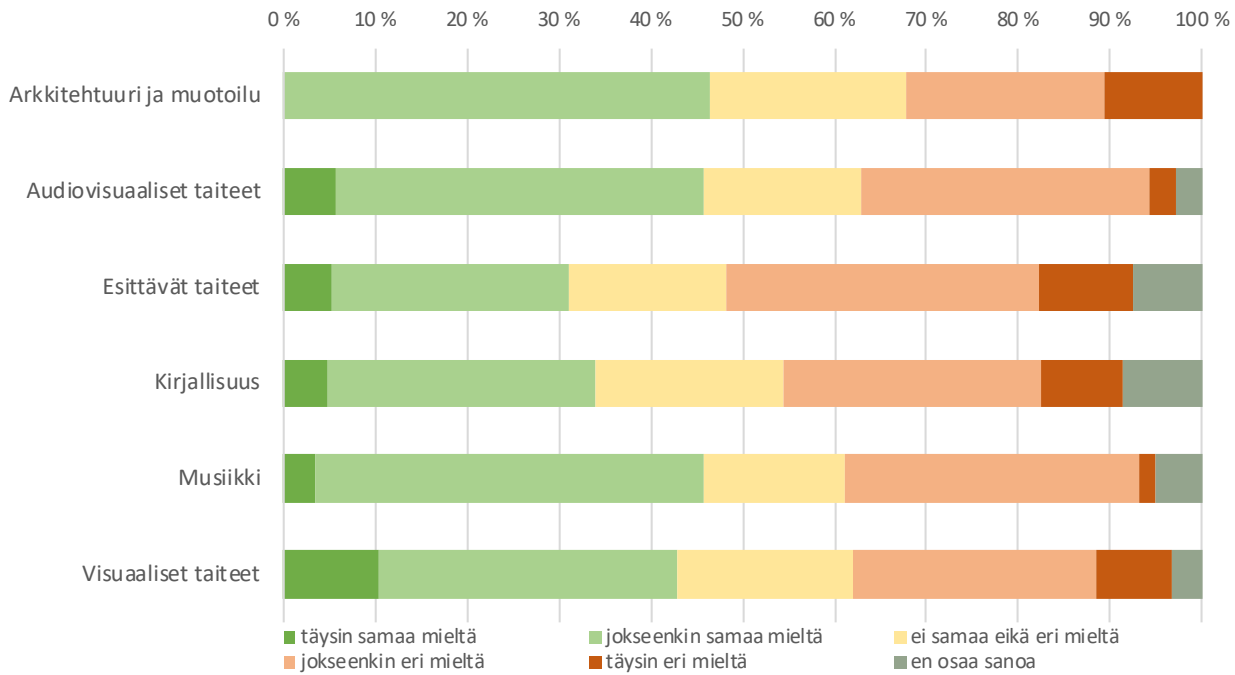
Taiteentuottajan liikkuvuustuki tuotannon siihen vaiheeseen, kun vasta esitään ja neuvotellaan yhteistyökumppanuuksia, että voisi lyhyellä varoitussajalla lähteä tapaamaan vastapuolta toiseen maahan ilman suurempaa lyhyen tähtäimen esitysaikaansaannosta tms.

Kirjallisuusvienti, ammattimaisten agentuurien perustaminen ja tukeminen, taidekirjallisuuden vientiin panostaminen.

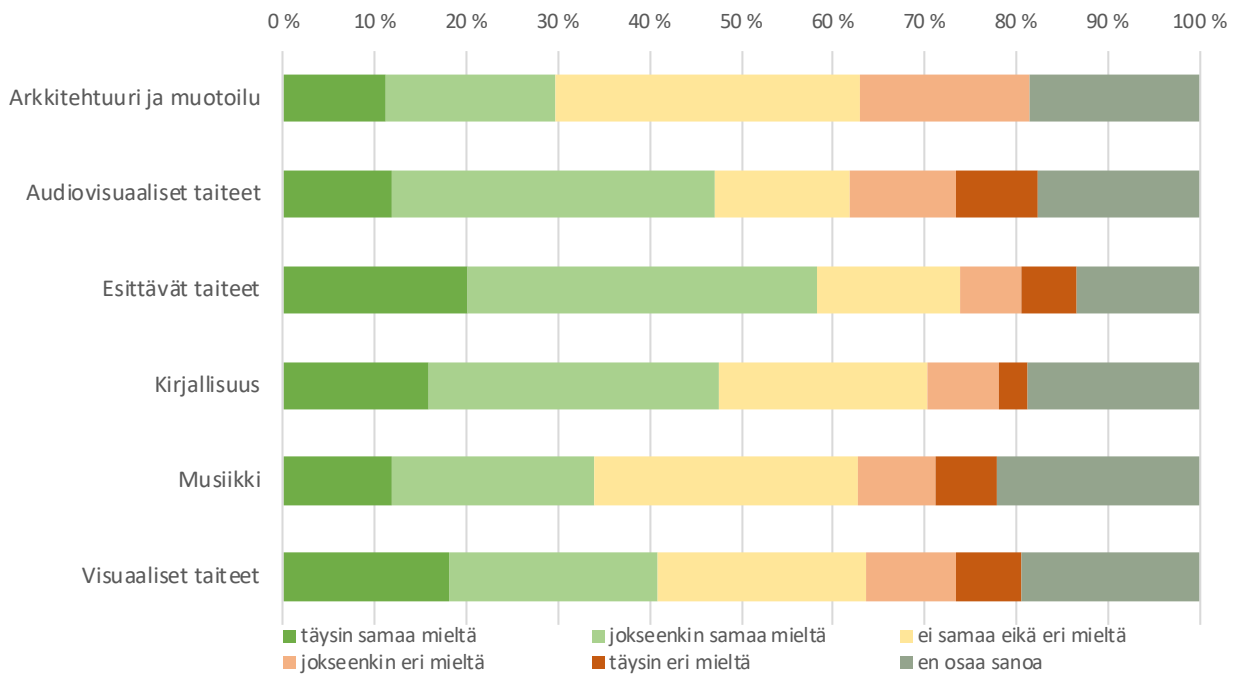
Tukea ei missään muodossa tule siirtää ulkomaisten - tai kotimaisten - agenttien tai managerien käyttöön. Tämä koskee myös tukijärjestelmien haaskalle kertyneitä taidekonsulttitoimistoja, jotka konsulttikielensä siivittäminä lähinnä imevät taiteilijoille tärkeitä tukirahoja ja päinvastoin kuin väittävät, pyrkivät lähinnä hyväksikäyttämään taiteilijoita.

Liikkuvuustukien rakenteisiin ja muotoihin liittyvissä kysymyksissä nousee esiin kaksi selkeästi kehittämisen tarpeessa olevaa kohtaa. Ensimmäinen liittyy tiedottamiseen ja toinen tukihakemusten käsittelyn aikatauluihin.

Alle kymmenen prosenttia vastaajista on täysin samaa mieltä siitä, että liikkuvuuden eri tukimuodoista on saatavilla riittävästi ja helposti tietoa. Vastausten perusteella parhaiten tietoa näyttivät saavan visuaalisten taiteiden aloilla toimivat taiteilijat. (Kuvio 34.) Heistäkin vain 10 prosenttia oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Vaikka useilla taiteenaloilla on oma tiedotuskeskus, jonka yhtenä pääasiallisena tehtävänä on edistää taiteenalan kansainvälisyyttä, vain alle puolet vastaajista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että oman alan tiedotuskeskuksella on merkittävä rooli liikkuvuuden edistämisessä (kuvio 35). Avovastauksissa tulee yllättävälläkin tavalla esille taiteilijoiden tietämättömyys tiedotuskeskuksen olemassaolosta sekä taiteilijajärjestön ja tiedotuskeskuksen välisestä erosta.

KUVIO 34. Vastaajien näkemykset liikkuvuustukiin liittyvän tiedon saamisesta taiteenaloittain

KUVIO 35. Vastaajien näkemykset oman taiteenalan tiedotuskeskuksen roolista taiteenaloittain

En ole koskaan kuullut liikkuvuudesta. Kävisin mielelläni auditioneissa muillakin paikkakunnilla, jos aukkareista saisi paremmin tietoa. Pitääkö sitten työnhakureissuja yhteiskunnan kustantaa, en tiedä. Onko se vähän paapomista?

Ylipäätään en ole saanut kunnolla tietoa koko liikkuvuudesta tai siitä, olisiko sovelias sitä saamaan tai hakemaan. Eli tietoa pitäisi jakaa paremmin.

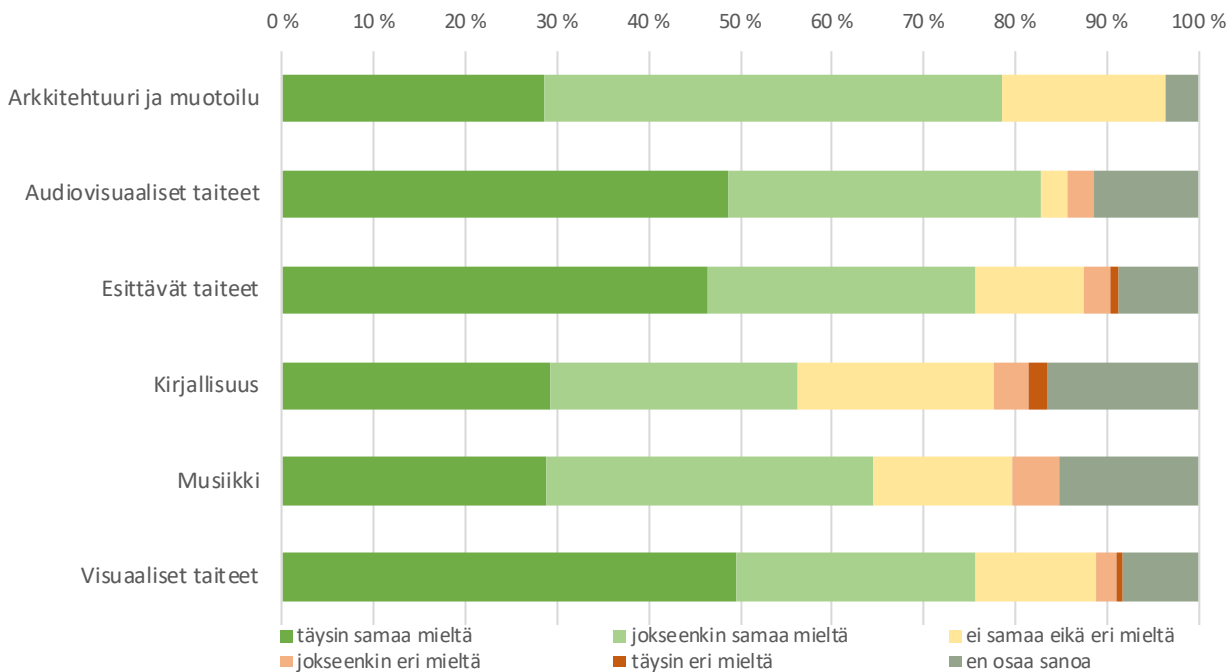
Oman alan tiedotuskeskus lienee Taidemaalariiliitto. En oikein osaa sanoa heidän liikkuvuustiedotuksestaan mitään.

Oman alan tiedotuskeskuksella on merkittävä rooli liikkuvuuden edistämisessä. Kyllä näin juuri pitäisi olla, mutta ei käytännössä ole lainkaan. Taiteen keskusjärjestöt eivät juuri tee kv-työtä ja luo yhteyksiä.

Oman alan tiedotuskeskuksella on merkittävä rooli.... Niin, mikäköhän on kuvanveistäjän työni tiedotuskeskus? Kuvanveistäjäliitto?

Extra knowledge of possibilities should be more available - especially in English. I haven't mastered Finnish yet well enough to distinguish all the possible opportunities. Reading dozens of letters every week is hard.

Mikä on oman alan tiedotuskeskus??? Missä yleensäkin tiedotetaan esim. taiteen vientiin liittyvistä asioista.

KUVIO 36. Vastaajien näkemykset liikkuvuustukien myöntöprosessien keventämisestä ja nopeuttamisesta taiteenaloittain

Vastaajat toivoivat kevyitä ja nopeita päätösprosesseja liikkuvuustukiin. Liikkuvuus vaatii sekä suunnittelua että nopeaa reagoimiskykyä (kuvio 36). Työtilaukset voivat tulla lyhyellä varoitusaajalla, joten tukea voidaan tarvita nopeasti. Pitkäjänteinen suunnittelu on vaikeaa, jos liikkuvuustukipäätös viipyy ja järjestelyjen keskinäisriippuvuus ja epävarmuus kasvaa. Liikkuvuustukia myöntävät organisaatiot ovat tästä hyvin tietoisia ja ovat eri tavoin pyrkineet vastaamaan tähän tarpeeseen muun muassa jatkuvalla haulla ja selkeyttämällä hallinnollista käsittelyä.¹⁸

Kevyempiä rakenteita, ja että tämä ei olisi palkinto jo mainetta ja kunniaa saaneille taiteilijoille tai niille, jotka myyvät Suomea vaan oikeasti antaisi mahdollisuuksia myös kokeellisemmille ja yhteisöllisemmille tavoille tehdä taidetta.

A lot of things happen spontaneously and the transportation f.e. has to be arranged within 2 weeks. It is impossible to know if you will get any support for that and paying even 200 euros can be difficult.

Toivoisin, että tukea olisi mahdollista hakea myös nopeasti. Residenssi ja työtilaisuudet tulevat kovin äkkiseltään usein.

Näyttely- ja luentomatkoihin nopeampi haku- ja päätösprosessi.

...liikkuvuuteen liittyvissä apurahoissa pitäisi olla jonkinlainen nopeantoinnin kategoria myös (max 1kk sisällä päätös), kutsuja / toimintaa saattaa tulla eteen hyvinkin äkisti ja pikaisella aikataululla – nykyisellä systeemillä menee moni hyvä juttu sivu suun sikäli kun niiden toteutuminen on apurahoista kiinni

Kevyempiä malleja matkakuluihin ja verkostoitumistukea majoituksen suhteen.

Myös jokin aivan matalan kynnyksen liikkuvuusapuraha voisi olla hyödyllinen: että voisi saada muutaman sata euroa tukea lentoihin tai kurssimaksuihin tms. ilman sen suurempaa selvittelyä ihan vain täyttämällä helpohkon lomakkeen - ja mahdollisesti useammin kuin kerran. Usein lähtökohta yllättäviin pieniin reissuihin olisi jonkinlainen alkupääoma, joka nyt pitää säästää omista vähäisistä tuloista, mikä vähentää huomattavasti oman liikkuvuuden joustavuutta.

Usein festivaaleille osallistuminen ulkomailla saattaa roikkua epävarmana kalenterissa puolikin vuotta (odotellaan liikkuvuustukipäätöstä). Kaikilla mielenkiintoisilla festareilla ei ole resursseja matkakuluihin. Näinkin on

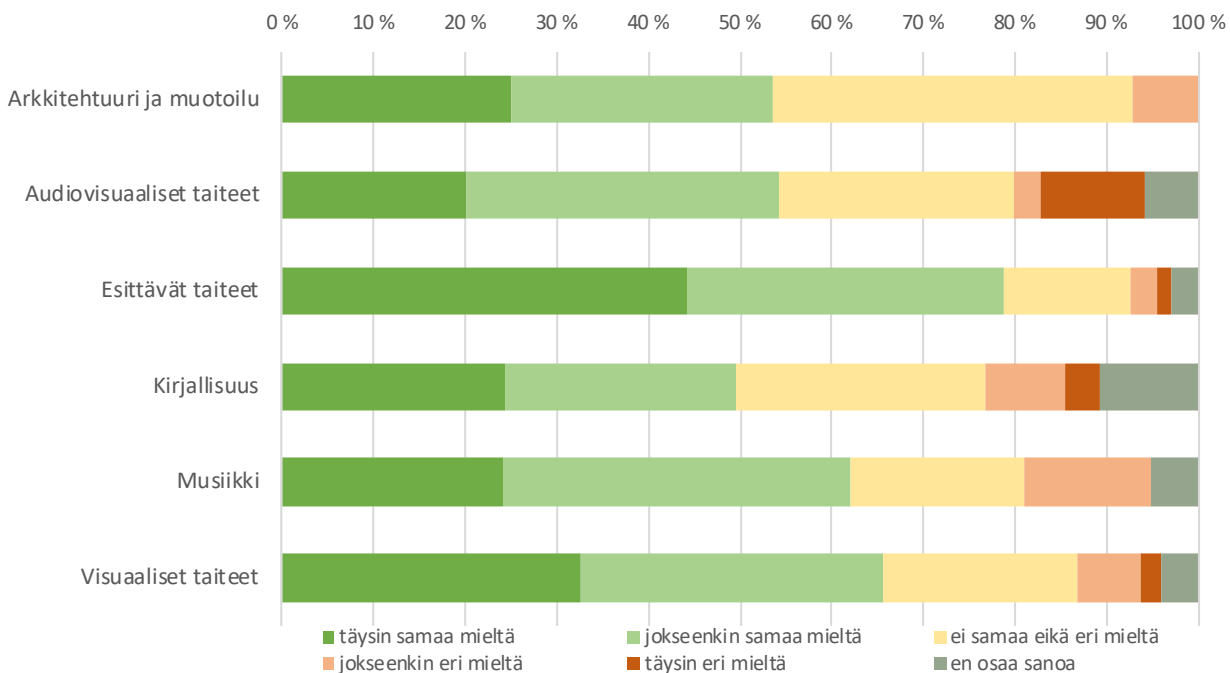
18 Taiteen edistämiskeskus aloittaa 2019 alusta mm. 1000–5000 euron tasasummien myönnöt ja päätöksen liikkuvuudesta tekee esittelystä Taiken johtaja 3 krt vuodessa.

käynyt, että odotuksen jälkeen lähtö festareille esiintymään on jouduttu perumaan.

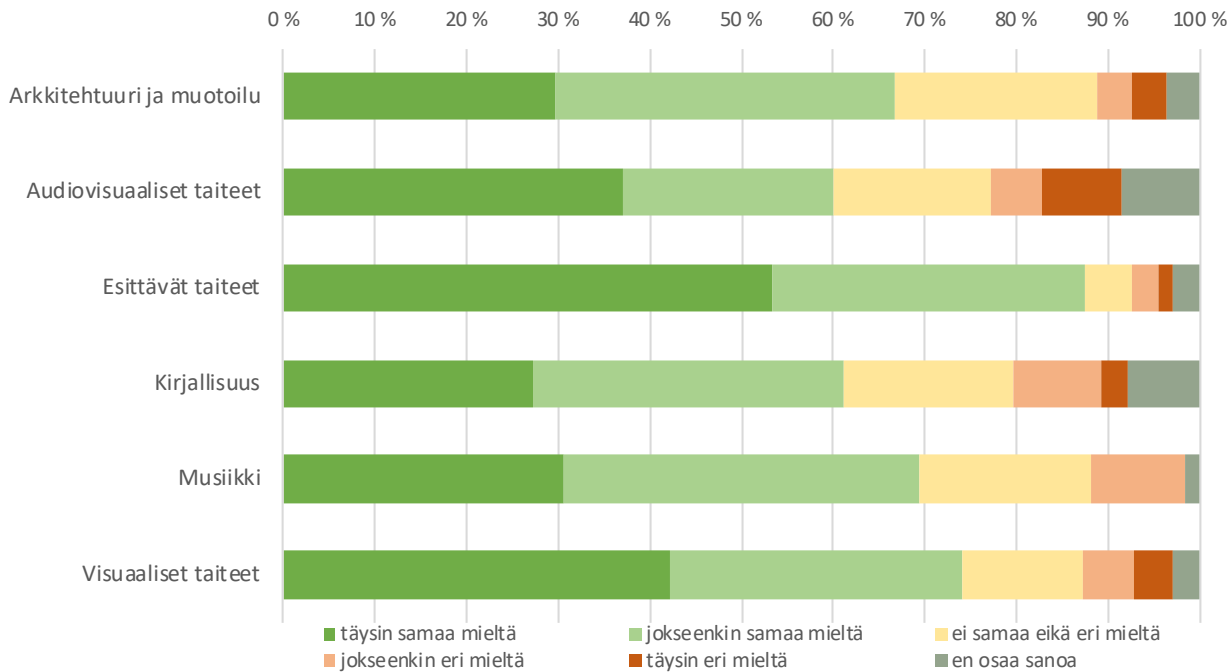
Muutoksia tukimuotoihin toivotaan myös suhteessa kotimaiseen liikkuvuuteen. Kyselyssä tulivat ilmi puutteet, jotka liittyivät kotimaiseen liikkuvuuteen. Nämä puutteet liittyivät niin residenssiin, matkoihin, kiertueisiin, kuin kuljetuksiin. Kotimaiseen liikkuvuuteen liittyvät näkemykset nousevat esiin etenkin esittävien taiteiden aloilla toimivilla (kuviot 37 ja 38.), mutta ovat yleisiä myös koko vastaajajoukossa (73 %).

”Kotimaan residenssit ovat ainoa keino, jolla varmistaa, että taide kuuluu kaikille eikä pelkästään pääkaupungin väelle. Kotimaan residenssit tuovat taiteilijan pääkaupunkiseudun ulkopuolisten aiheiden pariin ja antaa verkostoitumismahdollisuuksia. Sillä taide ja taiteen tekijät ovat vahvasti Uusimaa-painotteisia residenssitoiminnan pitäisi myös tarjota paikallisille mahdollisuuden kokea taidetta, tästäkin syystä kannatan eritoten residenssejä, joihin liittyy näyttelymahdollisuus.”

”Todellakin maan sisäiseen liikkumiseen tukea!! Suomi on iso maa ja esim. Lappiin on Helsingistä pitkästi ja tietysti toisinpäin.”

KUVIO 37. Vastaajien näkemykset tuesta työskentelyyn oman kotipaikkansa ulkopuolella Suomessa taiteenaloittain

KUVIO 38. Vastaajien näkemykset tuesta Suomen sisäiseen liikkuvuuteen taiteenaloittain

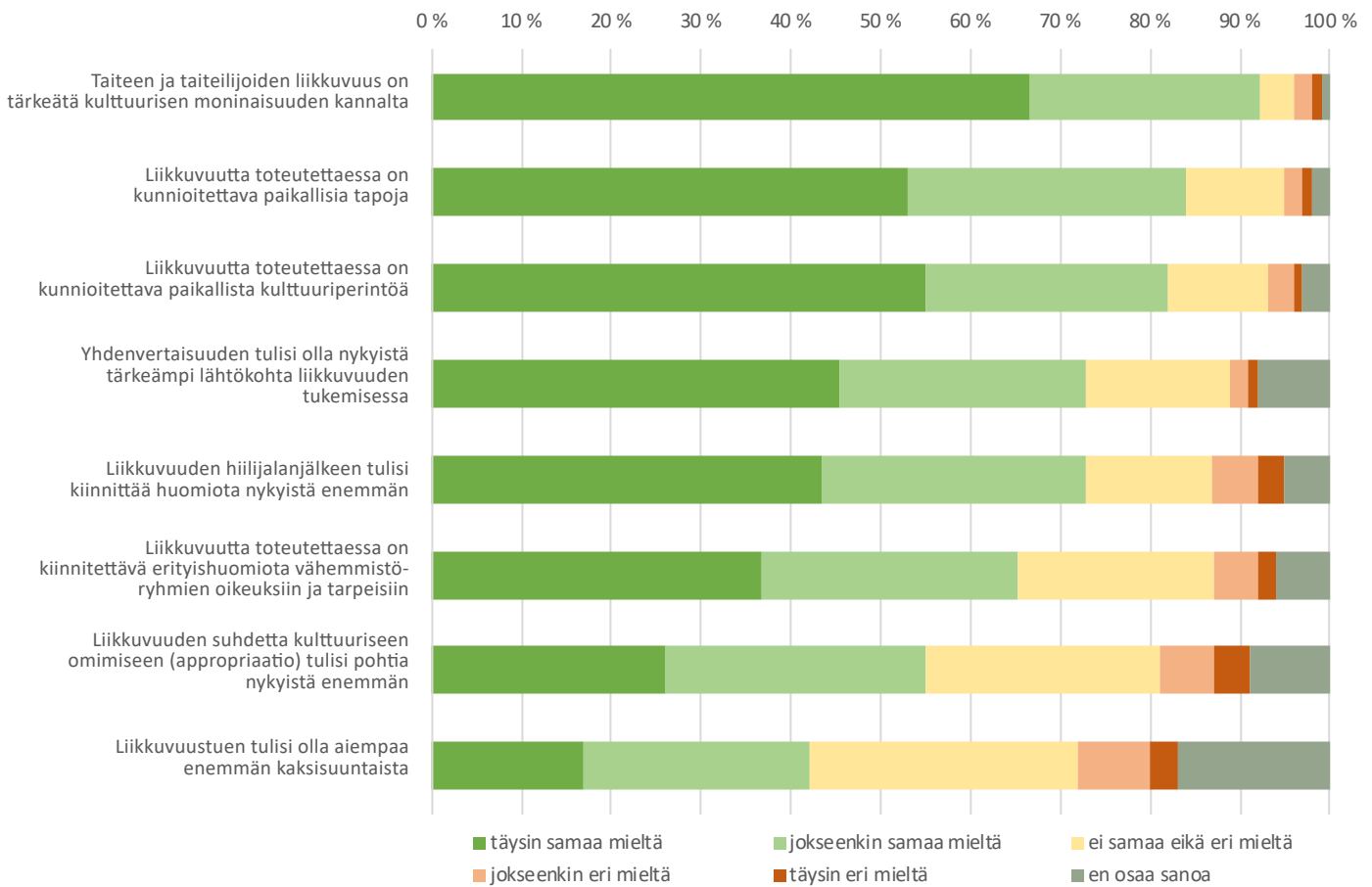
Liikkuvuus ei ole ongelmaton

Taiteen ja kulttuurin barometrin yhtenä tavoitteena on tarkastella eri taiteenaloilla toimivien taiteilijoiden arvoja ja asenteita muuttuvassa taiteen kentässä. Arvoihin liittyvässä kysymyspatteristossa nostimme esille liikkuvuuden yleisempiä merkityksiä myös eettisessä mielessä. Yleisesti vastaajat tukivat ajatusta siitä, että taiteen ja taiteilijoiden liikkuvuus on oleellista kulttuurisen moninaisuuden kannalta (yli 90 %)¹⁹ (kuvio 39). Kuitenkin arvoväitteitä pidettiin osittain liian yleisinä eikä niinkään erityisesti taiteelliseen toimintaan liittyvinä. Väittämien sisältämiä arvostelmia ei sinänsä koettu väärinä, vaikka ne jossain määrin nähtiinkin vaikeasti yhdistettävissä olevina. Yleisenä näkemyksenä nousee esiin, että liikkumiseen liittyy nykyäikana myös monia ongelmia ja kysymyksiä.

Matkustaminen ja ideoiden sekoittuminen sekä toisiin kulttuureihin tutustuminen on olennaista taiteen kehittymisen kannalta. Ihanne ympäri maailmaa festareilla ja biennaaleissa lentelevästä hektistä elämää viettävästä kansainvälisestä supertähdestä on kuitenkin täydellisessä ristiriidassa niiden

¹⁹ Taiteen edistämiskeskuksen yksi kehittämisohjelmista on Kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelma, ks <https://www.taike.fi/fi/kulttuurisen-moninaisuuden-ja-liikkuvuuden-kehittamisohjelma>

arvojen ja käytänteiden kanssa, joita koko yhteiskuntamme tulisi tällä hetkellä aktiivisesti kehittää, taiteilijoiden etunenässä. Business as usual ei toimi enää.

KUVIO 39. Vastaajien näkemykset liikkuvuuden arvoista

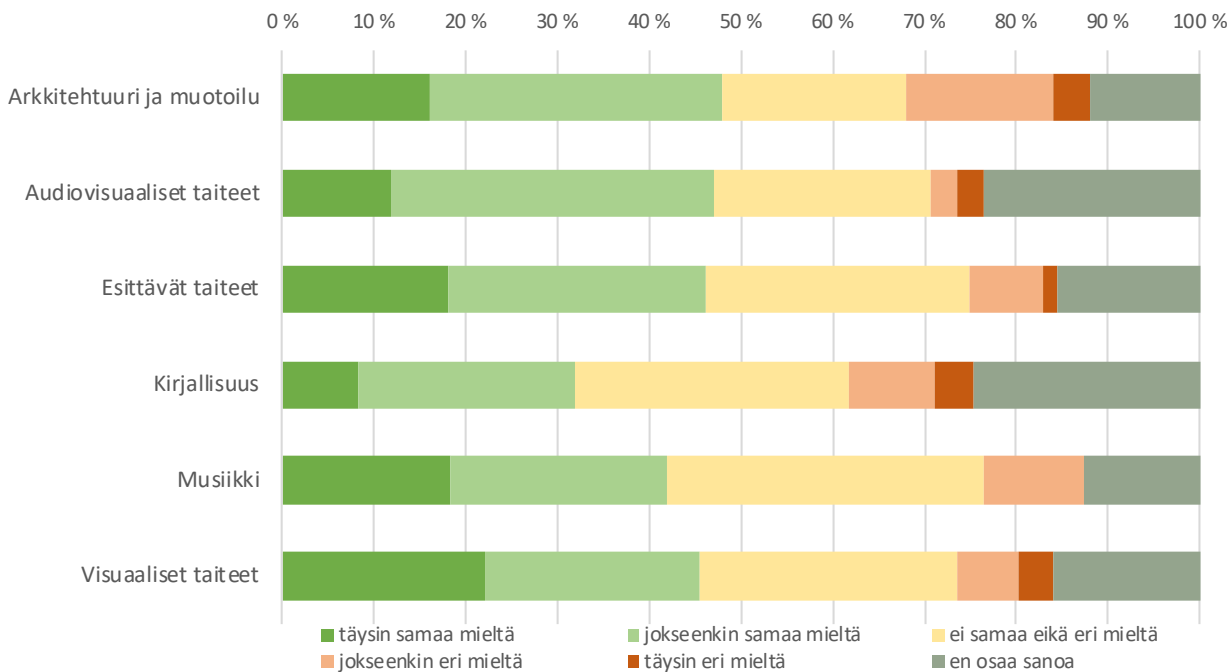
Irrelevantteja kysymyksiä, taiteilijoiden työ ei ole suhteessa näihin some-kuplassa eskaloituihin ongelmiin, joista osa on todellisia, osa ei, mutta näihin ei taiteilijoiden reissaaminen juurikaan vaikuta.

Koen, että taiteessa on paljon idealisointia ja maailman parantamista mikä on hienoa. Sen ei pitäisi olla kriteeri.

Nämä ovat suuria ja ajankohtaisia kysymyksiä, joita jokaisen tulee pohtia henkilökohtaisessa elämässään. Instituutioiden ja viestintäalustojen tehtävänä on ottaa huomioon nämä kysymykset kaikessa toiminnassaan, tiedottaa ja tarjota sisäistä koulutusta aiheista, jotka koskevat kaikkia.

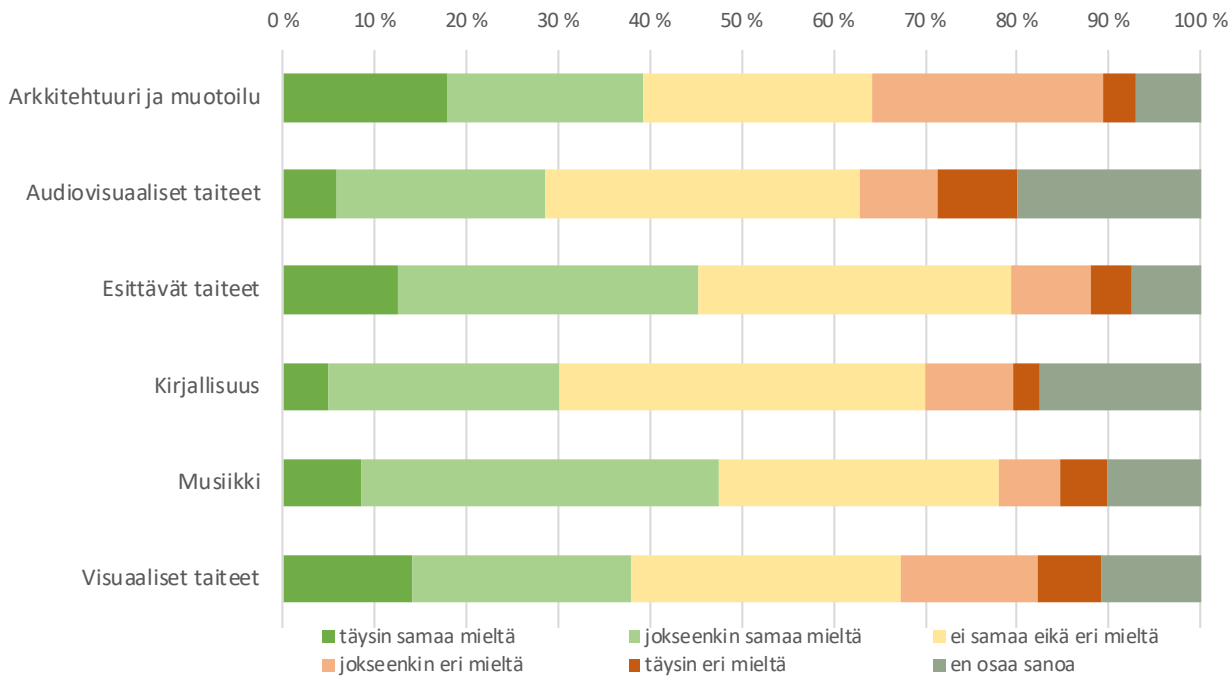
Liikkuvuus edistää yhdenvertaisuutta, moninaisuutta ja ihmisoikeuksia, mutta lisää hiilijalanjälkeämme. Siksi tulisi ottaa huomioon kaikki mahdolliset keinot tuon jäljen vähentämiseen liikkuvuutta edistettäessä.

Vähiten samanmielisiä näkemyksiä kertyi väitteeseen, jossa tavoiteltiin kaksisuuntaisen liikkumisen lisääntymistä, eli enemmän kulttuurivaihtoon liittyvää toimintaa. Alle viidesosa vastaajista oli tämän väitteen kanssa täysin samaa mieltä (kuvio 40). Tämänlainen näkemys vahvistaa aikaisemmin tässä barometrissa esille tulleita näkemyksiä ulkomaisten taiteilijoiden tukemisesta: vaikka yli puolet barometri-vastaajista taiteenalasta riippumatta on sitä mieltä, että ulkomaisten taiteilijoiden liikkuvuus ja työskentely Suomessa on tärkeää, sen tukemista ei haluta lisätä vastaavassa mittakaavassa²⁰ (kuvio 41).

KUVIO 40. Vastaajien näkemykset kaksisuuntaisen liikkuvuustuen lisäämisestä taiteenaloittain

²⁰ Visuaalisten taiteiden tiedotuskeskus Frame-Finland aloittaa tänä vuonna verkostohankkeen, jonka tavoitteena on käsitellä vieraanvaraisuuden muotoja ja tarvetta niiden harjoitteluun, ks: <https://frame-finland.fi/en/2019/01/22/rehearsing-hospitalities-is-frames-new-public-programme/>

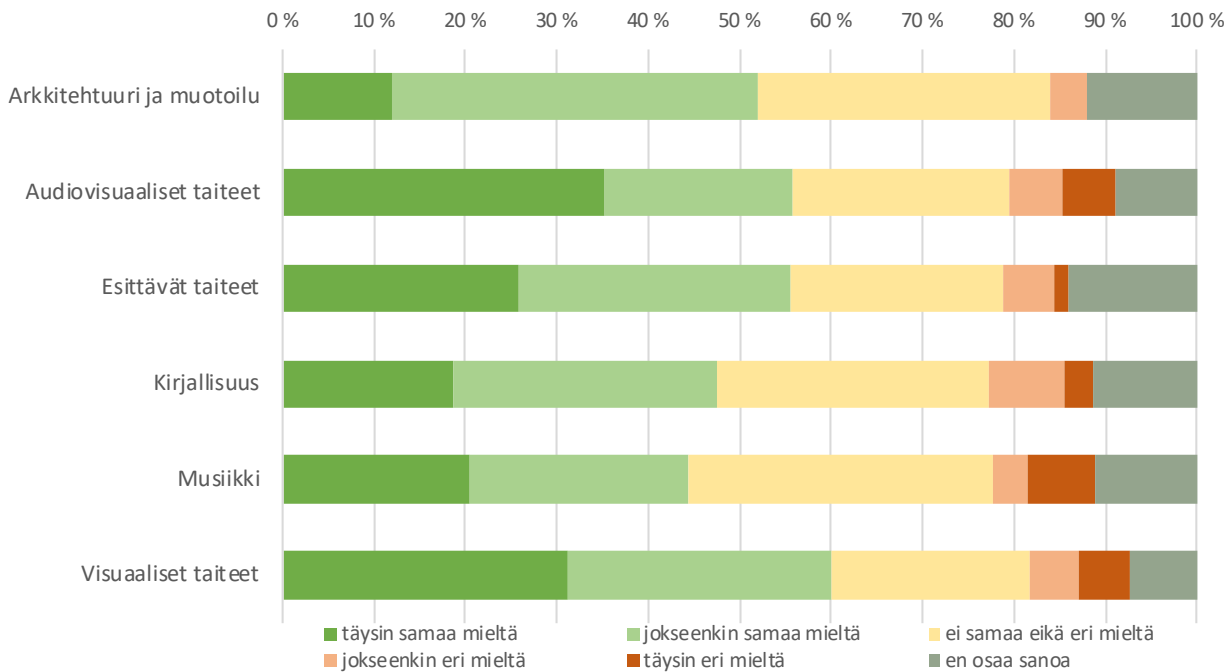
KUVIO 41. Vastaajien näkemykset ulkomaisten taiteilijoiden Suomessa työskentelyn tukemisen lisäämisestä taiteenaloittain

Jos liikkuvuustuki olisi kaksisuuntaista, se rajoittaisi apurahojen saamisen kriteerejä entisestään (niitä on jo nyt äärettömän vaikea, ellei peräti mahdoton saada).

Suomalaisten instanssien tulisi mielestäni tukea ensisijaisesti suomalaisia taiteilijoita, niin Suomessa kuin ulkomaillakin tapahtuvassa työskentelyssä.

Kaksisuuntaisuus liikkuvuustuessa voisi toimia esimerkiksi työskentelytilojen vaihto-ohjelmalla. Taiteilijoilla on usein hyvät työtilat kotimaassaan ja olisikin hienoa, jos pystyisi päättään vaihtamaan työtiloja jonkun kanssa, niin oma työhuone ei jäisi tyhjän pantiksi tai joutuisi sitä vaivalla vuokraamaan eteenpäin.

Arvoväitteisiin, jotka liittyivät paikallisuuteen, paikallisten tapojen ja kulttuuriperinnön kunnioittamiseen sekä kulttuuriseen omimiseen (appropriatio), saimme monen suuntaisia kommentteja ja näkemyksiä. Eräänlainen perusolettamus on, että vierailijana kunnioitetaan paikallisuuden normeja ja arvoja, mutta taiteen ja taiteilijoiden toimintaan sisältyy myös vaikutusten ja vaikuttamisen vyyhti, johon kuuluvat sekä haastaminen, kokeilu että kyseenalaistaminen.

KUVIO 42. Vastaajien näkemykset tarpeesta pohtia enemmän liikkuvuuden ja kulttuurisen omimisen suhdetta taiteenaloittain

Kulttuuriperinnön kunnioitus on perusolettamus käyttäytymisen kannalta, muttei inspiraation edellytys. Kaikkialla tehdään myös nykytaidetta.

Paikallisen kulttuuriperinnön kunnioittaminen on itsestään selvää. Kunnioittaa verbin voi ymmärtää myös merkityksessä palvoa. Taiteellisessa työssä lähtökohhta on usein kyseenalaistaminen. Yleensä kannattaa kyseenalaistaa omaa kulttuuriaan, mutta toisinaan myös muut kulttuurit herättävät kriittisiä kysymyksiä.

Kulttuurisen omimisen käytännöissä on selkeitä rajoja, joita ei ylitetä esimerkiksi Amerikan alkuperäiskansat sekä tietoinen American African kulttuurinomimisen käytännöt. Hyvä taide tiedostaa rajat.

Onko taiteilijat huomaamattaan uuden ajan kolonialisteja mennessään kaukaisiin kohteisiin? Toimiiko perinteinen kehitysapu paremmin ja voisiko taiteilijoita mieluummin palkata kehitysavun projekteihin? Aktiivisuutta tulisi tukea.

Kulttuurista omimista pitäisi ylimalkaan pohtia. Valtaväestön edustajan näkökulmasta tuntuu, että tässä mennään helposti ylilyön-teihin... suuntaan ja toiseen. Jos jokin on joillekuille pyhä, sitä ei tarvitsisi minusta riepotella hivin vuoksi vain koska haluttaa. Toisaalta se, että jokin on

vähemmistökulttuurille leimallista, ei pitäisi automaattisesti tarkoittaa, ettei siitä saa kukaan muu inspiroitua tai nauttia.

Kulttuurinen omiminen on asia, jonka riskiä lisääntyvä liikkuvuus nimenomaan vähentää, kun taiteilijat saavat oikeaa kosketusta toisiin kulttuureihin. Kulttuurierojen ymmärtäminen ja käytännön kokeminen ovat tärkeä luovuuden ja avartumisen edellytys tässä maailmassa. Jos arastelemme kontaktia toiseen kulttuuriin esim. omimisen pelossa, vapautunut verkostoituminen voi kärsiä. Mielestäni on itsestään selvä peruslähtökohta, ei mikään mielipideasia, että paikallista kulttuuriperintöä ja paikallisia tapoja kunnioitetaan, kun mennään toiseen kulttuuriin.

It is extremely important to interact with locals, their culture and their habits. A lot of people always live in the same place, and they can't be ignored. Art residencies are good from that point of view, because their art projects will display the local integrity.

Kulttuurinen omimiseen on tärkeää kiinnittää huomiota, mutta taiteilijat ovat kautta aikojen ottaneet vaikutteita toisista kulttuureista. Kulttuuri ei tyhjiössä tai kuplassa, vaan kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa. Taiteilijan on voitava vaikuttaa muista kulttuureista, ottaa vaikutteita. Jos omiminen huolestuttaa, lisäksiin koulutusta (luentoja ja seminaareja) ja keskusteluja asiasta, mutta taidetta ei voi lähtökohtaisesti suitsia. Asettaa sille rajoituksia. Ei taide itsessään ole hyvää tai pahaa, valkoista tai mustaa, se on monitahoista, kerroksellista ja joskus myös ongelmallista.

Taiteilijan työssä voi myös haastaa perinteisempiä kulttuuritapoja, sillä voi kunnioittaa sitenkin, että keksii uutta ja hauskaa, vaikkapa komiikan keinoin ja tuo esiin uusia näkökulmia ja olemalla avoimesti ja aidosti dialogissa, vaikka hyvinkin erilaisen kulttuurin tiimoilta. Avoin, kunnioittava ja poleeminenkin on ok!

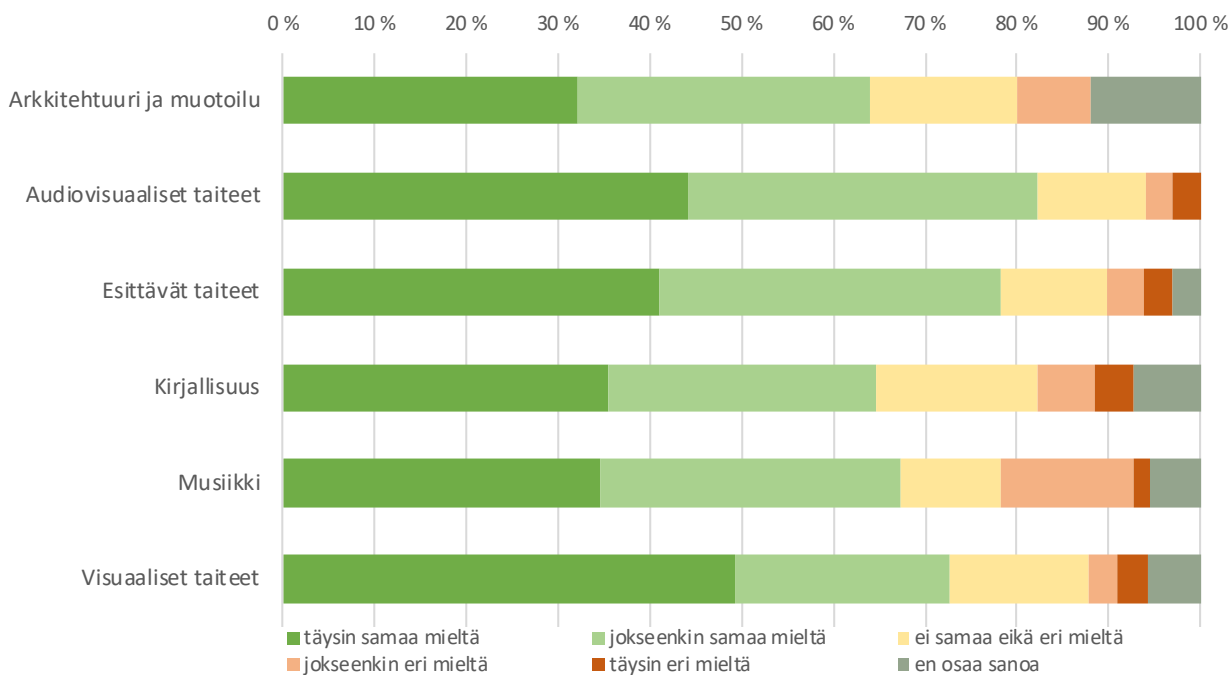
Kulttuuriappropriatio termin käytöstä on tullut aivan täysi farssi. Valkoiset erityisherät ovat suurin porukka, joita kyseinen asia häiritsee. Appropriatiota harrastetaan kaikissa kulttuureissa ja se on globaalissa kulttuurissa täysin luonnollista. Totta kai tökerö ja väärin tehty lainaaminen on aina huonoa ja se yleensä herättääkin kritiikkiä.

Eniten kommentteja synnyttävä väite liittyy liikkumisen aiheuttaman hiihlijäljän huomioiminen. Tämä paljon huomiota saanut tapa hahmottaa omia mahdollisuuksiaan ilmastonmuutokseen vaikuttamiseksi on keskeinen myös liikkuvuutta edistäville tahoille. Ekologinen kompensatio, pidennetyt residenssijaksot

sekä lentomatkailun välttämisen suosittelu on keinoja, joilla on yritetty konkreettisesti vaikuttaa liikkumisen kuormittamiseen.²¹

Taiteilijoiden keskuudesta nousee erilaisia mielipiteitä oman liikkumisen roolista ja merkityksestä isommassa mittakaavassa. Siinä missä joidenkin mielestä taiteilijoiden liikkuvuus kuitenkin on marginaalista, pitävät toiset oleellisena, että juuri taiteessa nostetaan ekologiset vastuut esille.

Kotimainen liikkuminen ja digitalisaatioteknologian hyödyntäminen nousevat jälleen vaihtoehdoksi globalisaatiota korostavalle liikkuvalla uraihanteelle. Riskiriita edullisen lentomatkailun ja aidon eettisen elämäntavan välillä on todellinen.

KUVIO 43. Vastaajien näkemykset tarpeesta kiinnittää enemmän huomiota liikkuvuuden hiilijalanjälkeen taiteenaloittain

Kaikki erittäin hyviä pointteja, moni mieltii etenkin hiilijalanjälkeään tänä päivänä ja on päättänyt esim. lopettaa lentämisen kokonaan.

Hiilipäästöt huomioiva matkustaminen, taiteen tekeminen ja verkostoituminen on edelleen marginaalista ja vaatii tiettyä edelläkävijämentaliteettiä, ja se on hitaampaa ja kalliimpaa. Tämä tulisi huomioida liikkuvuudesta puhuttaessa ja sitä tuettaessa.

21 HIAPin ja Mustarinda-residenssi ovat kehittäneet yhteistyöhankeen fossiilisten polttoaineiden jälkeisestä maailmasta. Ks: <http://www.hiap.fi/event/hiap-mustarinda-post-fossil-transition>

Hiilijalanjäljestä: liikkuvuuden lisääminen on kulttuurin monimuotoisuudelle tärkeää, mutta se ei saisi lisätä turhaan esimerkiksi lentokoneilla lento-lyä. Hiilijalanjälkeen pitäisi kiinnittää jotenkin huomiota. Sitä voisi yrittää kunkin taiteilijavaihdon yhteydessä kompensoida, vaikka lahjoituksilla metsitysprojekteihin tms.

Sama koskee hiilijalanjälkeä. Se on toki hieno pyrkimys, mutta rajaisi tyystin pois monta kohdetta, käytännössä koko Länsi-Euroopan ja Pohjois-Amerikan, esimerkiksi. Afrikasta puhumattakaan. Näihin paikkoihin, kun on melko mahdoton nykypäivänä päästä muutoin kuin lentämällä.

Nykyinen ekologinen tilanne saa pohtimaan residenssijaksojen oikeutusta. Ehkä tuki voisi ulottua myös junamatkoihin ja laivamatkoihin (sitä tuskin voi kuitenkaan edellyttää?) lentojen sijaan? Voisiko siihen kannustaa jollain tavalla?

Liikkuvuuden aiheuttaman hiilijalanjäljen pohtiminen, tutkiminen tai pienimuotoinen tutkimus tai gallup siitä voisi olla kiva lisä tuoda ilmi liikkuvuusapurahojen käytön raportoinnin yhteydessä.

Ei tulisi olettaa, että kaikki lentävät, vaan hitaamman matkustamisen keinoja pitäisi tukea enemmän.

Ekologiaan pitäisi kiinnittää huomiota: tämä suosii liikkuvuutta kotimaassa ja lähialueilla sekä digitaalisuuden korostamista.

Hiilijalanjälki on erittäin tärkeä mutta vaiettu asia. On absurdia seurata kuinka oikein eko-/luomuhenkiset taiteilijat kuitenkin käväisevät viikonloppuna Berliinissä tai Lontoossa, ihan vaan katsomassa jonkun tärkeän näyttelyn. Lentäminen on niin halpaa ja matkustus kivaa, ettei siinä asiassa ajatella ollenkaan luonnonvaroja.

Hiilijalanjälki on kaunis ajatus, mutta jokainen meistä tietää, että lentäminen on halpaa. Niin kauan kuin tukiin ei tule merkittävää korotusta, on ihan järjetöntä pohtia tällaista. Eri asia jos asuisimme Berliinissä ja suurin osa matkoista suuntautuisi muualle Keski-Eurooppaan ja aina voisi valita junan.

First of all, carbon footprint and ecology are extremely important in every aspect of our lives. Melting of the Arctic, that will eventually affect many cities around the Equator drowning, would be a terrible damage both to people, cultures, architecture, art stored there... Art can and should raise the awareness about ecological problems, not commit to them.

Parhaiten hiilijalanjälkeä parannetaan siten, ettei liikuta. Olemme kaikki tietenkin huolissamme ilmastonmuutoksesta, mutta jonkinlainen relevanttius kuuluu kohtuullisuuteen, mikä puolestaan olisi eräs parhaista hiilijalanjälkeä pienentävistä tekijöistä.

Marginaalisia hiilijalanpäästöjä on turha kulttuuriryöntekijöiden pohtia.

Hiilijalanjälki-asiaan: Koneen säätiö on ryhtynyt ekologiseen kompensatioon juurikin siksi, että sen tukemat hankkeet lisäävät lentoliikennettä ja hiilipäästöjä liikkuvuuden kautta.

Voisi suoraan kannustaa laiva-, juna-, ja bussiliikenteen käyttöön. Lentämiseen voisi antaa rahaa vaikkapa ainoastaan Euroopan ulkopuolelle tai muuten hyvästä ja perustellusta syystä. Matka-aikojen pidentyessä apurahaan olisi hyvä liittää myös kiinteä päiväraha.

Yes, really I believe that institution who are giving any kind of support to recipients have a tool to demand responsible ways of traveling on them and make a change and lower carbon footprint!

BAROMETRIN YLEISET KYSYMYKSET VERTAILU 2015–2018

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon merkityksistä

Taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuuteen keskittyvä barometri on kaikkiaan neljäs Cuporen ja Taiteen edistämiskeskuksen yhteistyönä toteuttama. Jokaisella Taiteen ja kulttuurin barometrilla on ollut eri teema ja siihen liittyvä kysely (tai kyselyt) on suunnattu aina eri ryhmälle taiteilijoita ja taiteen asiantuntijoita. Joka vuosi kyselyyn on kuitenkin sisällytetty myös toistuvia taiteeseen, taiteilijuuteen ja tasa-arvoon liittyviä teemoja. Yksi toistuvasti kartoitettava aihealue koskee yhdenvertaisuutta.

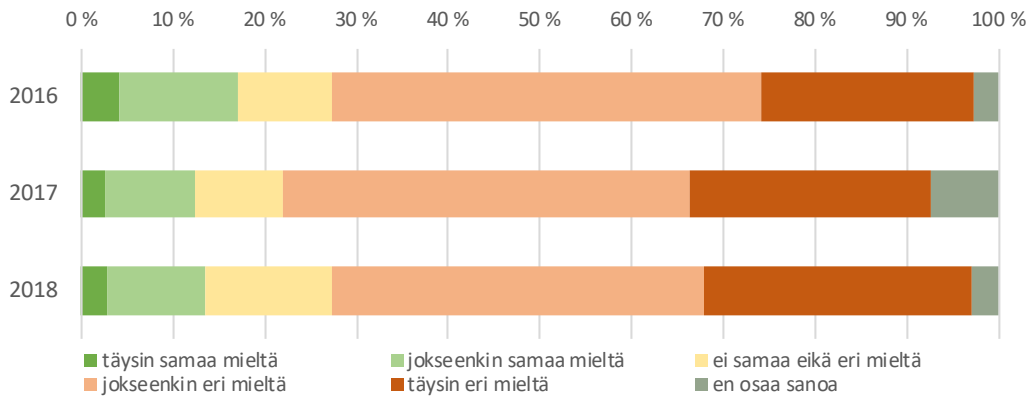
Ensimmäisessä, vuonna 2015 julkaistussa barometrissa, kyselyn kohderyhmänä olivat Taikessa sekä suurimpien säätiöiden taiteen apurahahakemusten vertaisarvioijina toimivat asiantuntijat. Heidän taiteen tasa-arvoisuutta koskevat näkemyksensä olivat melko neutraaleja. Ensimmäisessä barometriraportissa näkemykset tiivistettiin näin:

Vertaisarvioijien yhdenvertaisuutta koskevat näkemykset eivät ole kovin voimakkaita – muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta vain harva vastaajista oli täysin samaa tai täysin eri mieltä väittämien kanssa. Jokseenkin samaa mieltä olevien osuus oli sen sijaan monen väittämän kohdalla kohtalaisen suuri. Epäröiviä näkemyksiä selittävät ainakin osaltaan esiin nousseet kommentit, joissa muun muassa kerrottiin vaikeuksista ottaa kantaa ilman pohjustavaa tutkimustietoa. (Rautiainen, Roiha & Rensujeff 2015, 42.)

Suoria kysymyksiä eriarvoisuuden kokemuksista kyselyyn ei vielä sisällynyt, eikä barometrin kohderyhmä, koostuen myös muista kuin taiteilijoista, olisi myöskään sellaisenaan soveltunut kuvaamaan taiteilijoiden työssään kokemia kokemuksia. Väittämät olivat ehkä tästä syystä muotoiluiltaan melko spesifejä ja niillä kartoitettiin vertaisarvioijien näkemyksiä erilaisten taustatekijöiden (kuten ikä, asuinpaikka, kieliryhmä tai sosiekonominen asema) merkitykseen taiteilijana toimimisessa ja menestymisessä. Voitiin silti todeta, että taustatekijöillä on vaikutusta tasa-arvon kokemisessa.

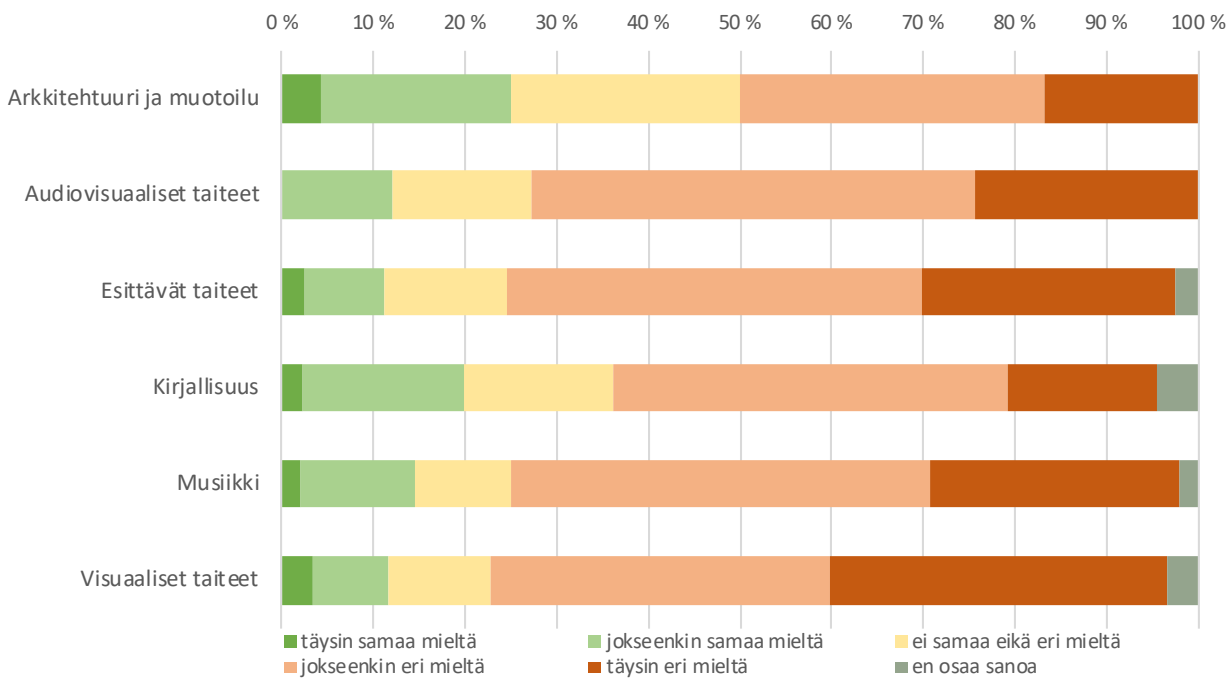
Aihealuetta koskeneiden väittämien muotoilua muutettiin vuoden 2016 barometriin, jonka kohderyhmänä olivat taiteilijajärjestöjen hallitusten jäsenet, jotka usein ovat itsekin taiteilijoita. Heiltä kysyttiin suoraan kokemuksia taide-elämän eriarvoisuudesta. Vastaavat kysymykset sisällytettiin myös seuraavaan, nuorten (alle 35-vuotiaat) taiteentekijöiden näkemyksiä kartoittaneeseen vuoden 2017 barometriin, samoin kuin nyt käsillä olevaan liikkuvuutta käsittelevään barometriin.

Vastaukset väittämään ”Taiteen kenttä on tasa-arvoinen” ovat olleet vuosina 2016-2018 vaihtuvasta vastaajajoukosta riippumatta varsin samankaltaisia. Joka kerralla noin 70 prosenttia vastaajista on ollut eri mieltä väittämän kanssa. Tiivistäen: tasa-arvo toteutuu taiteen kentällä heikosti. (Kuvio 44.)

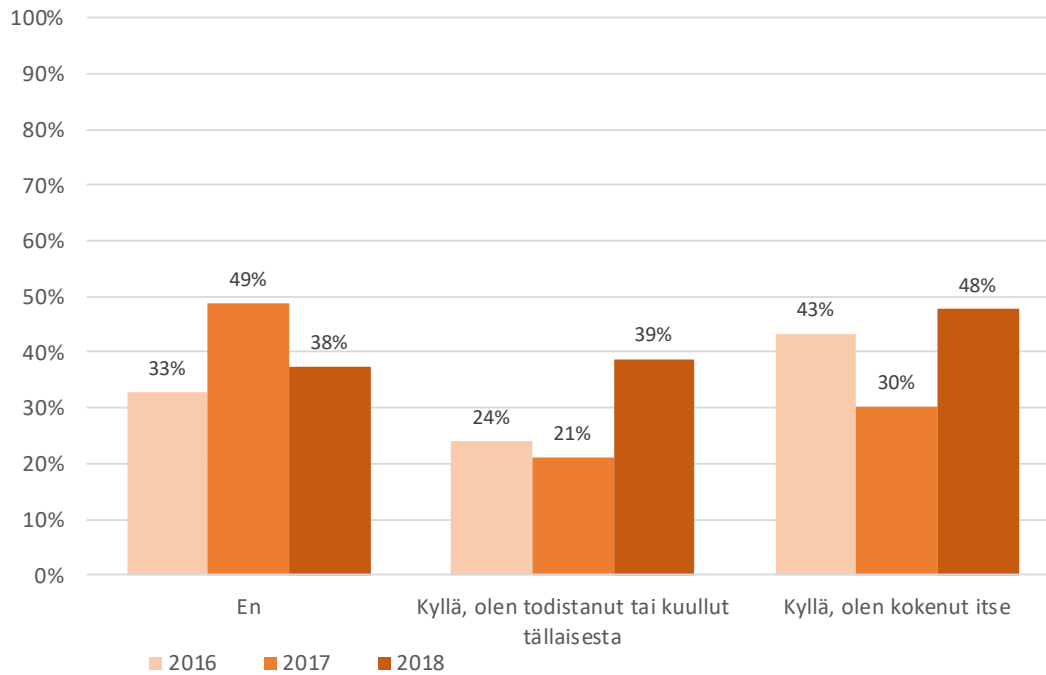
KUVIO 44. Vastaajien näkemykset vuosina 2016-2018 barometrin kysymykseen ”Taiteen kenttä on tasa-arvoinen”

Taiteenaloittaisessa tarkastelussa sanoma ei juuri muutu. Tämän vuoden aineistossa paras tilanne on arkkitehtuurin ja muotoilun aloilla toimivilla taiteilijoilla, mutta heistäkin vain neljännes pitää tilannetta hyvänä. Kaikkien suurimpien taiteenalojen kohdalla tilanne on vielä selvästi heikompi: vain 11 prosenttia esittävien taiteiden aloilla toimivista vastaajista, 15 prosenttia musiikin vastaajista ja 11 prosenttia visuaalisten taiteiden vastaajista pitää taiteen kenttää tasa-arvoisena. (Kuvio 45.)

KUVIO 45. Vastaajien näkemykset (2018) väittämään ”Taiteen kenttä on tasa-arvoinen” taiteenaloittain

Vaikka jo aiemmin on todettu, että taiteen kenttä ei ole tasa-arvoinen, poikkeavat tämän vuoden vastaajat edelleen huonompaan suuntaan aiempiin barometreihin nähden: peräti 48 prosenttia heistä on kokenut itse epäasiallista kohtelua. Lisäksi jonkun toisen epäasiallista kohtelua on tämän vuotisista vastaajista todistanut 39 prosenttia. (Kuvio 46.)

KUVIO 46. Vastaajien näkemykset vuosina 2016-2018 barometrin kysymykseen ”Oletko kokenut tai todistanut taiteilijana/taiteellisessa työssä epäasiallista kohtelua ja/tai syrjintää?”

Koska tämän vuoden vastaajat ovat profililtaan aktiivisesti liikkuvuuteen suhtautuvia ja monet heistä myös työskentelyjaksoja ulkomailla viettäneitä, tulokset herättävät kysymyksen, altistaako liikkuvuus siihen osallistuvia taiteilijoita jotenkin poikkeuksellisen paljon epäasialliselle kohtelulle. Kaikkiaan 255 vastaajaa käytti vapaan kommentoinnin mahdollisuutta tämän kysymyksen kohdalla. Täydentävissä vastauksissa viittaukset suoranaisesti liikkuvuuden olosuhteisiin epäasiallisen kohtelun syyinä ovat harvoja. Selvästi useammin viitataan ”yleisiin” syrjinnän syihin, kaikkein eniten sukupuoleen ja yleisesti epäasiallisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen. Kolmanneksi useimmin koettu syrjinnän syy liittyy ikään - sekä nuoret että vanhat kokevat epäasiallista kohtelua ikänsä vuoksi. Sen sijaan vammaisuuteen tai sukupuoliseen suuntautumiseen syrjinnän syinä viittasivat harvat tämän kyselyn vastaajat. (Taulukko 2.)

Taulukoimme täsmentävien vastausten sisällöt 12 teeman mukaan, yleisimmästä harvinaisimpaan edeten.²² Taulukon kolmanteen sarakkeeseen on koottu eri teemoja kuvaavia suoria lainauksia aineistosta. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Täydentävissä vastauksissa kysymykseen ”olen kokenut syrjintää, millaista?” mainitut syrjinnän perusteet

Syrjinnän peruste	Mainintoja eri vastauksissa	Esimerkkivastauksia
Sukupuoli	68	<p><i>Eri sukupuolia ei kohdella taidekentällä tasa-arvoisesti.</i> (Nainen, 30–39 v., visuaaliset taiteet)</p> <p><i>Olen nainen, ja maalta kotoisin. Akateemisesta perheestä tulevaa miestä kuunnellaan kentällä, toisin kuin minua. Taidekentän ilmaistyon tekevät myös pääsääntöisesti naiset. Työpaikkahaastatteluisissa lapseton nuori nainen ei saa töitä.</i> (Nainen, 30–39 v., visuaaliset taiteet)</p> <p><i>Sukupuolesta johtuvaa vähättelyä ja asiantuntemuksen aliarviointia.</i> (Nainen, 60–69 v., kirjallisuus)</p>
Syrjivät asenteet ja epäasiallinen kohtelu	52	<p><i>Ennakkoluuloista tai vähättelevää kohtelua.</i> (Nainen, 40–49 v., esittävät taiteet)</p> <p><i>Kyseenalaistamista, kiusaamista.</i> (Nainen, 30–39 v., esittävät taiteet)</p> <p><i>Tulin syrjäytetyksi työstäni valheellisin perustein.</i> (Nainen, 50–59 v., kirjallisuus)</p>
Ikäsyrjintä	36	<p><i>Nuorempana pojuteltiin.</i> (Audiovisuaaliset taiteet, mies, 50–59 v.)</p> <p><i>Nuoria, aloittelevia taiteilijoita kohdellaan törkeästi.</i> (Kirjallisuus, ei ole halunnut kertoa sukupuoltaan, 30–39 v.)</p> <p><i>Työskentelin aiemmin elokuva-alalla, työt loppuivat iän perusteella, aiemmin ellei nuoleskellut riittävästi.</i> (Kirjallisuus, mies, 60–69 v.)</p>
Seksuaalinen ahdistelu ja häirintä	33	<p><i>Jouduin miesnäyttelijöiden ahdistelemaksi nuorena.</i> (Esittävät taiteet, nainen, 60–69 v.)</p> <p><i>Kustantaja lähennellyt epäasiallisesti alan juhlissa, sekä minua että monia muita naisia. M.m. tunkenut varoittamatta antamaan kielisuudelman.</i> (Monialaiset, nainen, 40–49 v.)</p> <p><i>Vähättelyä ammattini harjoittamisesta, seksuaalista häirintää ja ahdistelua.</i> (Esittävät taiteet, nainen, 30–39 v.)</p>

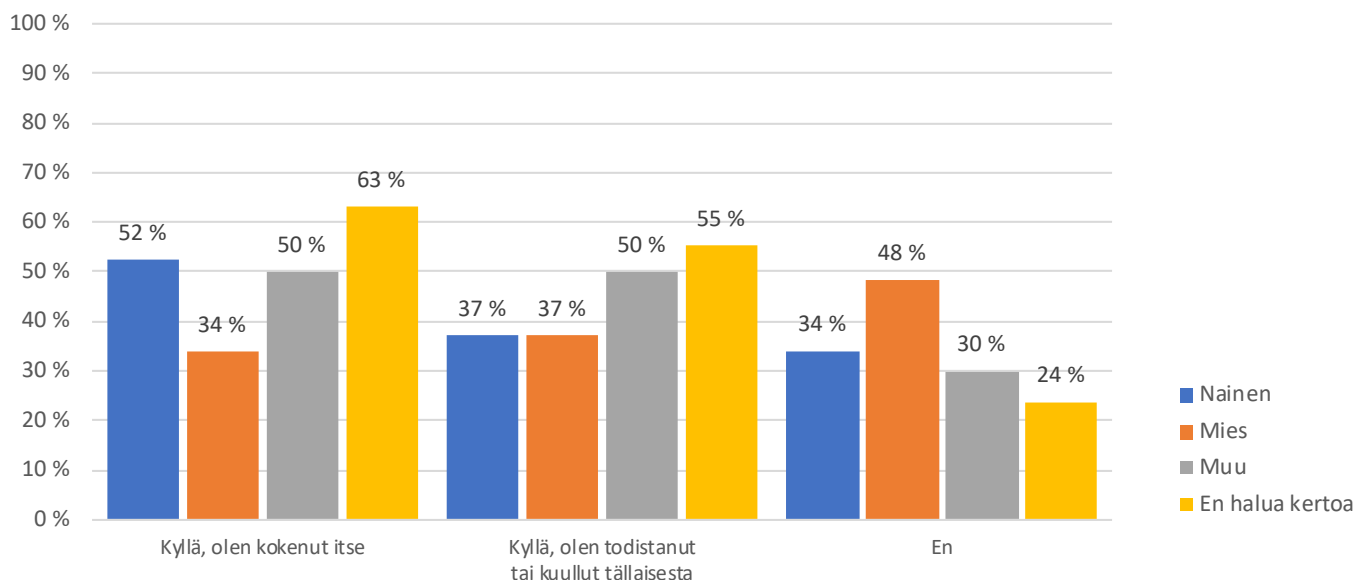
22 12 teemaan sisältyy yhteensä 318 vastausta. Osa vastaajista antoi pidempiä vastauksia, joissa lueltiin useita eri syitä syrjinnälle. Tällaiset vastaukset on taulukossa luettu useampaan teemaan.

Taiteenalakoh- taiset traditiot ja konventiot	31	<p><i>Ammattitaitoani on väheksytty nojaten traditioihin.</i> (Esittävät taiteet, nainen, 30–39 v.)</p> <p><i>Kysyin valtion tukea saavalta museolta onko heillä mahdollista rahoittaa heille tulevaa näyttelyä. Minua pilkattiin kun kehtasin puhua rahasta.</i> (Visuaaliset taiteet, nainen, 40–49 v.)</p> <p><i>Tanssi on edelleen monissa teattereissa matalinta kastia. Muusikoille maksetaan asianmukainen palkka, mutta tanssijat (myös ammattilaiset) palkataan avustaja-tittelillä ja nimellisellä korvauksella.</i> (Esittävät taiteet, nainen, 40–49 v.)</p>
Rahoitus- ja tukijärjestelmät	26	<p><i>Nykyiset tukimuodot itsessään luovat syrjäntämahdollisuuden. Vertaisarvionti ei poista kaveripeliä.</i> (Visuaaliset taiteet, mies, 60–69 v.)</p> <p><i>Saamattomia palkkoja.</i> (Esittävät taiteet, mies, 40–49 v.)</p> <p><i>Työehtojen ja sopimusten noudattamaan jättämistä, epäasiallista käytöstä.</i> (Visuaaliset taiteet, mies, 50–59 v.)</p> <p><i>Yrittäjyys pudottaa taiteilijan kaikkien tukien ulkopuolelle.</i> (Esittävät taiteet, nainen, 50–59 v.)</p>
Luokka ”muut syyt”	25	<p><i>Ideat kelpaavat - yhteistyö ei.</i> (Muut, muu, 50–59 v.)</p> <p><i>Päätöksiä ja kommentteja, jotka liittyvät henkilökemioihin.</i> (Visuaaliset taiteet, nainen, 30–39 v.)</p> <p><i>Tasa-arvo puuttuu.</i> (Visuaaliset taiteet, nainen, 60–69 v.)</p>
Etninen tausta, kieli tai kansallisuus	14	<p><i>I have experienced both sexism and racism as a visual artist in Finland.</i> (Visuaaliset taiteet, nainen, alle 29 v.)</p> <p><i>Språklig diskriminering är ofta förekommande.</i> (Visuaaliset taiteet, mies, 50–59 v.)</p> <p><i>Suomalaisena minua ja kaveriani kohdeltiin huonosti ruotsin kielisessä koulussa.</i> (Visuaaliset taiteet, mies, 40–49 v.)</p>
Koulutuk- sen aikaiset tapahtumat	12	<p><i>Itse asiassa taideopiskeluaikana oli kiusaamista ja syrjimistä, en valmistuttuani ole kohdannut ikäviä kollegoja niinkään.</i> (Visuaaliset taiteet, nainen, 40–49 v.)</p> <p><i>Seksuaalista häirintää ja vihjailuja, mustasukkaisuutta ja ajatusten torppausta jo omilta opettajilta.</i> (Visuaaliset taiteet, nainen, 30–39 v.)</p> <p><i>Opettajien/ vetäjien suunnalta itsetuntoa alentavaa käyttäytymistä, oppilaiden syrjimistä, ikävää painon kommentointia.</i> (Esittävät taiteet, nainen, alle 29 v.)</p>
Alueellisuus, asuinpaikka	11	<p><i>Tunnen tulleen syrjityksi asuin- ja työskentelypaikkani takia.</i> (Visuaaliset taiteet, nainen, 40–49 v.)</p> <p><i>Pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvia kohdellaan usein väheksyvästi.</i> (Visuaaliset taiteet, mies, 40–49 v.)</p> <p><i>Asuinpaikkakunta suosii vieraita taiteilijoita erittäin näkyvästi.</i> (Visuaaliset taiteet, mies, yli 70 v.)</p>

Vamma tai sairaus	6*	<i>Autismin kirjon taiteilijalle verkostoituminen ja itsensä vmarkkinointi on haastavaa, siten systeemi on syrjivää.</i> <i>Liikuntarajoitteisena koen, että minua ei oteta useinkaan niin vakavasti kuin terveempiä.</i> <i>Esteellinen ympäristö tai ettei haluta apuvälineiden käyttäjiä kävijöiksi.</i>
Sukupuolinen suuntautuminen	5*	<i>Ei-heterona olen kokenut esim. vaaleanpunaisen katon asettumista tielleni työpaikkaa hakiessani. Olen usein saanut epäasiallista kohtelua ollessani yhteydessä Taikeen.</i> <i>Sukupuolenkorjausprosessini alkamisen jälkeen en ole saanut yhtään apurahaa. Muutos aiempaan tilanteeseeni on huomattava ja äkillinen.</i>

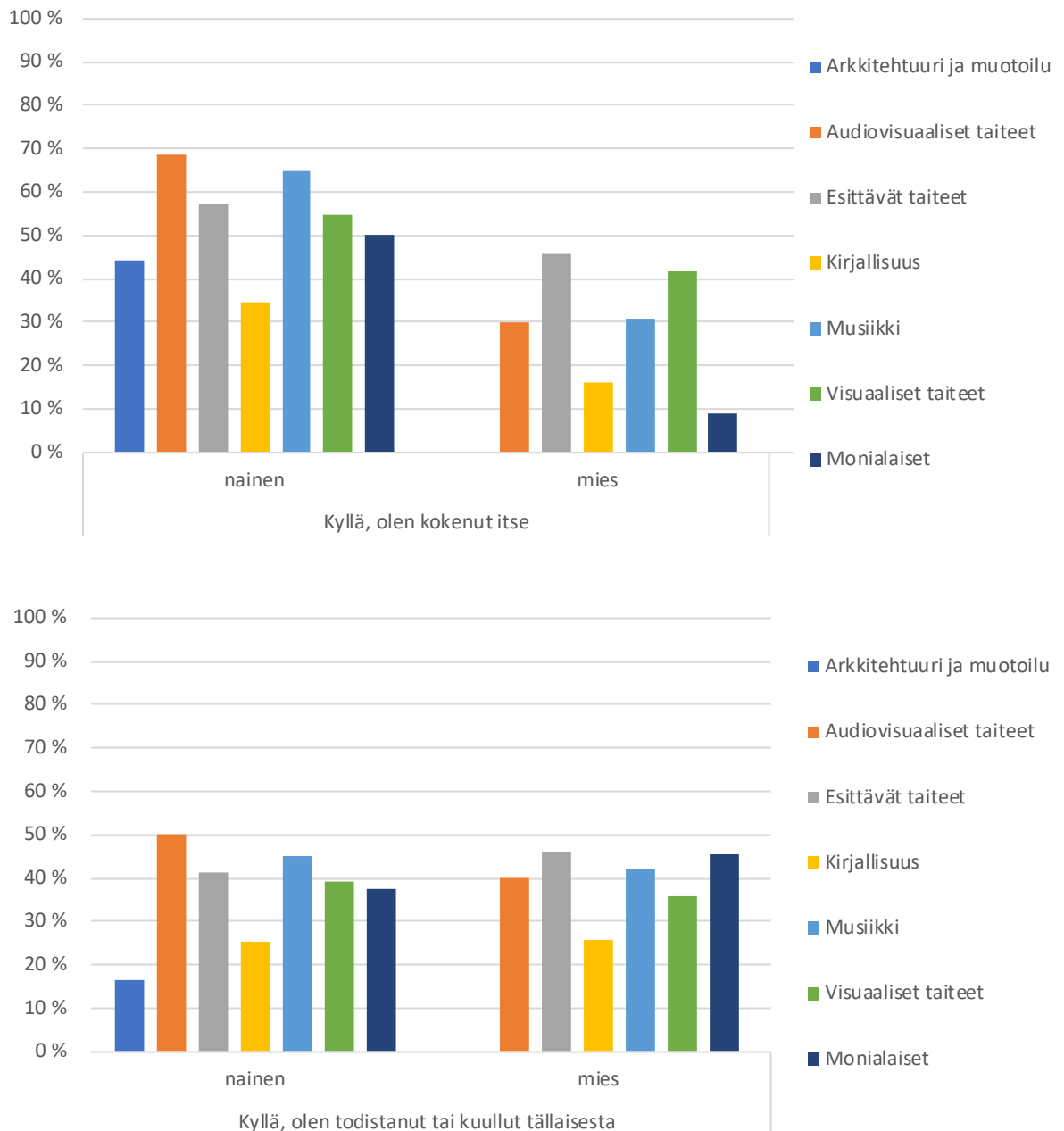
*Ala-, sukupuoli- ja ikätiedot jätetty esimerkkivastauksista pois anonyymiteetin varmistamiseksi.

Vastaukset jakaantuvat sukupuolen mukaisessa tarkastelussa siten, että naiset ovat itse kokeneet syrjintää miehiä useammin. Jonkun muun epäasiallisen kohtelun todistaminen sen sijaan on yhtä yleistä sekä miesten että naisten kohdalla. Vastauksilla annettiin mahdollisuus valita sukupuoleksi myös vaihtoehto ”muu” tai jättää sukupuoli kertomatta. Näissä vastaajaluokissa lukumäärät ovat hyvin pieniä, mutta on silti kuvaavaa, että sukupuolensa kertomatta jättäneet tai vaihtoehdon ”muu” valinneet ovat sekä kokeneet että todistaneet perinteisen sukupuolijaon mukaisen vaihtoehdon valinnoita useammin epäasiallista kohtelua. (Kuvio 47.)

KUVIO 47. Vastaukset väittämään: ”Oletko kokenut tai todistanut taiteilijana/taiteellisessa työssä epäasiallista kohtelua ja/tai syrjintää?” sukupuolen mukaan

Vastauksia samaan väittämään voidaan tulkita myös taiteenaloittain sukupuolen mukaan erotellen. Tällä tavoin tiettyjen alojen vastaajamäärät ovat varsin pieniä, mutta voidaan joka tapauksessa todeta, että epäasiallinen kohtelu näyttäisi olevan yleisempää naisten kuin miesten kohdalla. Myös taiteenalat näyttävät poikkeavan toisistaan, mutta silti näiden vastausten mukaan on selvää, ettei syrjintä ole yksittäisten taiteenalojen sisäinen ongelma, vaan koskee koko taiteen kenttää. (Kuvio 48.)

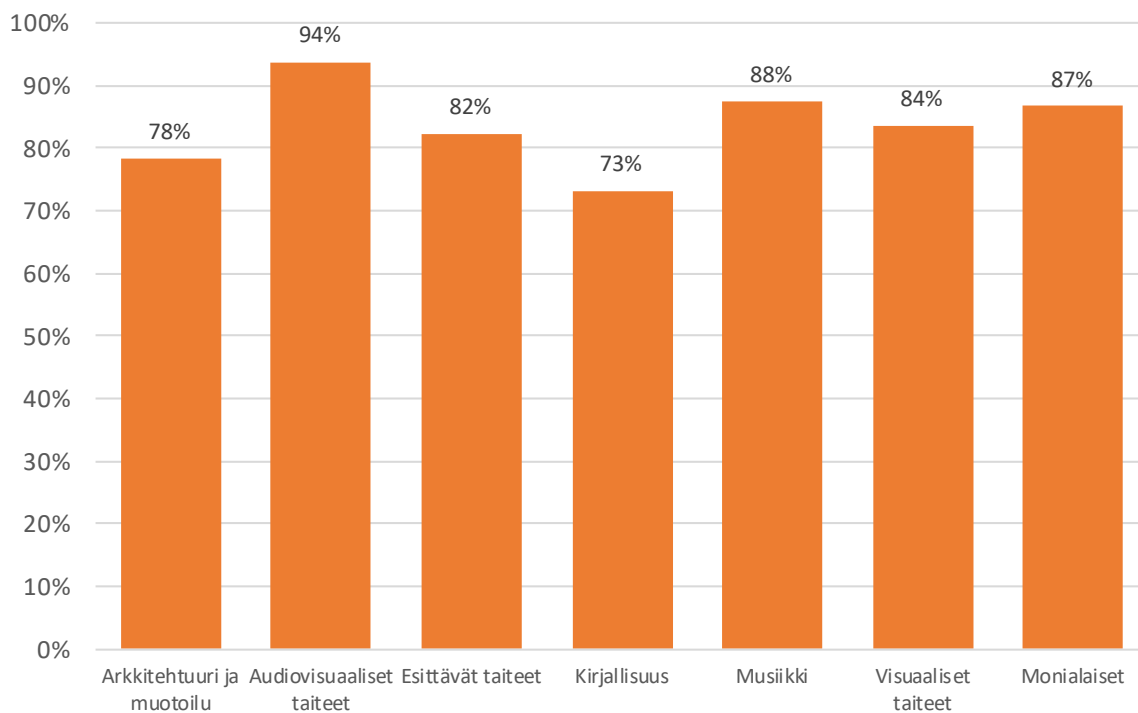

KUVIO 48. Vastaukset väittämään ”Oletko kokenut tai todistanut taiteilijana/taiteellisessa työssä epäasiallista kohtelua ja/tai syrjintää?” taiteenaloittain ja sukupuolen mukaan

Kuvion 48 vastaajamäärät taiteenaloittain:

	Nainen	Mies		Nainen	Mies
Arkkitehtuuri ja muotoilu	18	–	Musiikki	20	26
Audiovisuaaliset taiteet	16	10	Visuaaliset taiteet	150	67
Esittävät taiteet	75	37	Monialaiset	16	11
Kirjallisuus	55	31			

Tämän vuotiset vastaajat näkevät melko yksituumaisesti taiteen kentän rakenteiden ylläpitävän eriarvoisuutta – kokonaiskuva on siten tasa-arvon toteutumisen kannalta kaiken kaikkiaan synkkä. Rakenteiden ylläpitävää eriarvoisuutta havaitsi merkittävä osa kaikkien alojen vastaajista (vähiten kirjallisuuden alalla toimivat (73 %), eniten audiovisuaalisilla aloilla toimivat (94 %)). Vastaukset vahvistavat edelleen näkemystä siitä, että eriarvoisuus on ongelma, joka läpäisee kaikki taiteenalat. (Kuvio 49.)

KUVIO 49. *Kyllä-vastanneiden (2018) osuus väittämään ”Taiteen kentällä on rakenteita, jotka pitävät yllä eriarvoisuutta” taiteenaloittain*

Taiteen kentän rakenteita ja eriarvoisuutta koskeva kysymys kirvoitti runsaasti täydentäviä kirjallisia kommentteja. Peräti 404 vastaajaa käytti mahdollisuutta hyväkseen. Näiden vastausten perusteella voidaan todeta, että taiteilijat lukevat mitä moninaisimpia tekijöitä eriarvoisuutta ylläpitäviksi. Osa vallitsevista käsityksistä perustuu myös taidehallinnon ja rahoitusjärjestelmien huonoon

tuntemukseen. Muutamat vastaajat totesivatkin, että vaikka olivat vastanneet väittämään ”kyllä”, eivät he kuitenkaan tunne kentän rakenteita riittävän hyvin täsmälliseen, millaisista rakenteellista tekijöistä eriarvoisuus syntyy. Vastausten käytettävyyden kannalta eriarvoisuuden rakenteellisia syitä olisikin syytä taustoitaa ja eritellä täsmällisemmin sekä antaa vastaajille tältä pohjalta enemmän valmiita vaihtoehtoja. Toisaalta vastaukset toki ovat runsas aineisto, josta voidaan nostaa sekä yleisempiä havaintoja että alakohtaisia tekijöitä esiin.

Kaiken kaikkiaan eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita kuvattaessa toistuvat monet samat teemat, joita on kuvattu jo yllä (ks. taulukko 2): miesten hallitsemat valta-asetat, käsitykset suhteisiin perustuvasta suosimisesta tuen jakamisessa, pääkaupunkikeskeisyys sekä vähemmistöjen marginalisoitu asema. Näitä teemoja koskevia vastauksia sisältyi aineistoon toistuvasti riippumatta vastaajan omasta taiteenalasta.

Tässä yhteydessä nostamme lisäksi esimerkkilainauksien avulla esiin muutamia erityispiirteitä niiltä aloilta, joilta saatiin eniten täydentäviä vastauksia (nämä ovat muutenkin suurimpia taiteenaloja: esittävät taiteet, kirjallisuus, musiikki ja visuaaliset taiteet). Kirjallisuuden alaa kohdennetusti kommentoivissa vastauksissa²³ korostuu kirjallisuuden luonne alana, jossa työtä tehdään paljon yksin apurahojen turvin, mutta samalla suhteessa kustannustaloihin. Suurimpien kustannustalojen painoarvoa sekä median valtaa kommentoitiin kriittisesti. Lisäksi useammassa kommentissa otettiin kantaa eri kirjallisuuden genrejen välisiin arvostuseroihin, etenkin ”järjestelmän” suhtautuminen lastenkirjallisuutta kohtaan mainittiin useissa vastauksissa erikseen.

Isoilla kustantamoilla on enemmän rahaa markkinoida kirjailijoitaan ja kirjojaan, jotka eivät välttämättä ole yhtään sen parempia kuin pienten kustantamoidenkaan vastaavat. (Nainen, 30–39 v.)

Välillä valta keskittyy liiaksi samoille ihmisille. Joskus sama henkilö toimii kustantamon esilukijana ja toisaalla kriitikkona. Kriitikko puolestaan istuu apurahalautakunnassa. (Nainen, 50–59 v.)

Sekä kustannusmaailma että media suosivat bestselleristejä, julkkiskirjailijoita ja sensaatioaiheiden käsittelijöitä. Esim. kritiikkejä ja haastatteluja tulee vuosittain samoista noin 10–15 tekijästä. Lastenkirjallisuudessa kustantajat suosivat sarjojen tekijöitä ja viihdetähtiä, laadukkaiden yksittäisteosten kirjoittajien on vaikea päästä nykyään edes julkaisukynnyksen yli. Myös apurahojen jaossa lapsille ja nuorille tekevät jäävät vähemmälle. (Nainen, > 70 v.)

23 Kysymykseen vastasi yhteensä 48 kirjailijaa, joista vain osa kohdensi kommenttinsa nimenomaan kirjallisuuteen taiteenalana.

Omalla alallani esimerkiksi korkeakirjallisuuden suomentajia arvostetaan, lastenkirjallisuuden suomentajia ei puolestaan pidetä juuri minään. (Nainen, 40–49 v.)

Musiikin alalla toimivien vastauksia saatiin tähän kysymykseen 39. Jälleen monet vastauksista toistivat edellä kuvattuja yleisiä eriarvoisuuden teemoja, joiden taustalla nähtiin toki myös nimenomaan musiikin toimintarakenteisiin pesiytyneitä syitä. Esiin nostettiin myös valtionosuusrakenne sekä eri musiikin lajien väliset statuserot. Etenkin musiikin alaa koskettavat myös kaupallisiin rakenteisiin liittyvät lieveilmiöt.

Musiikin alalla erittäin pitkät sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän perinteet, niin työkentällä kuin koulutuksessakin. (Nainen, 30–39 v.)

Tietyt taiteenalat / tehtävät ovat edelleen miespainotteisia, vaikka ammattitaitoisia naisia olisi vastaaviin tehtäviin. Omat kokemukset musiikin ja elokuvan saralta. (Mies, 40–49 v.)

VOS, yleisemmin tietyt tuen saajat saavat säännöllisesti tukea. Alueellista eriarvoisuutta olemassa myös. Pääkaupunkiseutu versus muu Suomi. Klassinen musiikki versus rytmimusiikki. On traagista, että Suomen ainoa ammattiorkesteri (UMO) kamppailee talousvaikeuksissa ja samaan aikaan lähimaastossa RSO, HKO, jne. käyttävät moninkertaisesti rahaa. (Mies, 50–59 v.)

Kaupalliset rakenteet esim. musiikkialalla ylläpitävät monikansallisten yhtiöitten armotonta ylivaltaa. (Mies, 40–49 v.)

Esittävien taiteenalojen taiteilijat olivat tämän barometrin toiseksi suurin vastaajaryhmä, mikä näkyi myös tämän kysymyksen täydentävien vastausten määrässä.²⁴ Yksi ilmeinen ja usein mainittu esittävien taiteilijoiden tilanteeseen liittyvä teema oli freelancereiden tilanne. Kuten musiikin alan vastauksissakin, esittävät taiteilijat nostivat esiin myös valtionosuusjärjestelmän ja laitosten erityisaseman suhteessa vapaaseen kenttään. Vastauksia kirvoittivat lisäksi eri taiteenalojen väliset erot, niiden sisäiset konventiot sekä pienten genrejen asema suurempien taiteenalojen sisällä.

Freelancerit ovat tuuliajolla: meillä ei ole esimiestä, jonka puoleen kääntyä valtapelissä. Yksittäinen taiteilija on helppo jättää jatkuvasti tukien ulkopuolelle – kenenkään ei tarvitse ottaa vastuuta, vaikka hän olisi täysin pulassa ja vaarassa syrjäytyä omalta alaltaan tai jo joutunut rahapulassaan esimerkiksi tekemään hänelle sopimatonta muuta työtä. Pitkien mahdollisten

²⁴ 83 esittävillä taiteenaloilla toimivaa taiteilijaa hyödynsi mahdollisuuden täydentävään vastaukseen.

apurahojen väliin jäävät kaudet ajavat yksittäisen hakijan ahtaalle ja umpikujaan: ei ole muuta mahdollisuutta kuin hakeutua muun alan töihin (usein sellaiseen, johon koulutusta ei vaadita ja joka ei kovin henkisesti tyydyttävää ole). (Ikä- ja sukupuolitiedot puuttuvat.)

Teatterit eivät ole vapaiden ryhmien käytössä helposti. (En halua kertoa, 40–49 v.)

VOS-järjestelmä syrjii tanssitaideita. Kaupunginteatteri-järjestelmä syrjii tanssitaideita. Kunnalliset toimijat syrjivät tanssitaideita. Residenssi-järjestelmässä tanssijat ja koreografit on unohdettu lähes kokonaan. 60- ja 70-luvulla pönkitetyt taidemuodot saavat suurimman osan rahoituksesta. He eivät ole valmiita luopumaan mistään, eivätkä halua oikeasti tukea uudempien taidemuotojen vahvistumista. (Mies, 50–59 v.)

En osaa tarkalleen sanoa, mutta mielestäni eri taiteenaloja arvostetaan eri tavoin. Musiikki ja teatteri saavat eniten huomiota. (Nainen, 40–49 v.)

On häpeällistä, ettei meillä ole vielääkään omaa tilaa, joka mahdollistaisi soolotaiteilijoiden ja työryhmien harjoittelun sekä ensi-iltaesitykset. Edelleenkin ihmetellään, tehdäänkö nukketeatteria aikuisille. Jos meillä olisi oma tila, se ja taiteemme tulisi nopeasti tutuksi kaupunkilaisille. Tilattomuus ja kiertuetuen puuttuminen hankaloittaa oleellisesti työskentelyämme. (Nainen, 50–59 v.)

Perinteinen opettajan malli tai vanhanaikainen johtajan/ koreografian malli, jossa opettaja on jumala, jolle ei saa sanoa mitään takaisin. (Nainen, < 29 v.)

... suurin osa Euroopan sirkusfestivaalien esiintyjistä on miehiä. Suurin sirkuskilpailu Cirque de Demain ei esittänyt yhtään naissooloartistia viime vuonna. Nämä luovat rakenteita ja ennakoasenteita. (Nainen, < 29 v.)

Visuaalisen taiteen aloilla toimivia vastaajia oli tässä barometrissä selvästi eniten, mikä näkyi myös eriarvoisuuden rakenteita koskevien kommenttien kohdalla.²⁵ He näkevät eriarvoisuutta toisaalta aivan vastaavissa paikoissa kuin muidenkin alojen taiteilijat (esim. sukupuolittuneet käytännöt), mutta vastauksissa on myös visuaalisia aloja leimallisesti kuvaavia sisältöjä. Tällaisia ovat ainakin museoiden ja gallerioiden suhtautuminen taiteilijoihin sekä yleisempi toimeentulon niukkuus, joka kytkettiin vastauksissa myös erilaisiin tukijärjestelmiä koskeviin toiveisiin. Lisäksi visuaalisen alan vastauksissa toistui muita aloja useammin pääkaupunkikeskeisyyttä koskeva kritiikki. Myös vakiintuneiden rakenteiden ylläpitämiin

25 165 täydentävää vastausta visuaalisilla taiteenaloilla toimivilta.

alojen välisiin rajoihin kiinnitettiin huomiota ja pidettiin niitä uusien alojen kanalta epätasa-arvoisina.

Museoiden erittäin dominoiva ja ylimieliseksi käynyt asenne suhteessa taiteilijoihin, jotka kuitenkin paljolti ovat taidemuseoiden sisällöntuottajia. Yhtenä esimerkkinä tästä se, ettei ollut kiinnostusta/halua hakea ensimmäisellä hakukierroksella tätä avustusta, josta maksettaisiin taiteilijoille näyttelyistä korvauksia. (Nainen, 30–39 v.)

...mm. kaupalliset galleriat ylläpitävät varakkaampien taiteilijoiden pääsyä vaikutusvaltaisiin tilanteisiin, näyttelyihin ja esim. median tunnustamiksi, vähävaraisempien jäädessä syrjemmälle ja näin ollen ryhmittyyen ennemmin omaksi kentäkseen nk. undergroundin piiriin. (Nainen, < 29 v.)

Maksulliset galleriat (erityisesti järjestögalleriat) -> köyhät taiteilijat eivät hae. (Nainen, < 29 v.)

Koska toimeentulo on heikkoa, ne jaksavat pidempään, kenellä on korkeampaan tuloluokkaan kuuluvat vanhemmat. (Nainen, 30–39 v.)

Taiteen tuki on tällä hetkellä niin pientä, että valta-osa taiteilijoista elää köyhyysrajalla. Lisäksi taiteilijoiden asema työmarkkinoilla ja työttömänä on luvattoman heikko. Kuvataiteilijoiden asema on taiteen kentässä kaikkein heikoin, koska saavat taiteilijoiden määrään nähden pienimmän tuen. Apuraha-politiikka myös kaventaa taiteen kenttää ja kulttuuria yleensä, koska vain muutamat saavat tukea ja osa jää kokonaan ilman, joka supistaa ja kaventaa kulttuurikentän näkemystä. (Mies, 40–49 v.)

Pääkaupunkikeskeisyys korostuu yhä enemmän Taiteen edistämiskeskuksen keskitettyä toiminnan sinne - alueelliset toimikunnat ja toiminta on näivettyä muodolliseksi ja enää ei ole verkostoa alueellisten taide - ja kulttuuri-toimijoiden ja taiteilijoiden kesken- täten pääkaupunkiseudun ulkopuolella toimivien taiteilijoiden asema on heikentynyt taloudellisesti ja taiteilijoille rahaa on vähän jaossa ja epätasa-arvoisuus on lisääntynyt taidealoilla -museot ylläpitävät omalla toiminnallaan eriarvoisuutta jakamalla kuva-taiteilijat jyyiin ja akanoihin-samoin kuraattorikeskeisyys on lisääntynyt ja yhdet ja samat kriitikot ja kuraattorit päättävät ketkä nostetaan ketkä unohdetaan. (Nainen, 60–69 v.)

Rahoitusrakenteet ja niihin kytkeytyvä valtajako pitävät yllä eriarvoisuutta. Taiteenlajien väliset vanhat valtasuhteet voivat ajaa poikki- tai monialaiset nykytekijät eriarvoiseen asemaan. Myös alueelliset seikat, esimerkiksi alueellisen taidemuseon tai teatterin lakkauttaminen aiheuttaa eriarvoisuutta

työmahdollisuuksien ja levityskanavien kapenemisen myötä. (Nainen, 40–49 v.)

Vanhat taiteenalat sorsivat pienempiä/uusia taiteenaloja, jos syrjinnällä tarkoitetaan tässä sellaista syrjintää. (Mies, 40–49 v.)

Taiteen moninaiset tehtävät

Taiteen ominaispiirteitä koskevia väittämiä on sisältynyt jokaiseen tähän mennessä toteutettuun barometriin. Tällä perusteella taiteen laaja saatavuus ja saavutettavuus, taiteen merkitys uusien näkökulmien avaajana sekä taiteen laatu ja laadukkuus ovat taiteen tärkeimmiksi koettuja elementtejä. Myös muita useimmin taiteeseen liitettäviä merkityksiä on kannatettu vuodesta toiseen: vaikka sijoitukset ovat hieman eläneet, ovat ääripäät selvät ja muutokset niiden välillä lopulta melko maltillisia. Näin ollen myös eniten vastustetut väittämät ovat eri vuosien vastaajista koostuvan joukon laajasti jakamia. Kaikkein eniten vastustetaan väitettä taiteen markkinaehtoisuudesta. Myös vaatimusta taiteen viihdyttävyydestä vastustetaan vuodesta toiseen. (Taulukko 3 ja kuvio 50.)

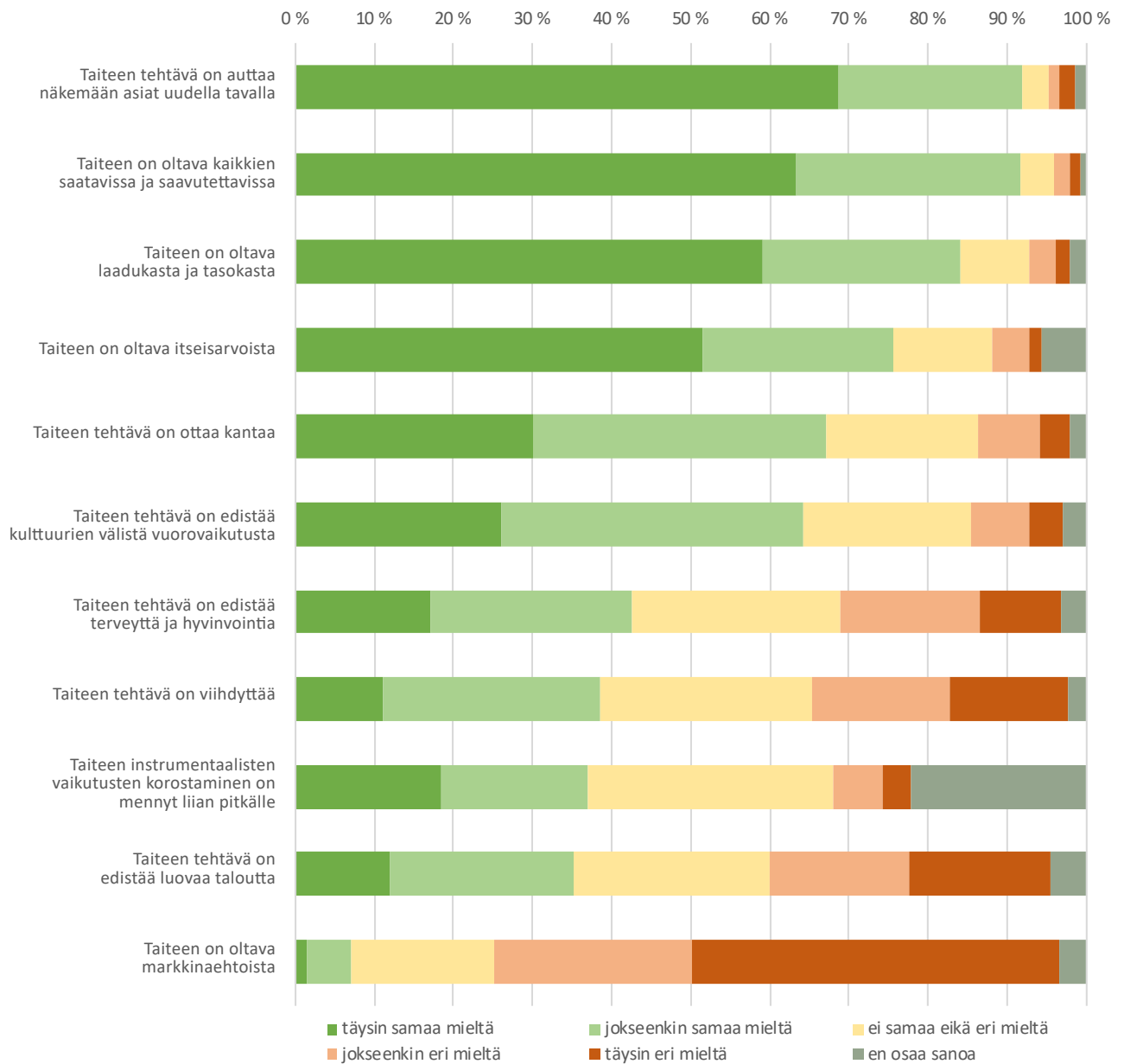
2015 (yhteensä 10 väittämää)	2016 (yhteensä 10 väittämää)	2017 (yhteensä 12 väittämää)	2018 (yhteensä 11 väittämää)
+1. Taiteen tehtävä on auttaa näkemään asiat uudella tavalla.	+1. Taiteen on oltava kaikkien saatavissa ja saavutettavissa.	+1. Taiteen on oltava kaikkien saatavissa ja saavutettavissa.	+1. Taiteen tehtävä on auttaa näkemään asiat uudella tavalla.
+2. Taiteen on oltava laadukasta ja tasokasta.	+2. Taiteen on oltava laadukasta ja tasokasta.	+2. Taiteen on autettava näkemään asiat uudella tavalla.	+2. Taiteen on oltava kaikkien saatavissa ja saavutettavissa.
+3. Taiteen on oltava kaikkien saatavissa ja saavutettavissa.	+3. Taiteen on autettava näkemään asiat uudella tavalla.	+3. Taiteen on oltava laadukasta ja tasokasta.	+3. Taiteen on oltava laadukasta ja tasokasta.
+4. Taiteen on oltava itseisarvoista.	+4. Taiteen on oltava itseisarvoista.	+4. Taiteen on oltava itseisarvoista.	+4. Taiteen on oltava itseisarvoista.
+5. Taiteen tehtävä edistää kulttuurien välistä vuorovaikutusta.	+5. Taiteen on edistettävä kulttuurien välistä vuorovaikutusta.	+5. Taiteen on edistettävä kulttuurien välistä vuorovaikutusta.	+5. Taiteen tehtävä on ottaa kantaa.
		-5. Taiteen on otettava kantaa.	
		-4. Taiteen on edistettävä terveyttä ja hyvinvointia.	-5. Taiteen tehtävä edistää kulttuurien välistä vuorovaikutusta.
-5. Taiteen tehtävä on ottaa kantaa.	-5. Taiteen on otettava kantaa.	-*. <i>Taiteen instrumentaalisten vaikutusten korostaminen on mennyt liian pitkälle.</i> ¹	-4. Taiteen tehtävä on edistää terveyttä ja hyvinvointia.
-4. Taiteen tehtävä on edistää terveyttä ja hyvinvointia.	-4. Taiteen on edistettävä luovaa taloutta.	-3. Taiteen on edistettävä luovaa taloutta.	-3. Taiteen tehtävä on viihdyttää.
-3. Taiteen tehtävä on edistää luovaa taloutta.	-3. Taiteen on edistettävä terveyttä ja hyvinvointia.	-2. Taiteen on oltava viihdyttävää.	-*. <i>Taiteen instrumentaalisten vaikutusten korostaminen on mennyt liian pitkälle.</i>
-2. Taiteen tehtävä on viihdyttää.	-2. Taiteen on oltava viihdyttävää.	-*. <i>Taiteen käsite on laajentunut liikaa.</i> ²	-2. Taiteen tehtävä on edistää luovaa taloutta.
-1. Taiteen on oltava markkinaehtoista.	-1. Taiteen on oltava markkinaehtoista.	-1. Taiteen on oltava markkinaehtoista.	-1. Taiteen on oltava markkinaehtoista.

1 Tämä väittämä on sisältynyt vain vuosien 2017 ja 2018 kyselyihin.

2 Tämä väittämä sisältyi vain vuoden 2016 kyselyyn.

TAULUKKO 3. Eniten (+) ja vähiten (-) kannatusta saaneet taiteen ominaispiirteitä kuvanneet väittämät vuosien 2015, 2016, 2017 ja 2018 barometreissa

Tämän vuotisen barometrin vastauksissa kahden eniten kannatetun väittämän kanssa olivat samaa mieltä melkein kaikki vastaajat. Taiteen merkitystä asioiden näkemisessä uudella tavalla kannatti 92 prosenttia vastaajista (joista 23 % täysin samaa mieltä) ja saatavuutta sekä saavutettavuutta koskevaa väittämää 91 prosenttia vastaajista (28 % täysin samaa mieltä). (Kuvio 50.)

KUVIO 50. Vastaajien näkemykset (2018) taiteen ominaispiirteistä

Väittämiin on vuodesta toiseen otettu lopulta melko samansuuntaisesti kantaa. Taiteen ja kulttuurin barometrien avulla on siten saatu hyvin esiin

suomalaisen taiteen kentän näkemyksiä taiteen ominaispiirteistä. Vastaajat ovat kuitenkin myös kokeneet väittämiin suhtautumisen vaikeaksi. Tämä todettiin vuoden 2017 barometrissä: ”Ajatus, että taiteen tulisi olla jotain erityistä ollakseen taidetta, ei saa selkeätä hyväksyntää. Tavallisin avovastauksissa esiin tuleva vastaväite on, että taide voi olla jotain tiettyä, mutta se saattaa olla myös jotain muuta.” (Hirvi-Ijäs ym. 2018, 28). Sama asia nousee esiin tämän vuoden täydentävistä vastauksista. Samalla piirtyy esiin myös armollinen näkemys taiteen asemasta ja merkityksistä yhteiskunnassa – on varsin tyypillistä, että taiteen laajoihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin ja vuorovaikutukseen eri sidosryhmien tai sektoreiden kanssa suhtaudutaan myönteisesti. Vain harva vastaaja korostaa kärjistetysti taide maailman poikkeuksellisuutta tai erityisyyttä muihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin nähden - myös laadun täsmällisen määrittelyn vaikeudet nostetaan tässä yhteydessä esiin. Uudenlaisille yhteistyösuhteille ja keskustelunavauksille näyttää siten olevan sijaa. Tällöin on kuitenkin keskeistä, että taiteilijoilla on tasa-arvoinen asema vuorovaikutuksessa, jolloin taiteen sallitaan syntyä ”taide edellä”.

Taiteessa on oltava vapaus määrittää se haluamallaan tavalla. Silti taide kuin itsestään tulee tehneeksi yllämainittuja asioita: se vaikuttaa terveyteen (erityisesti mielen-), tiedostamiseen, edistää monenlaista vuorovaikutusta, ottaa kantaa tai viihdyttää. Mitään näistä sen ei silti lähtökohtaisesti TULE tehdä.

Kaikki asemat, jotka yhteiskuntamme taiteelle antaa, ovat hyviä. Taide ei viihdy siinä kuitenkaan kauan, vaan löytää uuden väylän johonkin merkitykselliseen ja omaan. Olen kiitollinen myös taiteen instrumentaalisista vaikutuksista, nyt ne ovat tiedossa, joten niitä voi korostaa ja käyttää perusteluna. Taiteen tehtävä on hypätä yli niistä rajoista. Se onnistuu vain tekemällä ja menemällä ensin myös sinne. Taide ottakoon jalansijaa aina mistä paikka löytyy, ja myös sieltä, josta paikkaa ei tuntuisi löytyvän.

Voi olla monia erilaisia tehtäviä, eikä kaikkien tehtävien tarvitse välttämättä toteutua yhdessä teoksessa. Monimuotoisuus on tärkeää.

Taide voi palvella hyvinvointia ja terveyttä, se voi palvella luovaa taloutta ja myyntiä, mutta ne eivät saa määritellä taiteen tekemistä ja taiteilijan työtä.

Taiteella ei ole mielestäni mitään tiettyä tehtävää, vaan tarvitaan monipuolista taidetta. Osa taiteesta voi ottaa kantaa tai tukea terveyttä ja hyvinvointia, mutta taiteelle ei saa laittaa tällaista muottia. Taiteen täytyy antaa myös välillä epäonnistua, ja toisaalta miten ja kuka määrittelee, mikä on laadukasta ja tasokasta taidetta.

*Jos taiteen pitää olla laadukasta, pitää olla valmiit laatustandardit. Ne laa-
haavat aina jäljessä. Miten se mikä on vasta tulossa ja etsimässä muotoaan
voi olla laadukasta, jos katsojat/ kriitikot/ päätösten tekijät, ehkä tekijät*

itsekkään eivät vielä tunnista sitä mikä on vasta tulossa? Täytyy olla lupa ja rahoitusmahdollisuus myös kokeilevampaan tekemiseen.

Vastauksissa kokeileva tekeminen liittyy sisällöllisesti ajatukseen taiteen vapaudesta. Tähänkin keskusteluun liittyy kuitenkin monia tulkintoja, joista toisessa ääripäässä ajatellaan, että kokeilevuus liittyy nimenomaan rajojen rikkomiseen, kun toinen tulkinta korostaa pelkästään (”puhtaasti”) taiteeseen keskittymistä vapauden takeena. Pohjimmiltaan erilaisissa tulkinnoissa on kyse ”taiteen itseisarvon” sekä taiteen (välillisen) ympäröivään yhteiskuntaan suuntautumisen välisestä ristivedosta, kuten jotkut vastaajistakin totesivat. Muutamissa visuaalisten taiteiden vastauksissa taiteen vapaus ymmärrettiin melko irrallaan muusta yhteiskunnasta toimivan taiteen kautta, jolloin jopa teosten myymisen voidaan kokea uhkaavan vapautta.

Yksittäisillä produktioilla voi olla mitkä tahansa tavoitteet ja ne voivat välillisesti edistää esimerkiksi hyvinvointia. Varoisin valjastamasta taiteen tehtävä -merkitystä, jotta taiteen vapaus säilyisi ja voisi vaihdella ja ottaa myös vapaasti kantaa esim. yhteiskunnallisiin asioihin, tarpeen mukaan.

Taide on itseisarvoista, mutta on voitava myös keskustella taiteen merkityksestä ja taiteen vaikutuksesta ja siitä, mitä taide on ja voisi olla ja miten tehdä yhteistyötä eri tieteen – ja taiteenalojen välille – ilman että se latis-taa ja ahmaisee taiteen vain jonkinlaiseksi koristeeksi tai välineeksi talouden päämääriä varten. ... keskustelu taiteen rajoista ja erilaisista mahdollisista ilmenemismuodoista, silloin kun se on syvällistä ja tarkkaa, ei koskaan voi mennä liian pitkälle. Itseisarvon ja instrumentalismin dualistiseen kamppailuun juuttuminen on väärä keskustelu. Sen sijaan on nähtävä millä tavalla taide – tai oikeastaan taiteet, sillä sekin käsite on jo nähdäkseni sirpaloitunut – toimii tai ei toimi jo tällä hetkellä osana yhteiskunnan ja talouden eri osa-alueita ja kritisoidava ja kehitettävä siitä eteenpäin.

Tarkoitetaanko instrumentaalisten vaikutusten korostamisella taiteen väli-nearvolistamista? Ei se minusta ole mennyt liian pitkälle. Monet eivät osaa arvostaa taidetta, koska sitä pidetään hyödyttömänä puuhasteluna ja leikkimisenä, johon vaaditaan yhteiskunnan tukea. On todella tärkeää tehdä näkyväksi mahdollisimman konkreettisesti, mitä merkitystä taiteella on ja mitä vaikutuksia sillä on. Rahoituksen hankkiminen taiteellisiin hankkeisiin on sitä vaikeampaa, mitä huonommin taiteilijat onnistuvat kommunikoimaan ja sanallistamaan taiteen merkitystä. Olipa kyse sitten näköalan avartumisesta, yksilöiden ahaa-elämyksistä tai biologisista tai psykologisista hyödyistä, kaikista taiteen merkityksistä on puhuttava. Mitä enemmän, sen parempi.

Minusta julkisella rahoituksella ei tulisi rakentaa markkinavetoista taidetta, vaan pyrkiä säilyttämään myös taiteen vapaus kyseenalaistaa ja tutkia asioita, vapaana taidemarkkinoiden vaatimuksille myydä taidetta.

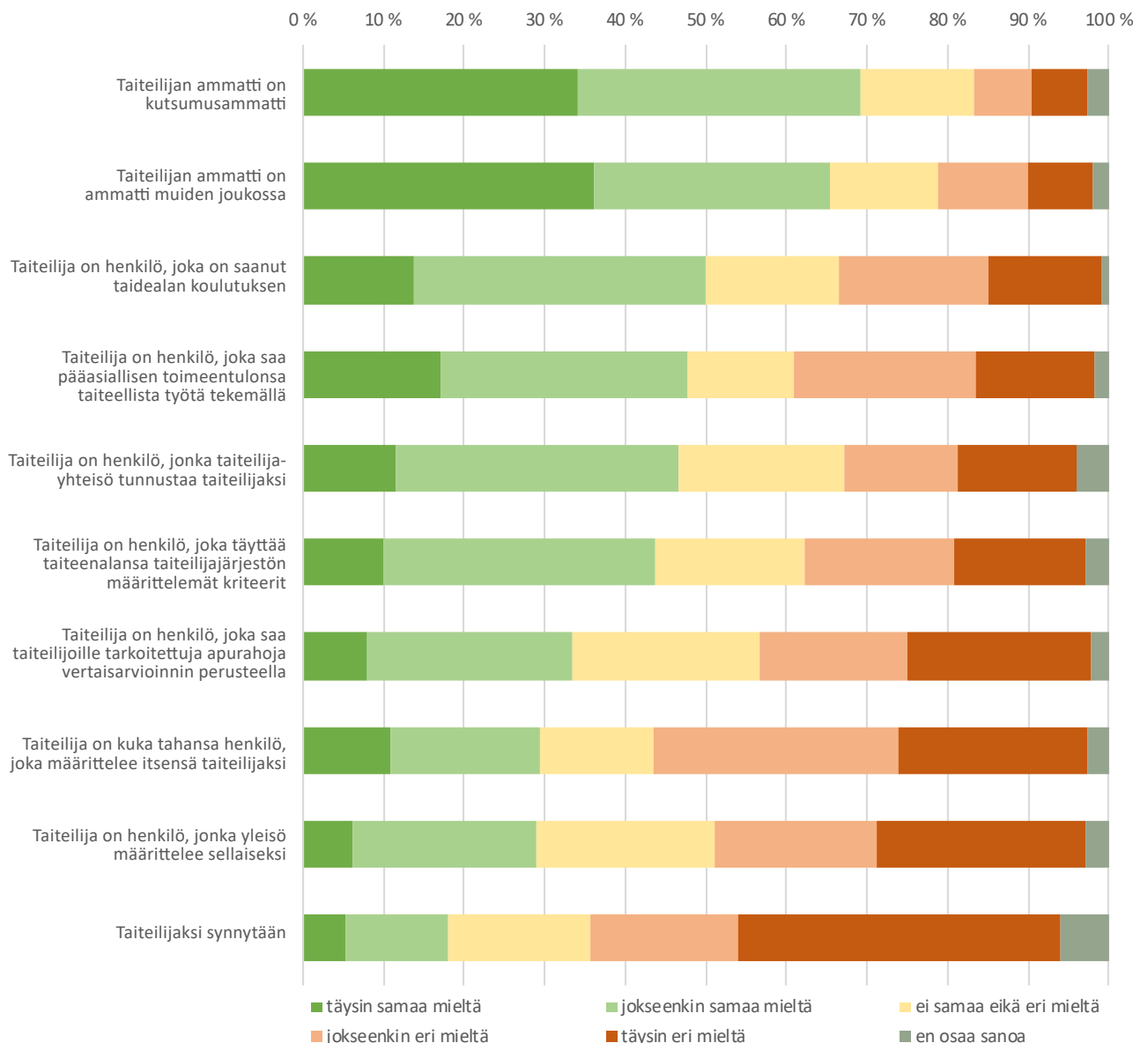
Ottaa pannuun ja kupoliin, että vapaan taiteilijan asemaa yritetään horjuttaa. Eläköön vapaa taiteilija!

Kaksi viimeisintä lainausta ovat molemmat visuaalisten alojen taiteilijoiden kommentteja. Barometriraportin alussa kuvattiin muun muassa sitä, miten nimenomaan visuaalisten taiteiden aloilla työmarkkina-asetmansa vapaaksi taiteilijaksi ilmoittaneita oli enemmän kuin muilla aloilla. Tämä liittyy myös taiteenalojen välisiin eroihin toimintaedellytyksissä, sillä visuaalisilla aloilla työllistäviä rakenteita on niukasti. Kuten tämän raportin alussa kuvattiin, aineistossa vapaan taiteilijan työmarkkina-asetmaan yhdistyvät usein apurahalla työskentely, osa-aikainen työskentely ja työttömyys. Tilanne on vaativa työllisyys- ja sosiaaliturvapolitiikan kannalta ja luo paineita taiteen tekemistä mahdollistavien (tuki)järjestelmien kehittämiseksi. Toistaiseksi alakohtaisten rakenteiden merkitystä taiteilijoiden toimintamahdollisuuksiin eri aloilla ei ole arvioitu kokonaisvaltaisesti (vrt. *Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat 2018*).

Sari Karttunen on tutkinut viime vuoden barometriaineistosta (alle 35-vuotiaat taiteilijat) tarkemmin juuri visuaalisilla aloilla toimivien taiteilijoiden vastauksia. Hän nostaa artikkelissaan (Karttunen 2019) esiin, kuinka osa taiteilijoista on omaksunut sellaisia käsityksiä taiteesta, jotka käytännössä tukevat heikkoa toimeentuloa ylläpitäviä rakenteellisia tekijöitä.²⁶ Myös tämän barometrin vastausten perusteella voidaan hieman provokatiivisesti kysyä, kuinka paljon sitoutuminen liki myyttisellä tavalla ympäröivästä yhteiskunnasta ”vapaana” pidettävään taiteeseen samalla rajoittaa mahdollisuuksia toimia monimuotoisesti taiteilijana.

Ilman kutsumusta ei tulla taiteilijaksi

Aivan kuten taidetta koskevien käsitysten kohdalla, tämä barometri vahvistaa myös aiempien barometrien kautta hahmotettua kuvaa taiteilijuudesta. Edellisessä barometrissa todettiin, että ”taiteilijuus on sekä kutsumusammatti, että ammatti muiden joukossa” (Hirvi-Ijäs ym. 2018, 34). Täsmälleen samat väittämät, joihin lainaus nojasi, saivat eniten kannatusta myös tänä vuonna (joskin kymmenisen prosenttiyksikköä harvempi oli väittämien kanssa samaa mieltä). Lisäksi myös vuoden 2016 barometrissa samaa kahta väittämää kannatettiin eniten, joskin keskenään päinvastaisessa järjestyksessä.²⁷ (Taulukko 4.)

KUVIO 51. Vastaajien näkemykset (2018) taiteilijuudesta

27 Ensimmäiseen Taiteen ja kulttuurin barometriin (2015) ei sisällynyt lainkaan taiteilijuutta koskevaa väittämättaustoa.

Tämän vuotinen barometri on ensimmäinen, jossa vastaajia ei etukäteen mitenkään rajattu iän tai aseman perusteella. Vaikka vastaajajoukkona on eri vuosina ollut erilainen joukko taiteen kentällä toimivia ihmisiä, samoja väittämiä on kannatettu vuodesta toiseen eniten. Taiteilijuuden osalta eri vuosien välinen vertailu osoittaa kuitenkin yhden suuren eron eri vuosien aineistoissa: taiteilijajärjestöjen hallitusten jäsenet (2016) painottivat selvästi enemmän järjestöjen merkitystä taiteilijuuden määrittämisessä kuin taiteilijakunta laajemmin. Etenkin nuoremmat vastaajat (alle 35-vuotiaat taiteilijat v. 2017) suorastaan väheksyivät järjestöjen arvoa tässä suhteessa. (Taulukko 4.) Tämän barometrin keskiarvoltaan keski-ikäiset vastaajat antavat järjestöille hieman enemmän painoarvoa, mutta järjestöjäsenyys ei ole silti taiteilijoiden mielestä keskeinen taiteilijuuden mittari (kuvio 51). Esimerkivastaaja tiivistä järjestöjä koskevan näkemyksensä seuraavasti:

Taiteilijajärjestöt ja monet yhteisöt ovat taipuvaisia toistamaan samaa kaavaa tai tukemaan entisiä rooleja taiteilijuudessa. Jos kaikki taiteilijat hyväksytettäisiin ensin jossain järjestössä, olisi taidekenttä todella kapea ja harmaa. Myös järjestöjen ulkopuolella on hyviä Taiteilijoita.

TAULUKKO 4. Eniten (+) ja vähiten (-) kannatusta saaneet taiteilijuutta kuvanneet väittämät vuosien 2016, 2017 ja 2018 barometreissä

2016	2017	2018
+1. Taiteilijan ammatti on ammatti muiden joukossa.	+1. Taiteilijan ammatti on kutsumusammatti.	+1. Taiteilijan ammatti on kutsumusammatti.
+2. Taiteilijan ammatti on kutsumusammatti.	+2. Taiteilijan ammatti on ammatti muiden joukossa.	+2. Taiteilijan ammatti on ammatti muiden joukossa.
+3. Taiteilija on henkilö, joka täyttää taiteenalan taiteilijajärjestön määrittelemät kriteerit.	+3. Taiteilija on henkilö, jonka taiteilijayhteisö tunnistaa taiteilijaksi.	+3. Taiteilija on henkilö, joka on saanut taidealan koulutuksen.
+4. Taiteilija on henkilö, jonka taiteilijayhteisö tunnistaa taiteilijaksi.	+4. Taiteilija on henkilö, joka on saanut taidealan koulutuksen.	+4. Taiteilija on henkilö, joka saa pääasiallisen toimeentulonsa taiteellista työtä tekemällä.
+5. Taiteilija on henkilö, joka saa pääasiallisen toimeentulonsa taiteellista työtä tekemällä.	+5. Taiteilija on henkilö, joka saa pääasiallisen toimeentulonsa taiteellista työtä tekemällä.	+5. Taiteilija on henkilö, jonka taiteilijayhteisö tunnistaa taiteilijaksi.
-5. Taiteilija on henkilö, joka on saanut taidealan koulutuksen.	- 5. Taiteilija on kuka tahansa henkilö, joka määrittelee itsensä taiteilijaksi.	- 5. Taiteilija on henkilö, joka täyttää taiteenalan taiteilijajärjestön määrittelemät kriteerit.

-4. Taiteilija on henkilö, joka saa taiteilijoille tarkoitettuja apurahoja vertaisarvioinnin perusteella.	- 4. Taiteilija on henkilö, jonka yleisö määrittelee sellaiseksi.	- 4. Taiteilija on henkilö, joka saa taiteilijoille tarkoitettuja apurahoja vertaisarvioinnin perusteella.
-3. Taiteilija on henkilö, jonka yleisö määrittelee sellaiseksi.	- 3. Taiteilija on henkilö, joka täyttää taiteenalansa taiteilijajärjestön määrittelemät kriteerit.	- 3. Taiteilija on kuka tahansa henkilö, joka määrittelee itsensä taiteilijaksi.
-2. Taiteilija on kuka tahansa henkilö, joka määrittelee itsensä taiteilijaksi.	-2. Taiteilija on henkilö, joka saa taiteilijoille tarkoitettuja apurahoja vertaisarvioinnin perusteella.	- 2. Taiteilija on henkilö, jonka yleisö määrittelee sellaiseksi.
-1. Taiteilijaksi synnyttään.	-1. Taiteilijaksi synnyttään.	-1. Taiteilijaksi synnyttään.

Edeltävissä barometreissä on kuvattu melko runsain lainauksin vastaajien näkemyksiä taiteilijuuteen liittyen (Hirvi-Ijäs ym. 2016, 35–38; 2017, 35–38). Yleisesti ottaen voidaan todeta, että nuo lainaukset kuvaavat hyvin myös tämänvuotisten vastaajien kirjoja. Koska vastaavia sisältöjä on jo raportoitu edeltävissä barometreissa, tyydymme nyt muutamiin kuvaaviin otteisiin, jotka avaavat kahden (ainakin näennäisesti jopa ristiriitaisen) eniten kannatetun väitteen välistä suhdetta. Tältäkin osin aineisto tukee tulkintoja, joita Karttunen (2019) on tehnyt viime vuoden barometriaineiston perusteella: taiteeseen kohdentuvan intohimon aste ja ammattimainen asenne erottavat taiteilijan muista ihmisistä, jotka hekin ovat lähtökohtaisesti luovia ja ehkä myös kiinnostuneita taiteellisesta toiminnasta. Kyse on taiteen keskiöön asettavasta elämäntavasta ja siihen liittyvistä valinnoista, joiden myötä taiteilija erottuu taiteilijaksi. Seurauksena voi syntyä tilanne, jossa taide nousee tärkeämmäksi kuin elintaso. ”Ammatti ammattien joukossa”-ajattelu voidaan tähän nähden tulkita pyrkimykseksi korottaa toimeentulon mahdollisuudet ja sosiaaliturvan taso muiden ammattien rinnalle; toisaalta kyse on realismista sen suhteen, että taiteen tekeminen on useilta osiltaan työtä siinä (ja siten) kuin mikä tahansa muukin työ.

Olennaista taiteilijuudessa on, että TEKEE taidetta. Tämä saattaa olla kutsumuksenomaista, ehkä jopa pakonomaista, keskeisempää kuin pyrkimys ansaita elanto taiteen tekemisellä.

Taiteilija on monella tapaa niin vähemmistössä ja minimipalkkainen, että täytyy todella tosissaan haluta tehdä taidetta, että kestää kaiken ammattiin liittyvän negatiivisen.

Det är just det som jag frågade någon: när skall ni börja se dansare/koreograf som ett yrke...ett yrke som alla andra som får betalt för det de producerar.

Taiteilijan ammatti sisältää osittain samoja lainalaisuuksia kuin mikä tahansa ammatti.

Taiteilijuus on kutsumus mutta se on kovaa työtä, työ on työtä, oli se mitä tahansa työtä. Kukaan ei synny, taiteilijuus on valinta.

Apurahojen merkitys on keskeinen

Kaikissa tähän menneissä toteutetuissa barometreissä on ollut väittämiä, joilla on kartoitettu yleisesti taiteen tukijärjestelmää ja täsmällisemmin apurahoitusta koskevia näkemyksiä. Tiettyjä kysymyksiä on nyt toistettu neljä kertaa.²⁸ Ensimmäinen, vuoden 2015 barometri poikkesi myöhemmistä siten, että mukana oli useampia kohdennetusti apurahoitusta koskevia kysymyksiä.²⁹ Joka tapauksessa neljän barometrin yhteinen keskeinen sanoma on selvä, sillä kaksi eniten kannatusta saanutta väittämää ovat olleet joka kerralla samat:

- *Työskentelyapurahan tulisi olla sen suuruinen, että se riittää elämiseen ja taiteellisen työn tekemiseen Suomessa* (vuonna 2015 95 %, v. 2016 95 %, v. 2017 93 % ja v. 2018 96 % vastaajista oli väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä).
- *Taiteilijoiden apurahojen määrää tulisi lisätä* (2016 95 %, 2017 79 %, 2018 94 %).

Aiemmissä barometreissa on todettu useaan otteeseen, että taiteen kentällä riittäväksi vuoden kestoisen työskentelyapurahan tasoksi koetaan noin 25 000 euroa vuodessa (Rautiainen, Roiha & Rensujeff 2016, 28; Hirvi-Ijäs ym. 2017, 43; Hirvi-Ijäs ym. 2018, 70). Summa on selvästi suurempi kuin Taiken kautta jaettava valtion taiteilija-apuraha. Korotustoiveiden perusteluissa ei siten ole mitään yllättävää; on kyse toimeentulosta.

Olen jättänyt Taiken vuosiapurahan hakematta, vaikka luultavasti näytöt riittäisivät sen saamiseen. Se on vain aivan liian pieni, ihan mahdotonta elättää perhettä niin pienellä rahoituksella. Myös toivoisin jäykkyyden poistoa sen käyttämisessä, siis että voisi käyttää yksittäisinä kuukausina kuin vaikka Koneen säätiössä. Nyt esim. este hakea 3- tai 5-vuotista on se stressi, että väliin saattaisi tulla myös tilaustöitä tai ihan alan töitä, niin joko niitä

28 Kysymysmuotoiluja hieman muutettiin ensimmäisen barometrin jälkeen useimpien tästä osioista seuraavaan, vuoden 2016, barometriin otettujen väittämien kohdalla.

29 Ensimmäisessä barometrissa (teemana Taiteen toimintaympäristö ja rahoitus 2015) apurahoitusta ja taiteilijatukea koskevia väittämiä oli 24. Sittemmin on tyydytty kahdeksaan (2016) ja yhteentoista (2017 & 2018) väittämään.

ei voisi ottaa vastaan tai pitäisi peruuttaa apuraha. Kuitenkin juuri pitkä apuraha on ihan parasta.

En ole vielä syvällisesti itse pohtinut sitä, mikä olisi paras muutos taiteilijoiden toiminnan tukemiseen, mutta jotain tilanteelle täytyisi tehdä, sillä itsekin viimeiset 5 vuotta täysin ammattitaiteilijana sekä satunnaisena opettajana työskenneltyäni tulot ovat aivan liian olemattomat valtaisaan työmäärään nähden, ja tilanne on varmasti suurella osalla sama.

Toive apurahojen määrän kasvattamisesta liittyy toiveeseen saada useampi taiteilija tuen piiriin. Vuodesta toiseen vähiten kannatettu väittämä koskeekin ajatusta saajien määrään vähentämisestä sen varjolla, että harvempi saisi enemmän. Kiinnostavasti vuoden 2015 barometrin vastaajissa väitettä kannatettiin selvästi enemmän (58 %) kuin muina vuosina (ks. Rautiainen, Roiha, Rensujeff 2016, 29). Tuolloin vastaajajoukko koostui sekä Taiken että suurimpien säätiöiden vertaisarvioijista ja säätiöissä on noudatettu ”enemmän mutta harvemmalle” ajattelua. Vuosien 2016 (38 % täysin tai jokseenkin samaa mieltä), 2017 (19 %) ja 2018 (27 %) barometrien luvuissa näkyy, että nimenomaan itse taiteilijat (vuonna 2018) ja varsinkin nuoret taiteilijat (vuonna 2017) vastustavat tällaista ajattelua. Alla olevat lainaukset tämän vuoden aineistosta antavat kuvan perusteluista, joiden vuoksi apurahoituksen toivotaan leviävän useammille saajille, vaikka sitten pienempinä summinakin.

Apurahojen määrä: pienemmät ponnistusapurahatkin ovat tärkeitä, paljon harvoille -apurahat karsivat helposti moniäänisyyttä ja vahvistavat etabloituneita tekijöitä, pienillä rahoilla on suuri merkitys taiteen suolapulsseina, kokeilun ja epävarmuuden kannustajina, jotka ovat taiteen elinehtoja.

Kulttuurissa, jossa valta ja menestys muutenkin keskittyy entistä harvemmille, apurahoja pitäisi jakaa suuremmalle joukolle, vaikka sitten vähän pienempinä. Kuitenkin niin, että jaossa olisi sekä pieniä että isoja apurahoja. Niillä kaikilla pitäisi pystyä tulemaan toimeen ilman, että joutuu tekemään siinä sivussa jotakin muuta kuin taiteellista työtä. Asia on helppo ratkaista: lisää rahaa apurahoitukseen!

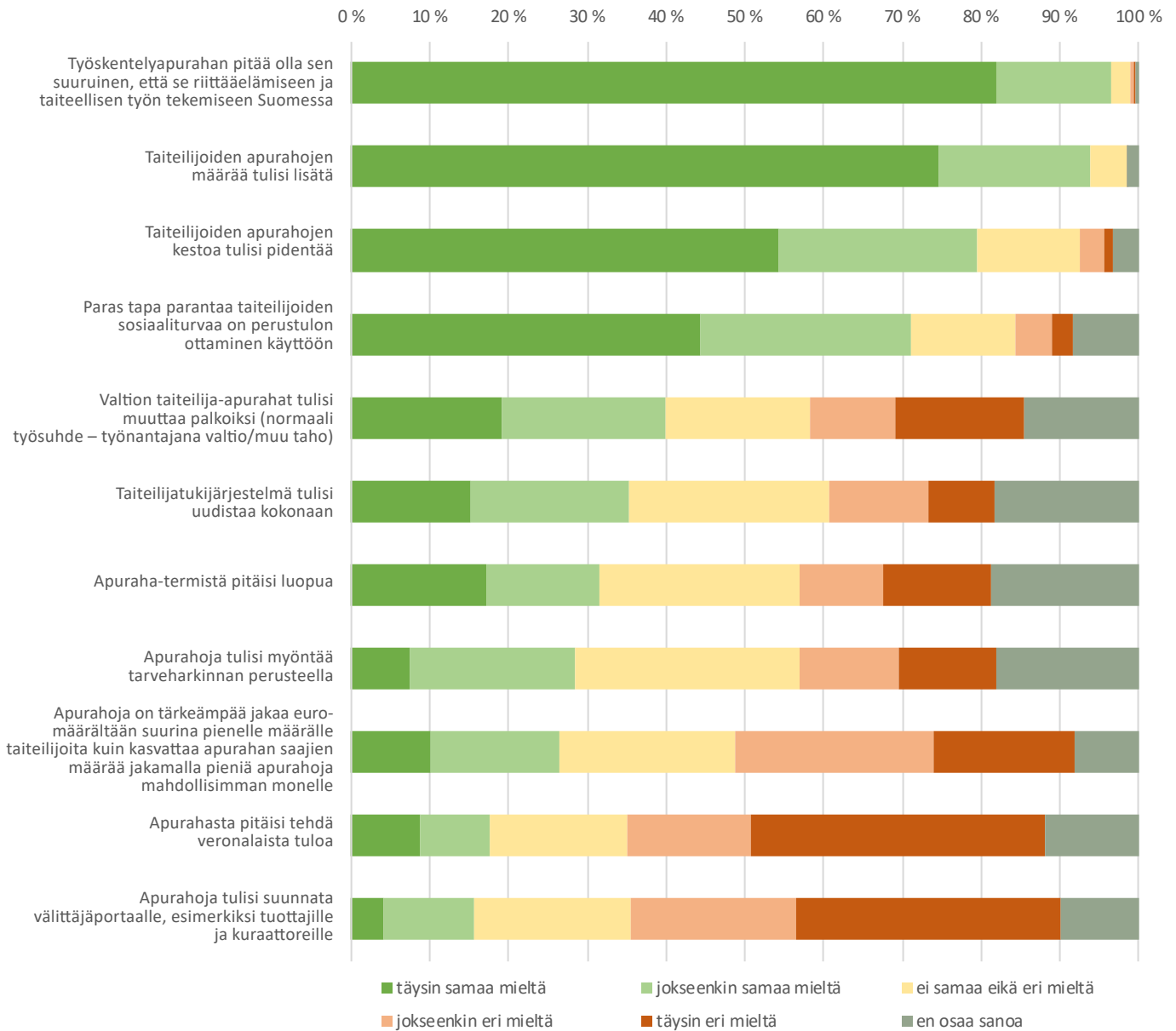
Tämän vuoden kysymyspatteristossa ei ollut apurahoituksen painoarvoa työskentelyn kokonaisuudessa koskevia väittämiä mukana, mutta edeltävien barometrin perusteella taiteilijat kokevat, että taiteen tekeminen on liiaksi apurahojen varassa ja toivovat ettei näin olisi (ks. Hirvi-Ijäs ym. 2016, 41; 2017, 66). Viime vuoden barometrissä totesimme, että apurahoja ei toki silti vastusteta – ollaan vain valmiita ja halukkaita keräämään toimeentulo monista lähteistä, joista apurahoitus on yksi (Hirvi-Ijäs ym. 2017, 68). Tämä saattaa olla nimenomaan viime vuonna

vastanneelle nuoremmalle taiteilijapolvelle ominaisempaa ajattelua, joka jossain määrin poikkeaa vanhemman sukupolvien näkemyksistä.

Toisaalta toive päästä apurahoista riippumattommaksi kytketään myös ajatukseen perustulosta. Sekä vuonna 2017 että tämän vuoden barometrissa esitettiin väittämä, jonka mukaan ”paras tapa parantaa taiteilijoiden sosiaaliturvaa on perustulon ottaminen käyttöön”. Molemmilla kerroilla sitä on kannattanut yli 70 prosenttia vastaajista. Tämän vuoden kyselyyn liitettiin lisäksi ajankohtainen (ks. Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat 2018) väite, jonka mukaan ”valtion taiteilija-apurahat tulisi muuttaa palkoiksi (normaali työsuhde – työnantajana valtio/muu taho)”. Sitä kannatti selvästi harvempi vastaaja kuin ajatusta perustulosta (kuvio 52).

Palkka-ajatusta sivuaa myös apuraha-termistä luopumista koskeva väittämä, jota kannatti hieman useampi kuin vastusti. Eniten oli kuitenkin epätietoisia kuten useissa muissakin tämän osion väittämissä. Tällä perusteella voimme todeta, että apurahoitusta ja taiteilijatukea ei taiteilijoiden keskuudessa tunneta järin hyvin. Mahdollisia syitä tähän kuvaa eräs vastaajista näin:

Juuri opinnot lopettaneena taiteilijana minua eniten hämmentää se, etten tiedä käytännön asioiden puolesta juuri mitään: mm. taiteilijan kirjanpito, verotus, työttömyystuki, markkinointi, hinnoittelu, tilaustyöt, eläke, tekijänoikeus- ja näyttelysopimukset, sekä ERITOTEN verkostoitumis- ja kehitysmahdollisuudet ovat täysin uusia asioita, joita joudun työni ohella selvittämään. Nämä ovat ne taidot, joilla taiteilija tekee työstään kannattavaa. Nämä ovat ne taidot, jotka vähentävät taiteilijan jatkuvaa riippuvuutta tuista. Kun kukaan ei kuitenkaan palkkaa taiteilijaa, niin on naurettavaa, että tähän ei panosteta rahaa.

KUVIO 52. Vastaajien näkemykset (2018) apurahoista ja muusta taiteilijatuesta

Täydentäviä kommentteja kirjoitti tähän kyselyn osaan kaikkiaan 104 vastaajaa, joista osaa on jo lainattu yllä eri teemoihin liittyen. Vastauksista hieman yli puolet (55 vastaajaa) käsitteli perustuloa tai taiteilijapalkkaa. Vastausten perusteella aiheesta on paljon epätietoisuutta ja näkemykset hajoavat eri suuntiin.

Useat vastaajat näkivät palkkasuhteen hyödyt sosiaali- ja työttömyysturvan sekä eläkekertymiin liittyvien ongelmien ratkaisussa ja jotkut vastaajat korostivat, että palkan maksaminen ”normalisoisi” taiteilijoiden suhdetta ympäröivään

yhteiskuntaan. Toisaalta joukossa oli niitä, jotka pitivät apurahoitusta jotenkin lähtökohtaisesti vapaampana kuin palkkasuhdetta. Lisäksi vastaajat miettivät palkkamallin kuluja laskien, että samalla rahalla saisi tukea useammalle, mikäli palkkamallin vaatima lisärahoitus kohdennettaisiin apurahoihin.

Apurahoista verollista työtuloa ja taiteilija-apurahat palkkoiksi: kannatan tätä, mikäli apurahojen määriä nostettaisiin niin, että taiteilijalle tuleva netto ei pieneneisi verojen takia. Tämä olisi hyödyllistä, koska silloin apurahalla työskentely kerryttäisi eläkettä ja työssäoloehdot, on kummallista, että tekee työtään, mutta se ei kerrytä työssäoloehdot!!!

Taiteilija-apurahojen määrää tulisi lisätä ja samalla muuttaa ne kunnollisiksi palkkoiksi. Näin taataan normaali suhde yhteiskuntaan, sen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Isoja valintoja. Enemmän taiteilijapalkkoja, todellisia, suuremmalle joukolle ihmisiä. Eli kasvattaa budjettia. Ja kasvattaa tietoisuutta siitä, kuinka taiteilija on osa yhteiskuntaa ja hänen työskentelynsä myös. Koen koulu-, päiväkot-, vanhustentalo-, vierailuesitykset, ulkoesitykset, julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa esiintymisen ja yleisön taiteeseen törmäämisen vaikutuksen tekijän ja kokijan kannalta hyvin hyödyllisenä ja arvokkaana. Taiteen tulisi olla mahdollista sille, joka sitä tekee, ja mahdollisimman halpaa, ilmaista jopa sille, joka sen kokee.

Palkkajärjestelyä en näe järkevänä: silloin olisi määriteltävä palkalle tarkka suoritevastine, joka olisi taiteilijaa väärällä tavalla sitova; työsuunnitelma on apurahajärjestelmässäänkin ohjeellinen, ja pääasia ollut, että saatu raha on hyödynnetty tuloksellisella luovalla toiminnalla, eikä esimerkiksi tietyn tarkkan teosmäärän tuottaminen tai työsuunnitelman aiheiden tarkka teemojen toteutuminen ole ollut niin merkittävää.

En missään nimessä halua, että apurahoja muutettavan palkaksi. Se on apuraha, eli raha jonka saa avuksi, jotta voi tulla toimeen pienillä vaihtelevilla tuloilla. Koska se on pelkkä apu-raha niin voi liikkua aika vapaasti, muuttaa suunnitelmia ja tarttua utoihin tarjouksiin (joista aavistelee ettei välttämättä kostu mitään). Jos se olisi palkka niin silloin projektiluontoisuus ja tavoitteellisuus – Eli palkanmaksajan ohjausvalta kasvaisi. Valtion tehtävä on mahdollistaa vapaa, yhteistä hyvää tukeva ajattelu ja työskentely – Ei ohjata ajattelua tai työskentelyä.

Palkkamalli on kiinnostava ajatus. Vaatii kuitenkin huikeasti lisää rahaa, jotta saadaan pidettyä saajien määrä nykyisellä tasolla.

Nyt vain näyttää siltä, että apurahojen muuttaminen taiteilijapalkoiksi kasvattaisi kustannuksia ja vähentäisi tuettavien / palkattavien määrää. Eli ei hyvä.

Mikäli apuraha muuttuu palkaksi, on huolehdittava siitä, että kokonaisuus nousee kompensoidakseen verot ja palkan sivukulut. Tärkeää on myös määritellä teosten tekijänoikeus siten, että työsuhteisenakin taiteilija omistaa työnsä tulokset ja esittämistavan, eikä työnantaja.

Jos Taikessa jaettavan apurahasumman tuplaamisella saadaan tuplamäärä haettavia apurahoja, kannatan sitä. En kannata palkkaa, koska palkaksi muutettuna raha häviää sivukuluihin ja muihin.

Perustulo nähdään usein yleisenä perustoimeentulon ongelmien ratkaisuna, mutta samalla nähdään mahdollisuus parempaan toimeentuloon ja taiteelliseen uraan. Lopulta monille kyse on toimeentulon varmistamisesta enemmän kuin siitä, millä termillä tai keinoilla se toteutetaan.

Perustulo lisäisi taiteen, ilon ja hyvinvoinnin määrää. Lisäksi vähentäisi hyväveliverkostojen ja muun lipevän häsläyksen vaikutusta taiteilijoiden toimeentuloon, mikä lisäisi reiluuutta. Perustulon päälle tulisi tällöin myös ikään kuin bonuksena tuloa niille, jotka osaavat tuoda lisäarvoa käyttämällä taidetta tuotannollisena instrumenttina, sekä niille, jotka ovat sosiaalisesti lahjakkaita. Perustulo avaisi laajemmat mahdollisuudet taidekentän rikastumiselle, sekä tekijöiden, että taiteenkuluttajien iloksi.

Perustulo turvaisi sen, ettei tarvitsisi pyristellä tukiviidakossa. Keikkoja uskaltaisi ottaa vastaan ilman pelkoa sosiaaliturvien (vuokra, työmarkkinatuki yms.) menettämisestä, Nyt systeemi on monimutkainen ja turhauttava. Moni tekee keikkaa pimeästi koska muuten talous romahtaa totaalisesti. Perustulo on nähdäkseni taiteilijan ainoa realistinen ulospääsy köyhyydestä. Sillä köyhyydessä me elämme.

Nimitys on sivuseikka. Ongelma on kerta kaikkiaan se, että taiteilijat keskimäärin ovat todella köyhiä ja tukea on liian vähän ja liian harvalle.

KESKUSTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Barometrin liikkuvuusteeman taustalla on oletus, että vapaa liikkuminen on yksi kulttuurikäsitteemme peruspilareista. Vuorovaikutus, kohtaamiset ja moninaiset kokemukset vaikuttavat kulttuurin ja taiteen monimuotoisuuteen ja muutokseen. Tämä on yksi demokraattisen yhteiskunnan tärkeä edellytys, jota on vaalittava ja puolustettava. Voidaan pohtia, mitä päinvastainen tilanne tarkoittaisi: entä jos liikkuvuuden ja kansainvälisen yhteistyön edistämisen sijaan sitä estettäisiin ja vaikeutettaisiin? Tämä ei ole tavatonta edes eurooppalaisissa toimintaympäristöissä.

Kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen on osa Suomen yleispoliittisia linjauksia. Taiteen ja kulttuurin liikkuvuuden tukirakenteet eivät kuitenkaan ole erityisen vahvoja. Esimerkiksi vain harvoissa Suomen suurlähetystöistä on enää kulttuurivirkkamiehiä ja ulkoministeriössä ei ole enää lainkaan kulttuuriosastoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kautta jaetaan vuodessa kulttuurivientitukea 3 miljoonaa euroa, joka kohdistuu laajasti luovien alojen yrityksille ja yhteisöille. Ministeriön kautta avustetaan myös kulttuuri- ja tiedeinstituutteja yhteensä n. 5,8 miljoonalla, joista osa kohdistuu liikkuvuuteen. Taiteiden tiedotuskeskusten kesken on vuodelle 2019 haettavissa 400 000 euroa erityisavustuksina kansainväliseen toimintaan.³⁰ Taiteen edistämiskeskuksella on valtion virastona lakisääteinen tehtävä edistää taiteilijoiden kansainvälistä toimintaa. Vuoden 2017 apurahosta liikkuvuusohjelmassa jaettiin 438 000 euroa. Taiteilijoiden liikkuvuutta tukevat myös yksityiset säätiöt ja taiteilijat saavat monella eri tavalla tukea omien taiteilijajärjestöjensä ja tiedotuskeskustensa kautta.

Barometrin tiedonkeruuta varten tunnistettiin 215 organisaatiota, joilla periaatteessa voisi olla taiteilijoiden liikkuvuutta tukevia ohjelmia. Organisaatiokyselyyn saimme kuitenkin vain 38 vastausta. Tämän voi tulkita niin, että on hankalaa eritellä liikkuvuustuet omaksi osuudekseen laajemman toiminnan sisällä. On myös tulkittavissa, että erityisiä taiteilijoille suunnattuja tukia ei organisaatioissa lopulta kovinkaan usein ole. Taiteen kansainvälinen rooli on sen sijaan kytkeyty moninainen yleisempiin kulttuuri- ja edustustoimintoihin.

Taiteilijoille suunnattu kysely jaettiin laajalle joukolle Taiteen edistämiskeskukselta aiemmin apurahoja hakeneita taiteilijoita. Tämän lisäksi kyselyä levitettiin sosiaalisissa medioissa ja monen organisaation kautta. Yhteensä vastaajia oli yli 900, joista noin kaksi kolmannesta vastasi kyselyn kaikkiin osiin.

Vastaajien taustatiedoista käy ilmi suomalaisten taiteilijoiden korkea koulutustaso. Pääosa vastaajista oli naisia, vastaajien keski-ikä oli 44 vuotta ja suurin osa

30 Cuporessa on meneillään selvitys taiteen tiedotuskeskusten toiminnasta ja roolista OKM:n strategisina kumppaneina. Selvitys tehdään yhteistyössä keskusten kanssa ja se valmistuu vuoden 2020 aikana.

heistä asuu pääkaupunkiseudulla. Suurin vastaajien omaan ilmoitukseen perustuva taiteenalaryhmä oli visuaaliset taiteet. Tämä myös saattaa olla se ryhmä, joka eniten identifioituu taiteilijanimikkeeseen ja kokee barometrikyselyn kohdistuvan itseensä.

Tämän barometrin kohderyhmä oli koko taiteilijakunta sisältäen kaikki ikäryhmät ja kaikki taiteenalat. Näin ollen saimme täydennystä aikaisempien barometrien aineistoihin, joissa on ollut osittain samoja kysymyksiä kuin tässä kyselyssä. Tämä uusi aineisto täydentää toistuvasti kysyttävien kysymysten muodostamia aikasarjoja. Vastausten avulla voidaan täsmentää yleiskuvaa suomalaisten taiteilijoiden arvoista ja asenteista koskien mm. yhdenvertaisuutta, taiteen ominaispiirteitä sekä taiteilijuutta.

Barometrin vastauksista voi vetää joitakin yleisempiä johtopäätöksiä. Ne kattavat kuitenkin vain osan runsaan aineiston kuvaamista erityispiirteistä, joiden tarkempi analysointi vaatisi huomattavasti enemmän aikaa kuin nopealla tahdilla toteutettavan vuosittaisen barometrin raportoinnille on pystytty varaamaan.

Liikkuvuus on monelle taiteen tekijälle luonnollinen osa taiteellista toimintaa

Suomessa toimivien taiteilijoiden keskuudessa on varsin tavallista, että taiteellinen toiminta sisältää kotimaan rajat ylittäviä verkostoja ja toimintaa. Barometrikyselyn vastaajista 73 prosenttia oli jossain vaiheessa työskennellyt ulkomailla ja 70 prosenttia heistä kokee oman taiteellisen tuotannon esittämisen ulkomailla kuuluvan taiteilijana työskentelemiseen.

Kuitenkin vain noin kolmasosa kaikista vastaajista näki ulkomaille muuttamisen mahdollisena vaihtoehtona ja vielä harvempi koki, että työmahdollisuudet lisääntyisivät ulkomaille muuton kautta.

Oma maa ja paikkakunta nähdään siis hyvänä tukikohtana, josta lähteä ja johon palata. Vaikka kaikki vastaajat eivät näe liikkuvuutta välttämättömäksi taiteilijana kehittymiselle, monet kokevat, että mahdollisuus matkustamiseen ja muualla työskentelyyn on oleellista läpi koko taiteilijauran.

Kansainvälinen kokemus koetaan oman toiminnan kannalta oleelliseksi ja antoisaksi. Jopa 70 prosenttia kaikista vastaajista on vähintään jokseenkin samaa mieltä siitä, että se on tärkeää oman toiminnan arvostuksen lisäämiseksi.

Taiteilijoiden liikkuvuutta tuetaan monella tavalla – tarve on lisääntynyt

Vaikka taiteen rahoittajien keskuudessa on tavanomaista ylläpitää erityisiä tukiohjelmiä juuri liikkuvuudelle ja kansainvälistymiselle, myös monet muut tukiohjelmat sisältävät kansainvälistä toimintaa. Sekä valtion että säätiöiden työskentely- ja

kohdeapurahat voivat edistää monenlaista liikkuvuutta. Siten on hyvin vaikeata sanoa tarkkaan, kuinka paljon liikkuvuutta tuetaan.

Matka-apurahat ovat taiteilijoiden näkemyksen mukaan erityisen tärkeitä ja myös organisaatiot kokivat matka-apurahojen tarpeen lisääntyneen huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Monet taiteilijat korostivat, että hakuaikojen ja päätöksenteon tahdin tulisi tiivistyä vastaamaan tuen tarpeiden nopeutumista – liikkuvuusmahdollisuuksia tulee usein yllättäenkin vastaan ja niihin on kyettävä reagoimaan nopeasti.

Apua yhteyksien luomiseksi oman alan toimijoihin sekä tietoa toimintarakenteista eri maissa toivottaisiin jo oleskelun suunnitteluvaiheessa. Vaikka suuri osa vastaajista kohdistaisi kaikki tuet taiteilijoille, nousee esille myös tarve tukea tuottajia, neuvovia agenteja sekä managereita, joiden avulla taiteilijat pystyisivät paremmin muodostamaan oman työskentelynsä puitteet.

Liikkuvuudella tavoitellaan taiteellista kehitystä, vuorovaikutusta ja toimeentuloa

Taiteilijoiden tärkein motiivi liikkuvuudelle on oman taiteellisen työn kehittäminen. Oleellista olisi, että liikkuvuustukea voisi hakea joustavasti, ilman, että tuki olisi sidottu tiettyyn toimintaan, paikkaan tai jaksoon.

Työskentely residensseissä on vakiintunut kansainvälisen toiminnan muoto ja tavallista kaikilla taiteen aloilla. Tärkeintä on, että residenssijaksoilla saa mahdollisuuden keskittyä omaan työskentelyyn ilman muita vaatimuksia.

Verkostoituminen oman alan taiteilijoihin ja muihin ammattilaisiin tapahtuu parhaiten oman työn ohessa, ja yhteistyöprojekteja saattaa syntyä pitkälläkin aikaviiveellä. Tukea toivottiin myös lyhyempiin tutustumisvierailuihin ja oman alan tapahtumissa käymiseen.

Taiteilijoita tukevien organisaatioiden motiiveja liikkuvuuden tukemiselle ovat verkostoitumisen lisäksi myös työtilaisuuksien kehittäminen sekä maakuvaus- ja edustaminen.

Lähes kaikki olivat jokseenkin samaa mieltä siitä, että liikkuvuus avaa uusia työskentelymahdollisuuksia. Suorat toimeksiannot, näyttelyt, festivaalit tai muut kohdistuneet esiintymiset ovat hedelmällisimpiä valmiiden tukiverkoston kautta, sen sijaan että yhteydet olisi luotava itse tyhjästä. Tukiverkostot parantavat myös mahdollisuuksia saada taiteellisesta työstä tuloja. Ulkomailta tuloja saaneiden osuus on selkeästi suurin musiikin alalla.

Lokaalisuudella on yhä suurempi merkitys globaalisuuden rinnalla

Maailmanlaajuisen, avoimen, taidemaailman verkostoitumismahdollisuuksien rinnalle nousee selvästi myös paikallisuuden, lokaalin, arvostus. Liikkuvuuden ei näin

ollen tarvitse tarkoittaa kansainvälisyyttä, vaan se voi olla myös oman maan sisällä liikkumista. Vastaajista 88 prosenttia piti liikkuvuustukea Suomessa tapahtuvaan toimintaan tärkeänä. Monelle taiteilijalle idea globaalista taiteesta ja kansainvälisen uran tavoittelemisesta ei ole kiinnostava. Oman taiteen kehittyminen tai oman taiteellisen toiminnan yhteys yleisöön voi olla huomattavasti merkittävämpi omassa lähiympäristössä kuin kauempana.

Kotimaiseen liikkumiseen, kuten matkoihin, kiertueisiin tai rahtiliikenteeseen, on kuitenkin ulkomaille suuntautuvaa liikkuvuutta vaikeampi löytää rahoituslähteitä. Tämä näkemys nousee esille etenkin esittävien taiteiden aloilla toimivilla, mutta myös kaikilla kyselyyn vastanneilla taiteenalasta riippumatta (73 %).

Matkustaminen ei ole mikään itseisarvo, ja laadukkaan kotimaisen toiminnan, ilman pakotettua kansainvälistymistä, tulisi olla riittävä peruste taiteilijan arvostukselle. Lokaalisuuden arvostuksen lisääntyminen on myös yksi vastaus ylikulutuksen ja ympäristöongelmien kaltaisiin polttaviin kysymyksiin.

Paikallaan pysymistä puolustavat myös digitalisaation avulla luotavat rajoittamattomat yhteydet maailmalle. Liikkuvuuden elementtinä digitaalisuus on tärkeä yli puolelle vastaajista, mutta on myös huomattava, että digitalisaatio ei silti poista tarvetta myös fyysiselle liikkuvuudelle.

Liikkuvuuden ongelmat ovat ekologisia, poliittisia ja kulttuurisia

Liikkumiseen liittyy myös monia ongelmia. Ekologiset argumentit on otettava vakavasti ja hiilijalanjälkemme tiedostaminen on muuttamassa liikkumisen tapoja ja muotoja. Tämä tulisi monen vastaajan mielestä ottaa huomioon myös liikkuvuustukien myönnöissä.

Vapaa liikkuminen on myös poliittinen kysymys, jolloin sen ei voi olettaa olevan kaikille itsestään selvä asia. Yhdenvertainen kohtelu, vähemmistöjen oikeudet ja kulttuuriset arvot nousevat osaksi myös taiteilijoiden liikkumista.

Kulttuurisen omimisen, appropriaaation, määritelmät ja rajat kiinnostivat kansainvälisestä liikkuvuudesta inspiraatiota ammentavia taiteilijoita. Lähes kaikki vastaajat toivovat matkojen tuottavan virikkeitä ja uudistumista. Paikallisten normien ja arvojen kunnioittaminen vierailijana on eräänlainen perusolettamus, mutta taiteeseen ja taiteilijoiden toimintaan sisältyvät myös haastaminen, kokeilu ja kyseenalaistaminen.

Useassa kohdassa kyselyä nousivat esiin myös kulttuurisen vastavuoroisuuden kysymykset. Enemmistö vastaajista ei pitänyt ulkomailta Suomeen tulevien taiteilijoiden tukemista erityisen tärkeänä. Yleinen näkemys oli, että tuista on jo muutenkin kova kilpailu ja muualta tulevat taiteilijat saivat tukea omasta kotimaastaan.

Liikkuvuutta tukevissa organisaatioissa kulttuurista moninaisuutta (45 %) oli pohdittu enemmän kuin kulttuurista appropriatiota (21 %) tai kulttuuristen

vähemmistöjen huomioimista (34 %). Vain runsas kolmannes (37 %) kyselyyn vastanneita organisaatioita oli pohdittu kestävään kehitykseen liittyviä asioita ja vain vajaa kolmannes organisaatioista kertoi tukevansa kaksisuuntaista liikkuvuutta.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitys taiteen kentällä kasvaa

Keskustelu taiteen kentän tasa-arvosta ja taiteilijoiden yhdenvertaisesta kohtelusta on vahvistunut barometrikyselyissä vuosi vuodelta. Jokaisessa barometrikyselyssä noin 70 prosenttia vastaajista on ollut sitä mieltä, että taiteen kenttä ei ole tasa-arvoinen. Rakenteiden ylläpitämää eriarvoisuutta havaitsi merkittävä osa kaikkien alojen vastaajista (vähiten kirjallisuuden alan taiteilijat (73 %) ja eniten audiovisuaalisilla aloilla toimivat (94 %)).

Vastaukset vahvistavat edelleen näkemystä siitä, että eriarvoisuus on ongelma, joka läpäisee kaikki taiteenalat. Noin kaksi kolmesta vastaajasta on joko itse kokenut tai todistanut epäasiallista kohtelua taidekentällä. Selvästi useimmin viitataan ”yleisiin” syrjinnän syihin, kaikkein eniten sukupuoleen perustuvaan syrjintään ja yleisesti epäasiallisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen.

Eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita kuvattaessa toistuvat monet samat teemat kuin omakohtaisissa syrjintäkokemuksissa: miesten hallitsevat valta-asetat, käsitkset suhteisiin perustuvasta suosimisesta tuen jakamisessa, pääkaupunkikeskeisyys sekä vähemmistöjen marginalisoitu asema.

Yli 70 prosenttia vastaajista kokee, että yhdenvertaisuuden tulisi olla nykyistä tärkeämpi lähtökohta liikkuvuuden tukemisessa, ja lähes yhtä usein koettiin, että tulisi kiinnittää enemmän huomiota vähemmistöryhmien oikeuksiin. Organisaatioista 45 prosenttia ilmoitti ottaneensa yhdenvertaisuuskysymykset huomioon liikkuvuustukia myönnettäessä.

Taiteen saatavuus ja saavutettavuus avaavat uusia näkymiä todellisuuteen

Taiteen ominaispiirteisiin liittyviä väittämiä on sisällynyt jokaiseen toteutettuun barometrikyselyyn. Niihin on suhtauduttu varauksellisesti sillä perusteella, että taiteen olemus on moninainen eikä määriteltävissä. Kuitenkin vastaukset toistavat neljän barometrin pohjalta selkeitä suuntia. Taiteen laaja saatavuus ja saavutettavuus, taiteen merkitys uusien näkökulmien avaajana sekä taiteen laatu ja laadukkuus ovat taiteen tärkeimmiksi koettuja elementtejä. Kaikkein eniten vastustetaan väitettä taiteen markkinaehtoisuudesta sekä vaatimusta taiteen viihdyttävyydestä.

On varsin tyyppillistä, että taiteen laajoihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin ja vuorovaikutukseen eri sidosryhmien tai sektoreiden kanssa suhtaudutaan myönteisesti. Vain harva vastaaja korostaa kärjistetysti taidemaailman poikkeuksellisuutta tai erityisyyttä muihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin nähden.

Liikkuvuusnäkökulmasta on kiinnostavaa, että vain neljäsosa vastaajista on täysin samaa mieltä siitä, että taiteen tehtävä on edistää kulttuurien välistä vuorovaikutusta.

Liikkuvuutta tukevien organisaatioiden keskuudessa taiteen saatavuus ja saavutettavuus nousee esiin myös yhtenä toiminnallisena tavoitteena, kuten myös taiteen toimivuus välineellisenä osana maakuvan rakentamista.

Taiteilijan ammatti on kutsumuslähtöinen

Taiteilijuuden määrittely on kulkenut mukana kolmessa eri taiteilijaryhmille kohdistetussa barometrikyselyssä. Vaikka vastaajaryhmien välillä on esimerkiksi pieniä taiteilijajärjestöjen jäsenkriteerien merkitystä ja koulutuksen painoarvoa koskevia painotuseroja, vastaukset ovat olleet kaiken kaikkiaan eri vuosina hyvin samansuuntaisia.

Edellisessä barometrissa todettiin, että ”taiteilijuus on sekä kutsumusammatti että ammatti muiden joukossa”. Täsmälleen samat väittämät saivat eniten kannatusta myös tänä vuonna. Voi tulkita, että taiteeseen kohdentuvan intohimon aste ja ammattimainen asenne erottavat taiteilijan muista ihmisistä, jotka hekin ovat lähtökohtaisesti luovia ja ehkä myös kiinnostuneita taiteellisesta toiminnasta. Kyse on taiteen keskiöön asettavasta elämäntavasta ja siihen liittyvistä valinnoista, joiden myötä taiteilija erottuu taiteilijaksi. Seurauksena voi syntyä tilanne, jossa taide nousee tärkeämmäksi kuin elintaso.

”Ammatti ammattien joukossa”-ajattelu voidaan tulkita pyrkimykseksi korottaa toimeentulon mahdollisuudet ja sosiaaliturvan taso muiden ammattien rinnalle, toisaalta kyse on realismista sen suhteen, että taiteen tekeminen on useilta osiltaan työtä siinä (ja siten) kuin mikä tahansa muukin työ.

Apuraha merkitsee vapautta ja perustulo takaisi toimintaedellytykset

Kaikissa tähän mennessä toteutetuissa barometreissa on ollut väittämiä, joilla on korotettu yleisesti taiteen tukijärjestelmää ja täsmällisemmin apurahoitusta koskevia näkemyksiä. Kaikkien barometrien yhteinen sanoma on selvä: työskentelyapurahan tulisi olla sen suuruinen, että se riittää elämiseen ja taiteellisen työn tekemiseen Suomessa ja taiteilijoiden apurahojen määrää tulisi lisätä.

Ajankohtainen keskustelu tällä hetkellä liittyy apurahojen muuttamiseen palkoiksi. Tätä kannatti kyselyssä selvästi harvempi vastaaja (40 %) kuin ajatusta perustulosta (71 %). Palkka-ajatusta sivuaa myös apuraha-termistä luopumista koskeva väittämä, jota kannatti hieman useampi kuin vastusti.

Useat vastaajat näkivät palkkasuhteen höydyt sosiaali- ja työttömyysturvan sekä eläkekertymiin liittyvien ongelmien ratkaisussa ja jotkut vastaajat korostivat, että palkan maksaminen ”normalisoisi” taiteilijoiden suhdetta ympäröivään

yhteiskuntaan. Toisaalta joukossa oli niitä, jotka pitivät apurahoitusta jotenkin läh-
tökohtaisesti vapaampana kuin palkkasuhdetta. Lisäksi vastaajat miettivät palkka-
mallin kuluja laskien, että samalla rahalla saisi tukea useammalle, mikäli palkka-
mallin vaatima lisärahoitus kohdennettaisiin apurahoihin.

Perustulo koetaan usein yleisenä perustoimeentulon ongelmien ratkaisuna,
johon sisältyisi mahdollisuus kerätä parempaa toimeentuloa ja rakentaa taiteellista
uraa sen päälle. Lopulta monille vastaajista kyse on toimeentulon varmistamisesta
enemmän kuin siitä, millä termillä tai keinoilla se toteutetaan.

LÄHTEET

- Elfving, Taru, Kokko, Irmeli & Gielen, Pascal (eds.) (2019): Contemporary Artist Residencies – Reclaiming Time and Space, Valiz.
- Euroopan unioni (2012): Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=en>
- Euroopan unioni (2018): Work Plan for Culture 2019-2022 <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13948-2018-INIT/en/pdf>
- Freemuse (2018): The State of Artistic Freedom, <https://freemuse.org/wp-content/uploads/2018/05/Freemuse-The-state-of-artistic-freedom-2018-online-version.pdf>
- Hirvi-Ijäs, Maria & Kokko, Irmeli (2019): Grounding Artistic Development, teoksessa Elfving, Taru, Kokko, Irmeli & Gielen, Pascal (eds.) Contemporary Artist Residencies – Reclaiming Time and Space, pp. 87-101.
- Hirvi-Ijäs, Maria, Rensujeff, Kaija, Sokka, Sakarias & Koski, Eero (2018): Taiteen ja kulttuurin barometri: Nuoret taiteentekijät. Cuporen verkkojulkaisuja 47, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2018/cupore_barometri_2017_final.pdf
- Hirvi-Ijäs, Maria, Rensujeff, Kaija, Sokka, Sakarias & Koski, Eero (2017): Taiteen ja kulttuurin barometri 2016. Taiteilijan työskentelyedellytykset muutoksessa. Cuporen verkkojulkaisuja 42, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2017/cupore_barometri_2016_13.pdf
- Karttunen, Sari (2005): Taidetoimikuntalaitoksen kansainväliset avustukset – Taiteilijoiden liikkuvuuden ja vierastalojen tuki 2000-2004. Työpäpereiä 43. Taiteen keskustoimikunta. https://www.taike.fi/documents/10162/76105/no_43.pdf
- Karttunen, Sari (2009): ”Kun lumipallo lähtee pyörimään” - Nuorten kuvataiteilijoiden kansainvälistyminen 2000-luvun alussa, Tutkimusyksikön julkaisuja no 36, Taiteen keskustoimikunta. <https://www.taike.fi/documents/10921/1094274/Karttunen+36+09.pdf/88ca85e1-b02e-428d-aa37-dba54adafc7>
- Karttunen, Sari (2019): Self-precarization and structural poverty: the case of Finnish grant-oriented visual artists. (forthcoming)
- Karttunen, Sari, Rautiainen, Pauli, Lehtonen, Jussi, Teikari, Anne, Sandal, Gökçe, Pöyhönen, Sari & Haapakangas, Eeva-Leena (2017): Taiteilija

- turvapaikanhakijana ja kansainvälisen suojelun kohteena. Arts Equal Policy Brief 4/2017. http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/PB_vainotut_taitelijat/fbe10926-9fci-4cbe-beae-daa10ec977d1
- KEA European Affairs, (2018): Research for CULT Committee - Mobility of artists and culture professionals: towards a European policy framework, European Parliament's Committee on Culture and Education. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617500/IPOL_STU\(2018\)617500_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617500/IPOL_STU(2018)617500_EN.pdf)
- Kokko-Viika, Irmeli (2008): Taiteilijaresidenssitoiminnan rooli nykytaiteen tuotannossa. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18746/URN_NBN_fi_jyu-200807015572.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kontkanen, Riina, Saukkonen, Pasi & Mitchell, Ritva (2012): Vientiä, vaihtoa, vaikuttavuutta. Selvitys kulttuuri- ja tiedeinstituuttien merkityksestä Suomelle. Cuporen verkkojulkaisu 12/2012. <https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2012/kulttiedinstitvaikutusv5.pdf>
- Laki Taiteen edistämiskeskuksesta (657/2012), <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2012/20120657>
- Music Finland (2018): Suomen musiikkialan talous ja vienti 2017. <https://music-finland.fi/fi/tutkimukset/musiikkialan-talous-ja-vienti-2017>
- OMC (2012): Building a strong framework for artists' mobility: Five key principles, European Agenda for Culture, Work Plan for Culture 2011-2014. http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/artist-mobility-report_en.pdf
- OMC (2014): Policy handbook on artists' residencies, European Agenda for Culture, Work Plan for Culture 2011-2014. http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/policy/cultural-creative-industries/documents/execsumm_residencies_en.pdf
- Opetusministeriö (2007): Onko kulttuurilla vientiä? ON! Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaksi 2007–2011. Opetusministeriön julkaisu 2007:9. Helsinki. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80383/opm22.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010): Näin kulttuuria viedään. Kulttuurivientiraportti 2009. Opetusministeriön julkaisu 2010:10. Helsinki. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75528/OKM10.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010): Kulttuurivienti näkyy, uudistaa ja vaikuttaa. Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelman 2007-2011 loppuraportti. Opetusministeriön julkaisu 2011:20. Helsinki. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75384/OKM20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014): Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:15. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75254/tr15.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017): Kulttuuripolitiikan strategia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018): Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat – työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:34. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161125/okm34.pdf>
- Rautiainen, Pauli, Roiha, Taija & Rensujeff, Kaija (2015): Taiteen ja kulttuurin barometri 2015. Taiteen toimintaympäristö ja rahoitus, Cuporen verkkojulkaisuja 33. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/pauli-rautiainen-taija-roiha-ja-kaija-rensujeff-taiteen-ja-kulttuurin-barometri-2015>
- Sahamies, Miikka (2018): Kansainvälisyys on monelle millenniaalille itsestäänselvyys, Artikkelit 5/2018, Akava Works. https://www.akava.fi/files/24268/Kansainvalisyys_on_monelle_millenniaalille_itsestaanselvyyys_Artikkeli_52018.pdf
- Sainio, Maria (2009): Suomen elokuvan kansainvälistyminen, Pro gradu -tutkielma, Turun kauppakorkeakoulu. http://ses.fi/fileadmin/dokumentit/Suomalaisten_elokuvien_kansainvalistyminen.pdf
- Schrey, Veera & Pasila, Silja (2018): Saari näkyvissä. Saaren kartanon taiteilija- ja tutkijaresidenssi 10 vuotta. Saaren kartanon julkaisuja 5. Koneen Säätiö.
- Seirala, Viivi, Lahtinen, Emmi & Karttunen, Sari (2019): Selvitys Taiteen edistämiskeskuksen liikkuvuusapurahoista: tilanne ja kehittämistarpeet. (Cuporen työpapereita 2019 tulossa)
- Suomen Kirjailijaliitto (2014): Suomen Kirjailijaliiton residenssikysely, syyskuu 2014. <https://www.kirjailijaliitto.fi/wp-content/uploads/2016/03/residenssikysely-yhteenvedo.pdf>
- Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö (2018): Suomalaisten residenssien ja vierasateljeiden taiteilijamäärät 2014-2017. https://www.artinres.fi/wp-content/uploads/2019/01/taiteilijamaarat_2014-2017_selvitys_18.12.pdf
- Tuomikoski-Leskelä, Paula (1977): Taide ja politiikka. kansanedustuslaitoksen suhtautuminen taiteen edistämiseen Suomessa. Historiallisia tutkimuksia 103. Suomen Historiallinen seura.

Unesco (1966): Declaration of Principles of International Cultural Co-operation. http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13147&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Unesco (1980): Recommendation concerning the Status of the Artist. <https://en.unesco.org/creativity/governance/status-artist>

Unesco (2005): Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions 2005, http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Valtioneuvosto (2016): Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi 2015-2019 (2016). Hallituksen julkaisusarja 2/2016. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Toimintasuunnitelma+strategisen+hallitusohjelman+k%C3%A4rkihankkeiden+ja+reformien+toimeenpanemiseksi+2015%E2%80%932019%2C+p%C3%A4ivitys+2016/305dcb6c-c9f8-4aca-bbbb-1018cd7a1fd8>

Virolainen, Jutta & Karttunen, Sari (2016): Viennistä vuoropuheluun, vaikutteista verkostoihin. Selvitys suomalaisen nykytaiteen kansainvälistymisestä. Visuaalisen taiteen keskus Frame. https://issuu.com/framefinland/docs/viennist___vuoropuheluun___vaikuttei/3

Muut lähteet:

Frame-Finland: Taiteilijan opas kansainvälistymiseen. <https://frame-finland.fi/tietoa-alasta/taiteilijan-opas-kansainvalistymiseen/>

Frame-Finland: Rehearsing Hospitalities. <https://frame-finland.fi/en/2019/01/22/rehearsing-hospitalities-is-frames-new-public-programme/>

HIAPin ja Mustarinda-residenssin yhteistyöhanke: <http://www.hiap.fi/event/hiap-mustarinda-post-fossil-transition>

Kirjallisuuden vientikeskus FILI: Mikä on kirjallisuusvienti? <https://www.finlit.fi/fili/kirjallisuusvienti/>

Music Finland (2017): Kansainvälistymisen opas. <https://musicfinland.fi/fi/kv-opas>

Sirkuksen tiedotuskeskus: Kansainväliset mahdollisuudet. <https://sirkusinfo.fi/ammattilaisille/kansainvaliset-mahdollisuudet/>

Taiteen edistämiskeskuksen Kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelma. <https://www.taike.fi/fi/kulttuurisen-moninaisuuden-ja-liikkuvuuden-kehittamisohjelma>

Tanssin tiedotuskeskus: Kansainvälistyminen. <https://www.danceinfo.fi/kv-tietopankki/>

TINFO Teatterin tiedotuskeskus: Liikkuvuuden opaspaketti. https://www.tinfo.fi/fi/Liikkuvuuden_opaspaketti

LIITE 1

Taiteen ja kulttuurin barometri 2018:
Taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuus

KYSELYLOMAKE

Hyvä vastaanottaja

Taiteen ja kulttuurin barometri on vuosittain toteutettava asenteiden ja näkemysten mittaus, joka toteutetaan kyselytutkimuksena. Tavoitteena on kartoittaa taiteen kentällä toimivien arvoja ja asenteita sekä toimia keskustelunavaajana ajankohtaisissa taidepoliittisissa kysymyksissä. Jokaisella vastauksella on merkitystä, jotta saamme mahdollisimman kattavan kuvan taiteilijoiden näkemyksistä!

Tänä vuonna Taiteen ja kulttuurin barometrin teemana on taiteilijoiden ja taiteen liikkuvuus. Kohderyhmänä on ensimmäistä kertaa koko taiteen kenttä. Toivomme vastauksia monipuolisesti eri taiteen aloilta. Samalla pyydämme näkemyksiä myös taiteen tehtävistä ja ominaispiirteistä sekä taiteellisen työn edellytyksistä ja todellisuudesta. Toivomme, että vastaat kaikkiin kysymyksiin, sillä kaikki näkökulmat ovat tärkeitä. Vastaaminen vie aikaa arviolta noin 15-30 minuuttia.

Kunkin osan lopussa olevaan vastaustilaan voit kirjoittaa huomioitasi aiheesta sekä palautetta tutkijoille.

Kyselyssä ei käsitellä yksittäiseen vastaajaan henkilöitävissä olevia tietoja. Vastaukset käsitellään nimettöminä ja niiden perusteella laaditaan verkkojulkaisu, joka on luettavissa sekä Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) että Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskuksen (Cupore) verkkosivuilla. Tulokset julkistetaan maaliskuussa 2019 järjestettävässä keskustelutilaisuudessa. Julkaisun jälkeen anonyymi aineisto säilytetään Cuporessa sekä luovutetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon, josta se on saatavilla yleiseen tutkimuskäyttöön.

Kysely on lähetetty joka neljännelle Taikesta vuonna 2017 apurahaa hakeneelle taiteilijalle (satunnaisotanta). Vastaajia ei kuitenkaan ole rajattu tähän ryhmään, vaan kysely on avoin ja kyselyn linkkiä saa ja voi jakaa eri kanavien kautta kaikille taiteentekijöille.

Kyselyn lopuksi voit osallistua arvontaan, jossa palkintona on 500 euron Superlahjakortti.

Vastauksia toivomme 28.10. mennessä.

Etukäteen kiittäen

Paula Tuovinen, johtaja, Taiteen edistämiskeskus

Marjo Mäenpää, johtaja, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus

Taiteilija-ammatti

Taiteenala

- Arkkitehtuuri
- Elokuvataide
- Kirjallisuus
- Kriittikki
- Kuvataide
- Kuvitus ja sarjakuva
- Mediataide
- Muotoilu
- Musiikki
- Näyttämötaide
- Sirkustaide
- Tanssitaide
- Valokuvataide
- Ympäristötaide
- Muu, mikä?

Oletko tehnyt taiteellista työtä Suomen ulkopuolella (myös residenssityöskentely)?

- Kyllä Ei

Oletko saanut tuloja taiteellisesta työstä Suomen ulkopuolella?

- Kyllä Ei

Oletko suorittanut taidealan tutkinnon ulkomailla?

- Kyllä Ei

Haitko vuonna 2017 taiteilijalle tarkoitettua liikkuvuustukea (matka-apurahat, kiertuetuet, residenssiapurahat, yms.)

- Kyllä Ei

Millaista liikkuvuuteen liittyvää tukea hait vuonna 2017?**Kerro myös, mistä hait kyseistä tukea. Voit tarvittaessa valita useampia.**

- Matka-apurahaa
- Apurahaa omaan työskentelyyn ulkomailla
- Apurahaa omaan työskentelyyn oman kotipaikan ulkopuolella Suomessa
- Avustusta ulkomailla tapahtuvaan liikkuvuuteen liittyvään toimintaan, mihin?
- Avustusta Suomessa tapahtuvaan liikkuvuuteen liittyvään toimintaan, mihin?
- Verkostoitumistukea
- Vientitukea
- Markkinointitukea
- Tukea ulkomailla tapahtuvaan koulutukseen
- Tukea Suomessa taiteilijan kotipaikan ulkopuolella tapahtuvaan koulutukseen
- Siemenrahaa liikkuvuutta sisältäville hankkeille
- Residenssijaksoa ulkomailla Residenssijaksoa Suomessa
- Tukea taiteilija-asunnossa vietettävään jaksoon Muu, mikä?

Jos sinulle myönnettiin tukea:

	tuki 1	tuki 2	tuki 3	tuki 4
A) Mikä tuki oli kyseessä?	☐	☐	☐	☐
B) Kuinka suuri summa? (€)	☐	☐	☐	☐
C) Mistä se myönnettiin?	☐	☐	☐	☐

Liikkuvuuden keinot

Miten tärkeitä seuraavat liikkuvuutta mahdollistavat tukimuodot ja muut asiaan liittyvät seikat mielestäsi ovat?

	erittäin tärkeitä	tärkeitä	jonkin verran tärkeitä	ei kovin tärkeitä	ei lainkaan tärkeitä	en osaa sanoa
Matka-apurahat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apurahat ulkomaisten taiteilijoiden työskentelyyn Suomessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apurahat suomalaisten taiteilijoiden työskentelyyn ulkomailla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apurahat suomalaisten taiteilijoiden työskentelyyn kotipaikkansa ulkopuolella Suomessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avustukset ulkomailla tapahtuvaan toimintaan mihin?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avustukset Suomessa tapahtuvaan toimintaan mihin?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkostoitumistuki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vientituki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Markkinointituki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tuotantotuki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkomailla tapahtuva koulutus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suomessa taiteilijan kotipaikan ulkopuolella tapahtuva koulutus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijoiden residenssijaksot ulkomailla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijoiden residenssijaksot Suomessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija-asunnot ulkomailla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija-asunnot Suomessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteenalojen rajat ylittävä yhteistyö	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen ja tutkimuksen yhdistävät toimintamallit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
muu, mikä?	<hr/>					

Kommentoi halutessasi

Liikkuvuuden kohde ja kesto

Mikäli olet viettänyt työskentelyjakson asuinpaikkakuntasi ulkopuolella, missä?

Voit tarvittaessa valita useita

- Suomessa
- Pohjoismaissa
- Länsi-Euroopassa
- Itä-Euroopassa
- Pohjois-Amerikassa
- Etelä-Amerikassa
- Afrikassa
- Aasiassa
- Australiassa
- jossain muualla, missä?

Missä seuraavista itse mieluiten viettäisit työskentelyjakson?

- Suomessa
- Pohjoismaissa
- Länsi-Euroopassa
- Itä-Euroopassa
- Pohjois-Amerikassa
- Etelä-Amerikassa
- Afrikassa
- Aasiassa
- Australiassa
- jossain muualla, missä?

Mikä olisi mielestäsi sopivin ulkomaisen työskentelyjakson kesto?

- 1-2 viikkoa
- Kuukausi
- 2 kk
- 3 kk
- 4 kk
- 5 kk
- 6 kk
- pidempi, minkä pituinen?

Kommentoi halutessasi

Liikkuvuuden syyt ja motiivit

Miten suhtaudut seuraaviin väittämiin?

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Taide ei kehity ilman liikkuvuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteellinen työskentely ulkomailla on tärkeätä taiteilijana kehittymiselle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteellinen työskentely kotimaassa oman kotipaikan ulkopuolella on tärkeätä taiteilijana kehittymiselle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Residenssijaksolla on keskeistä saada työrauha ja keskittyä taiteelliseen työhönsä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkomailla työskentelyn keskeinen motiivi on inspiraation ja virikkeiden saaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kansainvälinen kouluttautuminen kuuluu taiteilijana kehittymiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
On tärkeätä, että residenssissä työskentelisi myös muiden kuin oman alan taiteilijoita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuteen kytkeytyvän taiteellisen työn tulisi toteutua vuorovaikutuksessa paikallisen yhteisön kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suhteiden luominen taidelaitoksiin on keskeinen osa liikkuvuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suhteiden luominen muihin taiteilijoihin on keskeinen osa liikkuvuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suhteiden luominen taidekouluihin on keskeinen osa liikkuvuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uudet yhteydet kuraattoreihin, galleristeihin ym. ovat keskeinen liikkuvuuden motiivi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentoi halutessasi

Taiteilijana työskentely

Miten suhtaudut seuraaviin väittämiin?

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Liikkuvuus avaa uusia työskentelymahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olisin halukas työskentelemään ulkomailla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olisin valmis vaihtamaan asuinkuntaa työpaikan saamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkomailla työskentelyn tulisi olla mahdollista mahdollisimman monelle suomalaiselle taiteilijalle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijan tulee laajentaa markkinoitaan kansainvälistymällä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen ja osaan hyödyntää tekijänoikeuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Digitaalisen taiteen tekemisen ja levittämisen muodot ovat merkittävässä roolissa työssäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Digitaalisuus on merkittävä liikkuvuuden elementti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Teen usein työtä osana laajempaa yhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Residenssijaksojen tulisi olla mahdollisia useissa eri vaiheissa taiteellista uraa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pidän ulkomaille muuttoa omalla kohdallani todennäköisenä vaihtoehtona	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kansainvälinen kokemus lisää työmarkkina-arvoani	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkomailla minulla olisi paremmat mahdollisuudet kehittyä työurallani	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ilmapiiri on ulkomailla parempi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkomailla on paremmat mahdollisuudet löytää koulutustani vastaavaa työtä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentoi halutessasi

Liikkuvuuden tukimuodot

Miten suhtaudut seuraaviin väittämiin?

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Liikkuvuuden tukimuodoista on saatavilla riittävästi ja helposti tietoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkomaisten taiteilijoiden työskentelyä Suomessa tulisi tukea nykyistä enemmän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suomalaisten taiteilijoiden työskentelyä ulkomailla tulisi tukea nykyistä enemmän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suomalaisten taiteilijoiden työskentelyä oman kotipaikkansa ulkopuolella Suomessa tulisi tukea nykyistä enemmän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työskentelyjakson oheen tulisi tarjota mahdollisuus esitellä työskentelyn tuloksia (esim. residenssijaksoon kytketty näyttely tai esitys)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuustukien myöntämiseen tarvitaan enemmän joustavuutta - kontrollia ja rajoitteita tulisi vähentää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuustukien myöntöprosessia tulisi keventää ja nopeuttaa (esim. kiinteät tukisummat)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuustukea tulisi myöntää myös Suomen sisäiseen liikkuvuuteen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuustukiin tulisi suunnata lisää resursseja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toivoisin lisää tukea ulkomaisten agenttien/managerien käyttöön	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oman alani tiedotuskeskuksella on merkittävä rooli liikkuvuuden edistämässä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden tukeen tulisi kytkeä verkostoitumisen tukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden tukeen tulisi kytkeä markkinointitukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden tukeen tulisi kytkeä viestintätukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden tukeen tulisi kytkeä myyntitukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden tukeen tulisi kytkeä kuljetustukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden tukeen tulisi kytkeä materiaalinhankintatukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden tukeen tulisi kytkeä tilausteosten tuotantoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden tukeen tulisi kytkeä omaa taiteellista työtä koskevan asiantuntijapalautteen saaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toivoisin uusia liikkuvuustuen muotoja tai muutoksia nykyisiin tukimuotoihin	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mikäli toivoisit uusia liikkuvuustuen muotoja tai muutoksia nykyisiin tukimuotoihin, millaisia?

Kommentoi halutessasi

Liikkuvuuden arvot

Kuinka tärkeänä koet seuraavat väittämät?

	erittäin tärkeää	tärkeää	jonkin verran tärkeää	ei kovin tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa
Yhdenvertaisuuden tulisi olla nykyistä tärkeämpi lähtökohta liikkuvuuden tukemisessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen ja taiteilijoiden liikkuvuus on tärkeitä kulttuurisen moninaisuuden kannalta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuutta toteutettaessa on kunnioitettava paikallista kulttuuriperintöä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuutta toteutettaessa on kunnioitettava paikallisia tapoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuutta toteutettaessa on kiinnitettävä erityishuomiota vähemmistöryhmien oikeuksiin ja tarpeisiin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden suhdetta kulttuuriseen omimiseen (appropriaatio) tulisi pohtia nykyistä enemmän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuustuen tulisi olla aiempaa enemmän kaksisuuntaista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkuvuuden hiilijalanjälkeen tulisi kiinnittää huomiota nykyistä enemmän	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentoi halutessasi

Yhdenvertaisuus

Miten suhtaudut seuraavaan väittämään?

Taiteen kenttä on tasa-arvoinen

Oletko kokenut tai todistanut taiteilijana/taiteellisessa työssä epäasiallista kohtelua ja/tai syrjintää?

Kyllä, olen kokenut itse. Minkälaista syrjintää tai epäasiallista kohtelua?

Kyllä, olen todistanut tai kuullut tällaisesta. Minkälaista syrjintää tai epäasiallista kohtelua?

En

Taiteen kentällä on rakenteita, jotka pitävät yllä eriarvoisuutta

Kyllä Ei

Jos kyllä, minkälaisia?

Kommentoi halutessasi

Yleiset kysymykset taiteilijana toimimisesta

Käsitykset taiteesta

Kuinka suhtaudut seuraaviin väittämiin?	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Taiteen on oltava laadukasta ja tasokasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen on oltava kaikkien saatavissa ja saavutettavissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen on oltava itseisarvoista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen on oltava markkinaehtoista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen tehtävä on edistää kulttuurien välistä vuorovaikutusta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen tehtävä on edistää terveyttä ja hyvinvointia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen tehtävä on edistää luovaa taloutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen tehtävä on auttaa näkemään asiat uudella tavalla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen tehtävä on ottaa kantaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen tehtävä on viihdyttää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteen instrumentaalisten vaikutusten korostaminen on mennyt liian pitkälle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommentoi halutessasi						

Käsitykset taiteilijuudesta

Miten suhtaudut seuraaviin väittämiin?	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Taiteilija on kuka tahansa henkilö, joka määrittelee itsensä taiteilijaksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, joka saa pääasiallisen toimeentulonsa taiteellista työtä tekemällä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, joka on saanut taidealan koulutuksen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, joka täyttää taiteenalan taiteilijajärjestön määrittelemät kriteerit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, joka saa taiteilijoille tarkoitettuja apurahoja vertaisarvioinnin perusteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijaksi synnyttään	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijan ammatti on kutsumusammatti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijan ammatti on ammatti muiden joukossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, jonka yleisö määrittelee sellaiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilija on henkilö, jonka taiteilijayhteisö tunnustaa taiteilijaksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommentoi halutessasi						

Apurahat ja muu taiteilijatuki

Miten suhtaudut seuraaviin väittämiin?

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Taiteilijoiden apurahojen määrää tulisi lisätä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijoiden apurahojen kestoja tulisi pidentää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työskentelyapurahan pitää olla sen suuruinen, että se riittää elämiseen ja taiteellisen työn tekemiseen Suomessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apurahoja on tärkeämpää jakaa euromäärältään suurina pienelle määrälle taiteilijoita kuin kasvattaa apurahan saajien määrää jakamalla pieniä apurahoja mahdollisimman monelle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apurahasta pitäisi tehdä veronalaista tuloa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apurahoja tulisi myöntää tarveharkinnan perusteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apurahoja tulisi suunnata välittäjäportaalle, esimerkiksi tuottajille ja kuraattoreille	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taiteilijatukijärjestelmä tulisi uudistaa kokonaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion taiteilija-apurahat tulisi muuttaa palkoiksi (normaali työsuhde -työnantajana valtio/muu taho)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Apuraha-termistä pitäisi luopua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Paras tapa parantaa taiteilijoiden sosiaaliturvaa on perustulon ottaminen käyttöön	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentoi halutessasi

Vastaajan tiedot

Sukupuoli

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

Syntymävuosi _____

Asuinpaikka Kirjoita asuinpaikkasi postinumero _____

Äidinkieli

- suomi
- ruotsi
- saame
- Jokin muu, mikä?

Työmarkkina-asema

Voit halutessasi valita useampia

- Palkansaaja, osa-aikaisessa vakinaisessa työsuhteessa
 - Palkansaaja, kokoaikaisessa määräaikaisessa työsuhteessa
 - Palkansaaja, osa-aikaisessa määräaikaisessa työsuhteessa
 - Palkansaaja, kokoaikaisessa vakinaisessa työsuhteessa
 - Yrittäjä, toiminimi
 - Yrittäjä, osakeyhtiö
 - Yrittäjä, kommandiittiyhtiö
 - Yrittäjä, avoin yhtiö
 - Yrittäjä, osuuskunta
 - Freelancer, työsuhteessa
 - Freelancer, toimeksiantosuhteessa
 - Freelancer, osuuskunnassa
 - Muu, vapaa taiteilija
 - Muu, työskentelyapurahan saaja
 - Muu, työtön työnhakija
 - Muu, vanhempainvapaalla
 - Muu, työvoimapolitiittisessa tai vastaavassa koulutuksessa
 - Muu, vanhempainvapaalla tai hoitovapaalla
 - Muu, varusmies- tai siviilipalveluksessa
 - Muu, päätoiminen opiskelija
 - Muu, eläkeläinen
 - Jokin muu, mikä
-

Mikä on koulutuksesi? (ylin aste)

- Taidealan toisen asteen tutkinto (opistotaso)
 - Taidealan amk-tutkinto
 - Taidealan ylempi amk-tutkinto
 - Taidealan alempi korkeakoulututkinto (kandidaatti)
 - Taidealan ylempi korkeakoulututkinto (maisteri)
 - Taidealan tohtorin tutkinto
 - Ei tutkintoa
 - Jokin muu, mikä
-

Taiteenala

- Arkkitehtuuri
 - Elokuvataide
 - Kirjallisuus
 - Kriittikki
 - Kuvataide
 - Kuvitus ja sarjakuva
 - Mediataide
 - Muotoilu
 - Musiikki
 - Näyttämötaide
 - Sirkustaide
 - Tanssitaide
 - Valokuvataide
 - Ympäristötaide
 - Muu, mikä?
-